

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili Bilim Dalı

**TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN SÖZ VARLIĞINDA YER ALAN
KALIPLAŞMIŞ SÖZLERİN
POLİTİK SÖYLEMDEKİ YERİ**

Esra DARICI

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2012

TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN SÖZ VARLIĞINDA YER ALAN KALIPLAŞMIŞ
SÖZLERİN
POLİTİK SÖYLEMDEKİ YERİ

Esra DARICI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2012

KABUL VE ONAY

Esra DARICI tarafından hazırlanan “Türkiye Türkçesinin Söz Varlığında Yer Alan Kalıplaşmış Sözlerin Politik Söylemdeki Yeri” başlıklı bu çalışma 17.12.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

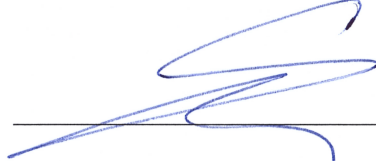
Prof. Dr. Şükrü Haluk Akalın (Başkan)

Prof. Dr. Şevkiye Ece Korkut (Danışman)

Prof. Dr. Ülkü Çelik Şavk

Prof. Dr. Emine Yılmaz

Doç. Dr. Bülent Gül

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

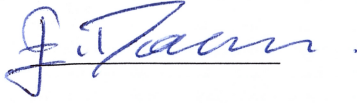
Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

17.12.2012

Esra DARICI

ÖZET

DARICI, Esra, *Türkiye Türkçesinin Söz Varlığında Yer Alan Kalıplaşmış Sözlerin Politik Söylemdeki Yeri*, Yüksek Lisans, Ankara, 2012.

Politikacılar, geniş halk kitlelerini etkileyebilmek ve onların oylarını kazanabilmek amacıyla farklı ve etkili bir dil kullanmak durumundadırlar. Bu nedenle söylemlerinin etkisini arttırabilmek için birçok yöneme başvurabilmektedirler. “Türkiye Türkçesinin Söz Varlığında Yer Alan Kalıplaşmış Sözlerin Politik Söylemdeki Yeri” başlıklı bu çalışmamızda kalıplaşmış sözlerden deyim, atasözü ve kalıp sözlere politik söylemde ne sıklıkla ve ne şekillerde başvurulduğu, bu sözlerin duygu değerleri ve dil düzeyleri incelenmiştir.

Çalışma, konu, amaç ve kapsamın yer aldığı Giriş bölümüyle başlamaktadır, Bunu, “Konu Alanı Temel Kavramları” bölümü takip etmektedir. Bu bölümde metin ve söylem terimleri ile söylem türleri arasından politik söylem açıklanmıştır.

Çalışmamızda veri toplamak amacıyla son yıllarda Türkiye’nin siyasetinde üç önemli lider olan Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu ve Devlet Bahçeli’nin 2011 yılına ait haberlere yansımış söylemleri incelenmiştir. Liderlerin söylemlerinden deyim, atasözü ve kalıp söz içeren söylemlere tarih ve bağlamlarıyla birlikte çalışmamızın ikinci bölümü olan “Politik Söylemlerde

Kalıplaşmış Sözcükler” başlığı altında yer verilmiştir. Bu bölümde deyimler, atasözleri ve kalıp sözler için farklı bölümler oluşturulup her birinin altında liderlerin bu kalıplaşmış sözleri içeren söylemleri, bu sözlerin anlamları, duygu değerleri ve dil düzeyleri aktarılmıştır. Her liderden sonra da sonuç gözlemleri bölümü oluşturulup bu bölümlerde ilgili liderin kullandığı kalıplaşmış sözlerin sıklıkları ve oranları incelenmiştir.

Çalışmamızın sonuç bölümünde de liderler birbirleriyle karşılaştırılmış; kullanmış oldukları kalıplaşmış sözlerin politik söyleme nasıl bir katkısının olabileceği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler

metin/söylem, politik söylem, deyim, atasözü, kalıp söz, duygu değeri, dil düzeyi

ABSTRACT

DARICI, Esra, *The Stereotyped Words in Political Discourse at Turkish Language*, Master's Thesis, Ankara, 2012.

Politicians, have to use an effective and different language to effect the people and get their votes. Because of this, they can refer some methods to enhance the effectiveness of their discourses. In this study named "The Stereotyped Words in Political discourse at Turkish Language", it is examined the frequency of idioms, proverbs and formulaic expressions in political discourse and the emotional worths and linguistic levels.

The study starts with an introduction that presents the topic, objectives and content. The introduction is followed by the chapter "The Basic Concepts of Relevant". In this chapter it is explained the text and discourse terms and the political discourse in discourse types.

To collect data, it is examined the discourses of Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu and Devlet Bahçeli who are the three important leaders at Turkey's politics lately. Their discourses are limited only at 2011 and which has a place at news. The discourses which have idiom, proverb and formulaic expressions is chosen and settled the second chapter of the study with the name of "The Stereotyped Words in Political Discourses". In this chapter it is created different parts for idioms, proverbs and formulaic expressions and in every part it is quoted every leader's discourses which

has stereotyped words, the meanings, emotional worths and linguistic levels of them. After every leader it is created a result investigations part which is examined the frequency of the stereotyped words.

At the result chapter of this study, the leaders compared with each other to emphasized how the stereotyped words that they used be a part of the political discourse.

Key words

text/discourse, politic discourse, idiom, proverb, formulaic expressions, emotional worths, linguistic levels

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
ÖNSÖZ	xii
GİRİŞ	1
A. KONU	2
B. AMAÇ	3
C. KAPSAM	4
1. KONU ALANI TEMEL KAVRAMLARI	5
1.1. METİN VE SÖYLEM	5
1.1.1. Metin	5
1.1.2. Söylem	7
1.1.2.1. Söylem Türleri	9
1.1.2.2. Politik Söylem	13
1.1.3. Kalıplaşmış Sözcükler	16
1.1.3.1. Atasözleri-Özdeyişler	16
1.1.3.2. Deyimler	18
1.1.3.3. Kalıp Sözcükler	20
2. POLİTİK SÖYLEMLERDE KALIPLAŞMIŞ SÖZLER	24
2.1. DEYİMLER	24

2.1.1. Erdoğan'ın politik söyleminde deyimler.....	24
2.1.1.1. Erdoğan'ın kullandığı deyimler ile ilgili sonuç gözlemleri.....	74
2.1.2. Kılıçdaroğlu'nun politik söyleminde deyimler.....	87
2.1.2.1. Kılıçdaroğlu'nun kullandığı deyimler ile ilgili sonuç gözlemleri.....	131
2.1.3. Bahçeli'nin politik söyleminde deyimler.....	143
2.1.3.1. Bahçeli'nin kullandığı deyimler ile ilgili sonuç gözlemleri.....	185
2.2. ATASÖZLERİ.....	197
2.2.1. Erdoğan'ın politik söyleminde atasözleri.....	197
2.2.1.1. Erdoğan'ın kullandığı atasözleri ile ilgili sonuç gözlemleri.....	205
2.2.2. Kılıçdaroğlu'nun politik söyleminde atasözleri.....	206
2.2.2.1. Kılıçdaroğlu'nun kullandığı atasözleri ile ilgili sonuç gözlemleri.....	210
2.2.3. Bahçeli'nin politik söyleminde atasözleri.....	211
2.2.3.1. Bahçeli'nin kullandığı atasözleri ile ilgili sonuç gözlemleri.....	212
2.3. KALIP SÖZLER.....	213
2.3.1. Erdoğan'ın politik söyleminde kalıp sözler.....	213
2.3.1.1. Erdoğan'ın kullandığı kalıp sözler ile ilgili sonuç gözlemleri.....	227
2.3.2. Kılıçdaroğlu'nun politik söyleminde kalıp sözler.....	229
2.3.2.1. Kılıçdaroğlu'nun kullandığı kalıp sözler ile ilgili sonuç gözlemleri.....	234
2.3.3. Bahçeli'nin politik söyleminde kalıp sözler.....	236
2.3.3.1. Bahçeli'nin kullandığı kalıp sözler ile ilgili sonuç gözlemleri.....	239
3. SONUÇ.....	242
KAYNAKÇA.....	249

KISALTMALAR DİZİNİ

bkz.	bakınız
Alm.	Almanca
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
Fr.	Fransızca
İng.	İngilizce
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen tüm deyimler ve sıklıkları.....	76
Tablo 2: Erdoğan'ın en sık kullandığı deyimlerin özne, nesne, duygu değeri ve dil düzeyleri.....	77
Tablo 3: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen duygu değeri taşıyan deyimler	81
Tablo 4: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen deyimlerin dil düzeyleri.....	84
Tablo 5: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen tüm deyimler ve sıklıkları	132
Tablo 6: Kılıçdaroğlu'nun en sık kullandığı deyimlerin özne, nesne, duygu değeri ve dil düzeyleri.....	133
Tablo 7: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen duygu değeri taşıyan deyimler	138
Tablo 8: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen deyimlerin dil düzeyleri.....	141
Tablo 9: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen tüm deyimler ve sıklıkları.....	186
Tablo 10: Bahçeli'nin en sık kullandığı deyimlerin özne, nesne, duygu değeri ve dil düzeyleri.....	187
Tablo 11: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen duygu değeri taşıyan deyimler.....	191
Tablo 12: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen deyimlerin dil düzeyleri.....	194
Tablo 13: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen tüm atasözleri ve sıklıkları	205
Tablo 14: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen biçimi değiştirilmiş atasözleri	207
Tablo 15: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen duygu değeri taşıyan atasözleri	207
Tablo 16: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen tüm atasözleri ve sıklıkları.....	211
Tablo 17: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen biçimi değiştirilmiş atasözleri.....	211
Tablo 18: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen duygu değeri taşıyan atasözleri.....	211
Tablo 19: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen tüm atasözleri ve sıklıkları.....	213
Tablo 20: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen biçimi değiştirilmiş atasözleri.....	213
Tablo 21: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen tüm kalıp sözler ve sıklıkları	228
Tablo 22: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen kalıp sözlerin anlam ve bağlamına göre gruplandırılması	229
Tablo 23: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen tüm kalıp sözler ve sıklıkları.....	235

Tablo 24: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen kalıp sözlerin anlam ve bağlamına göre gruplandırılması	236
Tablo 25: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen tüm kalıp sözler ve sıklıkları.....	240
Tablo 26: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen kalıp sözlerin anlam ve bağlamına göre gruplandırılması	240
Tablo 27: Liderlerin haber ve kalıplaşmış söz sayıları	242
Tablo 28: Liderler birbirleriyle karşılaştırıldığında çıkan kalıplaşmış söz kullanım yüzdeleri.....	243
Tablo 29: Liderler birbirleriyle karşılaştırıldığında çıkan esenliksiz deyim oranları.....	243
Tablo 30: Liderlerin teklifsiz dil kullanım oranları.....	244
Tablo 31: Liderlerin seçim öncesi ve seçim sonrası kullandıkları deyimlerin sayı ve oranları	245
Tablo 32: Liderlerin kullandıkları kalıp sözlerin anlam ve bağlamına göre gruplandırılması..	247
Tablo 33: Liderlerin kullandığı atasözlerinin duygu değeri açısından karşılaştırılması	248

ÖNSÖZ

Gazetelerde, televizyonlarda ve hatta artık sosyal medyada da sıklıkla karşılaştığımız politik söylemler, içinde birçok anlatım özelliğini barındıran ve diğer söylem türleri arasında farklı bir yere sahip olan söylemlerdir. Politikacılar, kitleleri etkilemek ve onları kendilerinin ait olduğu siyasi partiye oy vermeye ikna etmek amacıyla etkili bir dil kullanmak zorundadırlar ve bu kullandıkları dil, içinde söz sanatlarından kalıplaşmış sözlere kadar çok yönlü bir dil olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kalıplaşmış sözler başlığı altında ele alınabilecek olan deyimler, atasözleri ve kalıp sözler toplumun gelenek ve göreneklerini, yaşama bakışını yansıtan dilsel birimlerdendir. Bu çalışmada Türkiye Türkçesinin söz varlığındaki kalıplaşmış sözlerin politik söylemdeki yerini incelemek üzere Türkiye’den üç siyasi lider seçilmiştir. Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu ve Devlet Bahçeli’nin bir yıllık haberlere yansımış söylemleri içinden, kalıplaşmış söz içeren haberleri tezin bütüncesini oluşturmuştur. Kalıplaşmış sözlerin politik söylemde ne kadar sıklıkla ve ne şekillerde kullanıldığı incelenmiş, bu sözlerin ne amaçlarla kullanıldıkları üzerinde durulmuştur.

Politikaya uzak bir kişi olarak başlangıçta bu söylemlere alışmanın umduğum kadar kolay olmadığını belirtmeliyim. Söylemlerin içinden kalıplaşmış sözleri bulabilmek amacıyla okuduğum yüzlerce haberde politikacıların birbirleriyle atışmaları zaman zaman yüzümü güldürse de, bu haberler politikanın ne kadar zor ve incelik gerektiren bir alan olduğunu kavramamı da sağladı.

Öncelikle bana bu konuyu öneren ve tezimin tüm aşamalarında büyük bir özveriyle yardım edip beni sabırla dinleyen danışmanım Prof. Dr. Ece Korkut’a çok teşekkür ederim. Beni Ece Hoca’ya yönlendiren ve yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Emine Yılmaz’a, yüksek lisans öğrenimim boyunca bana ders vererek bu günlere gelmemi sağlayan tüm hocalarıma, hep yanımda olan ve beni destekleyen eşim Buğra

Darıcı'ya, aileme, Hasan Güzel'e, heyecanımı paylaşan tüm arkadaşlarıma, ve son olarak ne yaptığımı pek anlayamamış olsa da varlığıyla bana hep moral veren canım oğluma teşekkürü bir borç bilirim.

Esra Darıcı

GİRİŞ

Politik söylem, amacına ve ideolojisine uygun olan tüm iletişim araçlarını ve söz sanatlarını kullanacak kadar kapsamlı olması nedeniyle diğer söylem türleri arasında farklı bir yere sahiptir. Bu söylemler, hitap edilenlerin beklenti ve gereksinimlerini önceler; politikacılar bu gereksinimleri karşılayabilmek ve hitap ettiği kitleyi etkilemek için öncelikle güçlü bir dil kullanmak zorundadırlar. Bu anlamda politik söylem, politik eylem kadar, belki bundan da büyük bir önem taşır.

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle beraber, politikacılar hedef kitlelerine sadece meydanlarda değil, radyo, televizyon, internet, gazete ve dergiler aracılığıyla da ulaşabilmektedirler. Rekabetin en üst düzeyde olduğu politika alanında politikacılar da halka ulaşırken kullandıkları dilde söz sanatlarına, kalıplaşmış sözlere (deyim, atasözü, özdeyiş, kalıp söz) ve alıntılara sıklıkla yer vermektedirler.

Bu tezin konusunu özel olarak politik söylemlerde başvurulan kalıplaşmış sözler oluşturmaktadır. Çalışma giriş ve sonuç bölümleri dışında iki ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın konusu, amacı ve kapsamı üzerinde durulacaktır.

Tezin “Konu Alanı Temel Kavramları” başlıklı birinci bölümünde, öncelikle kuramsal olarak metin ve söylem kavramları karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Metin başı ve sonu belli, tutarlı bağdaşık bir bütündür, oysa söylem, anlamı, değeri ve etkisi sözcelem durumuna göre değişebilen bir anlatım türüdür. Bu açıdan, politik söylem de üretim durumunu dilsel olarak ortaya koyan sözcelem koşulları içinde ele alınması gereken bir söylem türüdür. Aynı söylem farklı sözcelem koşullarında farklı anlam ve değerler taşıyabilir dolayısıyla da alıcılar üstünde farklı etkiler yaratabilir. Bu nedenle, çalışmanın bu ilk bölümünde politik söylemin söylem türleri arasındaki yeri ve ayırıcı özellikleri ele alınacaktır. Metinden farklı olarak, söylem öncelikle iletişimsel bir özelliğe sahip olduğundan, bu alanda işlerliği kanıtlanmış olan Roman Jakobson’un önerdiği iletişim şemasının oluşturucu öğeleri ve işlevleri açıklanacaktır. Birinci

bölümde son olarak, politik söylem alanına ve bu alanda kullanılan kalıplaşmış sözlere ilişkin terimler ve kavramlar tanımlanacak ve örneklendirilecektir.

Tezin ikinci bölümünü “Politik söylemlerde kalıplaşmış sözler” oluşturmaktadır. Kalıplaşmış sözler, politik söylemde olduğu gibi, her tür iletişimde, farklı amaçlarla ve sıklıkla başvurulan sözlerdir. Bu bölümde, deyimler, atasözleri (ve özdeyişler) ve kalıp sözler alt başlıklarıyla, iktidar ve muhalefetten seçilen üç Türk politikacının söylemlerine yer verilecek ve bu söylemlerde geçen kalıplaşmış sözler anlam, sözdizim, kullanım sıklığı, dil düzeyleri (ölçünlü, teklifsiz, argo) ve duygu değerleri (esenlikli / eseniksiz) açısından açıklanacaktır. Dil düzeylerinden biri olan argo belirli bir grup içinde oluşturulmuş, var olan sözcüklere eklenen yeni anlamlar ya da dilin söz varlığına eklenen yeni sözcüklerle ortaya çıkan, toplumsal gruplara ve zamana göre değişkenlik gösteren, dil içinde özel ve kapalı bir dildir. Teklifsiz dil, ya da senli benli dil, samimi ilişkide olan konuşucuların yeğlediği bir dil düzeyidir. Ölçünlü dil ise, görece olarak daha resmi ve toplumun büyük kesiminin anlayıp kullandığı ortak bir dil düzeyidir. Dilde ve söylemde farklılaşabilen duygu değeri ise, sözcüklerin kişilerde uyandırdığı esenlikli (iyi) ve eseniksiz (kötü) algılarla belirir. Örneğin sevgi, dostluk, sadakat, dürüstlük gibi kavramlar esenlikli bir duygu değeri taşırken, ölüm, yalnızlık, hastalık, ihanet gibi kavramlar eseniksiz değer taşır. Bir konuşucunun belli bir söyleminde hangi duygu değerine ağırlık verdiği, söylemin yaratacağı etki açısından büyük önem taşımaktadır.

Yine ikinci bölümde ele alınacak politik söylemlerin her birinin sonunda, söylemleri incelenen politikacının kalıplaşmış söz kullanımlarıyla ilgili sonuç gözlemleri ve tabloları yer alacaktır.

Sonuç bölümünde ise seçilen politikacılardan elde edilen veriler karşılaştırılacak; kalıplaşmış söz kullanım sıklıkları, dil düzeyleri ve duygu değerleri de göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir. Sonuç olarak, politik söylemde başvurulan kalıplaşmış sözlerin ideolojik ve politik tutuma bağlı olarak geliştirilen söylemlerdeki yeri saptanmaya çalışılacaktır.

A. KONU

Bu çalışma, Türkiye Türkçesinin söz varlığında yer alan kalıplaşmış sözlerin politik söylemdeki yerini incelemektedir. Konu ile ilgili olarak, Adalet ve Kalkınma Partisi genel başkanı ve başbakan Recep Tayyip Erdoğan, ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve muhalefet partisi olan Milliyetçi Hareket Partisi genel başkanı Devlet Bahçeli'nin 2011 yılında gerçekleştirdikleri söylemler incelenmiştir. 2011 yılı söylemleri, günümüze en yakın tamamlanmış yıl olduğundan seçilmiştir. Bu dönemde dikkat çekici olan, yılın neredeyse ortasına denk gelen bir tarihte (12 Haziran 2011) Türkiye'de genel seçim yapılmış olmasıdır. Bu yönüyle de 2011 yılı seçim öncesi ve seçim sonrası kalıp sözlerin kullanımını açısından da değerlendirilebileceği için dikkate değer bir yıl olmuştur.

B. AMAÇ

Çalışmamızın amacı Türkiye'nin güncel politikasında yer alan üç önemli liderin söylemlerinde yer verdikleri kalıplaşmış sözleri nasıl ve ne amaçla kullandıklarını belirlemek, kalıplaşmış sözlerin kullanım sıklıklarını ortaya çıkararak, her liderin ayrı ayrı olmak üzere, politik söylemlerinde en çok hangilerini tercih ettiğini saptamak ve değerlendirmektir. Bu çalışmadaki varsayımımız, farklı ideolojilere ve dünya görüşüne sahip üç liderin kalıplaşmış söz kullanımında da farklılıklar göstereceği yönündedir. Türkiye'de politik söylem üzerine, özellikle de söylem çözümlemesi alanında çok sayıda çalışma olmasına rağmen, özel ve öncelikli olarak politik söylemin kalıplaşmış sözlerle ilişkisini konu edinen ve irdeleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmamızla bu eksiklik belli ölçüde giderilmeye çalışılacaktır.

C. KAPSAM

Veri toplamak üzere seçilen üç liderin söylemleri kalıplaşmış sözler başlığı altında; deyimler, atasözleri ve kalıp sözler olarak ayrı ayrı incelenmiştir. “Konu Alanı Temel Kavramları” bölümünde ve incelenen söylemlerde geçen özdeyişler atasözleri ile birlikte ele alınmış, az sayıda olduğu için ayrı bir başlık altında gösterilmemiştir.

Kalıplaşmış sözler başlığı altında deyimler, atasözleri ve kalıp sözler incelenirken birçok kaynakta yine bu kapsamda yer alan “ikilemeler” ise, saptanan sınırlılıklar açısından, tezin kapsamı dışında tutulacaktır. Türk dilinin önemli bir özelliği olan ikilemelerin geniş kapsamı nedeniyle, bu konu ayrı bir çalışmanın konusu olabilir.

Araştırma ile ilgili veriler www.hurriyet.com.tr sayfasının arşiv bölümünden toplanarak bir bütüncü oluşturulmuştur. Sözü edilen internet sitesi, söylemlere ulaşma kolaylığı, internet sayfasının düzenliliği ve Türkiye’nin en eski ve en fazla okunan gazetelerinden birinin internet gazetesi olduğu için seçilmiştir. İlgili liderin ismi 2011 yılının her ayı ayrı ayrı olmak üzere arşiv bölümünden aranmış, çıkan sonuçlar tek tek taranarak sadece kalıplaşmış söz içeren *doğrudan* söylemler bütüncüye dahil edilmiş, gazetecilerin öznel yorumunun bulunma ihtimaline karşı dolaylı aktarımlar (aktarımlı söylemler) tezin kapsamı dışında bırakılmıştır. Diğer yandan, sözcelem durumunun ve bağlamın tam olarak anlaşılması amacıyla, bütüncüde yer alan örnek sözlem kesitleri, kalıplaşmış sözlerin öncesi ve sonrası ile birlikte alınmıştır.

İlgili liderlerin bir yıl boyunca gerçekleştirdikleri söylemler tek tek gözden geçirilmiş, içinde kalıplaşmış söz bulunanlar saptandıktan sonra, bu söylem kesitleri tarih, bağlam ve sözcelem durumları göz önüne alınarak numaralandırılmış, bulunan kalıp sözler içerisinden deyimler, atasözleri ve kalıp sözlerin kullanım sıklıkları belirlenmiş; dil düzeyleri açısından ölçünlü dil, teklifsiz dil ve argo olarak; duygu değerleri açısından da esenlikli ve esenliksiz olarak incelenmiştir.

Çalışmamızda liderlerin kullandığı deyim ve atasözlerinin anlamları için aksi belirtilmedikçe www.tdk.gov.tr adresindeki deyim ve atasözleri sözlüğü kullanılmıştır. Ulaşılan sözlüklerde bulunamayan bazı deyim ve atasözlerinin anlamları, bağlam içinde neyi ifade ettiği tarafımızca açıklanarak belirtilmiştir.

1. KONU ALANI TEMEL KAVRAMLARI

Politik söylem konusuna geçmeden önce, genel olarak “söylem” kavramını açıklamak, çalışmamızın metin çözümlemesinden farkını belirtmek açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle öncelikle, sıklıkla birbiriyle karıştırılan kavramlar olduğu için metin ve söylem arasındaki farkları açıklamak ve söylemi oluşturan tüm kavramları belirlemek ve örneklendirmek önemli olacaktır.

1.1. METİN VE SÖYLEM

Gündelik kullanımda metin yazılı anlatıma, söylem ise sözlü anlatıma göndermede bulunduğu halde, dilbilimsel açıdan bu iki tür anlatım arasında yazılı / sözlü ayrımı yoktur. Bunun yerine, aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacak başka ölçütler söz konusudur.

1.1.1. Metin

Metin, TDK'nın *Güncel Türkçe Sözlüğü*'nde “bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü” olarak tanımlanır. Farklı dilbilimciler tarafından farklı farklı tanımlanmış olan bu terim, zaman zaman sözce veya söylemin eşanlamlısı olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Vitacolonna'ya göre, “(1) yalnızca metin terimini kullananlar, (2) yalnızca söylem terimini kullananlar, (3) metin ve söylem terimlerini eşanlamlı ya da farklı kavramlar olarak kullananlar” (akt. Aksan, Aksan 1991: 92) vardır. Her ne kadar bu iki kavram arasında terim açısından bir karmaşa olsa da bir ayrım yapmak mümkün görünmektedir.

Aksan (1999: 149) metin kavramını, “iletişim sırasında gerçekleşen bir sözce ya da dil dışı etkenlerle bağlantılı bir sözceler bütünü” olarak tanımlamış, ayrıca yerine göre küçük yapılara indirgenecek bir sözce, yerine göre de daha büyük yapılara dönüştürülerek bir sözceler bütünü'nün bir metin sayılabileceğini belirtmiştir.

Metin kavramına getirilen tanımları konu alan “Metin Kavramı ve Tanımları” başlıklı makalede Aksan ve Aksan, Berruto'nun bakış açısı farklılığından dolayı kavrama getirilen çeşitli tanımları altı başlık altında topladığından bahsederler (1991: 97, 98):

1. Gündelik dildeki kullanıma yakın, yarı teknik-teknik olmayan tanımlar: “dilde gerçek bir sözce oluşturan sözcükler dizisi” (Hartmann-Stork,1972)
2. Dilbilimin teknik bir terimi olarak kullanılan tanımlar: “gündelik dil davranışının sesbilimsel yazıya dönüştürülebiyecek her ürünü” (vanDijk, 1972).
3. Metin kavramının kurucu özelliği olarak bağıntısallığın vurgulandığı tanımlar: “bağıntısal tümce dizisi” (Isenberg, 1970).
4. Bildirişim işlevinin vurgulandığı tanımlar: “metin= toplumsal bildirişim ilişkisi için işlevsel düzenlilik oluşturabilme biçimidir” (Schmidt, 1973).
5. Anlambilim özelliklerinin öne çıkarıldığı tanımlar: “dildeki temel anlambirim” (Halliday ve Hasan, 1976).
6. Metinleri gösterge olarak veren tanımlar: “bildirişimde ortaya çıkan bildirişim göstergelerinin tümü” (Kallmeyer, 1974).

Bu tanımlarda öne çıkarılan özellikler bir araya getirildiğinde; “metin a) herhangi bir dilsel ürün, b) bir tümce dizisi, c) bildirişim ortamında kullanılan dil birimi, d) biçimsel, soyut birim olabilir” (Aksan ve Aksan, 1991: 98).

Günay, tüm bu özellikleri kapsayacak şekilde; “Metin belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür” tanımlamasını yapar. Bir başka deyişle, bildirişim değeri taşıyan eyleme yönelik devingen bir bütün olduğunu, kısaca metnin başı ve sonu ile kapalı bir yapı oluşturan dilsel göstergelerin, art arda geldiği anlamlı yapı olarak tanımlanabileceğini belirtir (2001: 33).

Yapılan tüm bu tanımlamalardan yola çıkılarak metin, “bir bağlam içinde bildirişim amacıyla sözlü ya da yazılı olarak üretilen, başı ve sonuyla kapalı bir yapı oluşturan dil dizgesi” (Yüksel, 2007: 155) olarak da tanımlanabilir.

Bu tanımlamaya yakın, ancak daha kapsamlı olarak metin kavramını, “kendisini oluşturan tümce dizilerinin birbirlerine bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütleriyle bağlanarak bir anlam bütünü oluşturmasıyla meydana gelen, belli bir amaçla üretilmiş, başı ve sonu

kesin çizgilerle sınırlandırılan yazılı ya da sözlü bir dilsel ürün” olarak açıklayabiliriz (Onursal 2003: 121).

Onursal’ın metin tanımında belirttiği gibi, metni oluşturan birimler tümcelerdir. Tümce dilbilgisel açıdan doğru ve eksiksiz bir söz dizisidir. Belli bir bağlam içinde bulunmak zorunda olmadan, tek başına bile bir anlamı vardır (ör. Ankara’da yazlar sıcak ve kurak geçer). Söylem kısmında ele alınacağı üzere, bu özelliğiyle metin söylemden ayrılmaktadır.

1.1.2. Söylem

Geçmiş Batı’da 2000 yıl eskilere dayanan “söylem” sözcüğünün kökeninde “tartışma, konuşma ve koşturma” anlamına gelen “discursus” sözcüğü bulunmaktadır (van Dijk 1985:1, akt. Kocaman, 2003: 4). Türkçede söylem kavramının ve günümüzde kullandığımız anlamda söylem teriminin tarihçesi ise çok daha yenidir. Batı dillerinde *discourse* (İng.), *discours* (Fr.), *diskurs* (Alm.) biçiminde görülen sözcüğün söylem biçimindeki Türkçesi ilk kez Türkçe Sözlüğün genişletilmiş 7. baskısında ortaya çıkar. Ancak bu sözlükte ve bundan sonraki basımlarda sözcüğün anlamı (a) söyleyiş (telaffuz), söyleniş, (b) söz, laf, (c) söylev biçiminde açıklanmıştır. Kavram ilk kez dilbilim terimi olarak 1980’lerin başlarında Berke Vardar ve arkadaşlarınca yayımlanan *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*’nde, “tümce sınırlarını aşan, tümcelerin birbirine bağlanması açısından ele alınan sözce” biçiminde kullanılmıştır (Kocaman, 2003: 4).

1990’lardan sonra toplumdilbilim alanındaki gelişmeler tümce düzeyinde yürütülen çalışmalardan “bağlam içinde metin” anlamındaki söylem kavramının oluşumunu etkilemiş ve söylem sadece yapısal olarak dil içi incelemelerle sınırlı tutulmamış, dil dışı özelliklere de söylem çalışmalarında yer vermeye başlanmıştır (Şenöz, 2005: 45). Söylem teriminin tam olarak anlaşılabilmesi için dil/söz ayrımı ve sözcelem kavramının açıklanması faydalı olacaktır. Dil/söz ayrımını ilk kez ortaya koyan F. de Saussure olmuştur. İnsanlar, yüzyıllar boyunca birbirleriyle iletişime geçmek için dilyetisi adı verilen seslere dayalı bir yığın oluşturmuşlardır. F. de Saussure’e göre dil, dilyetisinin toplumsal ve kurallaşmış yönüdür. Dil gerçek bir kurallar bütünüyken, söz dili oluşturan

kurallar ve göstergeler bütünün o dili konuşan kimseler tarafından uygulanmaya konmasıdır. Kısaca söz, dilin bireysel kullanımınıdır (Saussure 1967: 36-39, akt. Vardar 2001: 44-46).

“Sözcelem ise belli bir bağlam ve durum içinde bir sözce üretme edimidir, somut ve devimsel bir dilsel üretim sürecidir”. Bu tanımdan yola çıkarak, sözcelemin, sözün incelenmesine iletişim kuramı ve dilin işlevleri çerçevesinde yaklaşılmasına olanak sağladığı söylenebilir (bkz: Kıran ve Kıran, 2000: 183).

Söylem söz konusu olduğunda, gerçekleşmiş bir dil ürününün sözcelem durumlarıyla, yani yaratılma süreciyle birlikte düşünülmesi gerekmektedir; çünkü söylem, bireyin dili kendi sorumluluğunda ve belli bir iletişim amacı için kullanması sonucunda ortaya çıkar. Bu nedenle de, üretim sürecinin araştırılması söylemin incelenmesi aşamasında büyük önem taşır (Onursal, 2003:124). Söylem ve metin arasındaki ayırım da burada kendisini daha belirgin bir biçimde gösterir. Metin kavramı söz konusu olduğunda, tümceötesi bir dilsel ürünün çeşitli düzeylerindeki eklemlemeleri ve bu ürünün biçimsel ve anlamsal bir bütün oluşturması düşünülür.

Örnek:

“Sayın meclis başkanı, sayın milletvekilleri, konuşmamın başında son günlerde yaşanan kaygı verici gelişmeleri - artık sessiz olacaksınız, sıranız gelince konuşursunuz! Bu kaygı verici gelişmeleri özet olarak ifade etmek istiyorum” gibi meclis toplantısı sırasında konuşan bir milletvekili tarafından üretildiğini varsaydığımız bu söylemde, konuşmanın seyri sırasında bir kesinti yaratan, ancak konuşan kişinin o anda içinde bulunduğu duruma ilişkin bir tepkisi yer almaktadır. Sözcelem durumuyla yani söylemin üretildiği süreçle doğrudan ilişkili olduğu için bu bölüm de söylemin bir parçasıdır. Ancak böylesine bir kesinti, metin söz konusu olduğunda bütünlüğü bozar.

Metin kısmında ele aldığımız üzere, metni oluşturan birimler tümcedir. Söylemi oluşturan birimler ise sözcüldür. Bir anlamda sözcelem, sözcenin üretildiği bağlam ve sürecin adıdır. Bu süreç içindeki, “kim, nerede, ne zaman, kime, neyi söyledi?” soruları sözcelemin çatısını oluşturur. Buradaki beş öge düşünseldir; gerçekte olabileceği gibi

olmayabilir de. Bir söz söylenmiş ise sözü kimin söylediğine, sözün muhatabının, yerinin ve zamanının bilinmesi önemlidir. Bu sürecin ürünü ise haliyle sözce olacaktır (Karataş, 2008: 44). Bazen tek bir sözcüğün bile bir sözce olabildiği görülmektedir. Örneğin, “garson!”, “biletler!” ifadeleri birer tümce olmasalar da kullanıldıkları bağlam içinde, belli bir kişi tarafından, belli bir kişiye, belli bir amaç doğrultusunda (bir restoranda hesabı istemek için, bir sinemada görevlinin biletleri istemesi için) söylendiklerinde, iletişimi sağlayabilecek nitelikte birer sözce olmaktadır.

“Bazen, aynı sözce farklı iletişim durumlarında, farklı anlamlara da gelebilir. Örneğin, “buyurun” sözcüğü, bir ev sahibi tarafından gelen konukları içeriye davet etmek için, ya da yemek sırasında içkileri dağıtırken, bir mağaza sahibi tarafından gelen müşteriyi karşılamak için, ne istediğini sormak için, ya da oturmasını söylemek için, bir taksi sürücüsü tarafından müşterisine, gidilecek yere varıldığını belirtmek için ve daha sayamadığımız birçok iletişim durumunda farklı anlamda kullanılır.” (Onursal 2003: 121)

1.1.2.1. Söylem türleri

Konuyu politik söylem olarak daraltmadan önce genel olarak söylem türlerinden bahsederek politik söyleme geçmek yararlı olacaktır.

Bireylerin dili farklı ortamlarda farklı biçimlerde kullandıkları bilinmektedir. Dil düzeyleri bakımından düşünüldüğünde bireylerin içinde buldukları durum, alıcılarıyla olan ilişkileri önem kazanmaktadır. Örneğin, arkadaşıyla daha samimi bir havada konuşan bir öğrenci, hocasıyla karşılaştığında daha resmi bir şekilde konuşmayı tercih ederken, annesini aradığında ise daha farklı bir dil düzeyi içinde bulunabilmektedir. Özetle bireyler yaptıkları işlere, buldukları konumlara göre farklı söylem türlerini kullanırlar. Toplumdilbilimin ilgi alanına giren bu şekillenme sosyolekt ya da sosyal varyant olarak adlandırılmaktadır.

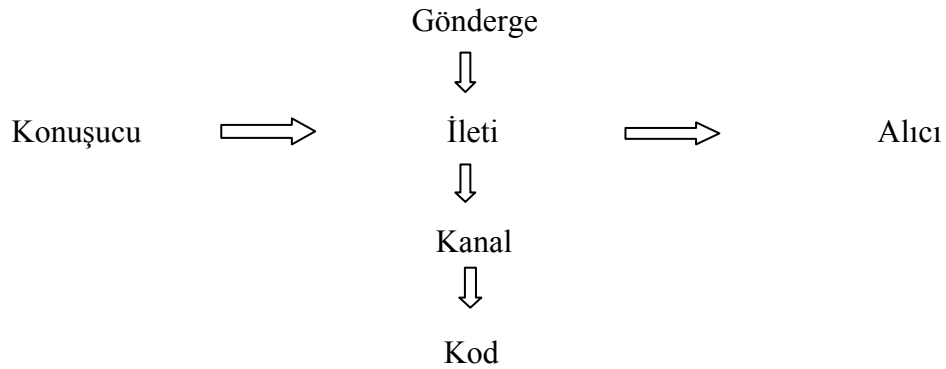
“Üretim koşullarını belirten sözcüleme durumu açısından iki tür söylem bulunmaktadır: Sözcüleme durumuna gönderimde bulunan söylemler ile kendi üzerine gönderimde bulunan söylemler. Sözcüleme durumuna gönderimde bulunan söylemler, söylemlerin anlaşılması için üretim yeri, zamanı ve söyleyen kişinin bilinmesi gerekli iken kendi üzerine gönderimde bulunan söylemlerde bu tür

bilgilere doğrudan gereksinim duyulmayabilir. Benzer şeyler gönderge açısından da söylenebilir: Bazı söylemlerdeki göndergeler, söylemin üretiliş yeri, zamanı ya da kişisine gönderimde bulunur, bazı söylemler ise kendi üzerine gönderimde bulunur” (Günay ve Kırman, 2005: 327).

Bunları kısaca açıklamak gerekirse, sözcelemin biçimsel dizgesini oluşturan dilsel öğeler üç grupta toplanır: kişi adıları (ben/sen); zaman (şimdi, dün, yarın vb.) ve uzam (burada, şurada vb.) belirteçleri. Bu anlamda, sözceleme durumuna gönderimde bulunan söylemlerde her söylem ben/şimdi/burada bağlamında üretilir. Örneğin bir eczanenin kapısına asılan bir ilanda “Yarın eczanemizde ücretsiz cilt analizi yapılacaktır” sözcesinin ne zaman yazıldığı ya da kapıya ne zaman konulduğu belirtilmemişse, yazıda sözü edilen “yarın” zaman dilimi bir türlü gelmez. Sözceleme zamanını bilmediğimizden biz her günü sözceleme zamanı olarak algılarız. Bu tür bir söylemin gerçek göndermelerini, yani sözceleme durumunu bilmek için ilanının altında o günün tarihinin yer alması gerekmektedir. Benzer biçimde, bir gazetede gördüğümüz “Bugün İstanbul’da su kesintisi yaşanacak” haberinin de anlaşılması için yine sözceleme durumunu bilmemiz gerekir. Gazete yazıları, mektuplar, günlük konuşmalar, ancak sözceleme kişisi, zamanı ve yeri bilinerek anlamlandırılacak söylem türleridir. Bu tür söylemlerin göndermeleri gerçek dünyaya ya da başka bir deyişle sözceleme durumuna aittir.

“Kendi üzerine gönderimde bulunan ikinci grup söylemler vericiye ait konuşma yerini ya da zamanını bilmeden de anlaşılacak söylemlerdir ve anlaşılması için gerekli bilgiler zaten söylemin içinde yer alır. Bu nedenle göndermeleri kendi üzerine olan söylemler olarak tanımlanırlar. Roman, öykü gibi anlatılarda bu tür göndermeler kullanılır. Örneğin romanda sözü edilen “ev”, ya da “dün” kavramını gerçek dünyadakine göre tanımlamayız. Bu tür göndermeleri yine söz konusu edilen metin içindeki diğer bilgilere bağlı olarak değerlendirebiliriz” (Günay ve Kırman, 2005: 327).

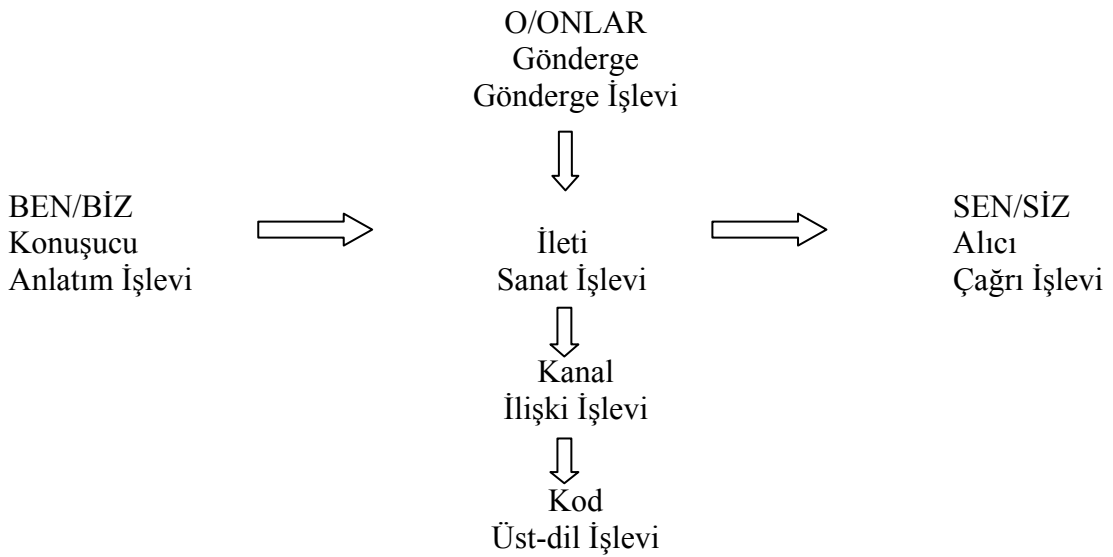
Tezimizin asıl konusu olan politik söylemlerin özelliklerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, Jakobson’un yazılı ya da sözlü iletişimin gerçekleşebilmesi için belirlediği altı temel öğeyi incelemek faydalı olacaktır.

Roman Jakobson, dilsel bildirişimin gerçekleşmesi için gerekli olan etmenleri yukarıdaki gibi altıya ayırmıştır. Bunu bir örnekle açıklamaya çalışalım:

Ayşe'nin Mehmet'e "Bugün hava çok soğuk" dediği örnekte konuşucu (Ayşe); alıcı (Mehmet); gönderge, yani üzerine konuşulan konu (havanın soğuk olması); ileti bir saptama ("Bugün hava çok soğuk"); kanal ses dalgaları (sözlü iletişim söz konusu olduğu için); kod, konuşucu ve alıcının ortak dili (Türkçe) olacaktır.

Ancak iletişimin gerçekleşmesinde iletinin konuşucudan alıcıya aktarılmasında bu etmenler bu şekilde yalın ve tekdüze değildir. İletinin bu öğelerden özellikle birine yönelik olması iletişimin işlevini belirler. Bu şekilde, iletişimin her ögesi belli bir işlev yüklenir. Roman Jakobson'un 1960'ta geliştirdiği iletişimsel modelinde yer alan öğeler ve işlevler aşağıdaki gibi çizelgeleştirilmiştir (akt. Kıran ve Kıran, 2006: 92):

Gönderge işlevi:“Doğal dilin kullanıldığı iletişim biçiminde - çoğu özel durumlar dışında - her zaman dil-dışı gerçekliğe gönderme yapılır. İletişimde bulunan konuşucu ve alıcı iletişimi sağlayabilmek için dil dışı gerçeklikleri biçimlendiren sözcükleri kullanır” (Kıran ve Kıran, 2006: 93). Gönderge, dilsel işlev söz konusu olduğunda, üzerinde konuşulan konu anlamındadır. Gönderge işlevi, dilin göndergeye ya da düz anlama yönelik iletişim işlevidir. Bu işlev dilin bilgi verme işlevidir. Kullanım kılavuzları, bilimsel bildiriler, kısa notlar, özetler ve raporlar bu duruma örnektir.

Anlatım işlevi söz konusu olduğunda, ileti ve konuşucu arasındaki ilişkiler ve konuşucunun kendi iletisine karşı tutumu belirir. Konuşucu tarafından gelen her ileti ondan izler taşır. Kıran ve Kıran 2006’da konuşucunun iletişimde bulunurken, göndergenin niteliğine ilişkin düşüncelerini söylediği, ancak bu göndergede iyi, kötü, güzel, çirkin, estetik, etik gibi tutumlar olabileceği belirtilir. Mektuplar, betimlemeler, alıntılar, lirik şiir ve eleştiri değerlendirmeleri anlatım işleviyle yüklü olan metin ya da söylemlerdir.

İleti dinleyici üstünde odaklaştığında ve bir seslenme veya buyruk söz konusu olduğunda çağrı işlevi gerçekleşir. Bu işlev “ileti ile alıcı arasındaki ilişkileri tanımlar; çünkü ilke olarak, bu iletişimin amacı, alıcıda bir tepki ve davranışında bir değişiklik yaratmaktır” (Kıran ve Kıran, 2006: 97). Alıcıya seslenirken, örtülü ya da belirtik olarak amaç, ondan bir şey istemektir. Verilen ileti alıcının aklına ya da duygusuna hitap edebilir. Bu işlev söz konusu olduğunda nesnel, öznel, bilişsel, duygusal gibi gönderge ve anlatım işlevleri birbirinden ayrılır. Bu işlev özellikle reklâmcılıkta, el ilanlarında, genelgelerde ve bu tezde incelenecek olan politik söylemlerde karşımıza çıkar. Çağrı işlevi, emir, 2. kişi adları SEN\SİZ, soru sorma, sorgulama gibi öğeleri içerir.

İlişki işlevi, kanala yönelik bir işlevidir.“Konuşucu ile alıcı arasında iletişimin kurulmasını ve sürdürülmesini amaçlar. R. Jakobson, bu ad altında iletişimin kurulmasına, sürdürülmesine ya da kesilmesine, çevrimin sürüp sürmediğini denetlemeye yarayan göstergeleri ayırır. Telefondaki **alo, beni duyuyor musunuz?** buna örnek olarak gösterilebilir” (Kıran ve Kıran, 2006: 99). Bu gibi giriş ifadeleri veya

iletişim sırasındaki “anlıyor musun”, “değil mi?” gibi ifadeler iletişimi sürdürmeye yararken, ayrıca ikinci dereceden de çağrı işlevini oluşturur. Bu işlev tüm ilişki işlevlerinde önemli bir yer tutar. Ayınlar, biçimsel kurallar, törenler ve uzun nutuklar bu türden bir işlev yüklenirler.

Üst-dil işlevi, konuşucunun, kullandığı dil ile ilgili bilgi verdiği, onun bir ögesini açıkladığı durumlarda gerçekleşen bir işlevdir. Bu işlev, alıcının anlayamayacağı düşünülen göstergelerin anlamını belirtmeye yöneliktir. Bilimsel metinlerde, öğretici amaçlı konuşmalarda bu işlev hâkimdir. Örneğin “sözcüğün doğrusu eşki değil ekşidir” gibi bir düzeltme dilin üst-dil işlevinin gerçekleştiği bir ifadedir.

Sanat işlevinde ileti kendi üzerine yoğunlaşmakta ve egemen öge olarak dil, sanat (şiir) işlevini yüklenmektedir (İşeri-Demirgüneş, 2008: 501). Bu işlevde ileti kendisiyle ilgilenir, “her türlü dilsel bulgu ya da dilin gücül deneyim biçimini yazında, şarkıda, reklam metinlerinde ve dili kullanan tüm bireylerde bulur... Dilin bir özellik, bir biçim, bir farklılık ortaya koyma biçimi söz konusudur.” (Kıran ve Kıran, 2006: 103)

Birçok eleştiriye rağmen Jakobson’un bu çalışması dilbilim araştırmalarına yön vermiştir. Dilsel işlevler gerçekleşirken konuşucunun bu işlevlerden birinden diğerine nasıl geçtiği, anlamın, konuşucunun, alıcının nasıl biçimlendiği Jakobson’un iletişim şemasından hareketle bir çok dilbilimci tarafından gösterilmiştir (daha detaylı bilgi için bkz. Kıran ve Kıran, 2006:81-108).

1.1.2.2. Politik Söylem

Politika sözcüğü TDK’nın *Güncel Sözlüğü*’nde “Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa” şeklinde tanımlanmıştır.

Politik söylem ya da siyaset içeren söylem, siyasi partilerin ideolojilerine, toplumların tarihine ve kültürel özelliklerine göre biçimlenen, uzun dönemde oy sayısı ile alınacak bir geri bildirmeye yönelik olarak tek yönlü anlatı içeren söylemler olarak tanımlanabilir. “Bu metinlerin amacı, toplumda kendileriyle aynı görüşü paylaşan

kesimin beğenisini sürdürmek, kararsız olan kitleyi etkileyerek kendi yönlerine çekmek, karşıt yığın ya da yığınlardan olabildiğince güç toplamaktır” (İlgın, 1996).

Söylem türleri başlığı altında söylemlerin genel olarak iki gruba ayrıldığı belirtilmişti. Bu bilgiler ışığında, politik söylemlerin sözcemele durumuna doğrudan gönderimde bulunan söylemler arasında yer aldığını söyleyebiliriz. Çünkü politik söylemde söylemlerin anlaşılması için üretim yerinin, zamanının ve söyleyen kişinin bilinmesi gereklidir. Ayrıca politik söylem, Jakobson’un tanımladığı dilin altı işlevinden en çok çağrı işlevine başvurmaktadır; çünkü söz konusu olan dilsel işlevde amaç, alıcıyı etkilemektir.

“Partiler için güç toplamanın amacı ve aracı olan siyasal iktidarı elde etme, ilgili kitlelerin onu kullanma yoluyla kendi görüşlerini ve çıkarlarını gerçekleştirmelerine olanak sağlayabileceği gibi bu gücü salt bir çıkar çatışması veya iktidar çabası olarak tanımlamanın sınırlarını daraltmak olacağını düşünen bilim insanları, politikanın amacının her şeyden önce toplumda bütünlüğü sağlamak, özel çıkarlara karşı koyarak genel yararı ve insanların ortak iyiliğini gerçekleştirmek olarak açıklarlar.” (Bkz. 19 Mayıs Almanya Atatürkçü Düşünce Derneği Yay, aktaran, Çubukcu,2007: 7)

Özellikle seçim dönemlerinde partiler propaganda yoluyla, halkı kendi doğrularına inandırmaya çalışırlar. Bunu yaparken de etkili bir dil kullanmak, dilin çağrı işlevine başvurmak zorundadırlar. “2007 Genel Seçimlerinde Seçmen Nasıl Yönlendirildi?” adlı makalesinde Hatice Çubukcu (2009), seçmenin yönlendirilmesinde önemli olan stratejiler hakkında yapılan çalışmaları derlemiştir.

Yirmi birinci yüzyılda kitle iletişim araçlarının hızlı bir şekilde yaygınlaşması, kitle iletişim araçlarının büyümesi ve güçlenmesiyle daha geniş gruplar politik söylemlerin etkisinde kalmakta ya da kendileri politik söylemler üzerinde etki yaratmaktadırlar. Kişi ya da kitleler, iktidarın ya da muhalefetin yaptıkları hakkındaki görüşlerini ileterek, sorgulayarak, siyasi eylemlere katılarak, televizyonda seçim propagandalarını izleyerek, telefon veya bilgisayar aracılığıyla TV stüdyolarındaki ya da radyolardaki programlara katılarak politik görüşlerini belirtmekte ve bu şekilde siyasi yaşamda etkili

olmaktadırlar. Hatta son yıllarda internetin yaygınlaşmasıyla birçok politikacı sosyal paylaşım sitelerini (Facebook, Twitter) etkin bir şekilde kullanarak bu yolla halka anında ulaşmakta ve onlarla güncel ya da genel konularda birebir görüş alışverişi yapabilmektedir. “Tüm bu süreç sonunda kendisine yöneltilen politika söylemlerine karşı toplumun *geri bildirim*i niteliğinde olan oylar ise ülkenin belli sürede nasıl yönetileceğinin temel belirleyicisi olmaktadır”(Çubukçu: 2009: 389).

“Bu doğrultuda siyasi söylemler planlı, sistemli, belli bir amaca yönelik, konuşmacının hedeflerini, düşüncelerini iyi bir şekilde belirten söylemler olmalıdır. Politik söylemde tümce yapısı ve sözel edim arasındaki ilişkide ortaya çıkan sosyal içerik, siyasetin "güç" kavramıyla olan bağlantısını gösterir. "Güç" kavramının çeşitli dışavurumlarının yer aldığı politik söylem de, bu açıdan bakıldığında soyut ve belirsiz anlamların açığa çıkmasına neden olur. Dil yoluyla siyaset yapmak, siyasetin geçerli tek aracıdır. Politik söylemin temelinde sosyal kurumların çeşitli yönlerinin irdelenmesi, tanımlanması, sınırlandırılması, o kurum ile ilgili yetki, yetkinlik, bilim, aile, yapı, cinsiyet gibi kavramların değerlendirilmesi yatar. Bu açıdan politik söylem dil açısından yansız olmayıp sözdizimsel biçimlerle şekillendirilir” (Kress ve Hodge, 1978 akt. Aksoy: 2002).

Politik söylemi oluşturan siyaset ve dil alanları arasındaki ilişki esas olarak iki düzeyde oluşur. Bunlar

a) sözcük düzeyi

b) dilbilgisel - sözdizimsel düzeylerdir (Aksoy, 2002).

“Sözcük düzeyinde konuşmacı/yazarın yaptığı sözcük seçimleri ve bunların dilbilimsel bir biçim olarak gerçekleşmesi dilde politik söylemi yaratır” (Kress, 1985:31, akt. Aksoy: 2002). Bu dilbilimsel biçimin seçimi konuşmacı/yazar için "canlı" bir süreç olmayabilir; söylemlerin siyasi unsurların ifade edilişi olduğu ve bir sosyal grup içindeki söylemlerce önceden oluşturulduğu göz önüne alındığında, birey tümüyle yeni bir söylem yaratmayıp var olanları yeniden üretmektedir. Ancak bu süreçte kendine ve seslendiği gruba özgü nitelikler söyleme eklenebilir.

Politik söylem içerik ve biçim açısından diğer söylemlerden ayrılır. “Bir söylemin siyasi olması için sosyal yaşamın siyaset ve onunla ilgili alanlarında üretilmesi gerekir. Böyle bir içerik yapısı da söylemin biçimsel bölümlerinde değil, tüm söylem içinde

sözdizimsel biçimlerde dile gelir. Söylemin içeriği ve yapısı, içinde yer alan olguların nedenselliğinin nasıl düzenlendiği ile ilgilidir.” (Aksoy, 2002: 4)

Ayrıncı özellikleri bakımından diğer söylem türleri arasından sıyrılıp çoğu araştırmaya farklı yönleriyle konu olan politik söylemler, bizim çalışmamızın da temel araştırma alanı olmuştur.

1.1.3. Kalıplaşmış Sözler

1.1.3.1. Atasözleri-Özdeyişler

Atasözleri, adından da anlaşılacağı gibi, “bir ulusun değer yargılarını aktaran; söyleyeni bilinmeyen, kamuca benimsenmiş, yalın, özlü ve kalıplaşmış sözlerdir. Geniş halk kitlelerinin uzun deneme ve gözlemler sonucunda edindikleri kanılara dayanan atasözleri, kuşaktan kuşağa aktarılır” (Adalı, 2009: 108).

-Biçim Özellikleri:

1. “Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Her atasözü, belli bir kalıp içinde, belli sözcüklerle söylenmiş olan donmuş bir biçimdir. Sözcükleri değiştirilip yerlerine -aynı anlamda da olsa- başka sözcükler konulamayacağı gibi sözdiziminin biçimi de bozulamaz” (Aksoy, 1971: 19). Örneğin; *Ak akçe kara gün içindir* sözündeki *akçe* yerine *altın* veya *para* denilemez. *Azıcık aşım kaygısız başım* sözü yerine de *Kaygısız başım azıcık aşım* denilemez.

2. Akılda kalıcı olması açısından, atasözleri çok uzun sözler değildir. Genellikle kısa ve özlü sözlerdir. Az sözcükle çok şey anlatılır: *Hazıra dağlar dayanmaz./ Dilin kemiği yok* gibi.

3. “Atasözlerinde genel bir deneyim anlatıldığı ya da bir öğüt verildiği için, yüklem genellikle geniş zamanın ya da emir kipinin olumlu-olumsuz biçimlerindedir” (Adalı, 2009: 109). Örneğin *Görünen köy kılavuz istemez. / Dost ile ye iç alışveriş etme. / Akmasa da damlar.*

-Kavram özellikleri:

1. Uzun bir gözlem sonucu olduğu belli olan, tabiat olaylarını anlatan atasözleri vardır: Örneğin; *Kasım yüz elli, yaz belli. / Kavak, yaprağını tepeden dökerde kış çok olur. / Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.*

2. Atasözleri öğreticidir. “Sosyal olayların nasıl olageldiklerini uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak bildirirken bundan ders almamızı hatırlatan atasözleri vardır” (Aksoy, 1971: 21). Örneğin; *Minareyi çalan kılıfını hazırlar. / Acındırırsan arsız olur, acıktırırsan hırsız olur.*

3. Bazı atasözleri toplumun töre ve geleneklerini bildirir: *Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var./ Bacası görülmeyen yerden kız alınmaz.*

4. Atasözleri içinde birbiriyle anlamca çelişenleri de vardır: *Her koyun kendi bacağından asılır. / Kurunun yanında yaş da yanar. Yalancının mumu yatsıya kadar yanar. / Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.* Bu atasözleri birbiriyle çelişenlere örnek olarak verilebilir. Atasözleri sonuçta belli bir deneyim sonucunda söylenmiş sözler olduğu için görüp geçirdiğimiz olaylar da çelişkili olabileceğinden bu türden karşıt sözlerin olması da yadırganmamalıdır. Bunun yanı sıra, atasözleri kültürel öğelerin taşıyıcısı olduğundan, farklı kültürler arasında da birbiriyle çelişen atasözlerine sıkça rastlanır. Örneğin *Taş yerinde ağırdır* (Türk atasözü). / *Kimse kendi memleketinde peygamber değildir* (Batı kültürü atasözü).

-Birkaç biçimi bulunan atasözleri:

1. Atasözleri donmuş birer kalıp olsalar da bazılarının birkaç biçimi bulunabilir: *Dikensiz gül olmaz / Gül dikensiz olmaz. Can çıkmayınca* (çıkmadan, çıkmadıkça, çıkar) *huy çıkmaz. Kedi uzanamadığı* (yetişemediği) *ciğere pis* (murdar) *der.*

2. Bazı atasözleri de bölgeden bölgeye değişik biçimlerde kullanılabilir: *Aç tavuk kendini buğday ambarında sanır. / Aç tavuk düşünde* (rüyasında) *darı görür.*

-Özdeyişler:

Vecize ya da özlü söz olarak da bilinen özdeyişler, sıklıkla atasözleri ile karıştırılmaktadır. Aksan (1996: 37) özdeyişler konusunu, kalıplaşmış sözler başlığıyla incelemiş ve şu şekilde tanımlamıştır: "...çoğunlukla belli bir kişiye ya da bir olaya dayanan, çoğu kez ünlü kişilerin, sanatçıların bir olay dolayısıyla söyledikleri, dilde yerleşen ve çeşitli dillere çevrilerek genelleşen sözlerdir." Atasözlerinin aksine, söyleyeni çoğunlukla bellidir, sadece bazı sloganlaşmış özdeyişlerin ilk olarak kim tarafından yaratıldığı bilinmeyebilir. Örneğin: "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" (Atatürk), "Düşünüyorum, öyleyse varım" (Descartes), "Adalet mülkün temelidir."

1.1.3.2. Deyimler

"Her dilde, belli durumu, bir kavramı, bir duyguyu dile getirmek üzere *deyim* adını verdiğimiz öğeler kullanılır"(Aksan: 1998: 83). Aksoy (1971: 49) deyim için, "çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük toplulukları" tanımını yapar.

"Deyimler, bir dilin anlatım yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini belirten önemli ipuçları sağlarlar. Genel olarak deyimler açısından dilden dile büyük ayrımlar vardır. Örneğin yağmurun çok yağdığını anlatmak üzere Türk, bardaktan boşanırcasına (yağmur yağıyor) derken İngilizcede it is raining cats and dogs ("kediler ve köpeklercesine yağmur yağıyor") deyimine rastlanır." (Aksan 1998:36)

-Deyimin Biçim Özellikleri

1. "Deyimler de atasözleri gibi kalıplaşmış sözlerdir. Bu nedenle kendilerini oluşturan sözcükler yakın anlamlarıyla değiştirilemez. Genellikle sözcüklerin sırası da değişmez" (Adalı, 2009: 109). Örneğin: *Baltayı taşa vurmamak* deyimini *baltayı demire vurmamak* biçiminde söylenemeyeceği gibi, *aklını başına almak* deyimini de *aklını kafasına almak* biçiminde kullanılamaz.

2. Deyimler kısa ve özlü anlatım araçlarıdır: *Dört dönmek, hazıra konmak, kulak misafiri olmak...*

3. Aksoy (1971: 38) deyimlerin en az iki sözcükle kurulduğunu ve biçim bakımından genellikle bir söz öbeği, kimi zaman da tümce biçiminde bulduklarını belirtir: *eli açık, çenesi düşük, kaşla göz arasında* (öbek); *dostlar alışverişte görsün, incir*

çekirdeğini doldurmaz (tümce). “Bir mastarla sona eren deyimler, çekime gireceklerinden ve dolayısıyla bir tümce kuracaklarından bu ikinci kısım içinde yer alırlar”: *kulak kesilmek, damarı tutmak...* Bunlar “kulak kesildim”, “damarı tuttu” gibi tümceler oluştururlar.

- Deyimin Kavram Özellikleri

1. “Deyim, bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır; genel kural niteliğinde bir söz değildir. Deyimi atasözünden ayıran en önemli özellik budur” (Ö. Aksoy, 1971: 39). Örneğin bulunduğu düzeyden daha aşağı bir duruma düşmeyi anlatmak için *attan inip eşeğe binmek*; çok büyük korku geçirdiğini belirtmek için *ecel teri dökmek* deyimlerini kullanırız. Atasözleri ise, genel bir kuralı, bir deneyimi dile getirirler ve bir yargı bildirdikleri için her zaman tümce biçimindedirler: *İşleyen demir ışıldar. Üzüm üzümüne baka baka kararır*.

2. Deyimlerin amacı, bir kavramı özel bir kalıp içinde ya da çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir. Atasözleri gibi öğüt verme amaçları yoktur.

3. Bazı sözler, fiil çekiminin değişmesi ile atasözüyken deyim, deyimken atasözü durumuna girerler. Örneğin, *Doğmadık çocuğa don biçilmez* bir atasözüdür. *Doğmadık çocuğa don biçmek* ise bir deyimdir.

4. Deyimlerin bazılarında sözcükler gerçek anlamlarıyla kullanılırken bazılarında da kendi anlamları dışında kullanılır. Örneğin, *hem suçlu hem güçlü, özrü kabahatinden büyük* gibi deyimler kendi anlamlarıyla kullanılırken; *saçını süpürge etmek, göz kulak olmak, hapı yutmak* gibi deyimler anlamları dışında kullanılan deyimlerdir.

-Biçimi Değişebilen Deyimler:

Deyimler kalıplaşmış yapılar olsa da bazı deyimlerde tümce yapısı ve ana sözcükler değişmemek üzere, çekimlerde ve zamirlerde değişiklikler olabilir. Örneğin, *pot kırmak* (pot kırdım, pot kırdın...), *hava hoş olmak* (bana/ona... göre hava hoş).

-Benzetmeli Deyim yapıları:

Deyim olarak saymaya elverişli olan ve olmayan bazı “benzetmeli” anlatımlar vardır:

- a) “Bilindiği üzere benzetme edatı olan “gibi”, benzetmedeki iki “taraf”ın güçlü olanından sonra gelir. Bunun arkasından “benzetme yönü”nü belirtecek olan “sıfat” söylenmezse “...gibi” takımı, bu sıfatın yerini tutar. Yani “buz gibi” sözü-kendisinden sonra “soğuk” sıfatı kullanılmasa bile-“çok soğuk” anlamına gelir” (Aksoy, 1971: 43). *Pamuk gibi, dev gibi, arslan gibi* vb. kullanımlar deyim olarak kabul edilmemektedir.
- b) Bazı benzetmeler ise çekici bir anlatım içinde kalıplaşmış olduğundan deyim sayılmaktadır: *Tereyağından kıl çeker gibi* (iş halletmek), *süt dökmüş kedi gibi*(durmak), *arpacı kumrusu gibi* (düşünmek) vb. kullanımlar bu gruba örnek olarak verilebilir. (Atasözleri ve deyimlerle ilgili daha detaylı bilgi için bkz: Aksoy, 1971: 19-49)

1.1.3.4. Kalıp sözler

Atasözleri ve deyimler ile birlikte kalıplaşmış dil birimlerini oluşturan kalıp sözler, araştırmacılar tarafından çeşitli adlarla ve farklı ölçütlere dayanılarak tanımlanmış, *ilişki sözleri, kültür birim, bağlamsal sözler* ya da *karşılama sözleri* olarak da adlandırılmıştır.

Çotuksöken (1994: 8), kalıp sözleri “en az iki sözcükten oluşan, içindeki sözcükleri temel (düz) anlamlarını yitirmeden yeni bir kavramı, durumu, eylemi karşılayan söz öbekleri” olarak tanımlamıştır.

İlişki sözleri terimini tercih eden Aksan’a (1996: 35) göre bu sözler, “bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözlerdir.” Belli durumlarda söylenmesi gelenek halini almış olan bu sözler, kültürlerin ayrılmaz bir parçası olarak algılanmaktadır.

Her toplumda o toplumun kültürüne özgü, belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş sözler, duyguları açığa vuran kalıplar, çeşitli klişeler vardır. Örneğin bir kimseyle

karşılaştığımızda, onu selamlarken, bir kimseden yardım ya da iyilik gördüğümüzde, bir kimsenin hasta olduğunu öğrendiğimiz durumlarda söylediğimiz sözler gibi. Bu sözler, Türkçe konuşan insanların birbirleriyle kurdukları ilişkiler konusunda, dolayısıyla da onların kültürü hakkında bize bir fikir verir.

“Kalıp sözler, dilbilgisel yapı ve kullanım sıklığına göre de tanımlanmıştır. Bu ölçütlere dayanılarak, kalıp sözlerin sayı ve kişi öğeleri dışında değişmeyen ve kullanımları çok sınırlı olan birimler olduğu belirtilmiştir(Tannen vd. 1981: 38). Kalıp sözlerin bu tanımda belirtilen ilk özelliği, şöyle bir örnekle açıklanabilir: Yola çıkan birisine söylenen *Güle güle [git, gidin]* kalıp sözünü **Gülerek gülerek[git, gidin]* şeklinde söylersek, bunu kalıp söz olmaktan çıkarmış, emir kipinde çekimlenmiş “git-” eyleminin nasıl yapılması gerektiğini belirten ve ikilemeden oluşan bir zarf öbeği haline getirmiş oluruz. Kalıp sözlerin ikinci özelliğini göstermek için de şöyle bir örnek verilebilir: *Güle güle büyütün* kalıp sözü sadece bebeği olan kişilere söylenebilir. Aynı sözün küçük bir evcil hayvanı büyüten ya da bir çiçek yetiştiren kişilere söylenmesi uygun düşmez.” (Gökdayı, 2008: 91)

Her toplumda, her dilde görülen kalıp sözlerden, içerik olarak birbirine yakın olanları, çoğunlukla dinsel inanışlardan kaynaklanan ve çeşitli etkenlere dayanan benzer biçimleri olanları vardır. Örneğin Türkçede genellikle bir işin istenen biçimde sonuçlanması üzerine söylenen *Allah'a şükür* sözü ile Fransızcadaki *dieusoitloué, grâce à Dieu* sözleri hemen hemen aynı durumlarda ve aynı amaçlarla söylenir (Aksan, 1998: 160, 161). Bunlar gibi birbirine benzeyen yapılar dışında, aslında çoğu kalıp sözün başka dillerde karşılıkları yoktur. Örneğin *el öpenlerin çok olsun, ağzından yel alsın, gözünü seveyim* gibi kalıp sözlerin başka bir dilde birebir karşılıklarını bulmak güçtür.

Türkçede doğum, evlenme, ölüm, yardım isteme, teşekkür etme gibi birçok amacı olan kalıp sözler bulunmaktadır. Hürriyet Gökdayı (2008), “Türkçede Kalıp Sözler” başlıklı makalesine bu konuyu incelemiş ve kalıp sözleri anlamlarına göre kavram alanı temelli alt gruplara ayırmıştır:

Hayırdua ve iyi dilek bildirenler: güle güle oturun, Allah razı olsun, Allah ne muradın varsa versin, mutlu yıllar, doğum günün kutlu olsun, iyi bayramlar

Küfür, beddua-ilenç bildirenler: lanet olsun, Allah cezasını versin, Allah kahretsin, Allah bela(sı)nı versin.

Duygusal tepkileri dile getirenler (Korku, sevinç, şaşkınlık, acıma, çağrı, buyruk, yasaklama, vb.): güler misin ağlar mısın?, Allah aşkına, aklına şaşayım, Allah çarpsın, güleriz ağlanacak halimize.

Selamlaşma bildirenler: günaydın, iyi akşamlar, iyi sabahlar, selamünaleyküm (dinsel bir yan anlamı söz konusudur), iyi günler, merhaba.

Ayrılık bildirenler: hoşça kal, görüşmek üzere, iyi yolculuklar, görüşürüz, Allah'a ısmarladık, elveda.

Batıl inançları bildirenler: iyi saatte olsunlar, şeytan kulağına kurşun, elemtere fiş kem gözlere şiş, nazar değmesin.

Bir istek bildirenler: saatiniz var mı?, ateşiniz var mı?, sadede gelelim, bize de buyurun, gereğini arz ederim, durakta incek var, bana müsaade.

Konuşanı veya dinleyeni yüceltme bildirenler: senden (sizden) iyi olmasın, sözünü balla kestim, estağfurullah, rahatsız ediyorum, rica ederim.

Bir isteği kabul veya reddetme bildirenler: baş üstüne, eyvallah, amenna, Allah derim, âmin, emredersiniz, maalesef, maatteessüf.

Dinleyeni eleştirme, uyarma, tehdit etme bildirenler: ben sana gösteririm, benden günah gitti, benden söylemesi, dikkat, dikkatli ol, ağzına acı biber sürerim, alacağın olsun, Allah'tan korkmaz kuldan utanmaz.

Genel bir davranış veya düşünce bildirenler: tarih tekerrürden ibarettir, tebdil-i mekânda ferahlık vardır, her şey olacağına varır.

Töre, gelenek ve kültürel değerleri yansıtanlar: elçiye zeval olmaz, yediğin içtiğin senin olsun gezdiğin gördüğün yerleri anlat, ölülerin ardından kötü söz söylenmez, ellerinizden öperim, küçüklerin gözlerinden öperim, ayıptır söylemesi.

Dini inançları bildirenler: Allah bilir, günah, Allah kerim, kadere meydan okunmaz, Allah'tan geldi, takdir-i ilahi, inşallah.

Soru sorup cevap isteyenler: eş olarak kabul ediyor musunuz?, hemşe(h)rim memleket nere?, merhumu nasıl bilirdiniz?

Özür dileme bildirenler: pardon, affedersin, kusura bakma, kusura kalma, özür dilerim.

Sembolik olarak ödüllendirme bildirenler: aferin, bravo, berhudar ol, su gibi aziz ol, el öpenlerin çok olsun.

Minnet, teşekkür bildirenler: teşekkür ederim, teşekkürler, sağ ol(un), elin(iz)e sağlık, zahmet oldu.

Gökdayı (2008: 106) bu sınıflandırmalarının ardından, kalıp söz kavramına ayrıntılı bir tanım da getirmiştir:

“Bu sözler, önceden belirli bir biçime girip öylece hafızada saklanan, söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak ve eğer gerekiyorsa bazı ekleme ve çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcüklerden oluşabilen, belirli durumlarda toplumun benimsendiği sözleri sunarak iletişimin kurulmasına veya devamına yardım eden ve kullanım yerleri çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleridir.”

2. POLİTİK SÖYLEMLERDE KALIPLAŞMIŞ SÖZLER

2.1. DEYİMLER

2.1.1. Erdoğan'ın Politik Söyleminde Deyimler

1. 07.01.2011 Başbakan Erdoğan, 2011 Dünya Üniversitelerarası Kış Olimpiyatları Tesisleri ile Erzurum İl Genel Meclisi Binası'nın toplu açılış töreninde konuştu:

“Erzurum, sadece başarılı bir organizasyonla değil, kültürüyle, tarihiyle, sıcaklığıyla herkeste iz bıraksın. Erzurum, zengin kültürünü, derin medeniyetini, köklü tarihini tüm misafirlere bütün ayrıntısıyla anlatsın. Biz Erzurum'a inandık, Erzurum'a güvendik ve bu büyük organizasyonu Erzurum'a kazandırdık. Allah'ın izniyle Erzurum'un da bu organizasyonu başarıyla tamamlayacağını biliyor, Erzurum'un bir kez daha **tarih yazacağına** tüm kalbimle inanıyorum.”.

tarih yazmak: Sözlüklerde anlamı bulunmayan deyim, “tarihe geçmek” anlamında yani “önemi bakımından unutulmayacak bir durum kazanmak” anlamında kullanılmıştır.

Esenlikli deyim olası öznesi Erzurum. “Bir kez daha” ifadesi Erzurum'un daha önce de tarih yazdığını, tarihe geçtiğini öngörüyor (Erzurum Kongresi'ne gönderme). Ölçünlü dil kullanımı.

2. 08.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Sarıkamış şehitleri için yapılan kardan heykellerin açılışını gerçekleştirdikten sonra konuşma yaptı:

“Kudüs'ten Abdülcemil meydan harbinde şehit oldu, büyük dedem Rize Güneysulu Kemal Mutlu burada Sarıkamış'ta şehit düşerek **hakkın rahmetine kavuştu.**”

Hakk'ın rahmetine kavuşmak (Hakk'a kavuşmak, Hakk'a yürümek): ölmek.

Esenliksiz bir durumu esenlikli kılan bir deyim: “Hak”, “rahmet”, “kavuşmak”. Yananlamı dinsel. Ölçünlü dil kullanımı.

3. 14.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, AK Parti Genel Merkezinde Genişletilmiş İl Başkanları toplantısında konuştu. Konuşmasında "Kıbrıs'ta çözümsüzlüğün nedeni Türkler" diyen Almanya Başbakanı Merkel'e de cevap verdi.

- a) “Almanya Başbakanı'nın popülist siyasetini Kıbrıs'a taşıması son derece manidardır. Bu açıklamalar vizyon sahibi lider görüntüsü vermemektedir. Sayın Merkel'in tarih bilgisini **gözden geçirmesi** ve özür dilemesi gerektiğini buradan belirtiyoruz.”

gözden geçirmek: 1) okumak. 2) niteliğini anlamak için bir şeyin her yanına bakmak, incelemek, muayene etmek.

Ölçünlü dil kullanımı.

- b) “Özellikle malum bir davadan dolayı tahliye edilenlerden dolayı sabah akşam **zihin bulandırma** çalışması var. Zamanın, tarafların birbirini suçlama zamanı olmadığını biliyoruz. Taraflar birbirini suçlamasın. Muhalefetin de yardımıyla sürecin faturası hükümete kesilmek isteniyor. Bu tahliye kararlarını hükümet değil Yargıtay verdi.”

zihin bulandırmak: kuşkuya düşürmek.

Esenliksiz deyimın öznesi muhalefet partileri, nesnesi ise vatandaş. Ölçünlü dil kullanımı.

4. 15.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Muğla'nın Fethiye ilçesinde katıldığı toplu açılış töreninde yaptığı konuşmada içki yasağı konusunda "Başbakan kendisini padişah zannediyor" diyen CHP lideri Kılıçdaroğlu'nu eleştirdi.

a) "Biz görevimizi yaptık, Anayasa'da olanı yaptık kardeşim. **Ağzı olan konuşuyor.** Bu partinin rotasını millet çiziyor millet. Biz partimizi halkımızla kurduk, bizi yüzde 47 ile iktidar yaptınız."

ağzı olan konuşuyor: "konuyla ilgisi olmayan, bilir bilmez herkesin söyleyecek sözü var" anlamında kullanılan bir söz.

Esenliksiz deyimın örtük öznesi hükümet karşıtları. Teklifsiz dil kullanımı.

b) "Şimdi diyor ki RTÜK yasasındaki nedir bu diyor. Bu yasa 1994'te kondu. CHP'nin o zamanki adı SHP'ydı. O maddenin asıl mimarının kendi partisi olduğundan bilgisi yok, haberi yok. **Çamur at** tutmazsa da izi kalır, bunların tek derdi bu."

çamur atmak: kötölemek; iftira edip bir kimseyi lekelemek; kabahat yüklemek; birini alçaltıcı biçimde suçlamak; birini kötü bir işe karışmadığı halde karışmış gibi göstermek. (Yurtbaşı: 1996)

Esenliksiz deyimın öznesi CHP, nesnesi hükümet. Teklifsiz dil kullanımı.

c) "Son günlerde yine ortalık karıştırmaya çalışıyorlar. Sakın **kulak asmayın.** Biz sanatı biliriz, biz eseri biliriz. Neye değer verileceğini biliriz. Ama biz tarihe **gölge düşürme** gayreti olanlar için de gereğini yaparız."

c₁ kulak asmak: önem vermek, dinlemek.

Olumsuz emir biçimiyle kullanılan deyimın sözeylem değeri "uyarmak"tır: "kulak asmayın".

c₂ gölge düşürmek: bir şeyin değerini veya ününü azaltacak işler yapmak.

Esenliksiz bir deyim. Örtük özne CHP. Ölçünlü dil kullanımı.

d) "Bir siyasi parti, Doğu'da, Güneydoğu'da nasıl oradaki acılı annelerin, ailelerin, oradaki yoksulluğun, sorunları istismar ederek politika yapmaya çalışıyorsa, öbür muhalefet de ülkenin başka bölgelerinde şehitlerimizi istismar ederek milli duyguları istismar ederek, korku yayarak, sanal tehditlerle korkutarak politika yapmaya çalışıyor. Bunların derdi Türkiye'nin sorunları çözülmesin. Çözülmesin ki biz **ayakta kalalım.** İşte onun için kışkırtıyor ve tahrik ediyorlar. Onun için çirkin bir dil, yalan ve iftira ile üzerimize geliyorlar."

ayakta kalmak: 1) yıkılmamak, çökmemek. 2) değerini yitirmemek, önemini korumak. Esenlikli deyimden öznesi “biz” = “bunlar” (iki muhalefet partisi). Ancak deyimdeki eylemin gerçekleşmesi esenliksiz bir koşula bağlandığından (“Türkiye’nin sorunları çözülsün”), bu sözcede deyim de esenliksiz bir değer taşıyor. Ölçünlü dil kullanımı.

5. 16.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul Büyükşehir Belediyesi toplu açılış töreninde, önceki gün TT Arena’daki protestolar hakkında açıklamalarda bulundu, eleştirilere cevap verdi:

a) “Kimmiş Candaş medya, kimmiş yandaş medya dökülmeye başladılar. **Lime lime** dökülüyorlar. Hayırlı olsun.”

lime lime : eskimiş, parça parça (Yurtbaşı: 1996)

Deyim esenliksiz bir duygu değerini ifade etmektedir. Deyimin öznesi “candaş/yandaş medya” olarak adlandırılan Erdoğan’a yakın olduğu söylenen medya kuruluşlarıdır.

b) “Siyasette kısa sürede **çark etme** görevi CHP Genel Başkanı’na ait. Bu rekor da kolay kolay kırılmaz. Başörtüsü dedi akşam **çark etti**, genel af dedi **U dönüşü yaptı**. ‘Genel Başkan adayı değilim’ dedi, ertesi gün oldu. ‘Havuzlu villa’ dedi. Bize saldırdı. Beyfendinin kendi havuzlu villası çıktı. ‘Suçludur, yargılsın’ dedi, İstanbul’a il başkanı yaptı. Referandumda ‘Hayır’ demeye çağırdı, kendisi oy kullanmadı. Kağıthane’yi Kağıttepe yaptı.”

b₁ çark etmek: *mec.* savunduğu düşünceden vazgeçmek.

b₂ U dönüşü yapmak: *mec.* önceden sahip olduğu bir düşünceden farklı bir düşüncesi savunmaya başlamak.

Her iki deyim de esenliksiz duygu değeri taşımaktadır ve aynı anlama gelmektedir. Deyimlerin öznesi ana muhalefet partisi lideri Kemal Kılıçdaroğlu’dur. Teklifsiz dil kullanımı.

c) “Hangi **tezgâhı kurarsa** kursunlar benim milletim bu tezgahları çok iyi biliyor. Kimin yasakları savunduğunu yasaklara sığındığını çok iyi biliyor. Biz bu **oyunu bozacağız**, milletim bozacak. Bir kez daha İstanbul’a kazandırdığımız 36 eser hayırlı olsun. Arkadaşlarımı, yüklenici firmaları tebrik ediyorum. Durmak yok hizmete devam diyerek hepinizi selamlıyorum.”

c₁ tezgâhı kurmak: *argo* yasal olmayan bir işi gerçekleştirebilmek için yalan dolanla aldatmaya, kandırmaya çalışmak.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi muhalefet partileri. Argo dil kullanımı.

c₂ oyun bozmak: 1) tasarlanmış bir işi yersiz ve vakitsiz olarak karıştırmak, planları altüst etmek.

Deyim esenliksiz bir duygu değeri taşımasına rağmen burada esenlikli bir duygu değerini ifade etmektedir. Öznesi “biz” (hükümet) ve “milletim”dir. “Kararlılık” ve “harekete geçirmek” anlamı taşımaktadır. Ölçünlü dil kullanımı.

6. 20.01.2011. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği'nin (TÜSİAD) 41. Genel Kurulu'na katılan Başbakan Erdoğan, konuşma yaptı.

- a) “Şu anda dünya ekonomi çevrelerinde, küresel krizi başarıyla atlatan ülkeler arasındayız ve **parmakla gösteriliyoruz**. Tedbiri **elden bırakmayacağız**, rehavet yok, asla şımarılmayacağız, gelişmeleri yakından izlemeye devam edeceğiz. Ama tekrar ediyorum, mali disiplinden, para politikalarından taviz vermeden Türkiye'yi büyütme-yi sürdüreceğiz.”

a₁ parmakla gösterilmek: 1) bir şey az bulunmak; 2) seçkin, ünlü olmak.

Esenlikli deyim edilgen biçimde kullanılmıştır. Öznesi Türkiye Cumhuriyeti, nesnesi (kılıcı) ise “diğer devletler”dir. Ölçünlü dil kullanımı.

a₂ elden bırakmamak (düşürmemek): bir şeyle sürekli ilgilenmek, vazgeçmemek.

Esenlikli deyim öznesi hükümet; nesnesi “tedbir”. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) “Az önce Boyner kardeşim Hrant Dink suikastiyle ilgili bir ifade kullandı. Biz yürütme olarak 36 saatte zanlıyı yakaladık ve yargıya teslim ettik. Artık yargı süreci takip ediliyor. Yargı reformunda **attığımız adımlara da kılıf giydirmeye** çalışıyorlar. Bu ülkede zaman aşımında **işi yırtan** bir anlayışı kabul etmeyiz. Zaman aşımı ifadesi yargının iflasıdır.”

b₁ adım atmak: : *mec.* bir işe ilk kez girişmek.

b₂ kılıf giydirmek: Deyim değiştirilmiştir. Deyimin aslı *kılıfına uydurmaktır*. Anlamı ise bir durum ve tutuma, yöntemine uygun biçim vermektir. Deyim esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır.

b₃ işi yırtmak: Deyim ulaşılan sözlüklerde geçmemektedir. Burada “hoş görülme-yen biçimde olaydan sıyrılmak” anlamında kullanılmıştır. Esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır. Teklifsiz dil kullanımı.

7. 21.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Ardahan'daki toplu açılış töreninde konuşma yaptı:

- a) “Hani birileri kuyrukta beklerken arkadan gelip sıraya girerler ya bu beyefendi de genel başkanlığa dışarıdan **kaynak yaparak** geldi. Anadolu'da hiçbir işe yaramayan buluşlar için Con Ahmet'in devri daim makinesi derler. Bunların buldukları ekonomik kaynak da Con Ahmet'in devri daim makinesine benziyor.”

kaynak yapmak: *mec.* sırayı beklemeden başkalarının hakkını alarak mevcut sıranın ön taraflarına girmek.

Esenliksiz deyimın öznesi muhalefet partisi başkanı (“bu beyefendi”: alaycı bir kullanım). Teklifsiz dil kullanımı. Söylemdeki “dışarıdan” sözcüğü deyim kullanımında artıkbilgi oluşturmaktadır.

- b) “Bizden önce üç partili bir iktidar vardı. 21 bankayı fonlayıp boşalttılar. Şimdi ABD’de Avrupa’da bankalar çöküyor. Bizde bir tane bile banka çöktü mü? Hayır. Neden çünkü **eşeği sağlam kazığa bağlayıp** öyle Allah’a emanet edeceksin. Bizim anlayışımız bu.”

eşeğini sağlam kazığa bağlamak: işini güven altına almak.

Esenlikli deyimın öznesi AKP. Teklifsiz dil kullanımı.

8. 22.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Batman’da toplu açılış töreninde konuşma yaptı:

- a) “Batman’a hizmet gelememesini eleştirdiler, şimdi de çıkıyorlar Batman’a yapılan yatırımları istismar ediyorlar. 8 yıldır bu tahriklere **boyun eğmedik**. Bundan sonra da eğmeyeceğiz. Biz hizmet ürettik, aynı şekilde devam edeceğiz.”

boyun eğmek: isteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak.

Olumsuz biçimde kullanılmış olan deyimın öznesi AKP, nesnesi ise muhalefet partilerinin tahrikleri. Ölçünlü dil kullanımı. Deyimın esenliksiz bir duygu değeri olmasına rağmen burada olumsuz biçimiyle kullanıldığı için deyim, esenlikli bir duygu değeri içermektedir.

- b) “Aramıza **tefrika sokmayacağız**. Büyümemizi istemeyenlere karşı yine **tek yürek olacağız**. Bugüne kadar her **oyunu** birlikte **bozduk**, yine birlikte bozacağız.”

b₁ tefrika sokmak: Bu deyim sözlüklerde yer almamaktadır. *Tefrika çıkarmak* deyimini *birbirine kötülük etmeye kadar varan sürekli anlaşmazlık yaratmak* anlamıyla sözlüklerde geçmektedir. Burada da “sürekli anlaşmazlık yaratanları aramıza almayacağız” anlamında kullanılmıştır.

b₂ tek yürek olmak: aynı duygularla, birlikte hareket etmek.

b₃ oyun bozmak: bkz. 5.c₂

9. 25.01.2011. Başbakan Erdoğan, 360 oda ve borsa başkanının katılımıyla Ukrayna’nın başkenti Kiev’de Intercontinental Oteli’nde düzenlenen toplantıda yaptığı konuşmada, seçim barajı tartışmalarına da değindi.

- a) “Bunu, yakın geçmişimizde çok acı tecrübelerle yaşadık. Popülizmin Türkiye’yi nasıl hedeflerinden uzaklaştırdığını gördük. Ekonominin dengelerini nasıl **alt üst ettiğini** gördük ve bunu milletimize tekrar yaşatmak istemiyoruz. Koalisyon dönemlerinden nasıl ağır **bedeller ödediğimizi** gördük.”

a₁ alt üst etmek: dirliği, düzeni bozmak.

Esenliksiz deyimın öznesi popülizm, nesnesi ise “ekonominin dengeleri”. Ölçünlü dil kullanımı.

a₂ bedel ödemek: Ulaşılan sözlüklerde deyim bulunmamaktadır.

Esenliksiz deyimın öznesi “biz” = Türk milleti; kılıcısı ise “koalisyon hükümetleri”. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) “Bazıları vadediyor ya, 'Biz gelince şunu yapacağız, bunu vereceğiz'... Bunu söylediğin zaman insana sorarlar... 'Kaynağımı nereden bulacaksın?' Şu cevap veriliyor. Hani diyorsunuz ya deniliyor, 'Dünyanın ilk 20 ülkesi arasındayız.' Değerli arkadaşlar, biz ilk 20 ülke arasına bu tür böyle sallaya sallaya gelmedik. **Kuru sıkı atarak** gelmedik. İşi sıkı tutarak geldik. 26. ülkeydik 17. ülke konumuna geldik. **Kuru sıkı atarak** buna devam edersek bir anda sen faizleri yine fırlatırsın, enflasyonu yine fırlatırsın ve elde ne var ne yok hepsi gider.”

kuru sıkı atmak: birini korkutmak için söylenen veya yerine getirilmeyen öfkeli söz; boş tehdit; blöf. (Yurtbaşı: 1996)

Esenliksiz deyimın örtük öznesi muhalefet. Teklifsiz dil kullanımı.

10. 27.01.2011. Başbakan Erdoğan Erzurum'da üniversiteli öğrencilerle ve gençlerle buluşarak toplantı yaptı.

- a) “Biz kenar mahalleleri merkeze taşıyalım istedik. Belediye başkanlığı döneminde de kenarı merkeze taşıma gayreti içinde oldum. Hıdiv Kasrı'nı belli başlı köşkleri halka açmamızı, çay fiyatlarını düşürmemizi yadırgadılar. Benim orta halli yurttaşım gelip buralarda yemek yiyebilmeli. Böyle olursa kendine güveni de gelir, ben değerliyim der. Biz **gözden düşürülmek** istenen bir ecdadın torunlarıyız. İnsan öncelikli yaklaşım bizim ecdadımızdan geliyor.”

gözden (gözünden) düşmek: bir kişi veya şey değerini yitirmek, rağbet görmemek.

Edilgen biçimiyle kullanılmış ve esenliksiz duygu değeri taşıyan bir deyim. Öznesi “ecdad(ımız)”: gözden düşürülmek istenen, orta halli yurttaşların ecdadı. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) “**Kanın kaynamasının** ne demek olduğunu, gençlik ateşinin ne mana ifade ettiğini, delikanlı demenin ne anlama geldiğini elbette yaşayarak biz bugünlere geldik. Bizim neslimiz çok zor imkanlarda yaşadı. Eğitimin lüks sayıldığı, bilgiye erişimin imkansız olduğu dönemleri gördük.”

kamı kaynamak: coşkunun ve kıpırdak olmak.

Esenlikli bir deyim. Gençliğin bir özelliğine gönderme söz konusu. Ölçünlü dil kullanımı.

- c) “İstanbul'da yaşanan polis-protestocu görüntüleri Türkiye'deki gerçekleri yansıtmıyor. Bir hafta önce polisin sayesinde Beşiktaş'ta eylemlerini yaptılar. Hiçbir nahoş görüntü ortaya çıkmadı. Ama bazı örgütler bundan rahatsız oldular. Yol kestiler, polise

saldırdılar. Ardından cumhurbaşkanımızın gençlerle buluşmasında da, bazı gruplarla, görüşmeye gelen gençler arasında sıkıntılar yaşandı. Daha sonra YÖK'te, gençlerle başkanın bir araya gelmesinden rahatsız olanlar geldi. Söylenen nedir? Seçimle gelmiş konsey başkanları değil. Dert **üzüm yemek değil bağcıyı dövmek.**”

üzüm yemek değil bağcıyı dövmek: asıl amacın dışına çıkararak olumsuzluk yaratmak.

(Yurtbaşı: 1996)

Esenliksiz deyimın öznesi “bazı örgütler”, “bazı gruplar”. Teklifsiz dil kullanımı.

11. 29.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Burdur'da toplu açılış ve TOKİ anahtar teslim töreninde CHP'yi eleştirdi:

“Yargı hükümetin kontrolüne geçmiyor, tam tersine yargı milletın yargısı haline geliyor. Yargı CHP'nin tahakkümünden kurtuluyor. CHP'nin elinden kurtuluyor, vicdaniyla karar veren yargıların eline geçiyor. Ortalığı **kuru gürültüye** vermek konusunda kimse bunların **eline su dökemez**. CHP Lideri sabah söylediğini öğlen yalanlıyordu, **çark ediyordu**. Şimdi çarkçı, çarkçıbaşı oldu. Sadece genel başkan değil genel başkan yardımcıları, milletvekilleri hep beraber **çark etmeye** başladı, ben bunları milletime havale ediyorum, sadece 'insaf' diyorum.”

11₁ kuru gürültü: boş, anlamsız, korkutmak için yapılan konuşma, etkisi olmayan bağırıp çağırma. (Yurtbaşı: 1996)

Esenliksiz deyimın öznesi CHP. Teklifsiz dil kullanımı.

11₂ eline su dökemez: onunla yarışması, onunla denk olması mümkün değil. (Yurtbaşı: 1996)

Nesnesi esenliksiz (“kuru gürültüye vermek konusunda”) olduğu için bu sözcede esenliksiz duygu değeri taşıyan bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

11₃ çark etmek (2): bkz. 5.b.1.

Esenliksiz deyimın öznesi muhalefet partisi. Teklifsiz dil kullanımı.

12. 30.01.2011 Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Denizli'de 'İş Dünyası Buluşması Toplantısı'nda açılış konuşması yaptı:

a) “Biz Erzurum'da Dadaş ruhunu gösterdik, Atabarını gösterdik. 80 yaşındaki amcamızla, 10 yaşındaki çocuğumuz atın üzerinde cirit taşırken bütün Türkiye'nin **göğsü kabardı**. Bundan gururlanmak için AK Partili olmaya gerek yok, sosyalist, sağcı, solcu olmaya gerek yok.”

göğsü kabarmak: övünç duymak, kıvanmak, iftihar etmek.

Esenlikli bir deyim. Öznesi “Türkiye”. Ölçünlü dil kullanımı.

b) “Demokrasiyi alenen tehdit eden, hukuku çiğneyen, seçimle değil, eşkıyalıkla iktidara gelmek isteyen ana muhalefet var. Biz bu tahriklere gelmeyeceğiz, tehditlere **boyun eğmeyeceğiz**. Biz her zaman milletimize güvendik ve milletimizin ferasetine inandık.”

boyun eğmek: bkz. 8.a.

Olumsuz biçimiyle kullanılmış deyimın öznesi hükümet, nesnesi “tehditler”. Ölçünlü dil kullanımı.

- 13.** 01.02.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu:
- a) “8 yıl boyunca Erzurum’a her alanda yaptığımız yatırımları, Universiade’la farklı bir boyuta getirdik. Çok şükür artık Erzurum yeniden uluslar arası bir marka kent olma yolunda önemli bir sınavı başarıyla geçti. Bugün de grup toplantımızın ardından Bişkek’e hareket ediyoruz. İki ülkenin ticaretini artırmak için toplantımızı yapacağız. **Alın teri döken** her bir kardeşlerime şükranlarımı sunuyorum.”

alın teri dökmek: çok emek vermek, zahmetli bir iş görmek.

Esenlikli bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) “Hepimiz gelip geçiciyiz. Bizler halk için varız. Onun için diyorum ki yarın öldüğümüzde, hoca efendi gelip şunu söylemeyecek. Cumhurbaşkanı niyetine demeyecek, Başbakan niyetine demeyecek, bakan niyetine demeyecek. Er kişi niyetine diyecek, hatun kişi niyetine diyecek. Seninle beraber gelecek sadece kefen olacak. Öyleyse o kefenin **kadri kıymetini bilelim**. Hem vicdanımızın, hem de halkımızın sesine, onların ya hayır duasına ya da bedduasına hazır olalım. Onun için halkın haykırışına **kulak verin, kulak verelim**.”

b₁ kadri kıymetini bilmek: değerini bilmek, yararlanmak.

b₂ (bir şeye) kulak vermek: değer vermek, önemsemek.

Esenlikli bir deyim. Emir kipi ile kullanılmış olan deyim uyarmak, tavsiye etmek değeri taşımaktadır. Ölçünlü dil kullanımı.

- c) “12 Eylül halk oylaması, CHP-MHP ve BDP olmak üzere, değişime direnen, milletin talep ve arzularına **kulak tıkayan** çevrelere karşı açık bir mesaj vermiştir. Bu millet her zaman değişimin yanında olmuş ve bunu da sandık yoluyla gerçekleştirmeyi bilmiştir.”

b₃ (bir şeye) kulak (kulaklarını) tıkamak: bir şeyi duymazlıktan gelmek.

Esenliksiz deyimın öznesi CHP-MHP, BDP ve diğer çevreler”, nesnesi “milletin talep ve arzuları”. Sözeylem değeri eleştirmek. Ölçünlü dil kullanımı.

- d) “3 haftadır grubumuz yok. Nedir o? Bazı köşe yazarları, iki de bir yazarak, konuşarak şu ifadeleri kullanıyorlar. Sizin gayretleriniz belki bir işaret fişeği olabilir, ama bunları **sümen altına iten** iktidar olursa, siz sadece söylediklerinizle kalırsınız. Biz ise bu işi sizlerle değil, her şeyi kendi periyodu içerisinde yürüten işleyen ve bu şekilde de neticeye milletiyle ulaşmaya gayesi içindeyiz.”

sümen altına itmek: Deyim değiştirilmiştir. Deyimin aslı *sümen altı etmektir*. Buradaki anlamı: 2) bir işin yapılmasını geciktirmek.

Deyim esenliksiz duygu değeri taşımaktadır. Teklifsiz dil kullanımı.

- e) “Sanırsınız ki onlar haktan yana, özgürlükten yana biz karşıyız. Halktan yana olan, milli iradeye **gölge düşürülmesine** eyvallah etmeyen AK Parti iktidarındır. Meclis’i terk edenler, komisyonu terk edenler, halk oylamasında halkı boykota çağırınlar, iktidara tuzak kuran çetelere avukatlık yapanlar değil, canı pahasına **gecesini gündüzüne katan** dik duran AK Parti iktidarındır.”

e₁ gölge düşürmek: bkz. 4.c₂

e₂ geceyi (gecesini) gündüze (gündüzüne) katmak: aralıksız, gece gündüz çalışmak, büyük çaba göstermek.

Esenlikli deyimün öznesi hükümet. Ölçünlü dil kullanımı.

- f) “Sen yolsuzluk ithamında bulunacaksın, iftira atacaksın. İftira yalanlandığında da senin **yüzün kızarmayacak**. İftira atmanın bedeli pişkinlik olamaz.”

yüzü kızarmak: utanmak.

Esenliksiz deyimün öznesi “sen” (muhalefet). Ölçünlü dil kullanımı.

- g) “CHP 1960’da gençleri sokağa dökerek müdahaleye **çanak tuttu**. Bugün de aynısını yapmak istiyorlar.”

çanak tutmak (açmak): davranışları veya sözleriyle kötü bir sonuca yol açmak.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi CHP, nesnesi “müdahale”. Sözeylem değeri “eleştirmek”.

Teklifsiz dil kullanımı.

- 14.** 08.02.2011 Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, AK Parti grup toplantısında konuştu: “Açılan pankartlar sadece edep açısından yakışsız değildir, aynı zamanda Kıbrıs Türkü’nün menfaatlerine zarar veren ve Rumların **ekmeğine yağ süren** bir olaydır. Biz gereken uyarıları yaptık ancak muhalefetin her konuyu olduğu gibi anında istismar malzemesine dönüştürdüğünü görüyoruz.”

(birinin) ekmeğine yağ sürmek: istemediği hâlde birinin işine yarayacak biçimde davranmak.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi muhalefet, nesnesi “Rumlar”. Teklifsiz dil kullanımı.

- 15.** 09.02.2011. Erdoğan, İçişleri Bakanı Beşir Atalay ve bazı emniyet mensuplarını Başbakanlık Yeni Bina’da kabul ederek konuşma yaptı:

- a) “Polisimizin askerlik mükellefiyetini ortadan kaldıran bu düzenleme bizim ve milletimizin de polisimize, Emniyet teşkilatımıza bir minnet ifadesidir. Ben polisimizin nasıl fedakarca çalıştığını, nasıl özveriyle çalıştığını, **gecesini gündüzüne katarak** bazen günlerce evinden, ailesinden uzak nasıl **alın teri döktüğünün** en yakın şahitlerinden biriyim.”

a₁ geceyi (gecesini) gündüze (gündüzüne) katmak: bkz. 13.e₂

a₂ alın teri dökmek: bkz. 13.a.

İki deyim de esenlikli bir duygu değeri taşıyor. İkisinin de öznesi Türk polisi. Ölçünlü dil.

16. 12.02.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Sakarya’da halka seslendi:
- a) “Nasıl ki Filistin’in sızısı bizim sızımızsa, Lübnan’ın Tunus’un elbette Mısır’ın derdi bizim derdimiz oldu. Kimse bunu başka yerlere çekmesin. Biz Mısır’a her zaman ilkesel baktık. Orada halkın taleplerinin duyulmasını istedik. Herkes sessiz kalırken, **görmezden gelirken**, herkes gözünü gönlünü Mısır’a kapatırken, biz çıktık kardeşçe, gönlümüzden geçeni ifade ettik.”

görmezden gelmek: görmemiş gibi yapmak, farkında değilmişçesine davranmak.

Esenliksiz bir deyim. Deyimin öznesi diğer devletler, nesnesi ise “Mısır”. Sözeylem değeri eleştirmek. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) “Son günlerde ana muhalefet partisi bizim açılışlarımızı **diline dolamış** durumda.”

diline dolamak (takmak): 1) aynı şeyi durmadan ve her yerde tekrarlamak. 2) bir kimseyi her yerde kötülemek.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi muhalefet, nesnesi hükümetin yaptığı açılışlar. Teklifsiz dil kullanımı.

17. 15.02.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu:
- a) “Öncelikle Ak Parti grubuna siz değerli milletvekillerimize **geceyi gündüze katarak** özverili mesailerinizden ötürü şahsım ve milletimin adına teşekkür ediyorum.”

geceyi (gecesini) gündüze (gündüzüne) katmak: bkz. 13.e.2.

Esenlikli bir deyim. Öznesi Ak Parti milletvekilleri.

- b) “Bunların neden acele etmediği belli. Korkutulmuşlar, korkmuşlar, siyasi tecrübeleri "korkunun ecele faydası olmadığını" bir türlü anlatamamış. Bu ucuz tehditlere **pabuç bırakmayacağız**. Verilmeyecek hesabımız yok. Tehdit savurmayı bırak, taktir etme olgunluğundan sahip değilsen, milletin taktir edeceği bir siyasal tavır takın.”

(birine, bir şeye) pabuç bırakmamak: yapacağından vazgeçmemek, hiçbir şeye aldırmamak, korkmamak.

Esenlikli deyim öznesi hükümet, nesnesi “ucuz tehditler”. Sözeylem değeri uyarmak, tehdide tehditle karşılık vermek. Teklifsiz dil kullanımı.

- c) “Bugün yine Anayasa Mahkemesi'ne gidiyorlar. Aylardır CHP değişti diyorlar. Zihniyeti değişmedi, Anayasa Mahkemesi'nin yolunu tutmaları bunu gösteriyor. CHP **eski tas eski hamam**. Kendileri bugüne kadar yargıda kadrolaşmak dışında hiçbir şey yapmadılar. Çok ilginçtir, yapamazlar, bugün yapılmasını da istemezler. Bizim reformlarımıza karşı **ayak diretiyorlar**. Bu **çark etme** siyasetinin bir an önce son bulmasını istiyoruz.”

c₁ eski hamam eski tas: “hiçbir şeyi değişmemiş, eski durumunda kalmış” anlamında kullanılan bir söz.

Esenliksiz deyim CHP’nin yeni yönetimi için kullanılmış. Teklifsiz dil kullanımı.

c₂ ayak diremek: bir düşüncüyü, bir davranışı sonuna kadar sürdürmek, kendi tutumundan şaşmamak.

Bu sözcüde esenliksiz deyimün öznesi CHP, nesnesi “reformlar”. Ölçünlü dil kullanımı.

c₃ çark etmek: bkz. 5.b.1.

Esenliksiz deyimün öznesi CHP. Teklifsiz dil kullanımı.

18. 22.02.2011. Başbakan Erdoğan, Meclis grup toplantısında konuştu:

a) “Eğer bugün batılı kimi ülkelerin, ne söyleyeceği, nasıl **tavır alacağı** değil de Türkiye’nin nasıl **tavır takınacağı** merak ediliyorsa, Türkiye’nin alacağı tavır olayların seyrini etkiliyorsa, öncelikle bunu iyi anlamalıyız. Bu konular **desteksiz atarak**, fantezi yaparak değerlendirilemez. İnsanların yaşamını ilgilendiren konularda meselenin her yönünü **ele almak** gerekir.”

a₁ tavır almak (takınmak): belli bir durum veya davranış biçimini benimsemek, vaziyet almak.

Deyimün öznesi Türkiye. Ölçünlü dil kullanımı.

a₂ desteksiz atmak: abartılı konuşmak, yalan söylemek.

Esenliksiz deyimün öznesi örtük. Teklifsiz dil kullanımı.

a₃ ele almak: 1) bir şey üzerinde çalışmaya başlamak. 2) bir konuyu görüşmek. 3) bir konuyu incelemek, araştırmak. 4) herhangi bir şeyi iş edinmek.

b) “Demokratik taleplerini **dile getirenlere** karşı, insaf dışı müdahalelerin yapılması şiddet sarmalını büyütür diyorum. Şiddetin daha büyük gelişerek artarak Libya’nın geneline yayılması tehlikelidir. Libya kardeş bir ülkedir. Kardeşin kardeşi öldürmesi kan dökmesi bizim en büyük ızdırabımızdır. Buna batılı farklı bakabilir. Ama biz çok daha farklı bakıyoruz. Onun için halkların taleplerini **göz ardı etme** yanlısına düşmeyin. İnsanların hayatını kaybetmesinden, yaralanmasından büyük üzüntü duyarız.”

b₁ dile getirmek: 1) konuşturmak. 2) belirtmek, anlatmak, açıklamak, ifade etmek.

b₂ göz ardı etmek: gereken önemi vermemek.

Esenliksiz bir deyim. Olumsuz emir olarak kullanılan deyimün muhatabı (siz: “yanlısına düşmeyin”) AKP milletvekilleri. Sözeylem değeri “uyarmak”. Ölçünlü dil kullanımı.

c) “**Teğet geçeceğini** söyleyince dalga geçenler oldu. Sonunda ne oldu? Bütün dünya ve kredi kuruluşları Türkiye’nin başarısını konuşmaya başladı.”

teğet geçmek: 1) yakınından geçmek.

Bu bağlamda esenlikli bir duygu değeri taşıyan deyimün öznei ekonomik kriz.

- d) “Sayın Kılıçdaroğu, İstanbul’a Büyükşehir belediye başkanı adayırken de **bol keseden attı**. Diyorum ki ne kadar güzel. O zaman adaydım. Şimdi genel başkan oldun. Bak üç tane belediye başkanlığı sizde. Antalya, Mersin, İzmir sizde. Hadi gel bu dediklerini uygulamaya koy.”

bol keseden atmak: gereğinden fazla; bol bol, çok ölçüsüz olarak, hesapsızca, düşünmeden, tereddüt etmeden, hemen yerine getirilmesi kolay olmayacak vaatlerde bulunmak. (Yurtbaşı: 1996)

Esenliksiz deyimün öznei Kılıçdaroğlu. Teklifsiz dil kullanımı.

19. 01.03.2011. Almanya’nın Hannover şehrinde düzenlenen CEBIT fuarının açılışı Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Almanya Başbakanı Angela Merkel tarafından yapıldı.
“Fuar programının hemen öncesinde Türk ve Alman işadamlarıyla bir araya geldik. Türkiye ile Almanya arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri **gözden geçirdik**. Türkiye ile Almanya’nın ilişkileri yeni değil, yüzyıllar öncesine dayanıyor.”

gözden geçirmek: bkz. 3.a.

20. 03.03.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve İçişleri Bakanı Beşir Atalay, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı Hizmet Binası’nın açılışını yaptı. Başbakan Erdoğan, yaptığı konuşmada terörle mücadeleye değindi ve BDP’yi eleştirdi:
“**Gözünüz** bu kadar mı sizin **karardı**? **Gözünüzü** bu kadar mı **kan bürüdü**? Siz güya oy alıp Meclis’e geleceksiniz. **Ne pahasına olursa olsun**, ölen ve öldürülen gençler pahasına, annelerin babaların gözyaşları pahasına, öksüz yetim kalacak çocuklar pahasına! Bu, insanlığa sığar mı?!”

20₁ gözü (gözleri) kararmak: *meç.* umutsuzluğun veya aşırı bir isteğin etkisi altında ne yaptığını bilmez duruma gelmek.

20₂ gözünü (gözlerini) kan bürümek: adam öldürecek kadar öfkelenmek.

Her iki deyim de esenliksiz değer taşıyor ve özneleri (alıcı) muhalefet (BDP).

20₃ ne pahasına olursa olsun: 1) “ne büyük özveri isterse istesin” anlamında kullanılan bir söz; 2) “her türlü sıkıntı ve tehlikeyi göze alarak” anlamında kullanılan bir söz.

21. 05.03.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Erzincan’da toplu açılış töreninde, vatandaşlara seslendi:
“Onyıllardır Türkiye’nin kalkınmasını engellemek için çeşitli kirli senaryolar devreye sokuldu. Alevilik-Sünnilik üzerinden **nifak sokmaya** çalıştılar. Gerici-ilerici dediler aramıza **nifak sokmaya** çalıştılar. Bunlara **boyun eğmedik**. Türkiye son 8 yılda büyük ilerleme kaydetti.”

21₁ nifak sokmak (2): ara açmak, bozgunculuk yapmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan bir deyim. (Gizli) öznei muhalefet partileri.

21₂ boyun eğmek: bkz. 8.a.

Olumsuz biçimiyle kullanılmış olan deyim esenlikli bir değer kazanmıştır. Deyimin öznesi hükümet.

22. 06.03.2001. Ege Sanayici ve İşadamları Derneği (ESİAD) Yüksek İstişare Konsey Toplantısı'na CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ile birlikte katılan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan konuşma yaptı:

a) “İzmir, **kabuğunu kırarak**, yıldız şehri olmayı hak ediyor. Ben bunu hep birlikte başarabileceğimize yürekten inanıyorum.”

kabuğunu çatlatmak (kırmak): içinde bulunduğu güç, olumsuz veya kötü durumdan kurtulup rahatlamak.

Esenlikli bir deyim. Öznesi İzmir.

b) “Turizmle İzmir Akdeniz’in incisi olarak bugünkünden çok daha farklı bir yerde olabilir. Ben başbakan olarak işin kolaylığına kaçmayacağız, **vücudumuzu taşın altına sokacağız** diyorum. Biz partizanlığa **prim vermeyiz**. Aksini düşünen tek milletvekili çıkaramadığımız Tunceli’ye nasıl yatırımlar yaptığımızı gidip görebilir.”

b1 elini taşın altına koymak (sokmak): bir konuda sorumluluk üstlenmek.

Deyim değiştirilmiştir. Elini (- vücudunu). Esenlikli deyim öznesi hükümet.

b2 prim vermek: Sözlüklerde anlamı bulunmayan deyim, bir kişiye veya kuruma yapmaya çalıştığı daha çok kötü işlerde destek vermek anlamına gelmektedir.

Deyim esenliksiz duygu değeri taşımaya rağmen olumsuz biçimiyle kullanıldığı için esenlikli bir duygu değerini ifade eder duruma gelmiştir.

23. 07.03.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Türk Metal Sendikası’nın, Büyük Anadolu Oteli’nde düzenlenen 16’ncı Kadın Kurultayı’na katıldı.

“Türkiye’nin kadınları, kendi hakları için olduğu kadar, başka kadınların hakları için de seslerini yükseltsinler istiyorum. Kadınlar kendileri için, çocukları için, gelecekları için Millî Birlik ve Kardeşlik Projesi’ne sahip çıksın, sürece **el atsınlar** istiyorum.”

el atmak: yardım etmek, ilgilenmek.

Esenlikli bir deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

24. 08.03.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu:

a) “AK Parti olarak, göreve geldiğimiz andan itibaren kadına yönelik ayrımcılığı, istismarı, özellikle de şiddeti sona erdirmek için yoğun bir mücadele içinde olduk. Kabinedeki hanım bakanlarımızla, milletvekillerimizle, AK Parti kadın kollarının gayretli çalışmalarıyla teşkilatımızla 8 yıl boyunca bu yolda önemli mesafeler kaydettik. Yasalarda önemli değişiklikler yaptık. Kadınların hak mücadelesine **omuz verdik**. Genelgelerle, mevzuat değişiklikleriyle ayrımcılığın tüm izlerini silmeyi amaçladık.”

omuz vermek: *meç.* destek olmak.

Esenlikli bir deyim. Öznesi hükümet. Teklifsiz dil kullanımı.

- b) “Yoksul kadının derdi bizim sorunumuz oldu. Doğrudan sosyal yardımlarda adres olarak doğrudan kadınları gördük. Evi **çekip çevirsin**, özürülü çocuğunu okutsun diye, kadınlara doğrudan nakdi yardımlar yaptık. Şiddete uğrayan, maruz kalan her kadının derdi de bizim derdimizdir, bizim sorunumuzdur.”

çekip çevirmek: hâle yola koymak, yönetmek.

Esenlikli deyimün öznesi “yoksul ev kadını”.

- c) “Her defasında basın özgürlüğü diyen Batı’nın, konu Türkiye olduğunda rahatsızlık duymasını, anlama zorluğu çekmesini de biz anlamıyoruz. Aslında onları da anlamak lazım. Çünkü oralarda basın mensupları darbelere **çanak tutmuyor**, psikolojik hareketler yürütmüyor.”

çanak tutmak (açmak): bkz. 13.g.

Dolaylı olarak, karşılaştırma yolu ile Türk basını eleştiriliyor. Avrupa basını yüceltilirken Türk basını yeriliyor. Teklifsiz dil kullanımı.

- d) “Toplum adalet ister, adalet çağrısı yapar. Toplumdaki duyarlılığı **göz ardı etmek** mümkün değildir. Yasama ve yürütme nasıl toplumsal duyarlılıktan etkileniyorsa, yargı da toplumun bu çağrısına kayıtsız kalamaz.”

göz ardı etmek: bkz. 18.b₂

- e) “Bir gazetecinin yalanına inanıp, bizi **töhmət altında bırakan** İngiltere’de CHP Genel Başkanı bizi gidip şikayet ediyor. Ne diyor biliyor musunuz? CHP iktidarda olsaydı Mavi Marmara’ya izin vermezdi diyor. Bunu da Gazze halkına, Filistin’e, mavi Marmara şehitlerine yapılmış bir hakaret olarak kabul ediyorum.”

töhmət altında kalmak: suçu işlediği düşünölmek.

Esenliksiz deyimde eyleme maruz kalan (zarar gören) hükümet, maruz bırakan (kılıcı) ise CHP’dir.

- f) “Sayın Kılıçdaroğlu’nun bu hareketi bu millete sahip çıkmak değildir. Siz korsanlığa **göz yumabilirsiniz**, siz Gazze karşısında susabilirsiniz, siz ilişkiler bozulmasın diye çitınızı çıkarmayabilirsiniz. Ama haksızlıklar karşısında haykırmaya, kendi vatandaşımızın hakkını korumaya, dünyanın her yerinde mazlumlara yardım elimizi uzatmaya devam edeceğiz.”

(bir şeye) gözünü yummak: görmezlikten gelmek.

Esenliksiz bir deyim. Özne ana muhalefet partisi, nesne “korsanlık”.

25. 18.03.2011 Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 18 Mart Çanakkale Deniz Zaferi'nin 96. yıldönümü kutlama töreninde konuştu:
 “Sizler kahraman bir milletin torunlarıdır. Sizler Çanakkale’de **tarih yazmış** bir neslin evlatlarıdır. Türkiye’nin gençliği olarak tüm dünya gençleriyle dayanışma içinde olmanızı size öneriyorum.”

tarih yazmak: bkz. 1.

Esenlikli deyim öznesi Türk milleti ve Çanakkalelilerdir. Ölçünlü dil kullanımı.

26. 20.03.2011. Ziraat Bankası’nın Suudi Arabistan’daki Cidde Şubesi’nin açılışını yapan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan açılıştan sonra konuşma yaptı:
 “Türkiye Cumhuriyeti’nin en büyük bankası olan Ziraat Bankası’nın Suudi Arabistan’da şube açması önemli. AK Parti hükümetinin komşu ülkelerle sıfır sorun politikasının sonucu olarak siyasi ilişkilerin geliştikçe ekonomik ve ticari ilişkiler de gelişiyor. Bankacılık sektörü de buna **ayak uydurdu.**”

ayak uydurmak: *mec.* kendi gidiş ve davranışını başkasınınına benzetmek.

Nesnesi esenlikli olan deyim bu sözcüde esenlikli bir değer kazanmıştır. Öznesi bankacılık sektörü, nesnesi gelişen ekonomik ve siyasi ilişkilerdir. Ölçünlü dil kullanımı.

27. 20.03.2011. CIDDE Ekonomik Forumu’na üçüncü kez katılan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, ‘Küresel Liderler Diyalogu’ konulu oturumda konuşma yaptı:
 "Libya **kan ağlarken**, Libya gözyaşı dökerken, biz **elimiz kolumuz bağlı** oturup seyredebeyiz."

27₁ kan ağlamak: büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

Esenliksiz deyim öznesi Libya.

27₂ eli kolu (eli ayağı) bağlı kalmak (durmak veya olmak): bir engel dolayısıyla hiçbir iş yapamaz duruma gelmek.

Esenliksiz deyim olumsuzlandığı için bu sözcüde esenlikli bir duygu değeri kazanmıştır.

Ölçünlü dil kullanımı.

28. 27.03.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Adana’da Uğur Mumcu Meydanı’nda yaklaşık 25.000 kişiye hitap etti.
 a) “Mecliste Anayasa oylamalarında kendi iradelerini kullanıp, sandıkta oy dahi veremediler. Özgürce konuşamıyorlar, özgürce hareket yapamıyorlar, talimat almadan **adım atamıyorlar**, ondan sonra çıkıp ‘sivil itaatsizlik’ diyorlar. Bunlar sadece oyun. Bir tarafta normal cuma namazı kılınıyor. Bunlar harmanlama kendilerine göre cuma namazı kılıyorlar. Bu ayrımcılık değil de nedir? Bizim inancımızda bu tür ayrımcılığa yer yok., Bu ayrımcılığa **zemin hazırlayanlar** asla **dikiş tutturamazlar**. Çünkü bizim dinimiz birlik dinidir, sevgi dinidir, barış dinidir ve bu dine kimse istismarı sokamaz. Bunlar sadece senaryo.”

a₁ adım atmak: bkz. 6.b₁

Deyimin esenlikli bir duygu değeri olmasına rağmen burada olumsuz biçimiyle kullanıldığı için esenliksiz bir duygu değeri içermektedir.

a₂ zemin hazırlamak: uygun ortam yaratmak.

Esenliksiz bir olaya (ayrımçılık) uygun ortam yaratmak. Ölçünlü dil kullanımı.

a₃ dikiş tutturamamak: bir işte veya bir yerde herhangi bir sebeple uzun süre kalmamak.

İki deyim de öznesi muhalefet partileri. Söylemde eleştirmek, uyarmak değeri taşımaktadır. Teklifsiz dil kullanımı.

- b) "Lider halkı için, ülkesi için, ülkesinin ve milletin geleceği için vardır. Değişimi yönlendirecek olan, milletine istikamet verecek olan liderdir, liderlerdir. Lider değişime direnirse, halkın taleplerine **kulak tıkarsa** zalimleşir. Lider halkına **kulak verir**, halkının taleplerini karşılarsa o zaman da tarihte, gönüllerde, dualarla yerini alır."

b₁ (bir şeye) kulak (kulaklarını) tıkamak: bkz. 13.b₃

Esenliksiz bir deyim. Kullanım değeri "umursamaz, duyarsız davranmak". Ölçünlü dil kullanımı.

b₂ kulak vermek: bkz. 13.b₂

Esenlikli bir deyim. Nesnesi "Libya halkı". Ölçünlü dil kullanımı.

29. 05.04.2011. Başbakan Erdoğan, partisinin grup toplantısında konuştu:

- a) "CHP, 1940'larda takılıp kaldığı yerden bugünlere hala gelememi. Kendi iç çekişmelerinden, milletin sorunlarına **kulak vermeye** fırsat bulamıyorlar. Yaptıkları tek şey, hakaret etmek. (...)–Milletimin tokadı kalmadı, en sonunda partindeki düne kadar yanında olanlar da tokadı attı. 'Ben siyasette yokum' diyen de, ertesi gün Genel Başkan oldu. O da sana tokat attı. 1940'larda, tek parti olmanın imtiyazı ile milletin derdine **kulak tıkayan** CHP, bugün de aynı şekilde devam ediyor."

kulak vermek: bkz. 13.b₂

(bir şeye) kulak (kulaklarını) tıkamak: bkz. 13.b₃

- b) "2000 ve 2001 krizlerinin mimarı olan, Türkiye ekonomisini adeta **dibe vurduran**, bir gecede Türkiye'yi yoksullaştıran MHP, Meclis dışında kaldıktan sonra, 2007 seçimlerinde eline geçen fırsatı heba etmiştir. BDP, nasıl Türkiye'nin doğusuna sıkışıp kaldıysa, MHP de kafatası ölçmekten başka bir işe yaramadı."

dibe vurmak: en kötü duruma düşmek.

Deyim burada ettirgen biçimiyle kullanılmıştır. Öznesi MHP olan esenliksiz bir deyimdir. Teklifsiz dil kullanımı.

30. 11.04.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan aday listelerinin açıklanmasının ardından açıklama yapıyor:

"Milletvekili listemizi sadece seçimlerde en yüksek başarı için değil, seçim sonrasında yeni Türkiye'nin inşa edilebilmesi için **kılı kırk yaran** bir anlayışı benimsedik. AK Parti toplumun her kesimini kucakladık. Birlik siyaseti olarak adlandırdığımız bu

siyaset tarzı hiçbir kesimi dışarıda bırakmayan bir anlayışa dayanmaktadır. Adaylarımızı belirlerken bu hassasiyetlerimizi ön planda tuttuk.”

kılı kırk yarmak: titiz ve ayrıntılı bir biçimde incelemek, önemle üstünde durmak.

Esenlikli deyim. Öznesi hükümet. Ölçünlü dil kullanımı.

31. 12.04.2011. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Genel Kurulu'na katılmak üzere Fransa'ya giden Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Strasbourg'daki Türk vatandaşlarına hitap etti.
“Sizlerden kimliğinizi, pasaportunuzu gururla göstermenizi istiyorum. Gururla, **göğsünüzü gere gere** 'Ben Türkiye Cumhuriyeti vatandaşım' demenizi istiyorum. Büyük bir ülkenin, bir medeniyetin mensupları olarak başı dik, alnı ak olarak bulunduğunuz her yerde öz güvenle kendinizi ifade etmenizi istiyorum” diye konuştu.”

göğsünü gere gere: 1) kendine güvenerek. 2) övünerek.

Esenlikli bir deyim. Eylemin (“demek”) öznesi Fransa’da yaşayan Türkler. Ölçünlü dil kullanımı.

32. 13.04.2011. Fransa’da Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM) Genel Kurulu'na hitap eden Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, konuşmasının ardından Avrupalı vekillerin sorularını yanıtladı.
a) “Bugün, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'dan yükselen özgürlük ve hak taleplerine, Avrupa **kulak tıkayamaz**. Demokrasiye, temel hak ve özgürlüklere, sadece bir kesimin layık olduğunu iddia etmek, demokrasiyi kimi toplumlar için 'henüz erken' görmek, en az ırkçılık kadar tehlikelidir.”

(bir şeye) kulak (kulaklarını) tıkmak: bkz. 13.b

- b) “Biz, Ortadoğu ve Afrika'da, yeni Afganistanlar, yeni Iraklar görmek, bunları yaşamak istemiyoruz. Afganistan, Irak, Filistin'de yaşananlar, bölge insanının ruhunda olduğu kadar, insanlık vicdanında da derin **yaralar açmıştır**. Zedelenen adalet duygusu, kutuplaşmaya **zemin hazırlamıştır**.”

b₁ yara açmak: *mec.* büyük üzüntü vermek.

b₂ zemin hazırlamak: bkz. 28.a₂

Öznesi (“zedelenen adalet duygusu”) ve nesnesi (“kutuplaşmaya”) esenliksiz olan bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

- c) “Son haftalarda, basın üzerinde, ifade özgürlüğü üzerinde baskı, kısıtlama, yasaklama olduğuna dair iddialar, açık söylüyorum, gerçeği yansıtmıyor. Bazı tutuklama ve gözaltıların, Avrupa'da basın özgürlüğüne müdahale olarak algılandığını biliyoruz ama Avrupa'da, darbelere **çanak tutan**, darbeleri teşvik eden gazete ve gazetecilerin olmadığını da hatırlatmak isterim.”

çanak tutmak (açmak): bkz. 13.g.

Esenliksiz deyim. Nesnesi “darbelere”. Teklifsiz dil.

- d) Fransa'daki iktidar partisi Halk Hareketi Birliği'nden (UMP) Muriel Marland-Militello'nun sorusu: Bütün dini azınlıkların eşit olarak ibadet yerlerine erişim

haklarının, dinlerini ifade etme haklarını yaşayabilmeleri için bize nasıl bir güvence getirebilirsiniz?

“- Sizi ben Türkiye'ye davet etmek isterim. Türkiye'yi yakından takip etmiyorsunuz. Duyduklarınızla hareket ediyorsunuz. Zannediyorum, arkadaşımız Fransız mı? Ama Türkiye'ye de **Fransız**... Bizde böyle güzel bir söz var: Türkiye'ye çok **Fransız**sınız.”

Fransız kalmak: 1) anlatılan bir konuyu anlayamamak; 2) herhangi bir konudan uzak kalmak.

Deyim eksilteli bir biçimde kullanılmıştır. Bu söylemden sonra Recep Tayyip Erdoğan bu deyim bu eksilteli şekliyle farklı söylemlerinde yineleyecektir. Teklifsiz dil.

Sözcelem durumu: Fransa'da Fransızlara hitaben yapılan bir konuşmada, Fransızların anlayışsız olduğu gibi bir anlam çıkarılacak, dolayısıyla dinleyiciler tarafından hakaret olarak algılanabilecek, “yerel” bir deyim kullanılmıştır. Bu tür yerel ve teklifsiz kullanımlar belli bir kültüre özgü olduğundan bir başka dile aktarılması ayrıca sorunludur.

33. 16.04.2011. Erdoğan, Karayolları Genel Müdürlüğü konferans salonunda düzenlenen Memur Sendikaları Konfederasyonu (MEMUR-SEN) 4. Olağan Genel Kurulu'na katılarak konuşma yaptı:

a) “Biz, 8.5 yıl boyunca diyalog, uzlaşma ve istişareyi, politikalarımızın şekillenmesinde en hayati mekanizmalar olarak gördük. 1 Mayıs'ı biz bayram ilan ettik. Bizden öncekiler, sosyal demokratlar, şunlar, bunlar niçin ilan edemediler? Yapsaydılar... Hani onlar işçi dostuydu, emekten yanaydılar... Niye bunlar yapamadılar, niye bunlar Taksim'in yolunu açamadılar? Bunu biz başardık. O yolu biz açtık. Bu noktada rahat edebildik. Peki şu anda bazı sendikalar bunun **kadrini kıymetini bilebiliyorlar** mı? Bilmiyorlar.”

a₁ kadrini bilmek: değerini bilmek, yararlanmak

a₂ (birinin veya bir şeyin) kıymetini bilmek: önemini, değerini bilmek.

İki deyim bir arada **kadrini kıymetini bilmek** biçiminde kullanılmıştır. Esenlikli bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

b) “Milli Eğitim Bakanlığımıza 30 bin kadro tahsis ettik. Bunların yerleri belli olacak, aynı şeyi sağlıkta diğer alanlarda yapıyoruz, yapacağız. Bütün bunların hepsi milli bütçenizle alakalı olarak, eğer bu milli bütçeyi **göz ardı ederseniz**, finansman yönetimini başarılı bir şekilde yürütemezsiniz o zaman bunun sonuçlarını farklı alanlarda çekersiniz. Nedir o farklı alan, sizin taleplerinizi karşılamakta zorlanırsınız. Çünkü ortadaki güç bellidir, kaba bir tabirle pasta bellidir. Bunu bölüp dağıtacaksanız, ne kadar müsaade ediliyorsa o kadar dağıtacaksınız.”

göz ardı etmek: bkz. 18.b.2.

c) “Türkiye Cumhuriyeti, birilerinin karşısında başını öne eğecek, **el pençe divan** duracak, ezik bir devlet değildir, hiçbir zaman da olmayacaktır. Hiç kimse de ön

yargılarını, yalanlarını, ithamlarını, iftiralarını bu ülkenin boynuna bir yafta gibi asamaz.”

el pençe divan: aşırı saygı göstererek.

Bağlama göre esenlikli veya esenliksiz bir deyim. Burada esenliksiz olarak kullanılmıştır.

- 34.** 18.04.2011. AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Ankara Arena Spor Salonu'nda düzenlenen AK Parti Milletvekili Adayları Tanıtım Toplantısına katıldı. “Hamzaçebi 13 Kasım’da Ulaştırma Bakanlığı’nın bütçesiyle ilgili komisyonda konuşuyor. Hamzaçebi, İstanbul’da iki kent kurulmasından değil, İstanbul’un doğusu ve batısına iki kent kurulmasından bahsediyor. Bunlardan biri Sakarya Karasu, diğeri de Saros körfezi’ne kurulsun diyor. Bunun İstanbul’la alakası var mı? Bu projenin bizim projemizle uzaktan yakından alakası yoktur. Bunlar İstanbul’un neresi olduğu bilmiyorlar. Bunlar İstanbul’a **Fransız.**”

Fransız kalmak: bkz. 32.d.

Teklifsiz dil ya da argo.

Uluslararası ilişkiler açısından, deyimlerde bir ülkeyi ya da milleti aşağı konumda gösteren kullanımlar girerek terk edilmeye başlanmıştır. Özellikle de politikacılar ve diplomatlar bu konuya karşı duyarlılık gösterirler. Nitekim, örneğin Türkçede sadece bir sorunun karmaşıklığını ifade etmek için kullanılan “Arap saçı gibi” bir deyim bile deyimde adı geçen topluluğu rencide edebilir. Ayrıca, özellikle uluslararası bir bağlamda yapılan politik söylemlerde teklifsiz dil ya da argo kullanımı alışılmış bir durum değildir.

- 35.** 22.04.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 12 Haziran seçimi için ilk mitingini Bayburt’ta düzenledi: “Biz gençlerimizi şiddet için yürütmeyiz, bizim işimiz kalemdir, kitapdır. Bizim dünyamız budur. Haklarımızı almanın yollarını iyi biliriz. MHP Genel Başkanı çok istiyorsa gitsin Taksim’de birileriyle kol kola yürüsün. Muhalefetin tek yaptığı kışkırtmadır, tahriktir. Gençlerimiz bu **oyuna gelmeyeceklerdir.**”

oyuna gelmek: aldatılmak.

Öznesi “gençlerimiz”. Gelecek zaman kullanımının kipsel değeri tavsiye etmek (“oyuna gelmeyin”); söylemde “uyarma” değeri taşımaktadır. Teklifsiz dil kullanımı.

- 36.** 23.04.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 23 Nisan Ulusal ve Çocuk Bayramı dolayısıyla TBMM Genel Kurulu’nda konuşma yaptı: “Bu ülkenin, 74 milyon kardeşliğini, popülizme, şahsi çıkarlara, şahsi ikbal hırsına **alet etmek**, bizzat millete ve ülkeye haksızlıktır. Öyle meseleler vardır ki, iktidar hırsıyla, seçimde oy almak hırsıyla, çıkar sağlamak gayesiyle, tahrik edilemez. Kışkırtılamaz.”

(birini bir şeye) alet etmek: bir kimseyi hoş olmayan bir işte aracı olarak kullanmak.

Esenliksiz deyimın öznesi “kardeşliğini”, nesnesi ise “şahsi ikbal hırsına”dır. Sözdizim yapısı: isim-fiil (alet etmek) + fiil (haksızlıktır). Teklifsiz dil kullanımı.

37. 24.04.2011. Başbakan Erdoğan Şile’de düzenlenen mitingde konuşma yaptı:
- a) “Benim milletimin, memleketimin onuruna ters olanlara biz her zaman layık oldukları cevabı veririz. Benim ülkemde doğup büyüyen, hala ülkemde olup da Türkiye’ye **Fransız olanlar** var. Bugün de var ne yazık ki.”

Fransız kalmak: bkz. 32.d.

- b) “Artık dünyada gündemi belirlenen bir Türkiye yok, artık dünyada gündem belirleyen bir Türkiye var. Her yerde Türkiye var mı? Var. Her yerde gündeme müdahale eden bir Türkiye var mı? Var ama geçmişte böyle değildi, dünya liderlerinin karşısında **el pençe divan duran** bizim hükümet başkanlarımız vardı ama artık onlar geride kaldı.”

el pençe divan: bkz. 33.c.

38. 24.04.2011. Recep Tayyip Erdoğan, "Hedef 2023" temalı AK Parti seçim beyannamesini AK Parti Genel Merkezi’nde açıkladı:
- “Bu beyanname bir geleneğin icrasından ibaret değildir. Bu beyanname ‘**dostlar alışverişte görsün**’ niyetiyle ya da vitrin düzenlemek gayesiyle hazırlanmış bir beyanname değildir. Son derece detaylı bir şekilde hazırlanmıştır. Net hedefler konulmuştur.”

dostlar alışverişte görsün (diye): “gösteriş olsun, iş görüyor densin (diye)” anlamında kullanılan bir söz.

Esenliksiz bir deyim (özne: seçim beyannamesi; deyim olumsuzlanmıştır: “beyanname değildir”). Teklifsiz dil kullanımı.

39. 27.04.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Esenler’de katıldığı toplu açılış töreninde konuştu.
- a) “Bugünlerde muhalefetin en iyi yaptığı şey ne biliyor musunuz? Hakaret... En iyi yaptıkları şey küfür. **Ağızlarını bozuyorlar**. Ağızlarından adeta köpükler saçıyorlar. Ağızlarıyla birlikte milletin temiz Türkçe’sini kirletiyorlar. CHP’nin, bir gazetenin edepsiz başyazarını neden transfer ettiği şimdi çok iyi anlaşılıyor. Meğer daha iyi küfretmek, daha iyi hakaret etmek, daha galiz sözler kullanmak için transfer etmişler. Anlaşılıyor ki, o yazarların dizlerinin dibine oturmuş, güzelce derslerini ezberlemişler. Kol kola yürüdükleri, avukatlığını yaptıkları, **kol kanat gerdikleri** o çetelerin tarzını, dilini, jargonunu epeyce ezberlemişler.”

a₁ ağızını bozmak: kaba sözler söylemek, küfretmek.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi CHP. Teklifsiz dil kullanımı.

a₂ (birine) kol kanat olmak (germek): yardım etmek, korumak, himaye etmek.

Esenlikli bir deyimdir, ancak bu söylemde (öznesi CHP) nesnesi çeteler olduğu için esenliksiz bir durumu ifade ediyor. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) “CHP Genel Başkanı'nı, kol kola girdiği, **kol kanat gerdiği** çete mensuplarıyla **baş başa bırakıyorum**. Taksim Meydanı'nda İşçi Partisiyle, TKP'yle, BDP'yle gösteri yapma meraklısı MHP'yi, Taksim Meydanı'ndaki yoldaşlarıyla **baş başa bırakıyorum**. Üç tane fazla oy alabilmek için gençlerin hayatını söndürecek, Kürt kardeşlerimin geleceğini karartacak, onları çözümsüzlüğe mahkum edecek kadar **gözünü kan bürümüş**, hırs bürümüş BDP yönetimini silah tüccarlarıyla **baş başa bırakıyorum**.”

(birine) kol kanat olmak (germek): bkz. 39a₂.

baş başa bırakmak (3): birinin, bir şeyle veya bir kimseyle yalnız kalmasını sağlamak.

gözünü (gözlerini) kan bürümek: bkz. 20.2.

40. 30.04.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, partisinin Muş'taki mitinginde konuştu:
“Açık konuşuyorum bakın. Apo'yu peygamber ilan edenlerle bizim işimiz olamaz. Onun için bizi aldatanlara, benim Kürt kardeşlerimi aldatanlara karşı hep beraber olacağız. Onlara 12 Haziran'da sandıkta gereken cevabı vereceğiz. 50 metre ötede Cuma kılınıyor, arka tarafta birileri ayrıca Cuma kılıyor. Birileri de onları seyrediyor, bu işte bölücülüktür, ayrımcılıktır. Bu **oyuna gelmeyeceğiz**, bu **oyunu** hep beraber **bozacağız**.”

oyuna gelmek: bkz. 35.

Bu deyim Erdoğan'ın söylemlerinde şimdiye kadar hep olumsuz biçimiyle kullanılmıştır. Öznesi hep AKP hükümetidir: “biz”. Bu sözcede deyimnin nesnesi “bu oyuna” (örtük nesne: BDP'nin oyununa). Gelecek zaman kullanımın (“gelmeyeceğiz”) kipsel değeri emir veya tavsiyedir (“gelmeyelim”).

oyun bozmak: bkz. 5.c₂.

Öznesi “biz”; nesnesi “bu oyunu” (örtük özne: BDP'nin oyununu). Gelecek zaman kullanımın kipsel değeri emir veya tavsiyedir (“bozalım”). Söylemde “harekete geçirmek” değeri taşımaktadır.

41. 02.05.2011. AK Parti'nin Sultangazi ilçesinde düzenlediği mitingde konuşan Erdoğan, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun SSK Genel Müdürlüğü yaptığı dönemde ilaç alamadıklarını ifade etti.

- a) “Siz denendiniz Kemal Bey. Benim milletim sizi bir daha denemez. O geride kaldı. O zaman bir SSK'da, genel müdürlüğü yönetemeyen kişi, sen, nasıl Türkiye'yi yöneteceksin? Bunları hatırlattıkça çıldırıyor. Çıldırıldıkça da ağzı bozuluyor. Senin **ağzın** ne kadar **bozulursa** bozulsun, bizim terbiyemiz buna müsaade etmez.”

ağzını bozmak: bkz. 39.a₁.

- b) “Kılıçdaroğlu önce **kendine gel**. Sen ana muhalefet partisinin grup başkanvekilleri arasında bulundun, elinde dosyalarla dolaştın. Madem senin elinde bu tür dosyalar vardı, bu savcılar boşuna mı duruyor? Niye getirip onlara teslim etmedin. Eğer Tayyip Erdoğan'la ilgili bir şey varsa bugüne kadar bunları niye yapmadın?

kendine gelmek: 1) aklı başına gelmek.

Fiilin kipi emir; sözeylem değeri ise “uyarmak”tır. Teklifsiz dil kullanımı.

- c) “Bizde bazı tipler var. Türkiye'ye **Fransız kalan** bazı yerli tipler var. Onlar bizim oradaki konuşmamızdan rahatsız olmuşlar, 'öyle konuşmamak gerekir' diyorlar. Bu onurlu milletin onuruyla oynayanlar karşısında nasıl konuşmamız gerekiyorsa aynı dilden konuşuruz. Bunların on yıllar boyu, ne yazık ki Batılı karşısında **el pençe divan** durduklarını iyi bilirsiniz. O devirler geride kaldı. Artık böyle bir Türkiye yok.”

Fransız kalmak: bkz. 32.d.

el pençe divan: bkz. 33.c.

42. 03.05.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul'da Arnavutköy Devlet Hastanesi'nin açılışında yaptığı konuşmada, CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nu suçladı:
- a) **Kafayı takmış** oğluma. ‘Oğlu gitti 21 gün askerlik yaptı’ diyor. Kardeşim dövüzlü askerliği ben mi çıkardım? Oğlum bu hakkı kazanmışsa, bu hakkın gereği olarak her vatan evladının istifade ettiği hakkı, o da kullanmış. Burada bir suistimal mi var? Bu ne edep dışı bir davranıştır.

kafayı takmak: Sözlüklerde anlamı geçmeyen deyim olumsuz bir biçimde zihninde sürekli olarak bir şeyle uğraşmak anlamında kullanılmıştır.

Esenliksiz bir duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Kemal Kılıçdaroğlu, nesnesi ise Recep Tayyip Erdoğan'ın oğludur. Teklifsiz dil kullanımı.

43. 04.05.2011. Erdoğan, Esenyurt Cumhuriyet Meydanı'nda düzenlenen mitingde yaptığı konuşmada, seçimlere 39 günün kaldığını, “12 Haziran'da sandıkları AK Parti ile patlatacaklarını” söyledi.
- a) “Çıraklığı bile olmayanların, kalfa olması mümkün mü, kalfa olmayanların usta olması mümkün mü? Onların sadece **kuru sıkı attığını** görürsünüz.”

kuru sıkı atmak: bkz. 9.b.

Öznesi muhalefet partileri olan esenliksiz bir deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

- b) “Türkiye, tarihinde önemli bir Anayasa değişikliğini halkının önüne getirdi. Halkımız bize yüzde 58'le (Evet) dedi. Burada gerçekten çok büyük payınız oldu, çok emek verdiniz. O dönemde (Partimiz devamlı kapatılıyor) diye feryat edenlere, 'Gelin bunu engelleyelim' dedik. Kimdi onlar? BDP... (Sürekli kapanıyor, süreli kapanıyor). 'Gel kardeşim engelleyelim' bunu dedik, Meclise gelmediler, oy vermediler ve ne yazık ki bizim içimizden de bazı arkadaşlar, şimdi onlar MHP'de onlar da bu **oyuna geldiler**. Kampanyayı da zaten beraber yürüttüler CHP, MHP, BDP. Ama milletim onlara sandıkta gerekli **dersi verdi**. Yüzde 58 ile (Evet) dedi bu pakete. Şimdi milletim diyor ki; (Bu yeterli değil, Anayasa'nın tamamını değiştirelim).”

b₁ oyuna gelmek: bkz. 35.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi MHP.

b₂ ders vermek: azarlamak, sert davranmak, sert bir karşılıkla yola getirmek.

Öznesi halk, nesnesi muhalefet partileri (CHP, MHP, BDP) olan deyim esenliksiz bir duygu değeri içerse de burada esenlikli olarak kullanılmış. Teklifsiz dil kullanımı.

44. 05.05.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Osmaniye mitinginde yaptığı konuşmada 1 polis memurunun şehit olduğu terörist saldırıyı değerlendirdi.
- a) “5 yaşındaki çocukların eline taş verip arkasına saklanacak kadar alçalmışlara, canilere, fırsatçılara da sesleniyorum. Gençlerin kanından beslendiğiniz artık yeter. Döktüğünüz şehit kanı artık yeter. Kendi ikbaliniz için söndürdüğünüz ocaklara artık yeter. **Aklınızı başınıza toplayın**, insanlığınızı, vicdanınızı, sorumluluğunuzu hatırlayın ve bu çirkin yoldan geri dönün diyorum.”

aklını başına almak (toplamak, devşirmek): akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak.

Deyimin söylem içindeki duygu değeri esenliksizdir. Deyimin öznesi terör örgütleridir. Teklifsiz dil kullanımı.

45. 09.05.2011. Dördüncü BM En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı'na katılan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, “Yatırım ve Ortaklık Üst Düzey Toplantısı”nda konuşma yaptı: “Başta terör olmak üzere, tüm küresel meseleleri, demokrasi ve özgürlük zemininde, özellikle de uluslararası dayanışmayla çözmemiz gerektiği bugün artık açık şekilde ortaya çıkmıştır. Biz Türkiye olarak, terör saldırılarına bu nazarla bakarken, ülkemize yönelik saldırılara **göz yumulması**, sessiz ve tepkisiz kalınması son derece manidardır.”

(bir şeye) gözünü yummak: bkz. 24.f. Esenliksiz deyimın örtük öznesi uluslararası güçlerdir. Ölçünlü dil kullanımı.

46. 10.05.2011. Recep Tayyip Erdoğan, partisince Afyonkarahisar'da Cumhuriyet Meydanı'nda düzenlenen mitingde vatandaşlara hitap etti:
- a) “AK Parti sizin kirli işlerinizin, kirli ilişkilerinizin takipçisi de meraklısı da değil. Sağa sola **çamur atmaya** bırakın da önce öz eleştirinizi yapın. **Yüzleri kızaracağı** yerde AK Parti'ye **çamur atmaya** kalkışıyorlar. Değerli kardeşlerim; Sayın Bahçeli 'gök kubbeyi üzerine yıkacağım' diyor. Güler misin, ağlar mısın? Ya hangi gök kubbeyi, kimin üzerine yıkıyorsun? Sen de o mecal var mı? Önce sen yönettiğin şu kadroya hakim ol.”

a₁ çamur atmak (2): bkz. 4.b. Öznesi muhalefet parti lideri (Bahçeli), nesnesi AKP olan esenliksiz bir deyim. / Teklifsiz dil kullanımı.

a₂ yüzü kızarmak: bkz. 13.f. Öznesi muhalefet parti(leri) olan deyim, olumsuzlama yoluyla esenliksiz bir duygu değeri kazanmıştır.

- b) “Nerelerden nereye geldik. Kocatepe savaşlarında topu, mermisi olmayan bir millet, **küllerinden ayağa kalkarak** bak nereye geldi ama bu kimlere nasip oldu, hamdolsun bizim iktidarımıza nasip oldu. Milletimiz 'yürü' dedi, yürüdük. Evvelallah siz 'istikrar sürsün Türkiye büyüsün' dediğiniz sürece bu devam edecek.”

küllerinden ayağa kalkmak: Dilde daha çok *küllerinden doğmak* biçimiyle geçen bu deyimde sözlüklerde ulaşılamamıştır. Anlamı “yok olma durumundan tekrar iyileşmek” tir.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyim.

47. 11.05.2011. AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Kırklareli'nin Lüleburgaz İlçesi'nde halka seslendi:

- a) "Bilgisayar donanımlı akıllı tahtaları sınıflara monte edeceğiz. Bütün öğrencilerimize elektronik kitap dağıtacağız. Okullara bilgisayar bizimle girdi. Amerikalı George, Alman Hans bunu kullanacakta benim Kırklarelili, Lüleburgazlı vatandaşım kullanmayacak mı? Biz **gönülleri okşamaya** geldik, vurmaya değil. Biz zorlaştırıcı değil, kolaylaştırıcıyız. Biz yalancı olmayız. Onların mumu yatsıya kadar sönüyor."

gönül okşamak: birini hoş bir söz veya davranışla sevindirmek, iltifat etmek.

Esenlikli deyimün öznesi AKP'dir. Ölçünlü dil kullanımı.

48. 12.05.2011. BAŞBAKAN Recep Tayyip Erdoğan partisinin Balıkesir mitinginde CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nu eleştirdi:

- a) “Geçenlerde bir televizyon programında siyaset meydanına konuk oldu. "YÖK'ü kaldıracamız' dedi. Biz YÖK'ü reforme edeceğiz diyoruz, o kaldıracak. Geri kalmaması lazım. Aynı programda 35 dakika sonra aynı Kılıçdaroğlu, bedelliden gelecek parayı YÖK'e aktaracağını söylüyor. Hani kaldıracaktın? Demek ki YÖK'ü kaldırmıyorsun. Yalancının mumu yatsıya kadar yanarmış ama bununki 35 dakikada yanıyor. Yatsıya kadar bile yanmıyor. Daha bir sene olmadı genel başkan olalı. Ama ne yazık ki, bir **kuyruk acısı** var gidiyor."

kuyruk acısı olmak: bir kimsenin, kendisine daha önce yapılan bir muameleden hırpalanıştan ötürü hınç duyması; birine duyulan hınç, öç alma isteği, eski bir kin, intikam hissi, düşmanlık

Öznesi ana muhalefet lideri Kemal Kılıçdaroğlu olan esenliksiz bir deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

- b) Birine **çamur atmak** bu kadar ucuz mu? Bir insan utanmadan sıkılmadan, **yüzü kızarmadan** arka arkaya bu kadar yalanı nasıl söyleyebilir? Bu nasıl bir yalan söyleme yeteneği? Eğer yürüyen yalan görmek istiyorsanız Kılıçdaroğlu'na bakın. Bir insan soruşturamaz mı, bakmaz mı? Birisi çıkıyor eline kağıt veriyor hemen de o da bunu konuşuyor.

b₁ çamur atmak: bkz. 4.b. Öznesi Kılıçdaroğlu, nesnesi AKP olan esenliksiz bir deyim.

b₂ yüzü kızarmak: bkz. 13.f. Öznesi Kılıçdaroğlu olan esenliksiz bir deyim.

- c) Bu beyefendinin 8.5 yıldır yaptığı bu yalan söylemek, iftira atmak. "Bunun üzerinden kazanırım' diyor. Defalarca yalanlarını ortaya çıkardım, **çark etti**, inkar etti.

çark etmek: bkz. 5.b.1. Öznesi Kılıçdaroğlu olan esenliksiz bir deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

49. 14.05.2011. Erdoğan, partisince Rize’de Cumhuriyet Meydanı’nda düzenlenen mitinginde vatandaşlara hitap etti.

a) En son Kastamonu’da konvoyumuza saldırdılar. Recep’imiz şehit oldu, Metin’imiz yaralı. Rabbim şehitlik makamıyla taltif etsin, Metin’imize de şifalar versin. Silopi’de iki polisimiz şehit oldu. Bunlar son günlerdeki olaylar. Şu anda Türkiye genelinde AK Parti’nin seçim bürolarına, il ve ilçe bürolarına saldırıyorlar. Bunlara da **boyun eğmeyeceğiz, geri adım atmayaacağız**. Demokrasi mücadelemizden vazgeçmeyeceğiz. Bunların molotofkokteylleri, bombaları, şusu busu bizi bu yoldan alıkoymayacak. Çünkü biz bu yola kefenimizi giyerek çıktık. Bu yürekle çıktık. Biz bu yola bu mücadelemizin ne kadar kutsal bir mücadele olduğunu bilerek çıktık ve böyle de devam edeceğiz. Eşkiyaya, çapulcuya, çeteye, mafyaya, asla **pabuç bırakmadık**, bundan sonra da bırakmayız.”

a₁ boyun eğmek: bkz. 8.a.

a₂ geri adım atmak: başladığı bir işten geri dönmek.

a₃ (birine, bir şeye) pabuç bırakmamak: bkz. 17.b. Öznesi AKP olan esenlikli bir deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

b) En son Devlet Bakanımız değerli hemşehrimiz Hayati Yazıcı beyefendi üzerinden aynı şekilde gençlerin **zihnini bulandırmak** amacıyla bir tezgah kurdular. Gerekli basın toplantılarını zaten burada Hayati Bey yaptı. Daha önceki tezgahlar gibi bunu da **altüst ettik** bozduk.”

b₁ zihin bulandırmak: bkz. 3.b.

b₂ altüst etmek: çok karışık duruma getirmek, düzenini bozmak.

Öznesi AKP olan esenliksiz bir deyim. Ancak nesnesi esenliksiz olduğu için (“tezgahlar”), burada esenlikli bir duygu değerini ifade ediyor. “Oyun(u) bozmak”la eşanlamlı bir deyim.

c) İlk çok partili seçimler 14 Mayıs 1950’de yapıldı. Merhum Adnan Menderes 'yeter söz milletindir' diyerek iktidara geldi. 10 yıl sonra yine bu halk partisi merhum Menderes'in hükümetini darbe yoluyla devirenlere **çanak tuttu**, asılmalarına **göz yumdu**. Biz tarihi unutmayacak, bu millete de unutturmayacağız. Onun için 12 Haziran çok önemli.”

c₁ çanak tutmak (açmak): bkz.13.g. Öznesi CHP, nesnesi “Menderes'in hükümetini darbe yoluyla devirenlere” olan esenliksiz bir deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

c₂ (bir şeye) gözünü yummak: bkz. 24.f.

50. 16.05.2011. Erdoğan, Siteler Karacakaya caddesinde partisince düzenlenen mitingde konuştu.

- a) “Benim vatandaşım şunu söylemeli, 'Benim devletim beni unutmuyor, benimle beraber.' Hani Kanuni diyor ya 'Halk içinde muteber bir nesne yok, devlet gibi. Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.' Yani bir sağlıklı nefese devleti feda eden anlayış. Ama Bay Kemal bize bu faturaları ödetti. Şimdi ne diyor, 'Her aileye 600 lira vereceğim' diyor. **Anamızı ağlattın**, anamızı. Onun bir belediye başkanı da Antalya'da var. Aman yarabbim ne sözler vermiş. Diyor ki 'herkese süt'. 10 bin, 15 bin neyse işsize iş. Şimdi genel başkanı da diyor ya, 1 milyona iş. Bunlar hep böyle **kuru sıkı atıyorlar**. Çünkü akıl hocaları aynı yer. 'AK Parti ne veriyorsa 5 veririm, 2 anahtar...' Mantık hep aynı mantık. Biz ne aldatan ne aldanan olacağız. Ne söz verdiğimiz onları yerine getirdik. Biz 2 anahtar demiyoruz ama 500 bin konut dedik. 490 bin konut bitti, 360 binini sahiplerine teslim ettik. Biz söz veririz yaparız.”

a₁ (birinin) anasını ağlatmak: *kaba* bir kimseye çok eziyet etmek, çok sıkıntı çekirtmek.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi Kılıçdaroğlu, nesnesi halk. Argo dil kullanımı.

a₂ kuru sıkı atmak: bkz. 9.b. Esenliksiz deyimün öznesi CHP. Argo dil kullanımı.

51. 18.05.2011. Erdoğan, Ankara Ticaret Odasının (ATO) “Rekortmenler Plaket Töreni”nde konuştu:

- a) “Malum parti de terör örgütü de Ergenekon da bugüne kadar şiddetten beslendi, bu şekilde devam etmesini arzuyorlar. Teslim olursak, **geri adım atarsak**, silah tüccarları kazanır, vampirler kazanır. Teslim olmayacak, **geri adım atmayacak**, sağduyudan da asla taviz vermeyeceğiz. Biz 8,5 yıldır her gün çıkıp, milletimizin yüzüne gururla bakıyoruz. 12 Haziran'dan sonra da biz milletimizin yüzüne gururla bakacağız. Ama birilerinin girdikleri bu çirkin oyunlar nedeniyle milletin önüne çıkmaya yüzü olmayacak.”

geri adım atmak (2): bkz. 49 a₂ İlk duygu değeri esenliksiz olan, ancak sözce içinde olumsuzlama ile esenlikli bir değer kazanan; ayrıca gelecek zaman kullanımıyla “kararlılık sergilemek” söylem değeri taşıyan bir deyim.

- b) “Maalesef, ülkemizde çetelere yeniden **can suyu vermeye** çalışan, çeteleri güçlendirmeye çalışan çeteleri güçlendirmeye çalışan, demokrasinin üzerine çete gölgesini düşürmeye çalışan, bunun için gayret gösterenler var.

b₁ can suyu vermek: Sözlüklerde bulunmayan deyim, bir şeyin canlanmasını sağlamak anlamında kullanılmıştır.

Esenlikli bir deyim, ancak nesnesi (“çetelere”) esenliksiz olduğu için burada esenliksiz bir duygu değeri taşıyor.

b₂ gölge düşürmek: bkz. 4.c.2.

52. 18.05.2011. Erdoğan, Tokat Cumhuriyet Meydanı'nda partisince düzenlenen mitingde vatandaşlara seslendi:

- a) Erdoğan, 8,5 yıl boyunca milletin emanetine sahip çıktıklarını, emaneti kutsal bildiklerini kaydederek, “Sizin emanetinizi gasp etmek isteyenlere, sizin iradenizi yok etmek isteyenlere, sizin kararınızı, yetkinizi yok saymak isteyenlere karşı cesaretle

göğüs gerdik. Biz kardeşlik dedik, kardeşlik diyoruz. Biz huzur dedik, huzur diyoruz (...) diye konuştu.”

göğüs germek: bir güçlüğe karşı koymak, dayanmak.

Esenlikli bir deyim. Öznesi AKP. Ölçünlü dil kullanımı.

53. 21.05.2011. Erdoğan, partisince Hakkari Valiliği önünde düzenlenen mitingde vatandaşlara seslendi.

a) “Çirkin tezgahlarla, tahriklerle ülkenin huzurunu bozmak, bu yolla AK Parti'yi iktidardan uzaklaştırmak istediler. Bizim sizlerle olan muhabbetimizi kıskandılar, bu muhabbeti bozmak istediler. Hiçbirine eyvallah demedik, hiçbir tezgaha, hiçbir kışkırtmaya **boyun eğmedik**. Tam tersine, sizin desteğinizle, sizin hayır dualarınızla demokrasiye, özgürlüklere, milli iradeye musallat olan bu çetelerle amansızca mücadele ettik.”

boyun eğmek: bkz.8.a.

b) Şiddet, bugüne kadar acıdan başka hiçbir şey vermedi. Terör, şiddet, acıdan, yoksulluktan, gözyaşından başka hiçbir şey getirmedi. Size soruyorum Hakkari kardeşim, bu şiddet politikaları kimin işine yarıyor? Bu terör kimin **ekmeğine yağ sürüyor**? Bu ülkede hizmet verecek kimse oyunuzu onlara verin, futbol takımı tutar gibi parti tutulmaz. Oy namustur, oy şereftir, korkunun ecele faydası yoktur. Çocukların ellerine molotofkokteyli tutturmak suretiyle dükkanların camlarını indirenler, otobüsleri, arabaları ateşe verenler, tarihe de, millete de asla bunun **hesabını veremezler**.”

b₁ (birinin) ekmeğine yağ sürmek: bkz. 14.a. Öznesi terör olan esenliksiz bir deyim.

Teklifsiz dil kullanımı.

b₂ hesap vermek (hesabını vermek): 1) bir işin sorumluluğunu yüklenmek. 2) herhangi bir davranışın sebebini açıklamak, anlatmak.

Yeterlik kipinin olumsuz biçimiyle kullanılmış olan deyimün öznesi terör örgütü.

Olumsuzlama yoluyla esenliksiz bir değer taşımaktadır. Ölçünlü dil kullanımı.

c) “780 bin kilometrekareyle bu vatan bizim, bu vatanın üzerinde ameliyat yaptırmayız, bu vatan bizim. 74 milyonu, kim ameliyat derdine düşüyorsa **avucunu yalasın**, kusura bakmasın.”

avucunu yalamak: umduğunu bulamamak.

Esenliksiz deyimün örtük öznesi vatani bölmek isteyenler. Sözeylem değeri “alay etmek”. Teklifsiz dil / argo.

54. 28.05.2011. Başbakan Erdoğan, partisinin Hatay mitinginde CHP ve MHP genel başkanlarını eleştirdi:

Ey Bay Kemal, bu mu yeni CHP. Doğru siz idamların yapıldığı zamanı bayram ilan ettiniz. Bunun neresi yeni? Bu yeni değil, bu 1940 model CHP, bu 1969 model CHP, dün ezanı Türkçe okutan bir CHP vardı, bugün de aynı şekilde Allah'ın ayetine sinir bozucu diyen bir CHP var. Dün 1960 darbesine alkış tutan, Adnan Menderes'in

idamına **çanak tutan** bir CHP vardı, bugün de aynı şekilde 27 Mayıs'ta göbek atan bir CHP var.

çanak tutmak (açmak): bkz.13.g. Esenliksiz deyimim öznesi CHP, nesnesi “Menderes'in idamına”.

55. 29.05.2011. Recep Tayyip Erdoğan, Ak Parti'nin Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nda düzenlediği mitingde yaklaşık 70 bin kişiye seslendi:

a) "Kılıçdaroğlu'nun haddini bildirmelisiniz. Filistin, Gazze kaçkınlarına haddini bildirmeye var mısınız. Bunlar batının karşısında **el pençe divan** durdular, bizi onlara şikayet ettiler. Zannediyorlar ki aynı devran dönüyor.

el pençe divan: bkz. 33.c.

b) "MHP liderini bile susturdular. **Sus pus olmuş**, kuzu görünümünde. Hakkari'de Türk bayrağı yoktu. O adamlar ellerine Türk bayrağı alamazlar. Sayın Bahçeli, konuşsana."

sus pus olmak: sesi çıkmaz, işe karışmaz, susup sinmiş olmak. (Yurtbaşı: 1996)

Deyimin öznesi Devlet Bahçeli. Esenliksiz bir deyim.

56. 04.06.2011.Başbakan Erdoğan, partisince Adana Uğur Mumcu Meydanı'nda düzenlenen mitingde halka seslendi:

a) “Ne yazık ki Adana'da da AK Parti hedef yapıldı ve yapılıyor. Sadece 15'e yakın seçim büromuz seçim araçlarımız maalesef taşlandı, saldırıya uğradı. Değerli kardeşlerim, şunu Adana'da açık açık söylüyorum, biz bu tehditlere **boyun eğmedik**, eğmeyeceğiz. Biz bu zorbalara **pabuç bırakmadık**, bırakmayacağız. Biz bu şiddetin diline teslim olmadık olmayız. Adana'nın yolları taştan, bunlar çıkartamaz bizi baştan, bu kadar basit.

a₁ boyun eğmek: bkz. 8.a.

a₂ pabuç bırakmamak: bkz. 17.b.

b) “Anayasa her birimizin günlük yaşamıyla doğrudan alakalıdır. Anayasa ekonomiyle, istihdamla, üretimle doğrudan bağlantılıdır. Anayasa, demokrasi, özgürlüğün en önemli teminatıdır. Bizde maalesef bugüne kadar anayasalar millet tarafından yapılmadı. Müdahalelerin ardından belli kişiler, belli gruplar, belli zümreler tarafından hazırlandı. O anayasalar özgürlükleri kısıtladı, demokrasiyi arızalı hale getirdi. Ekonominin, Türkiye'nin önünü açmadı. Tam tersine bu anayasaların bizati kendileri sorun haline dönüştü. Biz şimdi öyle bir anayasa yapalım ki Türkiye **şaha kalksın** diyoruz. Öyle bir anayasa yapalım ki kardeşliğimiz daha da yücelsin istiyoruz..”

şaha kalkmak: *mec.* taşkınlık göstermek, coşmak, kükremek.

Esenlikli deyimim öznesi Türkiye. Emir kipi kullanılmış.

57. 05.06.2011. Başbakan Tayyip Erdoğan Konya mitinginde halka seslendi:

a) Biz Afganistan'a **sırtımızı dönersek** milletin yüzüne bakamayız. Irak'a **sırtımızı dönersek** milletin yüzüne bakamayız. Filistin'e, Gazze'ye, Ramallah'a, Nablus'a **sırtımızı dönersek** Hazreti Mevlana'nın yüzüne bakamayız. Biz CHP dönemlerindeki dış politikayı biliriz.

sırtını dönmek: sırt çevirmek.

Şart kipiyle kullanılmış esenliksiz bir deyim. Öznesi biz (hükümet), nesnelere ile sırasıyla, “Afganistan’a”, “Irak’a”, “Filistin’e, Gazze’ye, Ramallah’a, Nablus’a”.

Ölçünlü dil kullanımı.

- b) CHP Genel Başkanının İsrail’e verdiği selam karşılığını bulmuş. Uluslararası bir dergi The Economist bir yorum yayınlıyor. Doğrudan doğruya oyunuzu CHP’ye verin deniyor. Yahu bu nasıl bir pervasızlıktır, bu nasıl bir densizliktir. Neymiş, CHP demokrasinin teminatıymış. Anlaşılan bunlar sadece Türkiye’ye değil, CHP’ye de **Fransızlar**.

Fransız kalmak: bkz. 32.d.

- c) “Yönetime **el koydu**. Dikkat edin, millet **el koydu**. O günden itibaren desteğiniz, kararınız ve hayır duanızla demokrasiyi güçlendirdik. Ama yetmedi. Şimdi ileri demokrasi diyoruz. Daha güçlü olmamız, daha güçlenmemiz lazım.

el koymak: 1) işi üzerine almak, sorumluluğu üstlenmek. 2) yetkili organ bir malı veya bir kuruluşu kendi yönetimine almak.

Bu deyim ilk anlamları esenliksiz (örn. “zorla almak”) iken, bu sözcedeki değeri esenliklidir. Ölçünlü dil kullanımı.

58. 06.06.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Çankırı Cumhuriyet Meydanı’nda düzenlenen mitingde yaklaşık 10 bin kişiye seslendi:

- a) "Merkez Bankası bizim milli bankamız. Göreve geldiğimizde kasasında 27,5 milyar dolar vardı. Yarıdan fazlası da yurt dışındaki vatandaşlarımızın parası. Şimdi Merkez Bankası’nın kasasında 97 milyar dolar var. Artış 70 milyar dolar. Bu Türkiye büyük Türkiye’dir. **El pençe divan duran** bir Türkiye yok. Biz üç kıta 7 iklime hükmetmiş bir ecdadın torunlarıyız. Bize düşmek yakışmak, onursuz yürümek yakışmaz, adam gibi adam olacağız.

el pençe divan: bkz. 33.c.

- b) Nasıl ittifak kurarlarsa kursunlar, ne yaparlarsa yapsınlar çetelere tekrar **can suyu veremeyecekler**. Kastamonu’da Ilgaz’da konvoyumuza saldırdılar. Bir polisimizi şehit ettiler. Benim otobüsümde olan koruma polisi ağır yaraladılar. Ve rabbim onu da bize bağışladı, başarılı ameliyattan sonra iyi durumda."

can suyu vermek: bkz. 51.b₁

59. 07.06.2011. Başbakan Erdoğan, Mardin’in Yenişehir semtinde düzenlenen mitingde halka seslendi:

- a) Erdoğan, Türkiye’de bu yaşananların sorumlusunun CHP olduğunu, Kürt meselesinin patentinin CHP’ye ait olduğunu, BDP’nin CHP ile kolkola girdiğini kaydederek, şu değerlendirmede bulundu: “MHP ile de kolkola siyaset yapıyorlar. Çünkü, bunların üçü de statüko partisi, bunların üçü de değişimden korkuyor, bunların üçü de seçimden korkuyor. 12 Haziran’da sandığa gidelim ve bunlara gereken **dersi verelim** diyorum. Elinizi vicdanımıza koyun ve sandıkta bunlara gereken cevabı verin. Hiç

korkmayın, korkunun ecele faydası yoktur, bunu unutmayın. (...)–Dağıtılan bildiriye, savrulan tehditlere, sizi sindirmek için yapılan baskılara **boyun eğmeyin**. CHP, MHP ve BDP'nin kurduğu oyunu, kurduğu tezgahı gelin 12 Haziran'da hep beraber **altüst edelim**.

59₁ boyun eğmek: bkz. 8.a.

59₂ ders vermek: bkz. 42.b₂

59₃ alt üst etmek: bkz. 9.a₁

“Gereken dersi verelim”; “Altüst edelim” sözcelerinin öznesi “biz” = AKP ve Türk milleti;

“Boyun eğmeyin” sözcüsünün öznesi “siz” = “Türk milleti”dir.

60. 07.06.2011. BAŞBAKAN Recep Tayyip Erdoğan, partisinin Adıyaman mitinginde CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ile BDP'yi eleştirdi.

a) CHP Genel Başkanı, İsrail'e sempatik görünmek için elinden geleni yapıyor. (...) Bunlar yeri gelmiştir karşısında **el pençe divan durmuştur**. Nerde ne yapacakları belli olmaz. İsrail'de göz kırpmayı karşılıksız bırakmıyor. Yahudi sermayesi ile kurulmuş olan uluslararası medya kuruluşu örneği görülmeyecek şekilde 'CHP'ye oy verin' diyecek kadar niyetlerini belli ediyorlar. BDP, CHP'yi **parmağında oynatıyor**. MHP de CHP'nin vagonu olmuş durumda. İlegal emekli siyasetçiler, bazı işadamları ve yandaş medya CHP'nin **sırtını sıvazlıyor**. Şimdi uluslararası bazı yayın kuruluşları da alenen CHP'ye oy istemeye başladı. CHP'nin nasıl bir proje olduğunu görün. CHP'nin komployla nasıl tasarlandığını görün."

a₁ el pençe divan: bkz. 33.c.

a₂ (birini) parmağında oynatmak: her istediğini yaptırmak, kukla gibi kullanmak
Esenliksiz bir deyim. Öznesi BDP, nesnesi CHP. Teklifsiz dil kullanımı.

a₃ (birinin) sırtını sıvazlamak: birini desteklediğini göstermek.

b) Ne Kılıçdaroğlu, ne de ahalisinin işkence yapmasına asla **göz yummayız**, müsamaha göstermeyiz. İşte bunların demokrasiden anladığı bu. Diş sökerek, eziyetle, işkenceyle iktidara gelmenin hevesi içindeler.

(bir şeye) gözünü yummak: bkz. 24.f.

Ne...ne bağlacıyla birlikte kullanıldığı için, olumlu biçimiyle kullanılması gereken deyim, olumsuz biçimiyle kullanılmıştır. Deyim burada esenlikli bir değer kazanmıştır.

61. 19.06.2011. Erdoğan, Babalar Günü dolayısıyla bir mesaj yayımladı.

a) “Ailesi için her türlü fedakarlığı üstlenen, her türlü çileye **göğüs geren**, ailesinin mutluluğunu kendi mutluluğu sayan babalar, çocuklarını geleceğe güvenle hazırlamak için özveriyle çaba harcamaktadırlar.”

göğüs germek: bkz. 52.a.

Esenlikli bir deyim. Öznesi babalar, nesnesi “her türlü çileye”.

- 62.** 25.06.2011. 18.Olağan Genel Kurulu gerçekleştiren Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) Genel Kurulu'na katılan Başbakan Erdoğan burada konuşma yaptı:
 “Dünün parametreleri artık dünde kalmıştır. Dünün tartışmalarına millet artık son noktayı koymuştur. Dünün siyasi polemikleri, **altını çizerek** tekrar ifade ediyorum, dünün siyaset kültürü de millet tarafından açık ve net bir biçimde reddedilmiştir. Sandıkta verilen mesaja **kulak tıkamak**, dünün siyaset kültürüdür. Bugünün siyaset kültüründe ise sandıkta verilen mesajı en iyi şekilde okumak ve gereğini yapmak vardır, budur aslolan.

62₁ altını çizmek: bir sözün önemini belirtmek, üzerine dikkati çekmek, vurgulamak.

62₂ (bir şeye) kulak (kulaklarını) tıkamak: bkz. 13.b₃ Ölçünlü kullanım.

- 63.** 03.07.2011. Başbakan Erdoğan, Kütahya'nın Gediz ilçesinde belediye binası önünde yaptığı konuşmada, bir sonraki gün Meclis Başkanının seçileceğini belirterek, şunları söyledi:
 a) “CHP'liler bayramda cenaze kaldırıyor. Tabi normalde bayramda cenaze kalkar da mahzun olmanın anlamı ne? Gel işte şu anda millet sana ne dedi? 'Git mecliste çalış' dedi, 'Yine turist olarak dolaş' demedi. Bunlar, 'Arkadaşlarımız yemin etmedikçe, biz yemin etmeyeceğiz' diyor. Siz buna inanıyor musunuz? **Tükürdüklerini** bunlar **yalayacaklar**, göreceksiniz. Ama ne diyecekler, 'Bak Başbakan bizi tahrik ediyor' diyecekler. Benim öyle bir derdim yok. Yarın Meclis Başkanı'nı seçeceğiz.”

tükürdüğünü yalamak: verdiği sözden benliğini küçülterek geri dönmek.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan bir deyim. Öznesi CHP. Söyleme “küçümsemek” değeri katıyor. Teklifsiz, argo dil kullanımı.

- b) “Biz dürüst olarak yolumuza devam ediyoruz. Çok çalışacağız, bu 4 yıl bizim için **gece gündüz demeden çalışma** 4 yıldır. İnşallah çok şeyler kazandıracamız, ustalık dönemi ustalığa yakışır şekilde olacak, hiç merak etmeyin.”

gece gündüz dememek: bir işi sürekli olarak, ara vermeksizin yapmak.

- 64.** 04.07.2011. TBMM Başkanlık seçimi sonuçlarının açıklanmasının ardından gazetecilerin sorularını cevaplandıran Başbakan Recep Tayyip Erdoğan önemli açıklamalar yaptı. Kütahya'da önceki gün yaptığı konuşmada CHP'nin yemin etmeme kararı konusunda, “Tükürdüklerini yalayacaklar” sözlerine Kılıçdaroğlu'nun tepki gösterdiği hatırlatılan Erdoğan şöyle yanıt verdi:
 a) “Herkesin sözü kendinedir. Ben bir gerçeği söylüyorum. Siyasetçi ağzından çıkanı iyi değerlendirecek. Ben iyi değerlendiriyorum ve bunun da nereye gideceğini çok iyi biliyorum. Çünkü siz kalkar da ‘Arkadaşlarımız yemin etmedikçe, biz yemin etmeyeceğiz’ dersiniz kendinizi kilitlersiniz. Şimdi diyorum ki, bunu böyle dediniz, yarın eğer siz yemin etmek durumunda kalırsanız bu tabloda bunu nasıl izah edeceksiniz? Olay bu. Bu nedir? **Tükürdüğünü yalamaktır** işte.”

tükürdüğünü yalamak: bkz. 63.a.

- 65.** 05.07.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan TBMM'de hükümet programını açıkladı: Kronikleşmiş toplumsal sorunları örtünün altına iten politikaları asla benimsemedik benimsemeyeceğiz. **Denizi geçtik dere de boğulmayacağız.** Çoğulcu ve özgürlükçü demokrasiyi yüceltmek için milli birlik ve kardeşlik projemizin takipçisi olmaya

devam edeceğiz. Ortak değerlerimizi hiçbir şekilde **göz ardı** etmeden farklılıklarımızı çatışma konusu olmaktan çıkarmak hepimizin sorumluluğu.

65₁ denizden (denizi) geçip çayda boğulmak: bir işte büyük güçlükleri yendikten sonra önemsiz bir sebeple başarısızlığa uğramak.

Deyim değiştirilerek kullanılmıştır (denizden - “denizi”; çayda - “derece”). Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim burada olumsuz biçimiyle kullanıldığı için artık esenlikli bir değeri ifade ediyor.

65₂ göz ardı etmek: bkz. 18.b₂

66. 11.07.2011. Erdoğan, TBMM Genel Kurulu'nda konuştu:

- a) “Bu hakemliğin neticesidir 12 Haziran. Hakemliğe **kulak asmayanları** hakem sahadan atar, bağırıp çağırma ile bu iş olmaz. Millettin sahip olduğu demokratik olgunluğun aynı derecede parlamentoya ve siyasete de yansması en büyük arzumuzdur.”

kulak asmak: bkz. 4.c₁ Çoğunlukla olumsuz biçimiyle kullanılan bir deyim.

- b) “Bugün artık dünün söylemleriyle dünün kelimeleriyle düne ait parametrelerle yolumuza devam edemeyiz. Çatışmaya, çekişmeye, birbirinin paçasından tutarak aşağıya çekmeye, karalamaya, iftiraya dayalı bir siyaset anlayışı Türkiye'nin hak ettiği bir siyaset anlayışı değildir. Siyasetçiler, bunun **altını çiziyorum**, millet kadar vizyon ve ufuk sahibi olmak durumundadır. Siyaset kurumu, milletle aynı frekansı tutturmalı, aynı yöne bakmalı, Türkiye'nin ulaştığı standartlara paralel bir duruş sergilemek zorundadır.”

altını çizmek: bkz. 62.1.

67. 15.07.2011. Erdoğan, cuma namazını kıldığı Süleymaniye Camisi çıkışında gazetecilerin sorularını yanıtladı. Bir gazetecinin terör olaylarına ilişkin değerlendirmesini sorması üzerine Erdoğan, dünkü olayın milletçe herkesi üzdüğünü belirten Erdoğan, şöyle konuştu: “13 tane şehidimizin olması şüphesiz ki yüreklerimizi yaralamıştır, dağlamıştır, ama terör örgütü ve uzantıları şunu çok iyi bilmelidir ki bir defa hiçbir zaman, çok açık ve net söylüyorum. Bu kötü niyetli davranışlar bizden hiçbir yerde, asla iyi niyet beklemesin. Onlar da siyasi uzantıları da. Biz onların siyasi uzantılarına da çok iyi niyet gösterdik. Ve bütün iyi niyetlerimizle yaklaşımlarımızı yaptık ve demokratik alanda mücadelelerini sürdürmeleri için her türlü **zemini hazırladık**. Ama bunların her zaman ortaya koydukları teklifler, dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen bir dedikleri bir dediklerini tutmayan yaklaşım tarzlarıdır.”

zemin hazırlamak: bkz. 28.a₂

68. 19.07.2011. KKTC'den bir grup gazeteci dün Ankara Söğütözü'ndeki AK Parti Genel Merkezi'nde kahvaltıda kabul eden ve sorularını yanıtlayan Erdoğan, görüşlerini aktardı.

- a) Kıbrıs sorunu tüm uğraşlarımıza rağmen çözülmezse, kendi **başımızın çaresine bakarız**. Koskoca Türkiye, AB ve BM çözemiyorsa, kendi politikalarımızı yeni baştan hazırlarız. Artık tanınma mı olur başka bir şey mi, o zaman bakar kendi yolumuzu belirleriz.

başının çaresine bakmak: kimseden yardım görmeden kendi işini kendi yapmak.

- b) Başbakan Erdoğan bir gazetecinin, Türkiye aleyhine pankartların açıldığı gösterilerin ardından kullandığı 'Beslemeler' ifadesi için özür dileyip dilemeyeceğini sorusuna ise, "Ne münasebet, KKTC'de bir süre önce Türkiye aleyhine açılan pankartlar **yenilir yutulur değil**. Ben gereken cevabı verdim. Kime söyleyeceksem söyledim" karşılığını verdi.

yenilir yutulur değil (olmamak): 1) hoşla gitmeyen, beğenilmeyen nitelikte olan. 2) çok ağır (söz); 3) *mec.* kendisiyle başa çıkılamayacak durumda olan.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan bir deyim. Öznesi "Türkiye aleyhine açılan pankartlar".

- 69.** 20.07.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan KKTC'de 20 Temmuz Barış ve Özgürlük Bayramı nedeniyle düzenlenen törende konuşuyor.
"Artık **bıçak kemiğe dayanmıştır**. Bu yolda bizler üzerimize düşeni yaptık. Yapmaya da hazırız. Diğer tüm tarafları da barışa katkı yapmaya davet ediyoruz."

bıçak kemiğe dayanmak: çekilen sıkıntı artık katlanılamayacak bir duruma gelmek.

Esenliksiz bir deyim.

- 70.** 20.07.2011. Başbakan Erdoğan, TRT Haber ve BRT'de canlı yayınlanan programa katılarak, gazetecilerin sorularını yanıtladı.
"Sayın Hristofyas Kıbrıslı gazetecilere dün Ankara'da yaptığımız açıklamaları 'Tehditkar olarak, tahrik edici olarak niteledi. Böyle giderse çözüm olmaz' dedi. Buna bir yanıt vermek ister misiniz? Rum tarafına bir mesajınız var mı?" sorusu üzerine Erdoğan, şöyle konuştu:
"(...) Garantör ülkelerle beraber konuşalım, beraber oturup konuşalım, ama bizi oyalamayın. Bak devamlı bizi oyalıyorsunuz. Artık **bıçak kemiğe dayanmak** üzere, kemiğe dayanırsa Türkiye o zaman tavrını oturur Kuzey Kıbrıs ile konuşur, net olarak ortaya koyar ve **adımını atar**."

70₁ bıçak kemiğe dayanmak: bkz. 69.

70₂ adım atmak: bkz. 6.b₁

- 71.** 27.07.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, ikinci yurt dışı ziyaretini gerçekleştirdiği Azerbaycan'a hareketinden önce havalimanında gazetecilere açıklama yaptı.
Erdoğan, ekonomik kriz iddialarına şöyle cevap verdi: "Daha önce '**teğet geçecek**' dedim. Bu defa pek **teğet geçeceğe** de benzemiyor. Daha iyiyiz, daha güçlüyüz. Hiç endişeniz olmasın. Herkes mümkün olduğunca şuna dikkat etmeli; biz bir şeyi ayırt etmemiz lazım, verim ekonomisini mi savunacağız, israf ekonomisini mi savunacağız."

teğet geçmek (2): bkz. 18.c.

- 72.** 11.08.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, partisinin Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı'nda konuştu:
"Hükümetimiz, önleyici bir yaklaşımla sorunlar kapımızı çalmadan nasıl bertaraf edeceğimizin mücadelesini veriyor. Bu çerçevede önlemlerimizi alıyoruz. Küresel ekonomide yaşanan son gelişmeler orta ve uzun vadede Türkiye'yi bu kez inşallah **teğet** bile **geçmeyecektir**."

teğet geçmek: bkz. 18.c.

73. 14.08.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye'nin 2020 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmak için aday olduğunu açıkladı. Erdoğan, Olimpiyat Evi'nde düzenlediği basın toplantısında ülke ve Türk insanı için son derece önemli gördükleri 2020 Olimpiyat Oyunları adaylığını bütün dünyaya ilan etmek üzere bir araya geldiklerini belirtti. "Dünya Kadınlar Tenis Şampiyonası, 2012'de Dünya Salon Atletizm Şampiyonası, Dünya Kısa Kulvar Yüzme Şampiyonası, Dünya Golf Şampiyonası, 2013'te Akdeniz Oyunları, 2014'te Dünya Kadınlar Basketbol Şampiyonası'nı düzenleyeceğiz. Türkiye, olimpiyat ülkesi değil de nedir? Olimpiyat, İstanbul'u **hak ediyor**. İşte Türkiye, işte İstanbul"

hak etmek: 1) bir emek karşılığı hakkı olan şeyi elde etmek, hak kazanmak.

Bu sözcüde deyim in duygu değeri esenliklidir.

74. 14.08.2011.
"Şu mübarek ramazan ayında maalesef yavrularımız şehit ediliyor ve yavrularımızı şehit eden bu bölücü terör örgütüne karşı, bizler şu anda bu mübarek ay vesilesiyle sabırla devam ediyoruz. Ama unutmayın bizim medeniyetimizin geçmişinde, o cehalet döneminde bile kimse kimseye kurşun atmaz, kan dökmezdi. İşte bu bölücü terör örgütü ve onların siyasi uzantıları bakınız neler yapıyorlar. Daha dün 3 tane yavrumuzu şehit ettiler. Bakınız, unutmayın artık yine açık söylüyorum, **bıçak kemiğe dayanmıştır** diyorum ve bu ülkede bölücü terör örgütüyle arasına mesafe koymayanlar da bu suçta iştirak ediyorlar, bunu da buradan açıklamak istiyorum ve onlar da bunun bedelini ödemeye mahkum olacaklardır."

bıçak kemiğe dayanmak: bkz. 69.

75. 17.08.2011. İslam İşbirliği Teşkilatı'nın (İİT) Somali'de süren ve 3 milyondan fazla kişiyi etkileyen açlık kriziyle ilgili olarak gerçekleştirdiği toplantı, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın açılış konuşmasıyla başladı:
"Tarih boyunca Somali'nin ve Afrika coğrafyasının bütün kaynaklarını sövmeye çalışanların elbette bir kenara oturup bugün yaşanan trajediye duyarlı olmasını, Somali halkına yardım **eli uzatmasını** bekleyemeyiz. Bu körelmiş, kirlenmiş zihinlere karşı bizim yapmamız gereken sesimizi Somali için daha da yükseltmek, başkaları yokmuş gibi davranarak kardeşlerimizin meselelerini kendi içimizde çözmeye muktedir olacak beraberliği sergilemektir."

el uzatmak: yardım etmek.

76. 17.08.2011.İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'nun ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'la yaptığı telefon görüşmesinde, Mavi Marmara baskını nedeniyle Türkiye'den özür dilemeyeceklerini söylediği bildirildi. Başbakan Erdoğan ise İstanbul'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Olağanüstü İcra Komitesi Toplantısı'nın çıkışında basın mensuplarına Türkiye'nin özür ve tazminat konusundaki tavrını yineledi:
"Kararlılığımız bellidir. **Geri adım atmak** gibi bir şey asla söz konusu değildir. İsrail özür dilemedikçe, tazminat ödemedikçe ve (Gazze'ye) ambargoyu kaldırmadıkça Türkiye-İsrail ilişkilerinin düzelmesi mümkün değildir. Bundan sonra da bizim çeşitli adımlarımız var. Ailelerin **atacağı çeşitli adımlar** var."

geri adım atmak: bkz. 49.a₂

Esenliksiz deyim bu sözcüde olumsuzlama yoluyla esenlikli bir değer kazanmıştır.

Öznesi "biz" = hükümet.

77. 20.08.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın başkanlığındaki Somali değerlendirme toplantısının ardından gazetecilere açıklamalarda bulundu:

- a) "Türkiye olarak zaten bize yakışan da budur. Herhangi bir ayrıma **fırsat vermeden** inşallah bütününe bu yardımları ulaştıracağız. Altyapı, üstyapı noktasında, gıda, ilaç, giyim noktasında, oradaki halkın kendi kendine yetebilme noktasına gelebilmesi için, eğitim noktasında önemli **adımlar atmayı** hedefliyoruz."

a₁ fırsat vermek: bir işi yapmak için uygun, elverişli şartı sağlamak.

Olumsuz biçimiyle kullanılmış bir deyim. Nesnesi "ayırma". Esenlikli bir duygu değeri taşıyor.

a₂ adım (adımını) atmak

- b) "Birçok ülke güvenlik gerekçeleriyle Somali'ye gitmek ve orada yardım faaliyetleri gerçekleştirmekte tereddüt gösterirken, bizler Türkiye olarak aktif bir şekilde Somali'nin yanında olduk. Resmi ve gönüllü kuruluşlarımız her türlü zorluğa **göğüs gererek**, orada arazide çok anlamlı bir görev ifa ediyorlar."

göğüs germek: bkz. 52.a.

78. 20.08.2011. Erdoğan, Somali Cumhurbaşkanı Şeyh Şerif Ahmed'le 2.5 saat süren görüşmenin ardından, Mogadişu'da ortak basın toplantısı düzenledi. Türkiye'nin Somali'ye elinden gelen yardımı yapacağını belirten Erdoğan, uluslararası topluma da yardım çağrısında bulundu. Erdoğan, şöyle konuştu:

"Aslında burada yaşananlar insanlığın, insani değerlerin, vicdanların test edilmesidir. Aslında burada yaşanan dram, uygarlığın, çağdaş değerlerin test edilmesidir. Bizim bütün dünyaya anlattığımız, **altını çizerek** söylemek istediğimiz şudur: Batılı değerlerin içi boş bir retorik olmadığını ispat etmek için bu testi uygar dünya başarılı bir şekilde atlatmak zorundadır. İnsanlığın şeref ve haysiyeti için bu çağda yaşayan herkes bu testi başarıyla geçmek zorundadır."

altını çizmek: bkz. 62.1.

79. 21.08.2011 Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Ak Parti İstanbul İl Başkanlığı tarafından düzenlenen iftar yemeğine katıldı. Burada konuşan Erdoğan, şehitlere rahmet, ailelerine sabır dileğinde bulundu.

- a) "Bu devran böyle gitmeyecek. Açık söylüyorum bütün sabotajlara, provakasyonlara, demokrasiye kurulan bütün pusula ve tuzaklara rağmen biz kardeşlik hukukumuzdan, adaletten ve hakkaniyetten demokrasi ve hukuktan **geri adım atmadan** bu acılara son verme mücadelemizi sürdüreceğiz."

geri adım atmak: bkz. 49 a₂

- b) Ak Parti iktidarının ilk gününden itibaren bu ülkede illegal tezgahlar, hukuksuz sektörler çöküşe geçti. Devlet ile vatandaşın arasına giren, istediği yere, zayıf gördüğü noktaya kin ve nefret tohumları eken, terör örgütleri eliyle devleti milletten soğutan organize suç şebekeleri, çeteler, mafyalar **hallaç pamuğu gibi** dağılmaya, savrulmaya başladı. Demokrasi açığından beslenenler artık siyaseti bu ülkede rehin alamazlar.

hallaç pamuğu gibi atmak: toplu durumda bulunan kişi veya nesnelere darmadağın etmek.

Deyim değiştirilmiştir. Esenliksiz bir deyim. Öznesi çeteler, mafyalar.

- c) Organize suç örgütlerinin, terör ve suç örgütlerinin nasıl iç içe oldukları, birbirlerinden nasıl el alıp, el verdikleri, birbirlerini nasıl besledikleri alenen deşifre olmuştur. Suyun başı tutulunca sular temiz akmaya başladı. Tıkanan yollar açılınca milletimiz aynı anda bütün alanlarda ayağa kalktı, yürümeye, koşmaya başladı. Eski aktörlerin açtıkları yaralar büyük ölçüde kapanmaya **yüz tuttu**. Çözumsuz denilen sorunlar için güçlü bir millet iradesi **vücut buldu**. Kronik sorunların çözümü ete, kemiğe büründü.”

c₁ (bir şey olmaya) yüz tutmak: 1) bir şey, olmak üzere bulunmak.

c₂ vücut bulmak: oluşmak.

80. 04.09.2011. Başbakan Erdoğan, Sivas Kongresi'nin 92. yıl dönümü dolayısıyla bir mesaj yayımladı. Erdoğan, mesajında şunları kaydetti:

- a) “Milli mücadelemizin en önemli adımlardan biri olan Sivas Kongresi ile vatanın bölünmez bir bütün olduğu ve işgale karşı amansız bir mücadele verileceği kararlılıkla **dile getirilmiştir**. Bu kongreyle birlikte Anadolu'da filizlenen milli mücadele hareketi daha da güçlenmiş, o güne kadar ayrı cephelerde faaliyet gösteren milli güçler, tek yürek, **tek vücut olarak**, tam bağımsızlık idealinde birleşmişlerdir. Sivas Kongresi, adeta vatanın kaderini şekillendirmiştir. Misak-ı Milli'nin belirlenmesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışında, Milli Mücadele'nin bütün antlaşmalarında, Sivas Kongresi'nde alınan kararların izi vardır. Bu kongrede ortaya konan milli birlik ve beraberlik ruhu sayesinde İstiklal Savaşı'mız zaferle taçlandırılmış ve Cumhuriyetimizin **temelleri atılmıştır**.

80₁ dile getirmek: bkz. 18.b.1.

Edilgen biçimiyle kullanılmış bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

80₂ tek vücut olmak

80₃ temel atmak: herhangi bir işe başlamak, girişmek, bir şeyin gelişmesine, büyümesine sebep olmak.

81. 06.09.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İsrail'e Türkiye tarafından açıklanıp uygulamaya konulan yaptırımlar konusunda gazetecilerin sorularını yanıtladı:

- a) Cenevre kararının, BM Güvenlik Konseyi'nde çıkarılan çok açık net ortada olduğunu, belirten Başbakan Erdoğan “Zaten şu anda açıklananın da bizim açısından herhangi bir kıymeti harbiyesi yok. Şu anda Türkiye olarak biz bu **adımı attık** ve bu adım kararlı bir şekilde sürecektir. Bildiğiniz gibi yarın itibarıyla da bir ikinci kâtip seviyesine zaten diplomatik ilişkilerimizi düşürüyoruz. Aynı şekilde Türkiye'deki onların diplomatlarının da aynı seviyeye düşürülmesi, ticari ilişkilerimiz, askeri ilişkilerimiz, savunma sanayi, bunları tamamen **askıya alıyoruz**. Bu süreci çok daha farklı yaptırımlar da takip edecektir.”

a₁ adım (adımını) atmak: bkz. 77.a.2

a₂ askıya almak: *mec.* bir işi zamanında yapmayıp belirsiz bir zamana bırakmak, savsaklamak.

Deyimin duygu değeri bu sözcüde esenliklidir. Öznesi hükümet. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) BDP'nin demokratik ortam oluşmadığı gerekçesiyle Meclis'e gelmeme kararını nasıl değerlendirdiğine ilişkin bir başka soruya da Başbakan Erdoğan, "BDP'nin parlamentoya gelmesini biz demokrasi açısından isabetli buluruz. Ama gelmemesi, Türkiye'de demokrasi için bir eksiklik değildir. Bunu da çok açık-net söyleyeyim. Bu onların eksikliğidir. Demokrasiyi bunlar kavrayamamışlar. Bunlar kendilerine göre bir meclis oluşturuyorlar. Bu mecliste kendilerine göre bazı kararlar alıyorlar ve Türkiye'nin demokratik olgunluğuna bu bir **gölge düşürmez**. Türkiye'nin gelişmesine, demokrasisine herhangi bir **gölge düşürmez**. Bu onların eksikliğidir, kaybeden onlardır. Ama ben çok açık söylüyorum. Er veya geç onlar da bu parlamentoya gelecektir" dedi.

gölge düşürmek (2): bkz. 4.c.2.

Esenliksiz bir deyim. Olumsuz biçimiyle kullanılmıştır.

- 82.** 07.09.2011. Erdoğan, AK Parti Genel Merkezi'nde, Türkiye-İsrail ilişkilerine ilişkin gazetecilerin sorularını yanıtladı.
"Seyrüsefer serbestisine ilişkin açıklama dış basında geniş yankı buldu. Bu anlamda ne tür adımlar atılacak?" sorusuna şu yanıtı verdi:
"Biliyorsunuz Akdeniz'de uluslararası sular var. Bu sulara bugüne kadar hep bunlar **cirit atıyordu** ve Türk gemilerini, özellikle münhasır ekonomik alanlar olmak suretiyle, buralarda çok daha sık göreceğiz, sık göreceksiniz."

82₁ (bir yerde) cirit atmak: bir yerde çokça bulunmak, sık dolaşmak ve serbestçe davranmak.

Bu deyimın öznesi genellikle esenliksizdir. bu sözcüdeki özne : "bunlar". Teklifsiz dil kullanımı.

- 83.** 09.09.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, El Cezire Arapça'ya röportajında, Türkiye'nin Akdeniz'de seyrüsefer serbestisinin sağlanmasıyla ilgili konuştu:
"Türkiye olarak, Doğu Akdeniz'deki doğal kaynaklardan sadece İsrail'in faydalanmasının önüne geçmek için de **adımlar attık**. Bir defa Türk savaş gemilerinin Gazze'ye insani yardım taşıyan gemilerimizi koruma yetkisi var."

adım (adımını) atmak: bkz. 77.a.2

- 84.** 13.09.2011. Kuzey Afrika ziyaretinin ilk durağı olan Mısır'ın başkenti Kahire'deki temaslarını sürdüren Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Arap Birliği Dışişleri Bakanları Konseyi açılış oturumunda konuştu.
a) Ebedi kardeşliğimizden aldığımız güçle saflarımızı sıkı tutmalıyız. Ortak geleceğe **sahip çıkma** zamanı gelmiştir. Bu geçmiş nesillere borcumuz gelecek nesillere sorumluluğumuzdur.

sahip çıkmak: korumak, koruyucu olmak, ilgilenip gözetmek.

Esenlikli bir deyim.

- b) İsrail hükümetinin saldırgan politikaları İsrail'in de geleceğini tehdit etmektedir. İsrail hükümeti tarafından aslında İsrail halkı ablukaya alınmıştır. İsrail özür ve tazminat taleplerine de **kulak tıkamakta** kendisini hukukun üstünde görmektedir. Şunu da özellikle belirtmek isterim: Uluslararası çevreler İsrail'in şımarık uygulamalarına **gözlerini kapamaya** devam ederlerse bu suçun faili olarak anılmaktan kurtulamayacaklardır.

b₁ (bir şeye) kulak (kulaklarını) tıkamak: bkz. 13.b.3.

b₂ gözünü (gözlerini) kapamak: görmezden gelmek.

Esenliksiz bir deyim. İlk deyimün öznesi "İsrail", ikinci deyimün öznesi "uluslararası çevreler"dir.

- 85.** 13.09.2011. Kahire Üniversitesi İktisat ve Siyasi Bilimler Fakültesi tarafından düzenlenen Uluslararası Hukuk Forumu'nda, Mısır ve uluslararası topluma seslenen Erdoğan, Suriye Lideri Beşar Esad'a önemli uyarılarda bulundu.
"Şunun da **altını çizmek** isterim ki; Suriye, bizim için herhangi bir ülke değildir. 910 kilometrelik bir sınırı paylaştığımız, aile ve akrabalık bağları ile iç içe geçtiğimiz ve bu bakımdan kader birliği içinde olduğumuz bir ülkedir."

altını çizmek: bkz. 62.1.

- 86.** 15.09.2011. Başbakan Erdoğan, tarihi Kuzey Afrika ziyareti kapsamında Geçici Hükümet Başkanı Beci Caid Essebsi ile bir araya geldi. Baş başa ve heyetler arası görüşmelerin ardından Erdoğan ve Essebsi ortak basın toplantısı düzenledi.
Erdoğan, Gazze ya da başka bir yere giden Türk gemilerinin seyrüsefer noktasında uluslararası sularda her an korunmasını temin edeceklerinin de **altını çizerek**, "Doğu Akdeniz'de İsrail istediği gibi **at oynatamayacak**. Bu konuda kararlılığımızı göreceksin. Ama firkateynlerimiz, hücum botlarımız oralarda olacak" diye konuştu.

86₁ altını çizmek: bkz. 62.1.

86₂ at oynatmak: *mec.* bildiği ve istediği gibi davranmak.

Olumsuz biçimiyle kullanılmış esenliksiz bir deyim. Öznesi İsrail. Teklifsiz dil, argo.

- 87.** 16.09.2011. Recep Tayyip Erdoğan, Libya'nın başkenti Trablus'taki Şehitler Meydanı'nda halka seslendi:
"Libya'nın üzerinde farklı niyeti olanlar çıkabilir. İnşallah Libya halkı bu **oyunları bozacaktır.**"

oyun bozmak: bkz.5.c₂

- 88.** 16.09.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Arap Baharı seferinin ikinci durağı Tunus'a uçarken, internete düşen MİT-PKK görüşmeleri hakkında çarpıcı açıklamalar yaptı.
a) -"Sızma olayının siyasete malzeme yapılmasına ne diyorsunuz?"
- "Siyasete malzeme yapılmasına **sıcak bakmıyoruz**. Kılıçdaroğlu ve Bahçeli'nin açıklamaları nedeniyle telaş içinde değilim. Emre Bey'i de, Hakan Bey'i de gönül rahatlığı içerisinde İmralı'ya gönderdik. Bunlar hükümet tanımını ile devlet tanımını ayırt edemiyorlar."

sıcak bakmak: anlayışla karşılamak, olumlu değerlendirmek, ilgi duymak.

Olumsuz biçimiyle kullanılmış bir deyim. Öznesi AKP.

- b) -“Müslüman Kardeşler’in ‘Laiklikten korkmayın’ açıklamanıza tepki gösterdiği söyleniyor, ne dersiniz?”
 -“Bir çeviri hatasıyla, benim sözlerim yanlış anlamaya **yol açtı**. Çünkü Arapça’da ‘dinsizlik’ anlamına gelen bir kelime var. Laiklik terimi olarak o seçilince tepki oldu. Halbuki, laiklik din düşmanlığı demek değildir. Devlet bütün inançlara eşit mesafededir. Onların inançlarının da garantörüdür. Laiklikten korkmayın derken de bunu kast ediyoruz.”

yol açmak: *mec.* bir olayın sebebi olmak.

Nesnesi çoğunlukla esenliksiz olan (burada “yanlış anlamaya”) esenliksiz bir deyim.

89. 17.09.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, uluslararası medyanın da büyük önem verdiği Arap Baharı turunun son durağı olan Libya’dan, Suriye Lideri Beşar Esad’a seslendi. Devrik lider Muammer Kaddafi’nin, başkent Trablus’taki sembolik yeri olarak bilinen “Yeşil Meydan”da Cuma namazını kılan Başbakan, daha sonra Libyalılara seslendi.

- a) Dün Tunus’taydım. Yasemin Devrimi’ni gerçekleştirenleri selamladım. Ondan önceki iki gün Mısır’daydım. Arap Baharı’nı estirenleri selamladım. Bugün sizlerle. Şunu unutmayın; Suriye’de de halkına zulmedenler **ayakta kalamayacaklardır**. Zira zulüm ile abad olunmaz. Artık otokrasi dönemleri bitiyor. Totaliter rejimler gidiyor. Artık halkın iktidarı geliyor ve ben, mücadelenizi tebrik ediyorum. Bütün şehitlerimize rahmet diliyorum. Mustafa Abdülcélil kardeşime, Mahmud Cibril kardeşime, Geçiş Konseyi’nin tüm mensuplarına başarılar diliyorum. Bir olun, beraber olun. Aranıza **nifak sokmak** isteyen güçlere asla uymayın. Libya’nın yeraltı zenginlikleri üzerinde hesap yapanlara asla **prim vermeyin**. Libya, Libyalılar’ındır.”

a₁ ayakta kalmak: bkz. 4.d.

Olumsuz biçimiyle (“kalamayacaklardır”) kullanılmış olan deyim bu sözcedeki duygu değeri esenliksiz, öznesi ise “halkına zulmedenler”. Ölçünlü dil kullanımı.

a₂ nifak sokmak: bkz. 21.1.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi örtük: “isteyen güçler”. Ölçünlü dil kullanımı.

a₃ prim vermek: bkz. 22.b.2.

- b) “Libya’da, Trablus’ta parlamento binasını yapalım istiyoruz ve bu parlamento binasıyla da yeni süreçte gerçek demokrasinin olduğu Libya’da parlamento üyeleri hizmetlerini bu yeni binada vermeye başlasın. Önümüzdeki dönemde kardeş Libya halkının özellikle her alandaki ihtiyaçları noktasında, siyasi, askeri, ekonomik, ticari, altyapı, üstyapı bütün çalışmalarda bizler Türkiye olarak yanında olacağız. **El ele vereceğiz, omuz omuza** vereceğiz.”

b₁ el ele vermek: *mec.* birlikte davranmak, bir konuda birleşmek.

b₂ omuz omuza vermek:

Her iki deyim de esenlikli olup eşanlamlıdır. Öznesi Libya ve Türkiye. Ölçünlü dil kullanımı.

90. 22.09.2011. Erdoğan, PBS televizyonunda ünlü sunucu Charlie Rose'un sorularını yanıtladı.

a) -"ABD Başkanı Barack Obama ile aranızda özel bir ilişki var mı?"

-"Şu anda tabii bu Sayın Başkan'ın takdirleridir. Türkiye-Amerika olarak stratejik ortaklıkla başlayan ve çok eskilere dayanan bir süreç söz konusu. Fakat Sayın Obama ile model ortaklık süreci içerisinde devam eden ilişkilerimiz her alanda, siyasi, askeri, ekonomik, ticari artarak devam ediyor. Bu tabii bizler için de bir mutluluk vesilesi. (...) Birbirimizin gönlünü yaptığımıza göre, birbirimizi kırmadan bu uluslararası camialar içerisinde bir arada oluşumuz da zannediyorum buna **zemin hazırlıyor.**"

zemin hazırlamak: bkz. 28.a2

b) -"Bölgede Irak savaşı ve Arap Baharının ardından bir iktidar boşluğu ortaya çıkmıştır, Türkiye de boşluğu doldurarak bölgenin geleceğine yönelik önemli rol oynamak ister mi?"

-"(Bölgede) olmamız gerekir, yani şimdi bizim maharetlerimiz var. Türkiye müteahhitlikte dünyada Çin'den sonra ikinci sıradadır. Benim müteahhit firmalarım bölgede ister istemez altyapıda, üstyapıda hizmet verebilir. Ticari ilişkilerin içerisinde Avrupa'nın değişik ülkeleri orada kendine bir ticari pazar hazırlıyor da Türkiye niçin o ticari pazara girmesin. Yapılan budur. Bir **rol çalmak** değildir ve bunun yanında da bölge sorunlarını barışçıl yöntemlerle çözme noktasında **adım atmaktır.**"

b1 rol çalmak: birinin söyleyeceği sözü ondan önce söylemek, birinin yapması gerekeni onun yerine yapmak.

b2 adım atmak: bkz. 6.b.1.

91. 28.09.2011. Başbakan ve AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, partisinin genişletilmiş il başkanları toplantısında konuştu.

a) Futbol oynayan, markette evine ekmek alan polisime enseden kurşun sıkıyor veya tarıyorlar. Siirt'te birlikte bir mutluluğu paylaşmaya giden masum genç kızlara alçakça pusu kurarak şehit ediyor. Savunmasız, masum insanlara yapılan bu terörü neyle ifade etmek mümkün? Bu cinayetleri tasarlayanlar, kan dökerek hangi emellerine ulaşmış oluyorlar. Ondan sonra, laubali bir şekilde özür beyanları, bilmem neler. Yok 'yanlış oldu', yok 'şurayı tarıyorduk'. Kime anlatıyor, kimi aldatıyorsunuz? Bunlar da samimiyet, dürüstlük yok. Sadece Onlar değil, Onların siyasi uzantıları da bunlardan rant elde ediyor. 'Başbakan sert konuşuyorsunuz" diyorlar.. **Ciğerim yanıyor** ciğerim, neyin sertini konuşuyorum."

ciğeri yanmak: çok acı ve sıkıntı çekmek, büyük bir acıya uğramak, yüreği yanmak. Esenliksiz bir deyim. Öznesi Recep Tayyip Erdoğan.

b) "Bazı ülkelerin haksız, hukuksuz hatta insanlık dışı eylemlerine sürekli **göz yumacaksınız** ama bazı ülkelere de nefes aldirmayacaksınız. İran 'nükleer enerji' derken baskı uygulayacaksınız, Somali'de, Sudan'da 'kuzey-güney ayrımı' derken kuzeye elinden gelen baskıyı yapacaksınız, Somali'de sessiz kalacaksınız ama İsrail-Filistin meselesine geldiği zaman İsrail hakkında BM Güvenlik Konseyi'nde 89 yaptırım kararı varken Genel Kurul'dan 247 karar çıkmışken bunların hiçbir tanesinin takipçisi olmayacaksınız. Bu mu adaletiniz?"

göz yummak: görmezden gelmek

- 92.** 04.10.2011. Güney Afrika Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Kgalema Motlanthe ile ortak basın toplantısı düzenleyen Başbakan Erdoğan, Suriyeli güvenlik güçlerinin savunmasız insanlara yönelik saldırıların hiçbir insani ve vicdani açıklaması olamayacağını söyledi.
"Suriye'ye yönelik yaptırımlarla ilgili olarak Hatay ziyaretinden sonra yol haritamızı belirleyeceğiz. Bazı **adımları zaten attık**. Bunlar daha fazla bekletilemeyecek adımlardır. Zira Suriye'deki gelişmelere çok daha fazla **seyirci kalamayız**. Mağdur, mazlum, savunmasız insanlara karşı burada ciddi ölümler var. Bunlar 'devam etsin' diyemeyiz."

92₁ adım atmak: bkz. 6.b₁

92₂ seyirci kalmak (olmak): bir olay karşısında hiçbir tepki göstermeyerek işe karışmamak.

Olumsuz yeterlik kipiyle kullanılan deyimün öznese hükümet. Ölçünlü dil kullanımı. Deyim burada esenlikli bir duygu değerini ifade etmektedir.

- 93.** 05.10.2011. Başbakan Erdoğan, Güney Afrika Cumhuriyeti Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Bakanlığı'nda Türk Dış Politikası konulu bir konferans verdi:
Erdoğan, açıklamalarında Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin Suriye'ye yaptırım uygulanması teklifinin Çin ve Rusya'nın vetolarıyla reddedilmesinin Türkiye'yi etkilemeyeceğini de belirterek, "Türkiye veyahut da AB ülkelerinin bir kısmı veya tamamı bu konuda **adımlar atacaktır**, yaptırımlarımızı engellemez. Biz şu anda bir yaptırım paketini ister istemez **devreye sokacağız**" dedi.

93₁ adım atmak. bkz. 6.b₁

93₂ devreye sokmak: işin içine girdirmek, karıştırmak.

Nesnesi esenliksiz olduğu için, deyim bu sözcede esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır. Öznesi "biz" = hükümet. Esenliksiz değeri hafifletmek amacıyla "ister istemez" zarfı kullanılmıştır. Ölçünlü dil kullanımı.

- 94.** 06.10.2011.Erdoğan, Güney Afrika'dan Türkiye'ye dönüş yolunda, uçakta Başbakanlık muhabirlerinin sorularını yanıtladı.
a) Erdoğan, "Bugün dış politika konusunda verdiğiniz konferansta İsrail'in maslahatgüzarı da vardı. Size bir tepkisi de oldu aslında bir anlamda. Nasıl değerlendiriyorsunuz? Gerçi orada cevabını verdiniz ama..." sorusu üzerine, "En güzel değerlendirmeyi zaten sizin yapmış olmanız lazım. Ben üzerine düşeni yaptım. Sizlerin de bu işin değerlendirmesini en iyi şekilde yapmanız lazım. Bana güzel bir **pas verdi**. Ben de pasın gereğini yaptım" dedi.

pas atmak : Spor terimi. / **pas vermek:** yüz vermek. Deyim burada değerlendirilmesi, kullanılması için fırsat sağlayacak söz, yardım vb. vermek anlamında kullanılmıştır.

- b)** Erdoğan, "Ana muhalefet partisi liderinin, 'Sayın Başbakan belediyeleri açıklasın, karnından konuşuyor' gibi bir açıklaması oldu. Ayrıca CHP'li belediyelerin aleyhinizde dava açacağı haberleri var. Ne diyorsunuz?" sorusunu şöyle yanıtladı: "Artık alıştık. Bir dava nasıl açılır? Bunların hepsi bellidir. Ben burada bir şey söylüyorum. Kim hangi kuruluştan nasıl bir kredi almış, hangi vakıftan ne almış? Bunlar bellidir. Ana

muhalefet partisinin genel başkanı da belediyelerini arasın. Siz nereden ne aldınız, ne almadınız soruştursun. Bu o zaman **ortaya çıkacaktır**.

ortaya çıkmak: yokken var olmak, meydana çıkmak, türemek.

95. 10.10.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu. “Devlet adamlığı unvanını taşımak, gelecek nesilleri düşünerek hareket etmeyi gerektirir. Bunun idrakinde olmayanlar, **Fransız kalanlar** gerçeği anladıklarında çok geç kalacaklardır.”

Fransız kalmak: bkz. 32.d.

96. 10.10.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, ABD'nin önde gelen yayın organlarından Foreign Policy'de yayınlanan makalede Somali'de yaşanan dramı kaleme aldı. “Yaşanan bu dramın ardında, meydana gelen doğal felaket kadar, Somali'nin kendi kaderine terk edilmişliğinin de etkisi olduğunu **göz ardı edemeyiz**. Açlık, salgın hastalıklar, 20 yıldır hüküm süren siyasi ve sosyal istikrarsızlık, kuralsızlık ve kaos...”

göz ardı etmek: bkz. 18.b.2 Deyim esenliksiz bir duygu değeri taşımasına karşın olumsuz biçimiyle kullanıldığı için esenlikli bir değer taşıyor duruma gelmiştir.

97. 12.10.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan İstanbul Üniversitesi yeni akademik yılı açılış töreninde konuştu.
- a) Bizler, hayatının belli dönemlerini geride bırakmış yetişkinler olarak, geçmişin üstümüzde bıraktığı ağırlıkların sıkıntısını yeterince taşıdık. Şimdi gelecek kuşaklara **yük olacak** değil; fikirleri, idealleri, hayalleri için onların gücüne güç katacak, önlerini açacak bir anayasa hazırlamak görevi bizi bekliyor. Bu bilinçle bu **adımı attık**.

a₁ (birine) yük olmak: 1) bir kimse, sıkıntılı bir işini başkasına yaptırmak.

Esenliksiz deyim bu sözcede olumsuzlanmıştır. Öznesi “bizler” = “yetişkinler”, nesnesi “gelecek kuşaklar”. Ölçünlü dil kullanımı.

a₂ adım atmak: bkz. 6.b₁

- b) “Üniversitelerimizin yeni anayasayı oluşturacak ortak aklın oluşmasında ne kadar önemli, ne kadar kritik bir rolü olduğu burada açıkça ortaya çıkmaktadır. Beklentimiz daha mutlu, daha aydınlık, daha adil ve daha özgür bir Türkiye heyecanıyla her insanımızın renginin bu bütün içinde temsil edilebilmesidir. Bizi bize yakın tutan tarihi tecrübelerimizden, ortak değerlerimizden, hukukun ve demokrasinin berrak ilkelerinden **yola çıkacağız**.”

yola çıkmak: herhangi bir şeyi esas almak, oradan başlamak.

- c) “İsim vermeyeceğim, bir üniversitemize 200 milyon verildiği halde maalesef piyasa olan borcunu kapayamadı. Demek ki işletmede burada bir sıkıntı var, demek ki bilimsel yönü farklı işletme yönünü farklı götürmemiz lazım. Bu konuda da **el ele vereceğiz**, dirayetle inşallah bunu başaracağız.”

el ele vermek: bkz. 89.b₁

- d) Hepsi bu ülkenin ilmine, fennine, kültürüne, düşünce hayatına çok değerli katkılar yapmış, gençlerimizin dünyasında yeni ufuklar açmışlardır. Bu misyon bugün de yaşıyor, İstanbul Üniversitesi çatısı altında pek çok değerli isim bugüne ve geleceğe **ışık tutmaya**, tıptan işletmeye, hukuktan ekonomiye kadar her alanda ülkemizin gelişimine katkıda bulunmaya devam ediyor.

ışık tutmak: düşüncesiyle kılavuzluk etmek, konuyu aydınlatıcı düşünceler söylemek, tutacağı yolu göstermek.

Esenlikli bir deyim. Öznesi İstanbul Üniversitesi akademisyenleri, nesnesi “bugüne ve “geleceğe”. Ölçünlü dil kullanımı.

98. 15.10.2011. AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, partisinin Kızılcahamam kampında vekillere hitap etti.
- a) “İktidar yorgunluğuna zerre kadar **prim vermiyoruz**, zira gücümüzü milletten alıyoruz. 'Yaşasın millet' diye girdiğimiz yolda ülkemizin yeni hedeflerine milletimizle beraber yürüyor, beraber koşuyoruz.”

prim vermek: bkz. 22.b₂

- b) “Milletin malına **göz dikenlerin**, ülkenin kaynaklarını talan etmeye yeltenenlerin, adaleti, vicdanı hiçe sayanların bizim aramızda yeri yoktur. Kartvizitinde siyasetçi yazdığı halde, her sıkıntıya girdiğinde kapı kapı dolaşıp kurtarıcı arayanların, demokrasiyi ona buna **peşkeş çekme** alışkanlığında olanların bizim aramızda yeri yoktur, olmayacaktır.”

b₁ göz dikmek: bir şeyi ele geçirmek isteğine kapılmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün öznesi örtük. Teklifsiz dil kullanımı.

b₂ peşkeş çekmek: verilmemesi gereken bir şeyi uygunsuz bir amaçla veya yersiz olarak birine vermek.

Esenliksiz deyimün öznesi örtük (“alışkanlığında olanlar”). Teklifsiz dil kullanımı.

- c) Halka rağmen hiçbir siyaset meşru sayılamaz. Bunu söylediğimiz için ve bu mesajı dünyaya duyurduğumuz için bizi eleştirenler bilmelidir ki Türkiye'nin tarihine, zenginliklerine, imkan ve kabiliyetlerine büyük haksızlık ediyorlar. Bugün ülkesine karşı bu haksızlığı yapanlara fildişi kulelerin değil, bölgemizdeki yüz milyonların sesine **kulak vermelerini** tavsiye ediyorum.

kulak vermek: bkz. 13.b₂

- d) Şam'ın sokaklarında, Beyrut'un caddelerinde, Tahrir Meydanı'nda, Üsküp'te, Astana'da, Brüksel'de, Washington'da yankılanan Türkiye'nin sesine **kulak tıkamak** onlara hiçbir şey kazandırmaz. Biz asla bir kahramanlık peşinde değiliz. Hiçbir gizli gündemin takipçisi de değiliz.

kulak tıkamak: bkz. 13.c.

- e) Soruyorum sizlere. Allah aşkına cebimde iki lira okul harçlığım var. Bunun bir lirasını pul parasına veriyorum. Bir lirasını da Pakistan'da seldeki çocuklara ekmek almanız için gönderiyorum diyen bir öğrencinin, o küçücük yavrunun çağrısına **kulak vermekten** daha onurlu, daha evla bir vazife olabilir mi?

kulak vermek. bkz. 13.b₂

- f) Almanya ziyaretimizde Şansölye Merkel'le birlikte katılmayı öngördüğümüz etkinliklerde bir kez daha gurbetçilerimizle hasret gidereceğiz, entegrasyon konusuna verdiğimiz önemi **dile getireceğiz**. Almanya'dan da hemen G-20 Zirvesi'ne katılmak üzere Fransa'nın Cannes şehrine geçerek orada da Türkiye'nin dünya ekonomisindeki yerini, dünya ekonomisine yapacağı katkıları değerlendirecek, ayrıca muhataplarımızla da ikili görüşmeler gerçekleştireceğiz.

dile getirmek: bkz. 18.b₁

- g) “Kardeşim sigarayı içmezsin olur biter. Ne olacak? Alkolü biraz daha az tüketirsin olur biter. Ne olacak? Kalkıp da Porsche kullanacağına, lüks 2000 CC'nin üzerinde kullanacağına gel FIAT, Volkswagen kullan ne olacak? Bunları kullan, biraz daha düşür harcamayı. Bunu düşürdüğün zaman olur biter. Ve ülkenin cari açık sorunu var. Eğer biz burada işe dikkat etmezsek hani Rahmetli Özal'ın 'kemer sıkma' dediği olay, işi sıkı tutmazsak biz de Yunanistan'ın durumuna mı düşelim? Biz **eşeği sağlam kazığa bağlayacağız** kardeşim. Ondan sonra da Allah'a emanet. Çünkü biz, **ayağa kalkan** bir ülkeyiz şu anda.”

g₁ eşeği sağlam kazığa bağlamak: bkz. 7.b.

g₂ ayağa kalkmak: harekete geçmek, isyan etmek. Deyim burada “gelişmek için hamle yapmak” anlamında kullanılmıştır.

99. 20.10.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 24 güvenlik görevlisinin şehit olduğu hain saldırının ardından açıklama yaptı.

- a) Hiçbir saldırıya **boyun eğmeyeceğimizi**, vatan toprağının tek bir parçasını **feda etmeyeceğimizi** dostun da düşmanın da çok iyi anlaması ve idrak etmesi gerekir. Bu ülkenin birliğine bütünlüğüne kast edenler karşısında her zaman için bu milleti bulacaktır ve bugüne kadar iktidarıyla milletiyle bir milim dahi geri çekilmedik, çekilmeyeceğiz.

a₁ boyun eğmek: bkz. 8.a. Bu deyim sürekli olumsuz biçimiyle kullanılarak esenlikli bir duygu değeri taşır hale getirilmiştir.

a₂ feda etmek: kıymak, gözden çıkarmak.

Deyim olumsuz olarak kullanıldığı için dilde esenliksiz bir değeri olduğu halde burada esenlikli bir duygu değeri kazanmıştır: “etmeyeceğimizi”. Öznesi biz = hükümet, nesnesi “vatan toprağının bir tek parçasını”. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) İki hususu dikkatlerinize sunmak istiyorum. Birincisi son dönemlerdeki terör faaliyetleri terör örgütünün birilerinin **maşası olduğunu** ortaya koymuştur. Terör örgütü, Türkiye'nin gelişimine kast eden odakların **maşası olduğunu** bir kez daha göstermiştir. Terör örgütü bu saldırılarla, toplumu tahrik etmek, **zihinleri**

bulandırmak ve milletin hassasiyetini kaşımdan başka hedefinin olmadığını da ortaya koymuştur.

b₁ (birinin) maşası olmak(2): sakıncalı bir işte biri tarafından araç olarak kullanılmak. Esenliksiz bir deyim. Öznesi terör örgütü, nesnesi örtük: “birilerinin”, “Türkiye’nin gelişimine kast eden odakların”. Teklifsiz dil kullanımı.

b₂ zihin bulandırmak: bkz. 3.b.

100. 21.10.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Hak-İş’in 12. Genel Kurulu’nun açılışında konuştu.
“Milletçe **yüreğimiz yanıyor** acımız çok. Bu menfur saldırıyı gerçekleştirenleri, bu cinayet şebekesine destek sağlayanları lanetliyoruz. Ve maalesef bugün hala terörle arasına mesafe koyamayan zihniyetler var. Tarih bu zihniyetleri ortaya koyacaktır. Bu menfur odaklar karşısındaki bu sessizliklerini kayda geçirecektir. Bu ülkede siyaset yapacaksınız bu ülkeden oy isteyeceksiniz sonra bu milletin **kan ağladığı** bir günde bu ağır insanlık suçunun adını koyamayacaksınız. Bunun izahı yoktur. Milletimiz bu alçaklığı lanetleyemeyen zihniyeti asla unutmayacaktır.”

100₁ yüreği yanmak: 1) çok acılamak. 2) felakete uğramak.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi biz = “Türk milleti”. Ölçünlü dil kullanımı.

100₂ kan ağlamak: bkz. 27.1.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi Türk milleti. Ölçünlü dil kullanımı.

101. 01.11.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu.
a) “Bunların deprem gibi bir kaygısı yok, bunu nasıl istismar ederiz peşindeler. Küçük bebeleri **hedef almak** ne demektir, herkesin can kurtarma derdindeyken insanların canına kast etmek nasıl bir insansızlıktır.”

(bir şeyi) hedef almak: 1) ulaşılmak istenen amaca göre davranmak; 2) bir kimseyi, bir yeri yıpratmak, eleştirmek amacıyla karşısına almak, zarar vermek.

Esenliksiz deyim nesnesi “küçük bebeler”dir.

b) Bizim 9 yıl önce başlayan bir dostluğumuz vardı ancak Suriye bunun **kıymetini bilmedi**. Önerilerimize **kulak asmadı**.

b₁ kıymetini bilmek: bkz. 33.a₂

b₂ kulak asmak: bkz.4.c₁

102. 03.11.2011. Erdoğan, basına kapalı gerçekleşen G-20 Toplantısı kapsamında düzenlenen “Büyüme ve İstihdam için Eylem Planı-Uluslararası Parasal Sistem Reformu” konulu çalışma oturumunda bir konuşma yaptı.

a) “ (...) Kısa vadeli önlemleri uygularken, orta ve uzun vadeli tedbirlere de gereken önemi vermeliyiz. Bu çerçevede Eylem Planı’nın ülke bazında ihtiyaç duyulan yapısal reformları içermesini olumlu bir gelişme olarak değerlendiriyoruz. Ancak bu noktada, yapısal önlemlerimizi bir an önce somutlaştırıp, gereken adımları hızlıca atmamız

gerektiğinin **altını çizmek** istiyorum. G-20 bünyesinde oluşturduğumuz 'Büyüme Çerçevesi Çalışma Grubu' yapısal reformların daha derinlemesine tartışılmasında, uygulamaların izlenmesinde ve sonuçların değerlendirilmesinde daha fazla rol almalıdır.”

altını çizmek: bkz. 62.1.

- b) 2008 krizi sonrasında göstermiş olduğumuz işbirliği ruhuna yeniden ihtiyaç duyduğumuz kritik bir dönemde bulunuyoruz. Bu süreçte hızlı ve kararlı **adımlar atmamız** gerekiyor. Küresel ekonominin sıhhati için, her ülkenin üzerine düşeni yapmasının ve işbirliği ruhundan taviz verilmemesinin hayati önemi haiz olduğunu bir kez daha belirtiyorum.”

adım atmak: bkz. 6.b.1.

103. 04.11.2011. Başbakan, G-20 zirvesi için Berlin’den Nice’e uçarken gazetecilerin sorularını yanıtladı.

–“Medyada KCK operasyonu ile ilgili olarak ‘Hani terörle mücadelede demokrasi sınırları içinde kalınacaktı’ türünden eleştiriler yer alıyor. Ne diyorsunuz?”
-“Şunu çok açık söyleyeyim: KCK’ya sahip çıkan arkadaşların kendilerini **gözden geçirmeleri** lazım. KCK denilen örgüt nedir? Bunun başında kim var? Kime dayanıyor? Bu arkadaşlar bu konular üzerinde galiba ciddi araştırmalar yapmadılar.”

gözden geçirmek: bkz. 3.a.

104. 06.11.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun bir süre önce kendisine gönderdiği ve bazı iddiaları içeren mektubunu, bir mektupla yanıtladı.

- a) Ağız dolusu laf edip hiçbir şey söylememek, sabah söylediğinden akşam **çark etmek**, ucuz polemiklerle gündem oluşturmaya çalışmak, aslı astarı olmayan iddialar da bulunmak, siyasette anlık ve sahte başarılar getirir. Uzun soluklu ve sahici başarılar, samimi ve tutarlı olmakla, ortaya bir vizyon ve özgün politikalar koymakla mümkündür. İşportacı mantığıyla siyaset yapanlar, ucuz hafiyeliğe soyunanlar, günün kurtarmanın derdine düşenler, hiçbir zaman kalıcı başarılar elde edemezler, milletin gönlünde taht kuran bir lidere dönüşemezler. Türkiye siyaseti, ne yazık ki, mesnetsiz iddialar ortaya atan, iddiaları çürütüldüğünde **yüzü kızarmayan** siyasetçiler tarafından yıpratılmıştır. Pişkinlik, toplumun farkındalığıyla ve basiretiyle **dalga geçmektir.**”

çark etmek: bkz. 5.b₁

yüzü kızarmak: bkz. 13.f.

dalga geçmek: *argo* 1) üzerinde durulması gereken işle ilgilenmeyerek başka şeyler düşünmek veya yapmak2) eğlenmek, alay etmek

- b) “Halkımız, doğru konuşmayan, masum insanlara kirli **iftiralar atan** ve **yüzü kızarmayan** siyasetçilerden **yaka silkmiş**, son dönemdeki her seçim ve halk oylamasında da bu tepkisini sandıkta **dile getirmiştir**. Halkımız, iktidarda görmekte olduğu, dürüst, güvenilir, hakkı savunan ve doğruyu eğilip bükülmeden her platformda cesaretle **dile getiren** siyasetçi profilini, en az aynı kalibrede Ana muhalefet ve muhalefette de görmek istemektedir.

b₁ iftira atmak: iftira etmek. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi örtük olarak bazı siyasetçiler.

b₂ yüzü kızarmak: bkz. 13.f.

b₃ (birinden) yaka silmek: bıkmak, usanmak.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi halk, nesnesi örtük: "...siyasetçilerden".

b₄ dile getirmek (2): bkz.18.b₁

- c) "Yapıcı bir üsluba, yapıcı eleştirel bakışa, milletimizin hamurunda bulunan edep ve haya vasıflarına sahip, **çark etmeyen**, doğru konuşan, masum insanlara **iftira atmayan** bir muhalefet özlemi, biliniz ki milletimiz kadar bizim de özlemimizdir."

çark etmek: bkz. 5.b₁

iftira atmak: bkz. 104.b₁

105. 11.11.2011. Erdoğan, Orman ve Su İşleri Bakanlığının yaptırdığı 111 Tesisin Toplu Açılış Törenine katıldı.

- a) Bölgede geçici konutları hızla monte ediyoruz, kalıcı konutlar için de **kolları sıvadık**. Yine Vanlı kardeşimden rica ediyorum. Lütfen, hasarlı binalara girmeyin, hatta bu binalara yaklaşmayın."

kolları sıvamak: bir iş yapmaya güçlü bir biçimde, istekle hazırlanmak.

Esenlikli bir deyim. Öznesi AKP hükümeti. Teklifsiz dil kullanımı.

- b) Sadece müteahhitleri, denetim kuruluşlarını, yerel yönetimleri değil, artık tek tek kendimizi de sorgulamak durumundayız. Eğer, 1903'te, Malazgirt'te 2 bin 626 kişinin vefat ettiği depremde **ders çıkarılsaydı**, inanın, 1930'da Hakkari'de 2 bin 514 kişi hayatını kaybetmezdi. Eğer 1939'da tam 32 bin 962 kişinin öldüğü büyük Erzincan felaketinden **ders çıkarılsaydı**, 1944'te Bolu Gerede'de 4 bin kişi hayatını kaybetmeyebilirdi.

durumdan ders çıkarmak: (2) içinde bulunulan şartları değerlendirerek yanlış adım atmamak.

Şart kipiyle kullanılmış olan deyim burada esenliksiz bir duygu değeri taşıyor.

- c) "İşsizlik ABD'de yüzde 10'a dayandı. İspanya'da yüzde 22'lerde. Türkiye'de ise durum daha iyiye gidiyor. Küresel risklere karşı tedbiri hiç ama hiç elden bırakmıyoruz. Bu sayede Türkiye, artık dünyada çok farklı bir yerde, çok farklı bir konumda bulunuyor. Türkiye bugün, G-20 içinde, OECD içinde, Avrupa'da, Asya'da, tüm dünyada **parmakla gösteriliyor**, gıptayla izleniyor."

parmakla gösterilmek: bkz. 6.a.1. Esenlikli deyimın öznesi Türkiye. Sözeylem değeri "övünmek".

106. 12.11.2011. Başbakan Erdoğan Erciş'in Van Yolu Caddesi üzerindeki Kaymakamlık binası önünde konuşma yaptı:

"Ben size **palavra atamam**. Palavracı genel başkanlardan değilim, palavracı başbakanlardan değilim. Geçmişte Hakkari'yi il yaptılar. Hakkari şu an Erciş'ten daha mı iyi? Biz Van Büyükşehir olsun dedik. Van 2014 belediye seçimlerine büyükşehir olarak giriyor. Van büyükşehir olduğu zaman Erciş büyükşehirin ilçesi olacak."

palavra atmak (savurmak, sıkmak): *argo* 1) abartarak konuşmak, büyük başarılarından söz etmek. 2) uydurma, asılsız bir söz veya haberi gerçekmiş gibi ortaya atmak.

Esenliksiz deyim olumsuz kullanılmıştır. Öznesi "ben" (Erdoğan), nesnesi "size" (Ercişliler). Argo dil kullanımı.

107. 15.11.2011. Başbakan Erdoğan, Hilton Otel'de düzenlenen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye Kararları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri Konferansı'nda konuştu:

a) "Türkiye olarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 1954 yılında imzalamış, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yargı yetkisini de 1990 yılında kabul etmiştik. 2004 yılında, hükümet olarak çok daha önemli bir **adım attık** ve temel insan haklarıyla ilgili uluslararası anlaşmaların, ulusal kanunlardan üstünlüğünü kabul ettik.

adım atmak: bkz. 6.b₁

b) Bu seviyeye ulaşmanın kolay olmadığını biliyoruz. İnsan hak ve hürriyetleri konusunda reform yapmanın, ileri standartları oluşturmanın kolay bir iş olmadığını, kararlılık ve güçlü bir irade istediğini, aynı zamanda zorlu bir süreç gerektirdiğini biz yaşayarak öğrendik. Bakınız, son 9 yılda, AK Parti hükümetleri olarak, insan hakları ve hürriyetleri noktasında gerçekten tarihi **adımlar attık**.

adım atmak: bkz. 6.b₁

c) Terör örgütünün eylemleri gelişim süreçlerini sabote eden bir etki yapmaktadır. Teröre **göz yuman**, teşvik eden veya destek veren anlayış ise evrensel değerlerin ve insani hasletlerin altını oymaktadır."

göz yummak: bkz. 91.b.

d) "Avrupalı dostlarımıza, Avrupalı liderlere defalarca belgeleriyle ispat etmemize rağmen, ne yazık ki halen teröre **göz yumuluyor**, terör örgütünün yayın organlarına, terör örgütünün finansal kaynaklarına müsamaha gösteriliyor."

göz yummak: bkz. 91.b.

e) Biz, hiç **geri adım atmadan** reformlarımızı sürdüreceğiz. Demokraside, insan haklarında, hukukta, Türkiye'yi evrensel normlara ulaştırma hedefinden asla **taviz vermeyeceğiz**.

e₁ geri adım atmak: bkz. 49. a₂

e₂ taviz vermek: ödün vermek.

Her iki deyim in de öznesi hükümet (“biz”) olup olumsuz biçimiyle (“atmadan”, “vermeyeceğiz”) kullanıldığından, sözce içinde esenlikli bir değer kazanmıştır. Ölçünlü dil kullanımı.

108. 16.11.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, “Eşi Vefat Etmiş Kadınlar İçin Sosyal Yardım Programı Toplantısı”nda bedelli askerlik konusuna değindi.

- a) “ (...) inanıyorum ki şöyle bu hafta içinde olmazsa bile önümüzdeki hafta bu işi tamamlayıp hemen **adımı atacağız** ve bedelli askerlik ile ilgili inşallah yasayı çıkarmış olacağız.

adım atmak: bkz. 6.b.1.

- b) “Öyle kadınlar var ki hani kelimenin tam anlamıyla, **bağrına taş basıyor, kan kusuyor**, ama bakıyorsunuz 'kol kırılın, yen içinde kalsın, aile içinde kalsın' diyorlar. Yoksulluğunu gizleyen kadınlar var.”

bağrına taş basmak: sesini çıkarmaksızın her türlü acıya katlanmak.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi bazı kadınlar. Teklifsiz dil kullanımı.

kan kusmak: çok sıkıntı ve zorluk çekmek, fazla eziyete uğramak, üzülmek.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi bazı kadınlar. Teklifsiz dil kullanımı.

- c) Ama şimdi yeni bir **adım** daha **atıyoruz**. Pazartesi günü Bakanlar Kurulunda onun talimatını verdik. O da şu: Terör kurbanı olan, teröristler tarafından öldürülen aileye de aynı yardımı da devlet olarak vereceğiz. O öldürülenleri de biz şehitler sınıfında mütalaa ediyoruz. Aynı şekilde onlara da o desteği verip o aileden yine aynı şekilde devlette istihdam sağlayacağız.

adım atmak: bkz. 6.b₁

- d) 6-7 yaşındaki çocukların eline taş veren, 12-13 yaşındaki çocukların eline molotofkokteyli tutuşturarak Serap yavrumuzu öldüren anlayış, bu anlayıştır, onu şehit eden anlayış bu anlayıştır. Bu taş kalpliler, **göz yumdukları**, müsamaha gösterdikleri, hatta **sırtını sıvazladıkları** terörle, akan kana ortak oluyorlar.”

göz yummak: bkz. 91.b.

(birinin) sırtını sıvazlamak: bkz. 60.a₃

109. 18.11.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Bitlis'te partisinin İl Gençlik Kolları Toplantısı'nda konuştu.

- a) CHP Dersim'le ilgili konuşmayacaksa ne zaman konuşacak? Kılıçdaroğlu önce arkadaşına “gereğini yapsın” dedi, sonra **çark etti**. Kılıçdaroğlu, Dersim katliamını sorgulayan Tunceli Milletvekilini linç etme girişimine tepkisiz kalıyor.

çark etmek: bkz. 5.b₁

- b) Bugün KCK'nın KCK gölgesindeki PKK ve BDP'nin Güneydoğu illerinde yapmak istediği 1940'lı yıllara dönme özlemleridir. Her türlü insanlık dışı olaylara imza atıyorlar. Bu tahriklere **boyun eğmeyeceğiz**. Biz inadına kardeşlik diyoruz.

boyun eğmek: bkz. 8.a.

- c) Terörle arasına mesafe koymuş, terörün **sırtını sıvazlamayan** bir siyasi oluşumla, her sivil toplumla da müzakere yaptık ve yaparız da. Biz kimi muhatap alacağımızı çok iyi biliriz. Hiç kimse bize muhatap dayatmasın.

sırtını sıvazlamak: bkz. 60. a₃

110. 19.11.2011. Başbakan Erdoğan, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu tarafından Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı'nda düzenlenen "Dünya Türk Girişimciler Kurultayı"nda konuştu:

- a) "Sizler, Türkiye insanının, çalışkanlığını, dürüstlüğünü, girişimci ruhu ve zekasını dünyaya tanıtan öncü birliklerisiniz. Siz, tarihi ifadesiyle bu milletin akıncılarından. Sizlerin açtığı yoldan bugüne kadar birçok arkadaşınız yürüdü ve hamdolsun Türkiye, ortaya koyduğu eserlerle dünyada kendisine müstesna bir yer edindi. Eğitim için, yatırım için, yeni bir hayat kurmak için farklı ülkelere, gurbete giden nice kardeşimiz, **göğsümüzü kabartan** işlere imza attılar."

göğsünü kabartmak: bir olay dolayısıyla kıvanç duygusunu ortaya koymak, övünmek

- b) "Biz yere sağlam basıyoruz. Tedbirleri almaya, kararlılıkla uygulamaya devam edeceğiz. Para politikasından, mali politikalardan asla **taviz vermeyecek**, özel sektörü, finans sektörünü tedirgin edecek, güveni zedeleyecek hiçbir **adım atmayacağız**."

taviz vermek: bkz. 107.e₂

adım atmak: bkz. 6.b₁

- c) Şunu **altını çizerek** ifade etmek istiyorum; biz 9 yıl boyunca istikrar ve güven ortamını zedeleyecek hiçbir **adım atmadık**. Özel sektörü, yatırımları, girişimi engelleyecek, hatta tedirgin edecek hiçbir faaliyetin içinde olmadık. Bu süreçte popülizme asla tevessül etmedik. En önemli yanımız ne biliyor musunuz? Bakın Amerika sıkıntı, Avrupa **sıkıntı çekiyorsa**, karşılıksız para bastılar, ama biz karşılıksız para basmadık. Bizden öncekiler cayır cayır karşılıksız para basıyorlardı.

altını çizmek: bkz. 62.1.

adım atmak: bkz. 6.b₁

sıkıntı çekmek: zorluk veya yoksulluk içinde yaşamak.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi Amerika ve Avrupa. Ölçünlü dil kullanımı.

- d) "Şu ana kadar bu konutlarda herhangi bir sıkıntı yaşamadık. Ancak ben bununla yine de yüzde 100 garanti içinde olmadım, olamam. Niye, sonuçta biz bunu insanla yönetiyoruz. Müteahhit firmalar kontrol ediliyor, denetleniyor vesaire... Denetleyen de insan. Burada hata payları olabilir. Bu hata payları bir hata bilançosu getirebilir, ama biz diyoruz ki, biz bütün bunları **göz ardı etmek** suretiyle yapılmış inşaatlar, konutlar var. Yumuşak zeminde, zemin etütleri yapılmadan yapılmış konutlar var."

göz ardı etmek: bkz. 18.b₂

- e) "Yüzyıllar boyunca beraber yaşamış, birbirini kardeş olarak bilmiş, tanımış halkların, zulüm ve baskı altında inlemesine **göz yummayız, sırtımızı çevirmeyiz**. Şunu da

buradan açık açık söylemek durumundayım; evet, 9 yıllık süreçte biz Suriye ile çok iyi ilişkiler tesis ettik.

e₁ göz yummak: bkz. 91.b.

e₂ sırt (sırtını) çevirmek: 1) bir şeye veya birine önem vermemek 2) bir şeyden veya bir kimseden desteğini, ilgisini kesmek; 3) birine darılmak.

111. 24.11.2011. Başbakan Erdoğan, il başkanları toplantısında konuştu:
“Sayın Kılıçdaroğlu, bak ben bunu konuşmuyorum ama sen beni gelip Ermeni diasporasıyla aynı yere oturtmaya çalışıyorsun. Yazıklar olsun sana. Türkiye Cumhuriyeti’nin Başbakanı Tayyip Erdoğan’ı, Ermeni diasporasıyla aynı yere oturtacak olanın **alınını karışlarım**. Haddini bil diyorum.”

(birinin) alınını karışlamak: küçümseyerek meydan okumak.

Sözylem değeri küçümsemek olan bir deyim. Öznesi Recep Tayyip Erdoğan. Teklifsiz dil, argo.

112. 22.12.2011. Başbakan Erdoğan ve Ukrayna Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç, baş başa ve heyetlerarası görüşmelerin ardından Başbakanlık Merkez Bina’da ortak basın toplantısı düzenledi.
“Ülkelerimizin kalkınmasına ivme kazandırmak bölgemizde bir refah ve istikrar kuşağı oluşturmak öncelikli hedefimizdir. Bunun için kişi, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına imkan sağlayacak şartların tesisine yönelik çabalarımızı özellikle yoğunlaştırma kararı aldık. Az önce sizlerin de şahit olduğu gibi önemli bir **adımı attık** bu da vize muafiyeti anlaşmasıydı imzalanmış oldu, hayırlı olsun.

adım atmak: bkz. 6.b₁

113. 31.12.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, yeni yıl mesajı yayınladı.
a) Kardeşlik hukukuyla yazılmış tarihimiz, geleceğini de yine kardeşlik hukuku üzerinden şekillendirecektir. Bu kardeşliğe silahlarıyla, kirli siyasetleriyle, istismar politikalarıyla **leke sürmek** isteyen, kalplerine husumetin ve fitnenin karanlığı çökmüş odaklar ise milletin uhuvveti karşısında eriyip gideceklerdir.

leke sürmek: birine onurunu sarsacak biçimde iftirada bulunmak, suç yüklemek, lekelemek.

Esenliksiz bir deyim. Öznesi (esenliksiz) odaklar. Ölçünlü dil kullanımı.

b) Bu millet, tarih boyunca her badireyi aşmış, her türlü nifak girişimine karşı yek vücut olarak karşı durmuştur. Bu aziz millet, yaşanan acılardan **ders alarak**, dostunu ve düşmanını birbirinden çok iyi ayırt ederek, acıların, elemin, hüznün üzerine umudu inşa etmeyi her zaman başarmıştır.

ders almak: Bir olaydan deneyim kazanmak, ibret almak

2.1.2. Erdoğan’ın kullandığı deyimler ile ilgili sonuç gözlemleri

Recep Tayyip Erdoğan'ın bir yıl boyunca, çeşitli sözcük durumları içinde kullandığı deyimler ile ilgili gözlemler ve sayısal sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Erdoğan 2011 yılında haberlere yansıyan söylemlerinde 151 deyim kullanmıştır. Bunlardan birçoğu aynı ya da farklı söylemler içinde yinelenmiştir. Yinelenen deyimler ve yinelenme sıklıkları aşağıdaki gibidir:

15 kez: adım atmak

9 kez: boyun eğmek; çark etmek; göz yummak

8 kez: el pençe divan

7 kez: altını çizmek; kulak (kulaklarını) tıkamak

6 kez: Fransız kalmak; geri adım atmak; göz ardı etmek; kulak vermek;

5 kez: çanak tutmak; dile getirmek; gölge düşürmek; göz yummak; teğet geçmek; yüzü kızarmak;

4 kez: zemin hazırlamak; teğet geçmek;

3 kez: altüst etmek; baş başa bırakmak; bıçak kemiğe dayanmak; çamur atmak; geceyi (gecesini) gündüze (gündüzüne) katmak; göğüs germek; gözden geçirmek; kulak asmak; kuru sıkı atmak; nifak sokmak; oyun bozmak; oyuna gelmek; prim vermek; sırtını sıvazlamak; zemin hazırlamak.

2 kez: ağızını bozmak, alın teri dökmek, ayakta kalmak, can suyu vermek, ders vermek, durumdan ders çıkarmak, ekmeğine yağ sürmek, tükürdüğünü yalamak, eşeği sağlam kazığa bağlamak, gözünü (gözlerini) kan bürümek, iftira atmak, kadrini kıymetini bilmek, kan ağlamak, maşası olmak, pabuç bırakmamak, parmakla gösterilmek, prim vermek, tarih yazmak, taviz vermek, tek vücut olmak, el ele vermek

Bu deyimlerin bir kısmı eşanlamlıdır:

bol keseden atmak = kuru sıkı atmak (x3) = palavra atmak = desteksiz atmak

cirit atmak = at oynatmak

çamur atmak (x 3) = iftira atmak (x2) = leke sürmek

çark etmek = U dönüşü yapmak

el uzatmak = omuz vermek

görmezden gelmek = gözünü yummak (x 9) = gözünü kapamak = seyirci kalmak

kan ağlamak = kan kusmak = sıkıntı çekmek.

sırt çevirmek = sırtını dönmek

tefrika çıkarmak = nifak sokmak

yüreği yanmak = ciğeri yanmak

Aşağıdaki tabloda, bütüncede geçen tüm deyimler sıklıklarıyla birlikte alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 1: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen tüm deyimler ve sıklıkları

adım (adımını) atmak (15)	dikiş tutturamamak	gözden (gözünden) düşmek
ağzı olan konuşuyor	dile getirmek (5)	gözden geçirmek (3)
ağzını bozmak (2)	diline dolamak	gözü (gözleri) kararmak
aklını başına toplamak	dostlar alışverişte görsün	gözünü (gözlerini) kan bürümek (2)
alet etmek	durumdan ders çıkarmak (2)	gözünü (gözlerini) kapamak
alın teri dökmek (2)	ekmeğine yağ sürmek (2)	hak etmek
alınını karışlamak	el atmak	Hakk'ın rahmetine kavuşmak
altını çizmek (5)	gel ele vermek (2)	hallaç pamuğu gibi (atmak)
altüst etmek (3)	el koymak	hedef almak
anasını ağlatmak	el pençe divan (8)	hesap vermek
askıya almak	el uzatmak	işik tutmak
at oynatmak	elden bırakmamak	işi yırtmak
avucunu yalamak	eli kolu (eli ayağı) bağlı kalmak (durmak veya olmak)	iftira atmak (2)
ayağa kalkmak	eline su dökemez	kabuğunu kırmak
ayak diremek	elini taşın altına koymak	kadrini kıymetini bilmek (2)
ayakta kalmak (2)	eski hamam eski tas	kafayı takmak
bağrına taş basmak	eşeği sağlam kazığa bağlamak (2)	kan ağlamak (2)
baş başa bırakmak (3)	feda etmek	kan kusmak
başının çaresine bakmak	fırsat vermek	kanı kaynamak
bedel ödemek	Fransız kalmak (6)	kaynak yapmak
bıçak kemiğe dayanmak (3)	gece gündüz dememek	kılı kırk yarmak
bol keseden atmak	geceyi (gecesini) gündüze (gündüzüne) katmak (3)	kılıf giydirmek
boyun eğmek (9)	geri adım atmak (6)	kıymetini bilmek
can suyu vermek (2)	göğsü kabarmak;	kol kanat olmak
ciğeri yanmak	göğsünü kabartmak	kolları sıvamak
cirit atmak	göğsünü gere gere	kulak (kulaklarını) tıkamak (7)
çamur atmak (3)	göğüs germek (3)	kulak asmak (3)
çanak tutmak (5)	gölge düşürmek (5)	kulak vermek (5)
çark etmek (8)	gönül okşamak	kuru gürültü
çekip çevirmek	görmezden gelmek	kuru sıkı atmak (3)
dalga geçmek	göz ardı etmek (6)	kuyruk acısı
denizden (denizi) geçip çayda boğulmak	göz dikmek	küllerinden ayağa kalkmak
ders almak	göz yummak (9)	
ders vermek (2)		
desteksiz atmak		
devreye sokmak		
dibe vurmak		

leke sürmek
lime lime
maşası olmak(2)
ne pahasına olursa olsun
nifak sokmak (3)
omuz vermek
ortaya çıkmak
oyun bozmak (3)
oyuna gelmek (3)
pabuç bırakmamak (2)
palavra atmak (savurmak, sıkmak)
parmağında oynatmak
parmakla gösterilmek (2)
pas atmak (vermek)
peşkeş çekmek
prim vermek (2)
rol çalmak

sahip çıkmak
seyirci kalmak (olmak)
sıcak bakmak
sıkıntı çekmek
sırt (sırtını) çevirmek;
sırtını dönmek
sırtını sıvazlamak (3)
sus pus olmak
sumen altı etmek
şaha kalkmak
tarih yazmak (2)
tavır almak (takınmak)
taviz vermek (2)
tefrika çıkarmak
teğet geçmek (5)
tek vücut olmak (2)
temel atmak
tezgâhı kurmak

töhmets altında kalmak
tükürdüğünü yalamak (2)
U dönüşü yapmak
üzüm yemek değil
bağcıyı dövmek
vücut bulmak
yaka silmek
yara açmak
yenilir yutulur değil
yol açmak
yola çıkmak
yük olmak
yüreği yanmak
yüz tutmak
yüzü kızarmak (5)
zemin hazırlamak (4)
zihin bulandırmak (3)

Aşağıdaki tabloda, saptanan deyimler arasından en sık kullanılanlar, özne ve nesnelereyle, duygu değeri ve dil düzeyine göre sıralanmıştır. Buna göre, Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimlerin öznesi, olumlu biçimde kullanıldığında, Erdoğan ya da hükümettir. Ters durumda, esenliksiz deyimler olumlu biçimde kullanıldığında, öznesi çoğunlukla muhalefet partileri ya da örtük öznelerdir

Tablo 2: Erdoğan'ın en sık kullandığı deyimlerin özne, nesne, duygu değeri ve dil düzeyleri

Deyim	Sıklık / sözce no.	Özne	Nesne	Duygu değeri	Dil düzeyi
ADIM ATMAK	15			<i>esenlikli</i> (ilerlemek)	ölçünlü
atamıyorlar	28a	Bunlar = BDP	Geçişsiz fiil		
adımını atar	69	Türkiye			
atmaktır	90b	yapılan			
attık	80, 82, 92, 97, 107a, b, e, 112	hükümet			
attığımız adımlar	6b	hükümet			
atacaktır	93	Türkiye			
atacağı adımlar	75	aileler			
atacağız	108	hükümet			
atılacak	81				
-lar atmalıyız	102b	Türkiye			
(zedeleyecek)	110b	hükümet			
-atmayacağız					
(zedeleyecek) – atmadık	110c	hükümet			

atmayı	76	hükümet			
BOYUN EĞMEK	9			esenliksiz	ölçünlü
eğmedik	8a, 21, 53a, 56a	hükümet	tahriklere; bunlara (nifak sokmaya çalışanlara); kışkırtmaya; tehditlere;	olumsuz biçim	
eğmeyeceğiz; eğmeyeceğimizi	12b, 49a, 109b; 99a	hükümet	tehditlere; bunlara (saldırılarına); saldırıya		
eğmeyin	59a	siz = halk	baskılara		
ÇARK ETMEK	9			esenliksiz	teklifsiz
etme görevi	5b	CHP lideri	Geçişsiz fiil		
ediyordu	11	CHP lideri			
etmeye başladı	11	CHP'liler			
etme siyaseti	17c	CHP			
etti	5b, 48c	Kılıçdaroğlu			
etmek	104a	Kılıçdaroğlu			
etmeyen	104c	bir muhalefet özlemi			
etti	109a	Kılıçdaroğlu			
GÖZ YUMMAK	9			esenliksiz	ölçünlü
yumabilirsiniz	24f	Kılıçdaroğlu	korsanlığa		
yumulması; yumuluyor	45; 107d	örtük	saldırılarına; teröre		
yumdu	49c	CHP	asılmalarına		
yummayız	60b; 110e1	hükümet	işkence yapmasına; inlemesine		
yumacaksınız	91b		insanlık dışı eylemlerine		
yuman	107c	anlayış	teröre		
EL PENÇE DİVAN (DURMAK)	8			esenliksiz	ölçünlü
duracak	33c	Türkiye Cumhuriyeti			
duran	37b; 58a	hükümet başkanlarımız; Türkiye	dünya liderlerinin karşısında		
durdularını; durdular	41c; 55a	Bizde bazı tipler; bunlar	Batılı karşısında; batının karşısında		
durmuştur	60a	bunlar (CHP)	İsrail karşısında		
ALTINI ÇİZMEK	7				ölçünlü
	62; 66b; 78; 85; 86; 102a; 110c	ben = Erdoğan			
KULAK TIKAMAK	7			esenliksiz	ölçünlü
tıkayan	13c; 29a	çevreler; CHP	milletin talep ve arzularına; millet derdine		
tıkarsa	28b	lider	halkın taleplerine		
tıkayamaz	32a	Avrupa	özgürlük ve hak taleplerine		
tıkamak	62; 98d	(dünün siyaset kültürü); onlar	sandıkta verilen mesaja; Türkiye'nin		

			sesine		
tıkamakta	84b	İsrail	özür ve tazminat taleplerine		
FRANSIZ (kalmak)	6			esenliksiz	<i>argo</i>
çok Fransızsiniz	32d	Fransız parlamenter	Türkiye'ye		
Fransız olanlar	34 37	bunlar (CHP)	İstanbul'a Türkiye'ye		
kalan; kalanlar (=bunun idrakinde olmayanlar)	41c; 95	bazı yerli tipler	Türkiye'ye		
Fransızlar	57b	bunlar (CHP)	CHP'ye de		
GÖZ ARDI ETMEK	6			esenliksiz	ölçünlü
etme yanlısına düşmeyin	18b	AKP grubu	halkın taleplerini	olumsuz biçim	
etmek mümkün değildir; etmek suretiyle	24d; 110d		toplumdaki duyarlılığı; bunları		
ederseniz	33b	MEMUR-SEN	milli bütçeyi		
etmeden	65		ortak değerlerimizi		
edemeyiz	96		... olduğunu		
KULAK VERMEK	6			<i>esenlikli</i>	ölçünlü
verin	13b		halkın haykırışına		
verelim	13b		halkın haykırışına		
verir	28b	lider	halkına		
meye fırsat bulamıyorlar	29a	CHP	milletin sorunlarına		
-melerini tavsiye ediyorum	98c	ülkesine karşı bu haksızlığı yapanlara	yüz milyonların sesine		
mekten daha onurlu	98e		o küçücük yavrunun (Pakistanlı) çağrısına		
ÇANAK TUTMAK	5			esenliksiz	<i>teklifsiz</i>
tutu	13g; 49c	CHP	müdahaleye; darbe yoluyla devirenlere		
tutmuyor	24d	(Avrupalı) basın mensupları	darbelere		
tutan	32c; 54	gazeteciler; CHP	darbelere; Menderes'in idamına		
DİLE GETİRMEK	5				ölçünlü
getirenlere	18b ₁		demokratik taleplerini;		
getirilmiştir	80a		mücadele verileceği		
getireceğiz	98f	biz = ben = Erdoğan	verdiğimiz önemi		
getirmiştir	104b	halkımız	bu tepkisini sandıkta;		
getiren	104b	siyasetçi profili	doğruyu (...) cesaretle		
GÖLGE DÜŞÜRMEK	5			esenliksiz	ölçünlü
düşürme gayreti olanlar	4c ₂	örtük	tarihe		

düşürülmesine	13e ₁	örtük	milli iradeye		
(gölgesini) düşürmeye	51	örtük	demokrasinin üzerine çete		
düşürmez	81b; 81b	bu; bu	demokrasinin olgunluğuna; Türkiye'nin gelişmesine, demokrasisine		
KULAK VERMEK	5			esenlikli	ölçünlü
verin	13b ₂	AKP'li milletvekilleri	halkın haykırışına		
verelim	13b ₂	Erdoğan + AKP'li milletvekilleri	halkın haykırışına		
verir	28b ₂	lider	halkına		
vermeye fırsat bulamıyorlar	29a	CHP	milletin sorunlarına		
vermelerini tavsiye ediyorum	98c	ülkesine karşı bu haksızlığı yapanlara	bölgemizdeki yüz milyonların sesine		
GERİ ADIM ATMAK	4			esenliksiz	ölçünlü
atmayacağız	51a,	biz = hükümet			
atmak ..söz konusu değildir	76	biz = hükümet		olumsuz biçim	
atmadan	79a; 107e	biz = hükümet			
OYUNU BOZMAK	4		Geçişsiz fiil	esenlikli	ölçünlü
bozacağız; bozacaktır	5c, 40a, 87a	hükümet; hükümet; Libya			
(hep) oyunu birlikte bozduk	8b	hükümet			
TEĞET GEÇMEK	4			esenlikli	ölçünlü
geçecek; geçeceğini	71; 71; 18c	ekonomik kriz	(Türkiye'yi)		
bile geçmeyecektir	72	ekonomik kriz	(Türkiye'yi)		
ZEMİN HAZIRLAMAK	4			esenliksiz	ölçünlü
hazırlayanlar	28		ayrımcılığa		
hazırlamıştır	32b	zedelenen adalet duygusu	kutuplaşmaya		
hazırladık	67	hükümet	mücadelelerini sürdürmeleri için	esenlikli	
hazırlıyor	90	bir arada oluşumuz	buna		
BIÇAK KEMİĞE DAYANMAK	3			esenliksiz	ölçünlü
dayanmıştır	69; 74		Geçişsiz fiil		
-mak üzere	70;				
KULAK ASMAK	3			esenliksiz	ölçünlü
asmayın	4c ₁	siz = halk	ortalığı karıştıranlara		
asmayanları	66a		hakemliğe		
asmadı	101b	Suriye	önerilerimize		

OYUNA GELMEK	3			esenliksiz	ölçünlü
gelmeyeceklerdir; gelmeyeceğiz	35, 40	gençlerimiz; hükümet	muhalefetin (oyununa), (bölücülüğe)	Olumsuz biçim	
geldiler	43b	MHP	BDP'nin (oyununa)		
PABUÇ BIRAKMAMAK	3			<i>esenlikli</i>	<i>teklifsiz</i>
bırakmayacağız	17b	hükümet	bu ucuz tehditlere		
bırakmadık; bırakmayız	49a, 56a	hükümet	eşkiyaya, çapulcuya, çeteye, mafyaya; bu zorbalara		

Erdoğan'ın kullandığı 151 deyimden 135'i /esenlikli/ ve /esenliksiz/ duygu değeri taşımaktadır. Bazı deyimlerin hem esenlikli hem esenliksiz kullanımları ile birlikte bu sayı 139'a çıkmaktadır. “Altını çizmek”, “dile getirmek” türünden az sayıda deyim ne esenlikli ne de esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır. Deyimlerin dildeki duygu değerlerine bakılmaksızın, sadece söylem içinde kazandığı değerler incelendiğinde (yinelenme sıklığına da bakılmaksızın), 139 deyimden 49'u (%35,25) **esenlikli**, geri kalan 90'ı (%64,74) **esenliksiz**dir. “Esenliksiz” deyimlerin, “esenlikli” deyimlerden yaklaşık iki kat daha fazla kullanılmış olması dikkat çekici bir olgudur. Amaç ne olursa olsun, hedef kim olursa olsun, bir politik söylemdeki deyimlerin ağırlıklı olarak esenliksiz sözcüklerden seçilmesi, (alıcı) dinleyici / okuyucu üzerinde olumsuz bir etki bırakacaktır.

Aşağıdaki tabloda esenlikli / esenliksiz değer taşıyan sözcük dağılımı gösterilmiştir:

Tablo 3: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen duygu değeri taşıyan deyimler

DEYİM	ESENLIKLI		ESENLIKSIZ	
	Dilde	Söylemde	Dilde	Söylemde
adım (adımını) atmak (15)	X	X		
	X			X
ağzı olan konuşuyor			X	X
ağzını bozmak (2)			X	X
aklını başına toplamak			X	X
alet etmek			X	X
alın teri dökmek (2)	X	X		
alınını karışlamak			X	X
altüst etmek (3)		X	X	
anasını ağlatmak			X	X
at oynatmak			X	X

avucunu yalamak			X	X
ayağa kalkmak	X	X		
ayak diremek			X	X
ayakta kalmak (2)	X	X		
bağırına taş basmak			X	X
bedel ödemek			X	X
bıçak kemiğe dayanmak (3)			X	X
bol keseden atmak			X	X
boyun eğmek (9)		X	X	
can suyu vermek (2)	X			X
ciğeri yanmak			X	X
cirit atmak			X	X
çamur atmak (3)			X	X
çanak tutmak (5)			X	X
çark etmek (8)			X	X
çekip çevirmek	X	X		
dalga geçmek			X	X
denizden (denizi) geçip çayda boğulmak		X	X	
ders almak	X	X		
ders vermek (2)		X	X	
desteksiz atmak			X	X
dibe vurmak			X	X
dikiş tutturamamak			X	X
diline dolamak			X	X
dostlar alışverişte görsün			X	X
durumdan ders çıkarmak (2)	X			X
ekmeğine yağ sürmek (2)			X	X
el ele vermek (2)	X	X		
el koymak	X	X		
el pençe divan (8)			X	X
el uzatmak			X	X
elden bırakmamak	X	X		
eli kolu bağlı kalmak			X	X
eline su dökemez			X	X
<i>elini</i> taşın altına koymak	X	X		
eski hamam eski tas			X	X
eşegi sağlam kazığa bağlamak (2)	X	X		
feda etmek		X	X	
fırsat vermek	X	X		
Fransız kalmak (6)			X	X
gece gündüz dememek	X	X		
geceyi (-sini) gündüze (-üne) katmak (3)	X	X		
geri adım atmak (6)		X	X	
göğsü kabarmak; göğsünü kabartmak	X	X		
göğsünü gere gere	X	X		
göğüs germek (3)	X	X		
gölge düşürmek (5)			X	X
gönül okşamak	X	X		
görmezden gelmek			X	X
göz ardı etmek (6)		X	X	
			X	X
göz dikmek			X	X
göz yummak (9)		X	X	
			X	X
gözden (gözünden) düşmek			X	X

gözü (gözleri) kararmak			X	X
gözünü kan bürümek (2)			X	X
gözünü (gözlerini) kapamak			X	X
hallaç pamuğu gibi (atmak)			X	X
hedef almak				X
ışık tutmak	X	X		
işi yırtmak			X	X
iftira atmak (2)			X	X
kabuğunu kırmak	X	X		
kadrini kıymetini bilmek (2)	X	X		
kafayı takmak			X	X
kan ağlamak (2)			X	X
kan kusmak			X	X
kanı kaynamak	X	X		
kaynak yapmak			X	X
kılı kırk yarmak			X	X
kılıf giydirmek			X	X
kıymetini bilmek	X	X		
kol kanat olmak	X	X		
kulak tıkamak (7)				X
kulak vermek (5)	X	X		
kuru gürültü			X	X
kuru sıkı atmak (3)			X	X
kuyruk acısı			X	X
küllerinden ayağa kalkmak	X	X		
leke sürmek			X	X
lime lime			X	X
maşası olmak(2)			X	X
nifak sokmak (3)			X	X
omuz vermek	X	X		
oyun bozmak (3)		X	X	
oyuna gelmek (3)			X	X
		X	X	
pabuç bırakmamak (2)	X	X		
palavra atmak (savurmak, sıkmak)			X	X
parmağında oynatmak			X	X
parmakla gösterilmek (2)	X	X		
pas atmak (vermek)	X	X		
peşkeş çekmek			X	X
prim vermek (2)			X	X
rol çalmak			X	X
sahip çıkmak	X	X		
seyirci kalmak (olmak)		X	X	
sıcak bakmak		X		X
sıkıntı çekmek			X	X
sırt (sırtını) çevirmek;			X	X
sırtını dönmek			X	X
sırtını sıvazlamak (3)			X	X
sus pus olmak			X	X
sumen altına itmek			X	X
şaha kalkmak	X	X		
tarih yazmak (2)	X	X		
tavır almak (takınmak)			X	X
taviz vermek (2)		X	X	
tefrika çıkarmak			X	X

teğet geçmek (5)	X	X		
tek vücut olmak (2)	X	X		
temel atmak	X	X		
tezgâhı kurmak			X	X
töhmət altında kalmak			X	X
tükürdüğünü yalamak (2)			X	X
U dönüşü yapmak			X	X
üzüm yemek değil bağcıyı dövmek			X	X
yaka silkmek			X	X
yara açmak			X	X
yenilir yutulur değil			X	X
yol açmak			X	X
yük olmak			X	X
yüreği yanmak			X	X
yüz tutmak			X	X
yüzü kızarmak (5)			X	X
zemin hazırlamak (4)			X	X
zihin bulandırmak (3)			X	X

Diğer taraftan, saptanan 151 deyim, *dil düzeyi* açısından farklılıklar göstermektedir. 97 ölçünlü dil kullanımına karşılık, 48 teklifsiz dil kullanımı ve 12 argo kullanımı saptanmıştır. Diğer bir deyişle, tüm deyimlerin %35.76'sı teklifsiz dil ve argodan oluşmaktadır. Geniş kitleler üzerinde etki yaratmak ve halktan biri olduğunu göstererek sempati oluşturmak isteyen siyasetçilerin sıklıkla ölçünlü dilden uzaklaştıkları bir gerçektir. Teklifsiz dil ve (daha az rastlansa da) argo kullanımı, siyasetçilerin kişiliğine, eğitimine, partisinin ideolojisine ve özellikle de sözcelem durumuna bağlı olarak (seçim öncesi, kriz sonrası, eleştiriye eleştiriyle karşılık verme vs.) değişiklik göstermektedir.

Tablo 4: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen deyimlerin dil düzeyleri

DEYİM	DİL DÜZEYİ		
	Ölçünlü	Teklifsiz	Argo
adım (adımını) atmak (16)	X		
ağzı olan konuşuyor			X
ağzını bozmak (2)		X	
aklını başına toplamak		X	
alet etmek	X		
alın teri dökmek (2)	X		
alınını karışlamak		X	
altını çizmek (5)	X		
altüst etmek (3)	X		
anasını ağlatmak			X
askıya almak	X		
at oynatmak		X	
avucunu yalamak		X	
ayağa kalkmak	X		
ayak diremek	X		
ayakta kalmak (2)	X		

bağrına taş basmak	X		
baş başa bırakmak (3)	X		
başının çaresine bakmak	X		
bedel ödemek	X		
bıçak kemiğe dayanmak (3)		X	
bol keseden atmak		X	
boyun eğmek (9)	X		
can suyu vermek (2)	X		
ciğeri yanmak		X	
cirit atmak		X	
çamur atmak (3)			X
çanak tutmak (5)			X
çark etmek (8)	X		
çekip çevirmek		X	
dalga geçmek		X	
denizden (denizi) geçip çayda boğulmak		X	
ders almak	X		
ders vermek (2)	X		
desteksiz atmak		X	
devreye sokmak	X		
dibe vurmak	X		
dikiş tutturamamak		X	
dile getirmek (5)	X		
diline dolamak		X	
dostlar alışverişte görsün		X	
durumdan ders çıkarmak (2)	X		
ekmeğine yağ sürmek (2)		X	
el atmak		X	
el ele vermek (2)	X		
el koymak	X		
el pençe divan (8)		X	
el uzatmak	X		
elden bırakmamak	X		
eli kolu (eli ayağı) bağlı kalmak (durmak / olmak)		X	
eline su dökemez		X	
<i>elini</i> taşın altına koymak		X	
eski hamam eski tas		X	
eşeği sağlam kazığa bağlamak (2)		X	
fedâ etmek	X		
fırsat vermek	X		
Fransız kalmak (6)			X
gece gündüz dememek	X		
geceyi (-sini) gündüze (-üne) katmak (3)	X		
geri adım atmak (6)	X		
göğsü kabarmak; göğsünü kabartmak	X		
göğsünü gere gere	X		
göğüs germek (3)	X		
gölge düşürmek (5)	X		
gönül okşamak	X		
görmezden gelmek	X		
göz ardı etmek (6)	X		
göz dikmek	X		
göz yummak (9)	X		
gözden (gözünden) düşmek	X		
gözden geçirmek (3)	X		

gözü (gözleri) kararmak	X		
gözünü (gözlerini) kan bürümek (2)	X		
gözünü (gözlerini) kapamak	X		
hak etmek	X		
Hakk'ın rahmetine kavuşmak	X		
hallaç pamuğu gibi (atmak)		X	
hedef almak	X		
hesap vermek	X		
ışık tutmak	X		
işi yırtmak		X	
iftira atmak (2)	X		
kabuğunu kırmak	X		
kadrini kıymetini bilmek (2)	X		
kafayı takmak		X	
kan ağlamak (2)	X		
kan kusmak		X	
kanı kaynamak	X		
kaynak yapmak		X	
kılı kırk yarmak	X		
kılıf giydirmek			X
kıymetini bilmek	X		
kol kanat olmak	X		
kolları sıvamak	X		
kulak (kulaklarını) tıkamak (7)	X		
kulak asmak (3)	X		
kulak vermek (5)	X		
kuru gürültü		X	
kuru sıkı atmak (3)		X	
kuyruk acısı			X
küllerinden ayağa kalkmak	X		
leke sürmek	X		
lime lime		X	
maşası olmak(2)		X	
ne pahasına olursa olsun	X		
nifak sokmak (3)	X		
omuz vermek	X		
ortaya çıkmak	X		
oyun bozmak (3)	X		
oyuna gelmek (3)		X	
pabuç bırakmamak (2)		X	
palavra atmak (savurmak, sıkmak)			X
parmağında oynatmak		X	
parmakla gösterilmek (2)		X	
pas atmak (vermek)		X	
peşkeş çekmek			X
prim vermek (2)		X	
rol çalmak		X	
sahip çıkmak	X		
seyirci kalmak (olmak)	X		
sıcak bakmak	X		
sıkıntı çekmek	X		
sırt (sırtını) çevirmek;	X		
sırtını dönmek	X		
sırtını sıvazlamak (3)		X	
sus pus olmak		X	

sumen altına itmek		X	
şaha kalkmak		X	
tarih yazmak (2)		X	
tavır almak (takınmak)	X		
taviz vermek (2)	X		
tefrika çıkarmak	X		
teğet geçmek (5)		X	
tek vücut olmak (2)	X		
temel atmak	X		
tezgâhı kurmak			X
töhmət altında kalmak	X		
tükürdüğünü yalamak (2)			X
U dönüşü yapmak			X
üzüm yemek değil bağcıyı dövmek		X	
vücut bulmak	X		
yaka silkmek		X	
yara açmak	X		
yenilir yutulur değil		X	
yol açmak	X		
yola çıkmak	X		
yük olmak	X		
yüreği yanmak	X		
yüz tutmak	X		
yüzü kızarmak (5)	X		
zemin hazırlamak (4)	X		
zihin bulandırmak (3)	X		

2.1.3. Kılıçdaroğlu'nun politik söyleminde deyimler

114. 01.01.2011. CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu, “Siyaset Meydanı” programında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün Diyarbakır gezisinde işsizliğe ve bölgedeki fabrika ihtiyacına vurgu yapmasına dikkat çekti ve bölgeyle ilgili görüşlerini bildirdi:

- a) Sayın Cumhurbaşkanıyla bizim söylemlerimiz en azından ekonomik bağlamda örtüşüyor. Bu da bana göre güzel bir olay. Çünkü sayın Cumhurbaşkanı fabrika kurulmasını istiyor. ‘Bana en çok işsizlik talepleri geldi. İşsizliğin giderilmesi gerekir’ diyor. Ama bu konuda hükümetin aldığı bir önlem yok. Eğer öyle bir önlem alsaydı, istihdam yaratılsaydı Sayın Cumhurbaşkanı herhalde bu ihtiyacı **dile getirmezdi**.

dile getirmek: bkz. 18.b₁ Olumsuz biçimiyle kullanılmış olan deyimın öznesi Cumhurbaşkanı. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) Bir politikacı, etnik siyasete dayalı bir politikadan medet umarsa, oraya girerse orası bataklık bir alandır. Siz kendinizi Kürt görüyorsanız eyvallah **başımın üstünde yeriniz var**. Ben size niye illa zorla siz Kürtsünüz, siz Kürtsünüz diyeyim? Siz her şeyden önce insansınız. Kürt kimliğiniz de sizin şerefinizdir.

baş üstünde yeri var: “büyük bir saygı ve ilgi ile karşılanır veya ağırlanır” anlamında kullanılan bir söz.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Kemal Kılıçdaroğlu, nesnesi Kürt kökenli politikacılar.

115. 08.01.2011. Kılıçdaroğlu, Adana'dan karayoluyla Hatay'a giderken parti otobüsünde gazetecilerin sorularını yanıtladı.

- a) Kılıçdaroğlu, CMK'nın 102. Maddesinin yürürlüğe girmesinin ardından başlayan tahliyelerde Yargıtay'ın suçlandığına dair soruya, "Yargının sorunları baştan beri biliniyor. Yargıtay Başkanı Hasan Gerçeker ve önceki başkanlar bu konuyu **dile getirdi**. Konu Plan ve Bütçe Komisyonu'nda da **dile getirildi**. Ama bu sorunların hiçbiri AKP tarafından görülmedi.

dile getirmek: (2) bkz. 18.b₁ İlk kullanımının öznesi Yargıtay Başkanıdır. İkinci kez kullanımında edilgen biçimiyle kullanılmıştır ve gizli öznesi Komisyon üyeleridir.

- b) "Geçmişten beri var olan sorunlar 8 yıllık iktidar sürecinde de görülmeyince bir noktada **patlak verdi**. Şimdi iktidar sanki muhalefet partisymiş gibi yargıyı suçluyor. Parlamentoda kabul oyu veren AKP milletvekilleri idi. 'Bunlar yanlış' diyen CHP milletvekilleri idi. Şimdi sorunlar ortaya çıktı. Ağırılığı hükümetin hazmedemeyeceği boyutta olunca hükümet bu sorunları birisine ihale etmek istedi. Yargıtay'ı ve başka odakları suçladılar.

patlak vermek: gizli kalması istenen veya beklenmedik bir olay, ansızın ortaya çıkmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi "var olan sorunlar". Teklifsiz dil kullanımı.

- c) "Şimdi yargıyı ele geçirdiler. **Foyaları çıktı ortaya**. Bundan sonra daha fazla çıkacak. Yargıyla AK parti arasında işbirliğini de nasıl işbirliği yaptıklarını da göreceksiniz. Önümüzdeki süreçte insanların nasıl mağdur edilip haksız yere mahkum edildiklerini de göreceksiniz, yandaş yargıçları, savcılar, baskıları göreceksiniz. O baskılar artacaktır. AK Parti kendisini, iktidardan gitmeyecek şekilde programlamış bir partidir. Gitmemek için her tür baskıyı ve şiddeti uygulayacaktır."

foyası meydana (ortaya) çıkmak: bir olay dolayısıyla bir kimsenin kötü niteliği ortaya çıkmak.

Öznesi AKP olan esenliksiz deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

116. 09.01.2011. Roman Dernekleri Platformunca düzenlenen Türkiye Roman Platformu Çalıştay'ının son gününe katılan Kılıçdaroğlu, burada bir konuşma yaptı:

- "Bizim toplumumuzun çok temel bir özelliği vardır. Biz hemen bölünürüz, ayrışırız. Romanların 137 derneği var. Ne kadar bölünürseniz, o kadar parçalanırsınız, sizi birileri yönetir. Bölünmeyin, güç birliği yapın. Güç birliği yaparsanız sesiniz gür çıkar. Siyasetçiler sizin sözlerinize **kulak asarlar**."

kulak asmak: bkz.4.c₁ Esenlikli deyimın öznesi siyasetçiler, nesnesi Roman vatandaşlar; edimin gerçekleşme koşulu: "bölünmemek, güç birliği yapmak". Ölçünlü dil kullanımı.

- 117.** 09.01.2011. Kılıçdaroğlu, İskenderun İlçesi'nde parti teşkilatını ziyaret etti. Burada partililere hitaben bir konuşma yaptı:
 “İkinci ulusal kurtuluş savaşını beraber kazanacağız. Onlar, haramilerin düzenini kurdular, kendileri **köşeyi döndüler**, yoksulluk arttı. Biz halkın partisiyiz halkın çıkarlarını savunacağız, CHP iktidarında tüm sorunlar çözülecek”

köşeyi dönmek: 1) hiçbir çaba göstermeden kısa sürede zengin olmak; 2) kısa yoldan ve büyük bir emek harcamadan sosyal ve ekonomik güç edinmek.

Bağlama göre esenlikli veya esenliksiz kullanılabilir bir deyim. Burada esenliksiz olarak kullanılmıştır. Sözcelem öznesi Kılıçdaroğlu, sözce öznesi AKP. Teklifsiz dil kullanımı.

- 118.** 09.01.2011. Kılıçdaroğlu Kuşadası'nda gazetecilerin sorularını cevapladı.
 Kılıçdaroğlu, “Hükümet kanadında bazı bakanların bazı televizyon dizilerinin yayından kaldırılması yönündeki görüşleri hakkında ne düşünüyorsunuz” şeklindeki soruyu şöyle cevapladı: “Belli çevrelerin yaptıkları şikayetler var. Dizileri beğenir beğenmeyiz. Ama sonuçta bunların senaristleri vardır. Sonuçta bunlar televizyonlarda gösteriliyor. Bir kısmına biz de kızabiliriz. Bir kısmına AKP kızabilir. Bir kısmına toplumun belli çevreleri kızabilir. Ama sonuçta bizim ülkemizde demokrasi var, hukuk var. Hakaret içermediği sürece her türlü düşünceye bizim **saygı göstermemiz** gerekir. Yasakçı anlayışla **yola çıkmak** doğru değildir. Hele hele ‘Biz yasaklarla mücadele edeceğiz’ diye iktidar olduktan sonra yasakları toplumun **gündemine getirmenin** hiçbir mantığı yoktur.”

118₁ saygı göstermek: saymak, değer vermek

Esenlikli deyim öznesi CHP. Ölçünlü dil kullanımı.

118₂ yola çıkmak: bkz. 97.b. Ölçünlü dil kullanımı.

118₃ gündeme getirmek: 1) bir toplantıda bir konuyu tartışmak, görüşmek için önermek; 2) *meç.* bir konuya güncellik kazandırmak.

Öznesi AKP, nesnesi yasaklar olan ölçünlü bir deyim.

- 119.** 11.01.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, partisinin haftalık olağan grup toplantısında partililere seslendi.
 a) Oktay Ekşi geniş kitleleri kalemiyle aydınlattı. Onun gelmesinden gurur ve **onur duyuyoruz**. Kuşkusuz CHP'li olmanın ne demek olduğunu çok güzel anlattı. Kalemini satmadı, kalemini bağımsız kullandı. Yeri geldi CHP'yi de eleştirdi. Ama AKP iktidarıyla beraber kalemi **askıya alındı**. O kalemi **askıya almayacağız**. Burada yazacaksınız, söyleyeceksiniz, bağımsızsınız.

a₁ onur duymak: onurlanmak.

Öznesi CHP, nesnesi “Oktay Ekşi'nin gelmesi” olan esenlikli deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

a₂ askıya almak: bkz. 81.a₂ İlki edilgen, ikincisi etken ve olumsuz biçimiyle kullanılmış esenliksiz bir deyim. Her iki kullanımda da özne AKP, nesne Oktay Ekşi.

- b) 2008’de 11 milyonken, 2009’da bu sayı 12 milyon 700 bine çıktı. Ben merak ediyorum. Sayın Başbakan buna nasıl yanıt verecek. Siz hiçbir AKP yöneticisinin, ben yoksullaştım diye bir lafını duydunuz mu? Hepsi **köşeyi döndüler**. 818 bin kişilik yoksul sayısı AKP’nin yarattığı tablodur. Bunu bilmemiz lazım. Bunlar sadece kendilerini düşünüyorlar. Sadece yandaşlarını düşünüyorlar. Halk yoksullaşmış, bunların amacı bunu yoksulluğu önlemek değil. Yoksulları yönetmek. Bütün yoksul kardeşlerime sesleniyorum. Sizi bu hale getiren Adalet ve Kalkınma Partisi iktidardır.

köşeyi dönmek: bkz. 117. Öznesi AKP olan esenliksiz deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

- c) Sorunların çözülmesinde en tehlikeli olan ön yargılı yaklaşımlardır. Böyle yaparsanız, var olan sorunları derinleştirir ya da yeni sorunlar üretirsin. Yargının da sorunları var. Çözüldü mü? Hayır çözülmedi. **Görmemezlikten gelindi**. Yargıyı eleştirdik, ‘davalar bitmiyor’ diye. ‘Biz yakalıyoruz hakim serbest bırakıyor’ dedik. Sormadık ‘bu yargının, savcının derdi nedir’ diye sormadık. Sorduk, yanıtını verdi, ama o yanıtlar tozlu raflarda kaldı.

görmezden gelmek: bkz. 16.a. Deyim değiştirilmiştir. Edilgen biçimiyle kullanılan deyimmin nesnesi yargının sorunları.

- d) Doğru dürüst adam gibi yapın sınavı. Biz de **şapka çıkaralım**. Hayır yandaşlarımızı alacağız diyor. Ama o zaman suçlu Danıştay oluyor. Haklının hakkını teslim eden bir yargı sisteminin eleştirildiği bir demokrasi olur mu hiç? 3600 civarında boş kadro var.

şapka çıkarmak: bir söz veya durum karşısında söyleyecek sözü kalmamak ve takdir etmek.

Esenlikli deyimmin öznesi CHP; edimin gerçekleşme koşulu: “doğru dürüst sınav yapmak”. Teklifsiz dil kullanımı.

- e) Buradan TBMM Başkanı’na çağrı yapalım. Sayın başkan, sen bu meclis’in başkanıysan çıkan yasaların uygulamasını da izle bakalım. Bunun sorgulanması lazım. Bölge idare mahkemelerinin, Yargıtay’ın yeniden düzenlenmesine gerek olabilir. Ama yargının sorunlarına objektif yaklaşmamız lazım. Birilerini karalayarak bu olayı çözemeyiz. Sağlıklı mantıklı projelerle **yola çıktığımız** zaman bu sorunu aşabiliriz.

yola çıkmak: bkz. 97.b. Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimmin öznesi CHP. Ölçünlü dil kullanımı.

120. 13.01.2011. CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu, Demiryol İş Sendikası Sakarya Şubesini ziyaret ederek sendika temsilcileriyle görüştü. Kılıçdaroğlu, burada yaptığı konuşmada, Anayasa değişikliği için referandumla ilgili olarak hükümeti eleştirdi: "Ne oldu yapıldı da? 12 Eylül paşalarından **hesap mı sordunuz?** Yoo. Biz söyledik. '**Hesap soramazsınız**' diye. 12 Eylül 1980’de oldu. Aradan geçmiş 30 yıl. Sen dönüp **hesap mı soracaksın**. Zaman aşımına uğradı zaten. Sen **hesap sormak** mı istiyorsun. Sana muhtıra veren paşa burada duruyor. Sen buyur **hesap sor**, zaman aşımını da uğramadı. Artı sen ona üstün hizmet ödülü verdin. Bakanlar Kurulu Kararı ile milleti kandırdılar. Hiçbir **hesap sormayacaklar**. Sorulamaz da zaten. Buna benzer çok olay var."

hesap sormak: (6) 1) bir konuda açıklama ve savunma istemek, sorumlu tutmak 2) birini, birilerini yöntem veya yasa dışı davranışlarından dolayı sorguya çekmek.

Kısa bir paragrafta aynı deyimini altı kez yinelenmiş olması dikkat çekicidir. Tüm kullanımlar hükümetin söz verdiği halde bu edimi gerçekleştiremediğini ısrarla vurgulamaktadır.

121. 20.01.2011. Kılıçdaroğlu, Erzurum Büyükşehir Belediyesi Kültür Merkezi'nde yaptığı konuşmada, AK Parti Hükümetini eleştirdi.

- a) “İşsizlik Türkiye'nin her tarafında sorun, Erzurum'da da sorun. Siz hiç Başbakanın ben 'işsizliği çözeceğim' diye, 'işsizlik sorunun çözmek için benim şu projem' var dediğini duyduunuz mu? O zaman Erzurumlular, şu soruyu soracaklar; sen Başbakansın, Başbakan koltuğundasın seni oraya niye oturttu bu millet 'milletin derdini çöz' diye. Sen milletin derdini unuttun, kendi derdini çözdün. Milleti yoksullaştırdın, kendin **köşeyi döndün** dünyanın en zengin Başbakanlarından birisisin”

köşeyi dönmek: bkz. 117. Esenliksiz deyimini öznesi Başbakan Erdoğan. Bu sözün öznesi Kılıçdaroğlu tarafından şöyle bir orantı kurulmuştur:

“Millet” / “yoksullaşmak”

“Erdoğan” /haksız yoldan zenginleşmek

- b) “Bu ülkede kaynak var. Kurultayda söyledim yine söylüyorum Ankara'dan Recep Tayyip Erdoğan'da duysun 'benim adım Kemal ben kaynağı da bulurum'. Recep Tayyip Erdoğan şunu da duysun ben halkın adamıyım, halktan yanayım, millet için varım, millet için mücadele edeceğim. Hiçbir **lafın altında kalmayız**. Ulusal çıkarlarımız olursa da hiçbir **lafın altında kalmayız**.”

laf altında kalmamak: (2) söz altında kalmamak, her söze söyleyecek cevap bulabilmek.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimini öznesi CHP. Teklifsiz dil kullanımı.

- c) “Geleceksin Dadaşlar kentine, ulusal Kurtuluş Savaşı'nın odağına geleceksin. Birisi gelecek ve senin yüzüne çıkacak diyecek ki 'Kıbrıs'taki Türk ordusu işgalcidir'. **Dut yemiş bülbüle döndün, lafını bile etmedin**. Senin ordun Kıbrıs'a gittikten sonra savaş mı çıktı? Birileri mi öldü? Hayır, barışı sağladı. Sana çıkacak 'senin ordun işgalcidir' diyecek, sen sesini bile çıkarmayacaksın. Erzurumlu kardeşlerim bunu sakın unutmayın, sandığa gidince de asla unutmayın”

c₁ dut yemiş bülbüle dönmek: neşe ve konuşkanlığını yitirmek, susmak.

Esenliksiz deyimini öznesi Başbakan Erdoğan.

c₂ lafını etmek: birinden veya bir konudan söz etmek, onunla ilgili olarak konuşmak.

Sözce öznesi Erdoğan olan deyim olumsuz biçimiyle kullanılmıştır.

- d) “Şunu söyleyeyim Erzurum'un sorunu var. TBMM'de gündeme Erzurum'un su sorunu biz **dile getiriyoruz**. Millet inancına saygı duyarak, değerlerine saygı duyarak kim **dile getiriyor**. Ben söyleyeyim halkın partisi **dile getiriyor**. Esnaf Kemal, köylü Kemal, emekli Kemal, halkçı Kemal **dile getiriyor**. Sonuna kadar mücadelesini edeceğiz. Çünkü biz gücümüzü sizden alıyoruz. Umudum sizsiniz. Sizden güç alıyoruz. Erzurum **ayağa kalk**. Yeni bir ulusal kurtuluş mücadelesini Erzurum'dan başlatalım”

d₁ dile getirmek: (4) bkz. 18.b₁ Öznesi Kemal Kılıçdaroğlu ve CHP. Ölçünlü dil kullanımı.

d₂ ayağa kalkmak: bkz. 98.g₂ Öznesi Erzurum halkı olan ve esenlikli duygu değeri taşıyan deyim.

122. 21.01.2011. Kılıçdaroğlu, CHP Kadın Kolları İl Başkanları toplantısına girişinden önce gazetecilerin sorularını yanıtladı.

- a) CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Başbakan Erdoğan'ın TÜSİAD toplantısında yaptığı “Biz yaşam tarzına saygılıyız” açıklamasının gerçeği yansıtmadığını savundu.Kılıçdaroğlu, “Gerçeği yansıtmış olsaydı o endişeler Sayın Başbakan'ın önünde **dile getirilmezdi**. Demek ki böyle bir endişe var. O endişeleri gidermek de endişeyi yaratana ait, Sayın Başbakan'a ait” dedi.

dile getirmek: bkz. 18.b₁

- b) Kemal Kılıçdaroğlu, üniversitelerin öğrenci konseyi başkanlarıyla görüşmekten son derece mutlu olacağını bildirirken, “Protestocu öğrencilerle de görüşür müsünüz?” sorusuna tüm öğrencilerle görüşeceğini belirterek yanıt verdi. Kılıçdaroğlu, “Bütün öğrenciler gelsin, bütün düşüncelerini **dile getirsinler**, söz veriyorum ben onları sonuna kadar dinleyeceğim” dedi.

dile getirmek: bkz. 18.b₁ Koşullu edimin öznesi “bütün öğrenciler”.

123. 21.01.2011. Twitter'daki hesabına yazdığı mesajla Erdoğan'ı eleştiren Kılıçdaroğlu şöyle dedi:

“Sayın Başbakan'ın son günlerde bilinen tabana çeşitli vesilelerle selam gönderdiğini ve en kısa zamanda **çark edeceğimi** biliyordum, yanılmadım. Koltuk tatlı, liberallere selam yola devam.”

çark etmek: bkz. 5.b₁ Esenliksiz deyimden öznesi Başbakan Erdoğan. Teklifsiz / argo dil kullanımı.

124. 22.01.2011. Kılıçdaroğlu, Denizli Colossae Otel'de sivil toplum örgütü temsilcileriyle basına kapalı yaptığı toplantıdan sonra gazetecilere açıklamalarda bulundu:

- a) “Gezilerimiz sürecektir, sorunların çok fazla olduğu bir kent Denizli. Sanayinin, tarımın, esnaf sanatkarın sorunları var ve bu sorunlar iki gündür yaptığımız ziyaretlerde **dile getirildi**. Sivil toplum kuruluşlarıyla toplantı yaptık. Sivil toplum kuruluşlarıyla da benzer sorunlar gündeme geldi. CHP'nin bu sorunlar üzerindeki düşüncelerini **dile getirdik**. Düşüncelerimizi açık yüreklilikle aktardık.

dile getirmek: (2) bkz. 18.b₁ Öznesi CHP.

- b) Kılıçdaroğlu, bir gazetecinin, dün İstanbul'da taraftar gruplarının eylem yaptığını hatırlatması üzerine “Futbola siyaseti katmak doğru değil ama Sayın Başbakan bu konuda bir **adım attı**, tepkiyi gördü. Bütün taraftarlar birleştiler, ortak tepki gösterdiler. Bana göre demokrasinin güzel örneklerinden biri. Bu tepkiden her siyasetçinin **örnek alması** gerekir.”

b₁ adım atmak: bkz. 6.b₂ Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimim öznesi Başbakan Erdoğan.

b₂ örnek almak: 1) bir kimseye huy ve davranışta uymak, birini ölçü olarak benimsemek.2) bir şeyden kendisi için ders çıkarmak.

Esenlikli deyimim öznesi tüm siyasetçiler. Ölçünlü dil kullanımı.

125. 23.01.2011. Kılıçdaroğlu, Denizli yolunda uçakta gazetecilere açıklamalarda bulundu:

- a) Anayasa Mahkemesi ile ilgili düzenleme konusunda Yargıtay kaygılarını **dile getiriyor**. Bu teklifi kim hazırladı; AKP mi hazırladı, Anayasa Mahkemesi mi? Yargının görüşü alındı mı? Yoksa by-pass mı edildiler? Eğer böyleyse yasa tekniğine aykırı, hukuka saygısızlık. AKP evrensel hukuktan yana değil, baskıcı rejim için kendi hukukundan yana.

dile getirmek: bkz. 18.b₁ Öznesi “Yargıtay” olan deyimim nesnesi “kaygılar”.

- b) Bu süreçte sanayiciler konuşamayacak, medya suskun konuma getirilecek. Korkunun aşınması için bütün yurtseverlerin, demokratların, insan haklarını savunanların, hukuktan yana olanların güç birliği yapmasıdır. Bu kesimlerin AKP'ye karşı onurlu bir duruş sergilemeleri, AKP'nin demokrasi dışı eylemlerine karşı işbirliği yapmaları lazım. Hepsini CHP çatısı altına çağırıyoruz. AKP bir demokrasi **dersi almak** zorunda, o dersi de bu ülkenin insanları vermek zorunda. Bu seçimlerden umutluyum, bunu yapabiliriz, gezmemizin nedeni bu. Baskılara karşı herkesi CHP çatısı altına çağırıyoruz.

ders almak: bkz. 113.b. Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimim öznesi AKP. Her ne kadar deyim esenlikli olsa da zorunluluk biçimiyle kullanıldığı için AKP'ye esenliksiz bir gönderme içeriyor.

- c) AKP'nin Hizbullah'la işbirliği yaptığını bölgede herkes biliyor. Gidin sorun. Bütün seçimlerde bunu yaptılar. Yurttaşlar bunu söylüyor. Somut belirtisi şu: Serbest bırakıldıktan sonra imzaya gelmeyen kişiler dahi takip edilmedi, kaçtılar. Sorumlusu kim? Başbakan **hesap vermeli**. Başbakan, İçişleri Bakanı'na sormalı, imzaya gelmeyen insanı niye takip etmedin diye. Sormuyorsa işbirliğinin doğru olduğunu gösteriyor.

hesap vermek: bkz. 53.b₂ Öznesi Başbakan olan ve zorunluluk kipiyle kullanılmış deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

- d) “Temiz duygular siyasete **alet ediliyor**. Holdingler kurup, alın teri çaldılar. Siyasallaşmayan, siyaset yapmayan tarikatlara saygılıyız”

(birini bir şeye) alet etmek: bkz. 36. Edilgen biçimiyle kullanılmış ve esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimim örtük öznesi AKP iktidarı.

- 126.** 25.01.2011. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu partisinin grup toplantısında konuştu:
Bugüne kadar 8 yıldır Erzurum'un sorunlarını konuşan bir tane AKP milletvekili var mı? Erzurum'un su sorununu meclise getiren biziz. Bize anlattıkları sorunları kendi milletvekillerinize anlatıyor musunuz diye sordum. Erzurumlular, "Bizi dinlemiyorlar ki" şeklinde cevapladılar sorumu. Nasıl olsa Erzurum'un oyunu **çantada keklik** görüyorlar.

çantada keklik: elde edilmesi kolay ve kesin, elde edilmiş sayılan, hazır, emre amade şey. (Yurtbaşı: 1996)

Esenliksiz deyimın sözce öznesi AKP.

- 127.** 26.01.2011. Kılıçdaroğlu, Ankara Sanayi Odası'nın Ocak ayı Meclis Toplantısı öncesi gazetecilerin sorularını yanıtladı.

- a) Kemal Kılıçdaroğlu, bir gazetecinin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün başkanlık sistemine ilişkin açıklamalarını sorması üzerine, "Sayın Cumhurbaşkanının başkanlık sistemiyle ilgili çekincelerini **dile getirmesi**, doğrusunu isterseniz beni mutlu etti. Yine Sayın Cumhurbaşkanımız çok geniş katılımı Anayasa değişikliğinin gerçekleştirilmesi gerektiğini de ifade etmiş. Bu da bizi mutlu etti ama isterdik ki Sayın Cumhurbaşkanı, son değişiklikler gerçekleşmeden önce bu dileklerini **dile getirmiş** olsaydı. Bu bizi daha da mutlu ederdi" diye konuştu.

dile getirmek: (2) bkz. 18.b₁ Öznesi Cumhurbaşkanı olan deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu, "Siz seçim barajının düşmesinden yana mısınız?" şeklindeki soru üzerine de "Elbette, hem milletin iradesinden söz edeceksiniz. Hem yüzde 10'luk iradeyi gasp edeceksiniz. Bunun demokraside yeri var mıdır? Avrupa Birliği üyesi olma yolunda **adım atıyorsunuz**. Hangi Avrupa Birliği ülkesinde yüzde 10'luk seçim barajı var. Makul bir baraj yaparsınız. Diğer Avrupa ülkelerindeki kadar yaparsınız. Halkın iradesinin parlamentoya doğru yansımaları sağlıyorsunuz. O zaman parlamento gerçekten halkın sesi olur" dedi.

adım atmak: bkz. 6.b₂ Esenlikli deyimın öznesi AKP. Ancak söylemin devamında, atılan bu adımın gerekliliklerinin yerine getirilmediğinden bahsedilerek yine AKP hükümetine yükleniliyor.

- 128.** 27.01.2011. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Avrupa Sosyalist Partisi yöneticileriyle çalışma yemeğinde bir araya geldi. Buradan çıkışta basın mensuplarının sorularını yanıtladı.

- a) Kılıçdaroğlu, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Hrant Dink cinayeti davası ile ilgili açıklamalarına ilişkin, "Sayın Cumhurbaşkanının gecikerek de olsa bu konuya **parmak basması** güzel bir gelişme. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nu harekete geçirirse, belki bizim bilmediğimiz henüz kamuoyuna yansımaya pek çok olay da **gün ışığına çıkmış** olur," değerlendirmesinde bulundu.

a₁ (bir yere) parmak basmak: *mec.* bir konu üzerine dikkati, ilgiyi çekmek.

Esenlikli deyimın öznesi Cumhurbaşkanı, nesnesi Hrant Dink cinayeti.

a₂ (bir durum) gün ışığına çıkmak: açıklığa kavuşmak, aydınlanmak.

Öznesi "kamuoyuna yansımaya olaylar" olan deyim esenlikli duygu değeri taşıyor.

- b) Kılıçdaroğlu, CHP'nin 'halkı direnmeye çağırması' tartışmaları ile ilgili olarak ise şunları kaydetti: "Böyle bir çağrı yaptıklarına göre, yapılan çalışmanın topluma getirdiği maliyeti halka anlatmak istiyorlar. Eğer bir yerde yargı olmazsa, o zaman ciddi sorunlar çıkar ortaya. Biz her türlü haksızlığa bir şekliyle **göğüs geriyoruz** ve diyoruz ki, 'Gidip yargıda hakkımızı arayacağız', peki yargı siyasallaşırsa ne olacak. Hakkımızı nerede arayacağız, sokakta arayacağız. Yani Türkiye'de hukuku değil, hukuk dışı olayları özendirmek istiyorsanız, yargıyı siyasallaştırırsınız. Bu tehlikeye arkadaşlarımız **dikkati çektiler.**"

b₁ göğüs germek: bkz. 52. Öznesi CHP olan ve esenlikli duygu değeri taşıyan deyim. Ölçünlü dil.

b₂ dikkat çekmek: 1) *mec.* ilgi toplamak 2) *mec.* göze batmak, fark edilmek.

Öznesi CHP olan esenlikli deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

- 129.** 01.02.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu partisinin grup toplantısında konuştu:
- a) Karanlık güçleri karanlık ilişkileri aydınlatmak hepimizin görevi. CHP olarak komisyonlar kurup faili meçhulleri aydınlatılmı istiyorum. Maalesef AKP her seferinde önümüze **set çekiyor**. Her türlü faili meçhulü aydınlatmaya kararlıyız.

set çekmek: *mec.* bir işi, bir davranışı, bir isteği önlemek, engellemek.

Esenliksiz deyim öznesi AKP, nesnesi CHP. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) "Fındıkta bir numarayız ama fiyatını Türkiye belirlemiyor. Hamburg borsası belirliyor. Eğer ben üretiyorsam niye fiyatı başkaları belirlesin? Fındığım fiyatını burada belirleyeceğiz. Geçtiğimiz yıllarda don zararı oldu. Zararın yüzde 44'ü ödendi, yüzde 56'sı duruyor. Bizim ülkemizin 3 tarafı denizlerle çevrili. Her ilimizin limanı var. Ama Ordu'nun limanı yok. Hafta sonu Ordu ve Giresun'da halkla buluştuk. Kimseyle kavga etmek istemiyoruz. AKP'li yurttaşlarımıza da selam verdik. İyi niyetle sempatiyle güler yüzle oy isteyeceğiz. Biz bu kadar iyi niyetliyiz. Bir baktım sayın Başbakan da Burdur ve Denizli'ye gitmiş, **esmiş güreleşmiş. Esip gürelese** bir şey görsek eyvallah. Gürlüyor yere bir damla düşmüyor. Ne bağırp çağırıyorsun, ne elde ediyorsun."

esip gürelemek: (2) sınırlı bir biçimde kızmak, bağırarak.

Esenliksiz deyim öznesi Başbakan Erdoğan.

- c) "Yolsuzluk yapanların **sırtını sıvazlayacaksınız**, sonra gelip bana **laf atacaksın**. Boğazımızdan aşağıya haram lokma inmedi. Bu arada başbakan Mardin'e gidince 78 tesis açmaya gidiyormuş. Arkadaşlara gidin bakın dedim. Çoğu ilk okul, ortaokul, lise. Okulun bacası onarılmış tesise açıyor, okulun boyası badanası yapılmış tesise açıyor. Sayın başbakan milleti kandırıyor."

c₁ (birinin) sırtını sıvazlamak: bkz. 60.a₃ Deyimin dildeki değeri esenlikli olsa da, bu deyim politik söylemde genellikle esenliksiz bir şekilde kullanılmaktadır. Öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi yolculuk yapanlardır.

c₂ laf atmak: uzaktan, dolayısıyla dokunacak söz söyleyip işittirmek.

Öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi Kılıçdaroğlu olan esenliksiz deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

- d) “Halkımıza güveniyoruz. Oy veren vermeyen herkese saygı duyuyoruz. O yüzden sayın başbakan halkın gündemini halktan çalmaya çalışıyor. Sanki milletin derdi yok 70 milyon bir heykele kilitlendik. Ucube mi değil mi? Git bir bak üniversite mezunlarının kaçış buldu. Bu millet aç. Tutturmuş heykel, yıkacağım.. Sayın başbakana şunu da söyleyeyim yıkarsa **tarihe de geçer**. Bir de öyle **geçsin tarihe**. Heykel yıkan başbakan olarak **tarihe geçer...**”

tarihe geçmek: (3) önemi bakımından unutulmayacak bir durum kazanmak.

Öznesi Başbakan Erdoğan olan deyim esenlikli olsa da, bu söylemde esenliksiz bir duygu değeri taşıyor. Ölçünlü dil kullanımı.

130. 03.02.2011. Kılıçdaroğlu, Twitter'daki hesabı üzerinden aktardığı mesajlarda, şunları kaydetti:

“Başbakan, Mübareke; 'Halkın insani taleplerine kulak ver. Halka rağmen iktidarda kalamazsın. Hepimizin gideceği yer 2 metrelik çukur'. Yani mütevazı ol, hepimizin sonunda gideceğimiz yer aynı diyor. Evet, aslında Başbakan doğru söylüyor. Ama kendi sözünün dinlenebilir olması için bu tavsiyelerini Türkiye'de de uygulaması gerekir. Biz de Sayın Başbakan'a diyoruz ki; halkın taleplerine **kulak tıkama**. İşçilerin yürüyüşüne engel olma. İnsanların neyle suçlandıklarını bilmeden cezaevlerinde tutulmasına seyirci kalma. Gençliğin sesine **kulak ver**. Yapay gündemler yaratarak toplumu oyalayacağına, uyduruk açılışlarla toplumun **gözünü boyayacağına** adam gibi yatırımlar yap, işsizliğe çare bul. Sağır sultanın bile duyduğu yolsuzluklara **kulaklarını tıkama**, engel ol.”

130₁ (bir şeye) kulak tıkamak: (2) bkz. 13.b₃ Öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi gençliğin sesi olan esenliksiz bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

130₂ (bir şeye) kulak vermek: bkz. 13.b₂ Emir biçimiyle kullanılmış olan esenlikli deyim öznesi Başbakan Erdoğan. Ölçünlü dil kullanımı.

130₃ göz boyamak: kandırmak, yanıltmak, gösterişle aldatmak.

Esenliksiz deyim öznesi Başbakan Erdoğan.

131. 03.02.2011. Gençlere “Sosyal Devlette Üniversite Gençliğinin Önemi”ni anlatmak üzere TOBB ETÜ Üniversitesi'ne gelen Kılıçdaroğlu, burada gazetecilerin sorularını yanıtladı.

(...)Dolayısıyla kendi mahkemesine hülle ile yargıç atandığı zaman buna itiraz etmeyen bir Başkan, yüksek yargının kaygılarını **dile getirdiği** bir tasarı konusunda onları bir yargıca yakışmayan üslupla eleştirirseniz bu doğru değildir”

dile getirmek: bkz. 18.b₁ Öznesi yüksek yargı olan deyim.

132. 05.02.2011. 47. Münih Güvenlik Konferansına katılan CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, konferans sonrası Türk gazeteciler için bir basın toplantısı düzenledi:

Münih'te, aralarında NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen ve Alman Yeşiller Partisi Eşbaşkanı Claudia Roth'un da bulunduğu 19 kişi ile ayaküstü ikili görüşmelerde bulunduğunu ifade eden Kılıçdaroğlu, "Görüşmelerde Tunus ve Mısır'daki gelişmeler ile ilgili olarak duyarlılığımızı ifade ettik ve bunların bütün ülkeler tarafından **dile getirilmesinin**, bu ülkelerde demokrasinin yerleşmesi ve derinleşmesi açısından olumlu olacağını ifade ettik" diye konuştu.

dile getirmek: bkz. 18.b₁

133. 08.02.2011. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, partisinin grup toplantısında konuştu:

- a) “Başbakan pankart kaldıranlarla değil de bütün Kıbrıs halkı için besleme tabirini kullanıyor. Bunun altından nasıl kalkar bilmiyorum. Tarihte ilk kez bir başbakan kendi soydaşlarımıza besleme demiştir. Hazmedilir gibi değil. Pankart açan o 5-10 kişi Annan Planı’na destek veriyor ve sen de onların **sırtını sıvazlıyordun.**”

sırtını sıvazlamak: bkz. 60.a₃

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi Annan Planına destek verenler.

- b) “Biliyorsunuz Başbakan iki tarafındaki camdan konuşur. Sayın Başbakan irticaen konuşmak senin ne haddine her konuştuğunda **çam deviriyorsun.** Danışmanlarının Başbakan’ı uyarması lazım. Sen onlara besleme dedin. Çıkıp birisi sormaz mı sen denen aynaya bakmıyorsun diye.”

çam devirmek: karşısındakine dokunacak veya kötü bir sonuç doğuracak söz söylemek; pot kırmak.

Sözcelem öznesi Kılıçdaroğlu, sözce öznesi Başbakan Erdoğan olan esenliksiz deyim.

134. 18.02.2011. Kılıçdaroğlu, Düzce gezisi kapsamında Kaynaşlı ilçesini ziyaret etti. Kaynaşlı’da vatandaşları selamlayan Kılıçdaroğlu, yaptığı konuşmada halkın iktidarını kurmak için yola çıktıklarını belirterek destek istedi.

- a) “Eğer bir milletvekili milletin derdini **dile getirmiyorsa** o sizin değil birilerinin vekilidir. Ben de sizin dertlerinizi **dile getirenlere** oy vermenizi istiyorum”

dile getirmek: (2) bkz. 18.b₁

- b) “Halkın dertlerini çözmek için **yola çıktık**, geçmişte başka partilere oy vermiş olabilirsiniz, ama hazıranda halkın sorunlarını çözecek partiyi iktidar yapın.”

yola çıkmak: bkz. 97.b. Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimın öznesi CHP.

135. 20.02.2011. CHP’nin, Van’ın Edremit ilçesi Merit Şahmaran Oteli’nde düzenlenen 3 günlük “Siyasette Barış Stratejisi Çalışması” sona erdi. Kılıçdaroğlu, aynı otelde düzenlediği basın toplantısında açıklamalarda bulundu:

- a) “Seçim barajı yüzde 5 olsun diye bir düşünce var. Haksız gözaltı ve tutuklamalar tartışılan konulardandı. CHP’nin uzun süre bölgeye gelmemesi, bölge insanıyla diyalog kurmaması, kopukluğun oluşması ve bu sürecin uzun devam etmesi CHP’nin bu bölgede **kan kaybetmesine yol açmıştır.** CHP’den istenen bölgeye daha fazla gelin, yurttaşlarla daha fazla iç içe olun. Daha fazla diyalog kurun, sorunlarını çözecekseniz doğrudan gelin bu bölgede halka anlatın. Doğu ve Güneydoğu Anadolu insanıyla daha fazla buluşmayı önerdiler bize”

a₁ kan kaybetmek: güçsüzleşmek, etkisini kaybetmek.

Öznesi CHP olan esenliksiz deyim. Söylem değeri “özeleştirir”. Ölçünlü dil kullanımı.

a₂ yol açmak: bkz. 88.b. Esenliksiz deyim öznesi CHP.

- b) “Terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'ın 'Kürt sorununun' çözümünde oynayabileceği role ilişkin tartışmalar olduğu ifade edilerek, toplantıda sizin önünüze bu yönde bir seçenek geldi mi? CHP olarak Öcalan'ın sorunun çözümündeki olası rolüyle ilgili ne düşünüyorsunuz?” sorusuna Kılıçdaroğlu, “Benim bulunduğum bütün tartışmaların içinde böyle bir olay gündeme gelmedi. Böyle bir tartışma da söz konusu olmadı ama değişik görüşler kanaat önderleri tarafından **dile getirildi**” yanıtı verdi.

dile getirmek: bkz. 18.b₁ Edilgen biçimiyle kullanılmış olan deyim kılıcı öznesi “kanaat önderleri”.

136. 22.02.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu partisinin grup toplantısında konuştu:

- a) Ne demiştik, ailede kadının hesabına 600 TL yatırılacak. Başbakan yemedi içmedi gittiği her yerde buna **laf yetiştirmeye** başladı. “bunlar hesap kitap bilmiyor” demeye başladı. Onlar sosyal devleti bilmezler. Onlar devleti vatandaşa baskı aracı olarak görürler. Biz devleti hizmet aracı olarak görürüz.

laf yetiştirmek: birinin söylediklerine olur olmaz karşılık vermek, çene yarıştırmaya kalkmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi Başbakan Erdoğan. Teklifsiz dil kullanımı.

- b) Ben farklı bir merdivenden indim diye bir Başbakan bunu alıyor **ağzına doluyor**. Duran bir merdivenden süratle aşağı iniyoruz. Yanlışlarımız eksiklerimiz olabilir ama burada yok.

diline dolmak: 1) aynı şeyi durmadan ve her yerde tekrarlamak 2) bir kimseyi her yerde kötülemek.

Deyim değiştirilmiştir. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi Başbakan Erdoğan.

137. 26.02.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Ege Bölgesi Kars, Ardahan, Iğdır Dernekler Federasyonunun Halkapınar Spor Salonu'nda düzenlediği 2. Geleneksel Halk Şölenine katıldı.

- “Kars'ın yaylalarını bilirsiniz. Hayvancılıkta Kars sadece Kars'ı değil, Türkiye'yi besleyen bir kentti. Ama bugün bakın, Kars'ta yaşanan dramları görüyorsunuz. Orada yakınlarınız, akrabalarınız var. Onlar da kalkıp geliyorlar. Kars sürekli **kan kaybediyor**. Gönümüzde yatan herkesin doğduğu yerde karnının doymuş olmasıdır. Arzumuz budur.

kan kaybetmek: bkz. 135.a₁

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Kars.

138. 26.02.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, İzmir'in Ödemiş ilçesinde tarım mitinginde konuştu.

"12 Haziran'a az kaldı, Türkiye'yi adım adım dolaşacağım. Halkla kucaklaşacağım. Ta ki haramilerin iktidarını yıkıncaya kadar. Deniyor ki hayvancılık merkezi Küçük Menderes **kan ağlıyor**. Sadece burası değil Van'a, Muş'a, Yozgat'a gittim. Üretici **kan ağlıyor**. Bunlar ülkeyi düşünmüyorlar. Bu ülkede bir sorun varsa unutmayın o sorun Kemal Kılıçdaroğlu'nun sorunudur."

kan ağlamak: (2) bkz. 27.1. İki kez kullanılan esenliksiz deyimın özneleri Küçük Menderes'teki hayvancılık merkezleri ve üreticiler.

139. 02.03.2011. Londra temaslarının ikinci gününde gazetecilerin sorularını yanıtlayan Kılıçdaroğlu, Libya'daki gelişmelerle ilgili şunları söyledi:

Ben Sayın Başbakan gibi 'NATO'nun Libya'da ne işi var' gibi bir cümle kurmam. Eğer böyle bir olay varsa önce Dışışleri Bakanlığı'nın, NATO'dan sorumlu yetkililerin durumu değerlendirmeleri ve Başbakan'ı bilgilendirmeleri gerekir. Başbakan, Libya'ya müdahaleye karşı olduğunu söyledi. Ancak geçmişte de Rasmussen'in NATO Genel Sekreterliği'ne itiraz etmiş, ardından imza atmıştı. Yeniden **geri adım atıp** atmayacağını göreceğiz. Bu bağlamda temaslarımızda Türkiye'nin model ülke tartışmalarıyla ilgili olarak 'Ortadoğu haklarının Türkiye'nin batılı kişiliğine' özendiğini vurguladık."

geri adım atmak: bkz. 49.a₂

Esenliksiz deyimın öznesi Başbakan Erdoğan. Ölçünlü dil kullanımı.

140. 03.03.2011. Londra'daki temaslarının ardından gece saatlerinde yurda dönen CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu THY'ye ait bir uçakla Ankara'ya gitti. Kılıçdaroğlu, hareketinden önce Atatürk Havalimanı'nda gazetecilerin sorularını yanıtladı. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, gazetecilere yönelik bugün yapılan ev aramaları ve gözaltılarla ilgili sorular üzerine, şunları söyledi:

a) "Artık bu sürecin uzun süre böyle devam etmesi söz konusu değil. Gözaltına alınarak evlerinde arama yapılan kişiler, araştırmacı gazetecilik yapan ve bu konuda bütün ince ayrıntılara ulaşp topluma aydınlatmaya çalışan kişiler. Eğer gerçekler araştırılmasın, iktidarın söylemleri ile gazeteler çıksın, sayın başbakanın söyledikleriyle sadece gazeteciler meşgul olsun, deniliyorsa o zaman bunun adı demokrasi değildir. Gazetecilik zor bir görevdir. Haberin ayrıntılarına ulaşmak için **gecesini gündüzüne katan** bu insanlar çalışırlar, çaba harcarlar. Amaç kamu oyunu doğru bilgilendirmektir. Doğru bilgilendirmek için çaba harcayan insanları bu şekilde cezalandırır, baskı altına alırsanız doğru değildir. O nedenle hükümetin bu gibi konularda daha duyarlı olmasını istiyoruz"

geceyi (gecesini) gündüze (gündüzüne) katmak: bkz. 13.e₂ Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimın öznesi "haberciler".

- b) "Burada özellikle iktidarı destekleyen iktidarın her söylediğine 'evet' diyen gazeteci arkadaşlara bir çağrıda bulunmak istiyorum. Bunlar da gerçekten gazetecilik yapıyorsa bu olayların karşısında duyarlılıklarını **dile getirmeli** ve 'artık yeter' demeliler. Türkiye'de demokrasinin çitasını yükseltmek zorundayız. Hukukun üstünlüğüne inanıyorsak güçlülerin kendi hukuklarını oluşturmalarına karşı çıkmalıyız. İktidar karar alacak birilerin o kararın gereğini yapacak bunlar doğru olaylar değil."

dile getirmek: bkz. 18.b₁ Öznesi gazeteciler.

141. 06.03.2011. Kılıçdaroğlu, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve TCDD ortaklığıyla tamamlanan Aliaga Menderes Raylı Sistemi İZBAN'ın resmi açılışı dolayısıyla Alsancak Tren Garı'nda düzenlenen törende konuştu:

- a) "İzmir şimdiden toplu ulaşımın en çağdaş, en konforlu, en ucuz yapılan metropol kenti olarak Türkiye'de **tarihe geçti**. Zaten toplu ulaşım araçlarında 90 dakika içinde ilk binişten sonra tüm binişlerin ücretsiz olduğu tek kent İzmir.

tarihe geçmek: bkz. 129.d. Öznesi İzmir olan deyim esenlikli duygu değeri taşımaktadır.

- b) "Bu kentte yapılan işleri **görmezden gelmek**, başarıları gölgelemeye çalışmak İzmir gibi bir kente yapılacak en büyük haksızlık olacaktır. Biz CHP olarak Cumhuriyetin simge kenti olan İzmir ile gurur duyuyoruz. Ben İzmir'i herkesin yaşam tarzını, kültürünü, değerlerini, inancını özgürce yaşadığı bir ortam olarak görüyorum."

görmezden gelmek: bkz. 16.a. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

142. 11.03.2011. Kılıçdaroğlu, Türkiye Gazeteciler Federasyonunun (TGF) Sheraton Otel'de "Anadolu Medyası Liderlerle Buluşuyor" konulu toplantısındaki konuşma yaptı:

- a) Televizyonlarda tanınmış bazı kişilerin yaptıkları her tartışma programında kasıtlı olarak, sözü sürekli CHP'ye getirmeye çalıştığını ileri süren Kılıçdaroğlu, "Bu eleştirilere kesinlikle **kulak asmayın**. Anket palavralarına kesinlikle inanmayın. Yok efendim yüzde 50'ymiş, yok yüzde 58'i hedefliyorlarmış. İsterseniz yüzde 100'ü hedefleyin ben sizi o koltuktan indirmeye kararlıyım"

kulak asmak: bkz. 4.c₁ Deyim olumsuz biçimiyle kullanıldığından esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır.

- b) "Hukuk tanımayan, hukuk dışı her işlerin içinde olan savcılar. Onlara sesleniyorum. Çarşaf çarşaf, kişilerin özel hayatıyla ilgili belgeleri yandaş gazetelere servis eden savcılara sesleniyorum. Bana demesinler emniyet yaptı, onları da siz yönetiyorsunuz ve bunları **görmemezlikten gelen** savcılara sesleniyorum, demokrasiyi katleden savcılara sesleniyorum. Özgürlükleri sınırlayan savcılara sesleniyorum. Türkiye'nin batıdaki tablosunu siz değiştirdiniz. Türkiye'de demokrasi ve özgürlüklerin olmadığını siz kanıtladınız. Bugün iktidarın gücünü arkanızda görebilirsiniz ama hiçbir güç baki değildir, gün gelecek siz de bunun **hesabını vereceksiniz**."

b₁ görmezden gelmek: bkz. 16.a. *Deyim değiştirilmiştir.* Öznesi savcılar olan esenliksiz deyim.

b₂ hesap vermek: bkz. 53.b₂ Öznesi “savcılar” olan deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

143. 16.03.2011. Kılıçdaroğlu, partisinin Meclis grubunda konuştu:

- a) “Askerlikle ilgili sözlerimize Başbakan **esmiş köpürmüş**, ‘Vay efendim nedir bu?’ diye. Arkadaşlar ‘Başbakan’la tartışmaya girmeye gerek yok, o hep bağırıp, çağırır, ateşi yükselir, tansiyonu yükselir, şekeri yükselir’ diyor. Sen çocuğuna valinin gözetiminde 21 gün askerlik yaptırırken hoştu da milletin çocuklarına gelince **ağırına mı gitti**. Ama biz söyleyelim; üniversite öğrencileri yaz tatilinde yapacaklar askerliğini. Efendim diyorlar ki ‘Olur muymuş?’ Sizin dünyadan haberiniz yoksa ne yapalım, günah bende mi? Zaten dünyadan haberin yok. Ne söylesek itiraz ediyor.”

a₁ esip köpürmek: Esip köpürmek diye bir deyim bulunmamaktadır. Esip gürlemek deyiimiyle karıştırıldığı düşünülmektedir.

a₂ ağırına gitmek: onuruna dokunmak veya gücüne gitmek.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Başbakan Erdoğan.

- b) “Bakın Çin, nükleer santralle ilgili bütün çalışmalarını durdurdu. Dolayısıyla bizim de bu konuya sağduyulu bakmamız lazım. Daha dikkatli olmamız lazım. Felaketleri görüyorsunuz. O felaketlerden **ders çıkarmamız** lazım.”

durumdan ders çıkarmak: bkz. 105.b. Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Türkiye. Ölçünlü dil kullanımı.

144. 17.03.2011. CHP İstanbul İl Başkanlığı ve DİSK tarafından ortaklaşa düzenlenen “Sosyal Demokrasinin Sosyali Nedir?” konulu konferansa katılan Kılıçdaroğlu, burada bir konuşma yaptı:

- “1971 yılında Türkiye, aile sigortasını getirmeye söz vermiş, parlamentodan yasa geçirmiş, Uluslararası Çalışma Örgütününün 102 sayılı sözleşmesini onaylamış. Bu 40 yıllık bir hayaldir. 40 yıllık hayali biz **dile getirdik** diye isyan ediyorlar. Bu hayali gerçekleştireceğiz.”

dile getirmek: bkz. 18.b₁ Öznesi CHP olan deyim.

145. 19.03.2011. Kılıçdaroğlu, Balıkesir’de Seyit Onbaşı’nın anıt mezarında düzenlenen törende konuştu:

- “Bu adam size söz veriyor; bugüne kadar tavrım, duruşum insana yaklaşımım ortada. Bize güvenmelerini istiyoruz; güvenin askerlik, aile sigortası, seçim barajı, dokunulmazlık, taşeronlaşma, anayasa değişikliği konusunda **adım atalım**. Görecekler ki daha modern daha uygar daha eşitlikçi bir Türkiye kuracağız. Tüm vaatlerimizi yerine getireceğiz; getirsek de getiremesek de bir sonraki seçimde kendi yüreklerindeki partiye oy vermeleri için dahi CHP’ye oy vermelerini istiyoruz. Bize oy verin, bilin ki oy verdiğiniz için dua edeceksiniz.”

adım atmak: bkz. 6.b₂ Öznesi CHP olan esenlikli deyim.

146. 19.03.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Gebze Cumhuriyet Meydanı’nda yaklaşık 10 bin kişinin katıldığı ‘Taşeronlaşmaya dur de’ mitinginde konuştu:

"Biz Ecevit'in geleneğinden geliyoruz. Amerikalılar 'Afyon ekmeyeceksiniz' dedi ama o 'Sen kim oluyorsun' dedi. Onlar hep ceplerine çalıştılar. Biz sizin için çalışacağız. Onların bütün yakınları **köşeyi döndü**. Bizim dönemimizde millet **köşeyi dönecek**. Milletın zenginliğı esas olacak."

köşeyi dönmek: bkz. 117. Bağlama göre duygu değeri değışebileceğ olan deyim ilk kullanımında esenliksiz (özne: onlar = hükümet), ikinci kullanımında ise (özne: millet) esenlikli bir duygu değeri taşıyor.

- 147.** 20.03.2011. Kılıçdaroğlu, Balıkesir'de bazı sivil toplum temsilcileriyle toplantı yaptı:
- a) Biz nükleere karşı değiliz. Bu teknolojinin Türkiye'ye gelmesini isteriz. Ama nükleer santral yapılınsın mı yapılmasın mı buna siyasetçi değil, bilim insanları ve mühendisler karar versin. Türkiye 20 milyar dolara anlaşma imzaladı, aynı santral Rusya'da 10 milyar. Santralde elde edilecek elektriğın kilovat saati 13.5 sent olacak. Oysa Batıda 3-4 sent. Ciddi bir **kazık yiyoruz**.

kazık yemek: aldatılmak, kazıklanmak

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Türkiye. Teklifsiz/argo dil kullanımı.

- b) Bir işçi ikinci sendikaya üye olacaktı. Bir sendikaya üye olan işçinin işine **son veriliyor**, **hesap soruyor** musun? Size işçi, esnaf Kemal'in sözü bu düzeni değıştireceğiz. Sendikalaşmayı yok etmek, emekçileri asgari ücrete mahkum etmek, için taşeronlaşmayı getirdiler, biz **son vereceğiz**.

b₁ hesap sormak: bkz. 120. Ölçünlü dil kullanımı.

b₂ son vermek: (2) bitirmek, sona erdirmek.

İlk kullanımında nesnesi olumsuz ("işçinin işine") olduğı için esenliksiz değeri taşıyan deyimın öznesi hükümet; edilgen biçimiyle ikinci kullanımında nesnesi esenliksiz ("mahkum etmek") olduğı için söylem içinde esenlikli bir değeri taşıyan deyimın öznesi CHP. Ölçünlü dil kullanımı.

- 148.** 22.03.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu partisinin grup toplantısında konuştu: Başbakan'a rüşvet defterini gönderdim. Bana "Rüşvetle ilgisi yok. Altında imza yok" diye cevap verdi. Rüşveti alan bir de altına imza atacakmış. Rüşvet defterini görmeyen hamisi olan **sırtını sıvazlayan** biri var Başbakanlık koltuğında oturuyor, adı Recep Tayyip Erdoğan onu bütün millete şikayet ediyorum. Nasıl olur da bir Başbakan rüşvet defteri konusunda bu kadar **kayıtsız kalabilir**.

148₁ sırtını sıvazlamak: bkz.60.a.3

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Başbakan Erdoğan.

148₂ kayıtsız kalmak: önem vermemek, umursamamak

Esenliksiz deyimın öznesi Başbakan Erdoğan.

149. 25.03.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği'nin (TÜSİAD) genel seçim öncesi düzenlediği "Siyasi Parti Genel Başkanları Toplantı Dizisi"nin ilk konuğu oldu.

"1920'lerden bu yana geliştirmek için çaba harcadığımız demokrasi ve özgürlüğü Türkiye'ye getirmek istiyoruz. Devletin baskıcılığından, sivil toplumun özgürlüğüne geçmek istiyoruz. Eğer demokrasinin **çıtasını yükseltecekseniz** bireysel hak ve özgürlüklere daha fazla **kapı aralamak** zorundasınız. Bunu yapacağız. Bu konuda kararlıyız."

149₁ çıtayı yükseltmek: hedefi yüksek belirlemek.

149₂ kapı aralamak: bir konuya giriş yapmak, karşısındakini hazırlamak.

İki deyimim de öznesi CHP olup, esenlikli duygu değeri göstermektedir. Ölçünlü dil kullanımı.

150. 27.03.2011. Kılıçdaroğlu, milletvekili aday adaylarıyla Anadolu Gösteri ve Kongre Merkezinde bir araya geldi.

"Basılmamış kitaplar imha ediliyor. Akli olanların aklına gelmeyecek bir şey ancak şeytanın aklına gelir bu kadar şey. Sonra diyorsunuz ki 'biz yapmadık'. Kim yaptı? Yargı yaptı. Bu ülkede Başbakan kim? Adına 'Recep Tayyip Erdoğan' diyorlar. Sen Başbakansan bunları **görmemezlikten mi geleceksin**, yeri geldiği zaman en ağır eleştirileri yargıya yaptın, niçin burada suskun kalıyorsun?"

görmezden gelmek: bkz. 16.a.

Deyim değiştirilmiştir. Öznesi Başbakan Erdoğan.

151. 29.03.2011. Kılıçdaroğlu, partisinin TBMM Grubunda konuşma yaptı:

Yasa tasarısının gerekçesinde, "Yeni hükümet kurulacak, bu uzun sürer, ülkenin beklemeye tahammülü yok" denildiğini belirten Kılıçdaroğlu, "9 yıldır neredeydin sen, **armut mu topluyordun?** 9 yıldır bu milletin **ensesinde boza pişirdin**" dedi.

151₁ eli armut toplamak: kavgada vurana karşılık vermek. (Yurtbaşı, 1996)

Deyim eksilteli olarak kullanılmıştır. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

152₂ ensesinde boza pişirmek: 1) birini çok üzme, tedirgin etmek2) birini bir işi yapıp bitirmesi için sürekli sıkıştırmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimim öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi Türk Milleti. Teklifsiz dil kullanımı.

152. 02.04.2011. Kılıçdaroğlu, Antalya Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliğini (AESOB) ziyaret ederek, esnafla bir araya geldi:

"Birisi demiş ki, 'Efendim çıraklık dönemi, sonra kalfalık, şimdi ustalık dönemindeyiz.' Sevsinler senin ustalık dönemini, malı götürme dönemi. Bugün açın tüm gazetelerin

manşetlerini görün, YGS sınavı. Çocuklarımız sınava girdi, gizli kapaklı formüllerle yine birileri avantaj sağladı. Çocuklarımızın **hakkı yeniyor**. İşte ustalık dönemi bu.

hak (hakkını) yemek: başkalarının hakkını vermemek.

Edilgen biçimiyle kullanılmış esenliksiz deyim. Gizli özne hükümet.

153. 04.04.2011. Kemal Kılıçdaroğlu, Ataşehir Deniz Gezmiş Parkı'nın açılışında konuşma yaptı:

- a) Ne diyor Başbakan, “Biz yargıya müdahale etmiyoruz, yargıda bize müdahale etmesin” diyor. 13 Haziran’da yargıyı bağımsız kılacağız. Özel yetkili mahkemelerin tümünü kaldıracacağız. Türkiye’de 12 milyon yoksul insan var. Binlerce çocuk yatağa aç giriyor. Diyarbakır’da bir kadın kardeşimiz sabah çocuklarına kahvaltı veremedi diye intihar ediyor. 13 Haziran’da bu tabloya **son vereceğiz**.

son vermek: bkz. 147.b.2.

Nesnesi esenliksiz olduğu için esenlikli değer taşıyan deyim öznesi CHP. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) İcazeti kimseden almayacağız, halktan alacağız. Hesabımız emek üzerine, alın teri üzerinedir. Bizim hesabımız budur. Bu ülkeye temiz siyaseti nasıl getireceğiz, göreceksiniz. **Yangından mal kaçırır gibi** kanun hükmünde kararname getirip milletin **kuyusunu kazdılar**. Siyasetçiyi Türkiye’nin en güvenilir adamlarından biri yapmak için **yola çıktık**.

b₁ yangından mal kaçırır gibi: bir işte gereksiz telaş ve ivedilik göstererek, herkesten saklamaya çalışarak.

Esenliksiz deyim örtük öznesi AKP.

b₂ kuyusunu kazmak: birinin yıkımına çalışmak, kötü duruma düşmesini istemek.

Esenliksiz deyim öznesi AKP, nesnesi Türk Milleti.

b₃ yola çıkmak: bkz. 97.b.

Nesnesi (“Siyasetçiyi Türkiye’nin en güvenilir adamlarından biri yapmak için”) esenlikli olan deyim öznesi CHP.

- c) “Yargıyı bağımsız kılacağız. Seçim sandıklarına hep beraber **sahip çıkacağız**. Birisi bize görev vermedi demeyin bana. Hepimiz görevliyiz, yurtseveriz, hepimiz sandıklara **sahip çıkacağız**.”

sahip çıkmak:(2) bkz. 84.a.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyim öznesi CHP. Ölçünlü dil kullanımı.

154. 04.04.2011. Kılıçdaroğlu, TOBB Yönetim Kurulu Toplantısı'na katıldı. Buradaki konuşmasının ardından gazetecilerin sorularını yanıtladı.

- a) Kaliteli bir demokrasi özgürlükten geçer. Türkiye’de demokrasi sorunu da var. Ben eminim sizler cep telefonlarınızla rahat konuşamıyorsunuz, o zaman bir demokrasi sorunu var.

Özgürlük ve demokrasinin **askıya alındığı** veya **yara aldığı** yerde sorun bizim düşündüğümüzden çok daha hızlı büyür.”

a₁ askıya almak: bkz. 81.a.2

Edilgen biçimiyle kullanılan esenliksiz deyim.

a₂ yara almak: 2) *mec.* itibar kaybetmek; zarar görmek

Esenliksiz iki deyimden ortak öznesi “demokrasi”.

- b) “29 ilde ön seçim yaparak, önemli bir başarıya **imza attık**, ortaya çıkan sonuçlar şu; Türkiye değişim istiyor. Bir ilimizde birinci ve ikinci sırada kadın milletvekili adayları çıktı ve ön seçimden bizim düşündüğümüzden daha fazla kadınlar çıktı, bundan da son derece mutluyuz.”

(bir şeye) imza atmak: imzalamak

Nesnesi (“başarıya”) esenlikli olan deyimden öznesi CHP. Ölçünlü dil kullanımı.

155. 04.04.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, CHP İstanbul Milletvekili Çetin Soysal'ın başkanlığını yaptığı İstanbul Yaşam Derneği tarafından Mövenpick Hotel'de düzenlenen gecede tiyatro sanatçılarıyla biraraya geldi.
“Haksızlığa karşı herkesin isyan etmesi gerektiğini belirten Kılıçdaroğlu,"Baş kaldırması lazım. İtiraz etmesi lazım. Bunu yapmayın demesi lazım. Ama geldiğimiz noktada sesini yükseltenlerin sayısı gittikçe azalıyor. Bu toplumda bir karamsarlığa **yol açıyor**. Gelin sesimizi biraz daha yükseltelim. Bedel ödenecekse bedel ödemekten korkmayalım. Çünkü toplumu ileriye taşımak için bedel ödeyenler bu toplumun aydınlık yüzü olmuşlardır. onları her zaman saygıyla andık. Bundan sonra da anacağız. Bedel ödeyenler tarihe adlarını görkemli sayfalara işlemişlerdir.”

yol açmak: bkz. 88.b.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

156. 09.04.2011. Kılıçdaroğlu, Hürriyet'in sorularını yanıtlarken bazı değerlendirmelerde bulundu:

- a) “Bu konuda çok dikkatli davrandık. Olayı siyasallaştırmak istemiyoruz. Çünkü bu olay 1.7 milyon gencin yüreklerini hoplatan bir konu. Bu gençlerimizin, ailelerinin beklentileri var, gençler isyan ediyorlar. Bunu siyasi ranta dönüştürüp milletin önüne çıkma kolaylığına girmek istemedik. Bu tür kurumlar güven kurumudur, oraya seçilecek insanların topluma güven vermesi, birikimi, liyakati olması şart. Bütün bunları **ters yüz ediyorsunuz**, sırf benim yandaşım, diye birilerini getiriyorsunuz, o da sizin istediğiniz gibi bir sonucu ortaya koyuyor. İdeali olan gençlerin gelecek umudunu karartmak ÖSYM Başkanı'nın görevi midir Allah aşkına?

ters yüz etmek: 1) *mec.* değiştirmek.2) *mec.* işleri bozmak; 3) *mec.* şüpheli duruma sokmak

Esenliksiz deyimden örtük öznesi AKP iktidarı.

- b) “Cumhurbaşkanı **geri adım attı**; çünkü itiraf ortaya çıktı, **geri adım atmak** zorunda kaldı. Sayın Cumhurbaşkanını yanıltan ÖSYM Başkanı’dır. Bir ülkenin cumhurbaşkanını yanıltmak ağır suçtur, ahlaki olarak ağır bir suçtur. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti’ni temsil ediyor, nasıl yanıltırsınız? Hem yanıltıyor hem de yerinde kalıyorsunuz. Sayın Cumhurbaşkanı kendiliğinden çıkıp konuşmadı ki, ÖSYM Başkanı ile konuştuktan sonra ‘İkna oldum’ dedi. Nasıl Cumhurbaşkanı’na yanlış bilgi verir?”

geri adım atmak(2): bkz. 49.a.2.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimim öznesi Cumhurbaşkanı.

- 157.** 13.04.2011. CHP Ankara İl Başkanlığı Seçim Koordinasyon Merkezi’nin açılışı öncesi gazetecilerin sorularını yanıtlayan Kılıçdaroğlu, eski Genel Başkan Deniz Baykal ve eski genel sekreter Önder Sav’la ilgili şunları söyledi:
“Ben kurultay sürecinden itibaren CHP’de değişimi ve dönüşümü sağlayacağımızı, partiyi gençleştireceğimizi, daha fazla genç ve kadının, milletvekili listelerinde yer alması gerektiğini ısrarla söylemişim. Hem bunu söyleyeceksiniz, hem eski yapıyı koruyacaksınız, bu doğru değil. Biz değişim söylemini **dile getirdik** ve bunun arkasında durduk. Ama şunun da **altını** özellikle **çizeyim**: Sayın Önder Sav’ın da Sayın Deniz Baykal’ın da parti listelerine giremeyen, partimize emek vermiş arkadaşların geçmişteki hizmetlerini minnetle, şükranla anıyoruz. Onlar partimizin üyeleridir. Her koşulda yanımızdadırlar, beraber çalışacağız.”

157₁ dile getirmek: bkz. 18.b.1.

Deyimin öznesi CHP.

157₂ altını çizmek: bkz. 62.1.

Deyimin öznesi Kılıçdaroğlu. Ölçünlü dil kullanımı.

- 158.** 14.04.2011. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Ankara’dan İstanbul’a hareketinden önce Esenboğa Havalimanı’nda gazetecilerin sorularını yanıtladı.
Amerikan Büyükelçisi’nin Türkiye’deki özgürlükler ile ilgili eleştirileri hatırlatılan Kılıçdaroğlu, şunları söyledi: “Türkiye’de özgürlüklerin yeterince olgunlaşmadığını, sadece Amerikan Büyükelçisi değil, Avrupa’daki parlamenterler de, Türkiye’deki entelektüel çevreler de **dile getiriyorlar**. Burada önemli olan, Türkiye’deki özgürlükleri genişletmektir. Sayın Başbakan oraya gitti ve bu tür sorulara muhatap oldu. Onlar, medya üzerindeki baskıları araştırmak üzere, Türkiye’ye bir heyet gönderiyorlar. Yargının bağımsız olmadığını da AB’nin raporları defalarca yazdı. Bu raporlardan birisine de, Sayın Başbakan, ‘Dengeli bir rapor’ demişti. Türkiye’de değişen bir şey yok. O yüzden, Sayın Başbakan’a yöneltilen soruları, biz ve hükümet **dikkate almamız**. Bir başbakan, ‘Keşke bu sorular bana sorulmasaydı’ demeli ve daha tutarlı bir tutum izlemeli”

158₁ dile getirmek: bkz. 18.b.1.

Özne: “Amerikan Büyükelçisi, Avrupa’daki parlamenterler, Türkiye’deki entelektüel çevreler”; nesne “Türkiye’de özgürlüklerin yeterince olgunlaşmadığını”

158₂ dikkate almak: göz önünde bulundurmamak, hesaba katmak, gereğini düşünmek.

Zorunluluk kipi ile kullanılmış olan esenlikli duygu değeri taşıyan deyimim öznesi AKP ve CHP.

159. 15.04.2011. Beşiktaş'taki CHP 2. Bölge Seçim Koordinasyon Merkezinin açılışını yapan Kılıçdaroğlu, yaptığı konuşmada, seçim için sürenin giderek azaldığını belirterek, projeleri, hedefi olan tek partinin CHP olduğunu söyledi.

- a) “Şimdi düşünün sınav yapıyorsunuz, önce, 'Bir şey yok' diyorsunuz, arkasından, bunu başkasına yüklüyorsunuz, arkasından, 'Şifre vardı, ama kusura bakmayın', diyorsunuz. Bir de **özrünüz kabahatinizden büyük**, 'Karamsar ortam yaratanlar hakkında suç duyurusunda bulunacağız' diyorsunuz.

özrü kabahatinden büyük: bir suç veya kabahat için özür dilerken daha büyük suç işleyen kimseler için söylenen bir söz.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın örtük öznesi AKP hükümeti. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) “Afişlerimizde, 'CHP varsa, herkes için var' yazıyor. Bunu söyledik. CHP herkes için varsa kimseyi ötekileştirmeyeceğiz. Ötekileştirmeye hakkımız yok. CHP sağa kaydı, sola kaydı böyle bir şey yok. CHP, köklerini, tarihin derinliklerinden, Kuvayimilliyeden alan bir partidir. Bir siyasal anlayıştır, güçtür. Bizim dünya görüşümüzü, ilkelerimizi benimseyen herkesin partimiz çatısı altında yeri var. **Helal süt emmiş** bütün yurttaşlarımızı CHP çatısı altına bekliyorum. Geliyorlar gelecekler.”

helal süt emmek: doğruluktan ayrılmamak.

Esenlikli deyimın öznesi yurttaşlar. Ölçünlü dil kullanımı.

160. 20.04.2011. Kılıçdaroğlu, Hilton Oteli'nde gazete ve televizyonların ekonomi müdürleri, ekonomi redaktörleri ile bir araya geldiği toplantıda partisinin yeni ekonomi stratejisini açıkladı.

- a) “AK Parti'yi denediler, geldiğimiz nokta belli. Biz saydam bir politika izleyeceğiz. Her kuruluşun **hesabını vereceğiz**. Bizim kadrolarımız 3-4 bakanlar kurulu oluşturabilecek kapasitede. Türkiye'ye lig atlatabiliriz, atlatmakta da kararlıyız. Kendi cebimizi düşünmüyoruz, ülkeyi düşünüyoruz ve Türkiye bu ekonomi yönetimini, siyasal yönetimini de **hak etmiyor**. Enerjisini gereksiz pek çok alanda kaybediyor. Biz enerjimizi yönlendireceğiz. Demokrasiye özgürlüğü getireceğiz, bunu tartışma alanının tamamen dışına çıkaracağız. Türkiye'nin temel gündemi ekonomi olmalıdır.”

a₁ hesap vermek: bkz. 53.b.2.

Öznesi CHP.

a₂ hak etmek: bkz. 73.

Dilde esenlikli olan deyim söylemde olumsuz biçimiyle kullanıldığı için esenliksiz duygu değeri taşımaktadır.

- b) “Enerjide yapılması gereken yatırımlar yapılmadı. Nükleer santralle ilgili 20 milyar dolarlık bir anlaşma yapıldı. Bununla sağlıklı rekabet ortamı yaratmanın güçlüğünü biz de biliyoruz ama bunu söyleyen sadece biziz. Bu ülkenin işverenleri **ses çıkaramıyor** korkudan. Bu anlaşmayı hangi koşullarda yaptınız diye kimse soramıyor. O anlaşmanın sanayicilere getirdiği ciddi bir maliyet yükü var ama **ses çıkaramıyorlar**. İktidar olduğumuzda bu anlaşmaların arkasındaki gerekçeleri bulacağız. Gerekirse oturup değerlendireceğiz. En ciddi sorunumuz enerji.”

sesini çıkarmamak: (2) bir şey üzerindeki düşüncesini söylememek.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün öznesi işverenler.

161. 23.04.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, TBMM Genel Kurulu'nun özel gündemli toplantısında konuştu.

“Bu Meclis'i kapatmaya çalışanların, darbecilerin getirdiği seçim barajını savunuyorlar. İstikrar asıl, o gasp edilen oylarla yurttaşların özgürlüklerine, bu milletin zenginliklerine **göz dikilirse** bozulur. İstikrar demokratik olduğu sürece makbuldür. Meclis'in yetkilerini budayarak gelen istikrarın adı istikrar değil, istibdattır.”

göz dikmek: bkz. 98.b.1.

Edilgen biçimiyle kullanılmış esenliksiz bir deyim.

162. 24.04.2011. Kemal Kılıçdaroğlu, 12 Haziran seçimleri için partisinin ilk mitingini Samsun Cumhuriyet Meydanında yaptı:

a) “Sen tutuyorsun kendi kafana göre bir raylı sistem yapıyorsun, bin 260 minibüs şoförü perişan olacak. Bunun adı, 'Samsun benim için önemli değil, ben ceketimi de koysam nasıl olsa bana oy verirler. Samsun **çantada keklük**' demek anlayışlıdır. Siz **çantada keklük** misiniz? O zaman yaklaşık 10 bin kişi bundan ötürü perişan, mağdur oldu. Biz Samsun'dan yola başlarken bir bildiğimiz var. Samsun'un, Samsunlunun neye, nasıl, niçin tepki verdiğini biliyoruz.”

çantada keklük: bkz. 126.

b) “‘Afyon ekilmeyecek’ diye dayatıldığı zaman ‘Ekilecek’ diyen Ecevit'ti. ‘Kıbrıs'a çıkamazsınız’ dendiğinde Kıbrıs'a çıkan Ecevit'ti. Şimdi kalkıyorlar Ecevit'i istismar ediyorlar. Sen Ecevit'in **tırnağı bile olamazsın**. Rahmetli Ecevit halkın iktidarını kurmada en önemli **adımı atan** kişidir. Ecevit'e **dil uzatıyorsun**. Sen kim, Ecevit kim? Adını ağzına alman için önce bir abdest alman lazım.”

b₁ (birinin) tırnağı olamamak: birinden değerce çok aşığı olmak.

Esenliksiz deyimün öznesi Başbakan Erdoğan.Eski başbakanlardan Ecevit'le karşılaştırılmak için kullanılmış bir deyim.

b₂ adım atmak: bkz. 6.b.2.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimün öznesi Ecevit.

b₃ dil uzatmak: bir kimse veya bir şey için kötü söylemek.

Esenliksiz deyimün öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi Ecevit.

163. 27.04.2011. Kemal Kılıçdaroğlu, Edirne Selimiye Camii Meydanı'nda toplanan yaklaşık 10 bin kişiye seslendi:

a) "Gücümüz dayanağımız halktır. Size güveniyor ve yetki istiyoruz. Yetki verin haramilerin saltanatını **al aşığı edelim**. Bize diyorlardı ki, CHP hiçbir zaman proje üretmez. CHP eleştirir milletin derdi ile ilgilenmez. Ne yaptık, onları projeye boğduk. Bütün projelerin halka dokunan sorunlarını çözen birebir halkın sorunlarını çözsün projeler ile **yola çıktık**.

Ne vardı memlekette yoksulluk vardı. Yoksulluğu çözmek için oturduk düşürdük taşındık hesap yaptık kitap yaptık, 6 ay çalışıp çıkardık adına aile sigortası dedik. Aile mutlu olsun huzurlu olsun diye proje ürettik.

a₁ al aşığı etmek: birini mahcup etmek, bozmak; tahtından indirmek.

Bağlama göre anlam kazanabilecek olan deyim burada esenlikli bir duygu değeri taşıyor. Öznesi CHP, nesnesi “haramilerin saltanatı” diye nitelenen AKP hükümeti. Teklifsiz dil kullanımı.

a₂ yola çıkmak: bkz. 97.b.

- b) "İtiraz ettiler, efendim ne yapıyorsunuz dediler, vatani kim savunacak dediler. Senin oğlun 21 gün askerlik yaptı. Biliyorsunuz değil mi, **el bebek gül bebek** valinin gözetiminde askerlik yaparken bu aklına gelmiyor. Vatandaş Mehmet efendinin çocuğu 15 ay yapıyor. Memleketi kim savunacak, senin çocuğunda bu memleketi yeri geldiğinde savunur, ona inanıyoruz onlar gibi değiliz. Şuna inanıyoruz ruhumuzda kuvayı milliyeye ruhu var. Kuvayı milliyeye dokuları ile dokunduk biz."

el bebek gül bebek: nazlı, şımarık bir biçimde.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün öznesi Başbakan Erdoğan'ın oğlu.

- c) "Daha ne sürpriz olacak hepsini biliyoruz. Eğer bir adamın **ar damarı çatlamadıysa** o koltuktan ayrılması lazım. Çocukların hayalini çalmak, geleceğini çalmak onların hayallerini yıkmak umutlarını söndürmek kimin görevidir. Böyle bir anlayış olabilir mi. Bu ailelerin dramını düşün yemediler yedirdiler, giymediler giydirdiler. Sağlıklı bir demokraside bu tür hata yapanlar onurları ile çekilirler. Bir adam bütün bunlara rağmen koltuğunda otururum derse arkasında bir siyasi güç var demektir."

ar damarı çatlamış: utanç duyulacak şeyleri sıkılmadan yapan, utanmaz.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün örtük öznesi ÖSYM başkanı. Teklifsiz dil kullanımı.

164. 28.04.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Balıkesir'deki Kuvayı Milliyeye Meydanı'nda partisinin düzenlediği mitingte yaklaşık 15 bin kişiye hitap etti:

- a) "Güzel bir pankart var. 'Çiftçi CHP ile nefes alacak' diyor, altında da iki simit var. 'Simate muhtaç kaldık' diyor. Çok güzel pankart. Simitleri koruyun. Ona bile **göz dikerler**. Onu bile yiyemezsiniz.

göz dikmek: bkz. 98.b.1. Esenliksiz deyimün öznesi AKP.

- b) Askerliği 15 aydan 9 aya, sonra 6 aya indireceklerini söyleyen Kılıçdaroğlu, Biz bunu söyleyince 'Memleketi kim savunacak' dediler. Senin çocuğun 21 gün Burdur'da, Vali'nin gözetiminde **el bebek gül bebek** askerlik yaparken bu aklına gelmedi mi? Vatandaşın çocuğu 9 ay yapacak, hemen atlıyorsun 'Kim savunacak' diye. Gelirken köydeki şehit annesi dedi ki 'Benim çocuğum şehit oldu' diyor. 'Kimse ölmesin' diyor. Biz kimsenin ölmesini istemeyiz. Herkes yaşamalı, huzur içinde olmalı. Barışı, halkın iktidarında biz

getireceğiz. Güneyde, kuzeyde, doğu da, batı da Türkiye'yi barış coğrafyası yapacağız" diye konuştu"

el bebek gül bebek: bkz. 163.b.

- c) "Öğrencilerin durumu malum. Artık öğrencilere yeni şifreler üretecekler herhalde. Türkiye'nin en güvenilir kuruluşlarından biri ÖSYM, 6 ayda en güvenilmeyen kurum haline getirildiyse bilin ki bu ülke nasıl yönetiliyor. 'Şifre var mı?' denildiğinde önce, 'Yok' dediler. Sonra 'Sehven' dediler. Sonra, 'Vallahi var' dediler. 'Vallahi var' diyen adamın oradan ayrılmış olması lazım. Ama o adamın **ar damarı çatladıysa** koyverin gitsin."

ar damarı çatlamış: bkz. 163.c.

165. 01.05.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Hatay'daki mitinginde halka seslendi:

Biz 'Gençlerin askerlik süresini önce 9 aya aşamalı olarak da 6 aya indireceğiz' dedik. Recep Bey telaşlandı; 'Peki memleketi kim savunacak' diyor. Cevabı benden iyi biliyorsunuz. Senin oğlun 21 gün valinin gözetiminde **el bebek gül bebek** askerlik yaparken geldi mi aklına memleket savunması? Ey Recep Tayyip Erdoğan memleketin savunulması için sana ihtiyacımız yok.

el bebek gül bebek: bkz. 163.b.

166. 02.05.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Adıyaman Emniyet Meydanı'nda halka seslendi:

- a) Bu tütün, Adıyaman'ın onurudur. Adıyamanlının alın teri vardır bunda" diye seslenen Kılıçdaroğlu, şöyle devam etti: "Sen kalkacaksın Amerikan sigaraları satılsın diye Türk tütününü yasaklayacaksın, bir de kalkacaksın Rahmetli Ecevit'e **dil uzatacağım**. Afyon ekimini yasaklamışlardı, Ecevit ne yaptı? Direndi, 'benim köylüm bu ülkede afyon da ekecektir, alın terinin karşılığını alacaktır. Tütünü Adıyamanlı ekecek, biz bunu yapacağız. Karşılığını da alacak. Onlar yasak getirecek, biz özgürlük getireceğiz. Bizim özgürlük anlayışımız sadece düşünce özgürlüğü değil. Aynı zamanda emeğe, çiftçiye özgürlük getireceğiz. Kota denen uygulamalara **son vereceğiz**."

a₁ dil uzatmak: bkz. 162.b₃. Öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi Ecevit olan esenliksiz deyim. Teklifsiz dil kullanımı

a₂ son vermek: bkz. 147.b₂. Öznesi CHP, nesnesi esenliksiz ("kota") olduğu için esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) Dün, 1 Mayıs'ta genç çocuklarımız bir pankart açmışlar, 'Cin Ali'yi istemiyoruz' diyorlar. Dedim ki 'Cin Ali'de bir sempati var, bunda o da yok'. Eğer bir adamın **ar damarı çatlamadıysa** 1 milyon 700 bin çocuğun günahını omuzlarında taşıyamaz. 1 milyon 700 bin çocuğumuzun umudunu söndürmek, onlara şifreli sınav yaptırmak hiç kimsenin hakkı da değil, yetkisi de değil. Onlardan bunun **hesabını soracağız**.

b₁ ar damarı çatlamış: bkz. 163.c.

b₂ hesap sormak: bkz. 120.

Öznesi CHP.

167. 05.05.2011. Kılıçdaroğlu, Malatya mitinginde halka seslendi:

- a) “Ben hiç kimsenin önünde **diz çökmem**. Ben hiç kimseden talimat almam, ne Amerika'dan ne başka bir yerden. Sadece ve sadece talimatı halkımdan alırım ben.”

diz çökmek: 1) dizlerini yere koyarak oturmak 2) dize gelmek.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim olumsuz biçimiyle kullanıldığı için esenlikli değer kazanmıştır. Öznesi Kılıçdaroğlu.

- b) Yazık günah değil mi? Fabrika orada duruyor. Yandaş var. Yandaşlara kaynağı aktaracaklar. Benim için ne var. Benim için yandaş yok, vatandaş var. Biz vatandaş için çalışacağız, üreteceğiz, vatandaş için **alın teri dökceğiz**. Hiç kimseyi ötekileştirmeyeceğiz. Birilerinin yaptığı gibi. Herkesin inancına, herkesin etnik kimliğine, siyasal düşüncesine saygı göstereceğiz. Felsefemiz şu: İnsan düşünceleriyle, kimliğiyle, inancıyla Allah'ın yarattığı en değerli varlıktır ve bizim **başımızın üstünde yeri vardır**. Ayrılık, gayrılık bizim inancımızda yoktur.”

b₁ alın teri dökmek: bkz. 13.a.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimın öznesi CHP, nesnesi vatandaş. Ölçünlü dil kullanımı.

b₂ baş üstünde yeri var: bkz. 114.b.

Esenlikli deyimın nesnesi tüm insanlar.

168. 07.05.2011. Kılıçdaroğlu, Bayrampaşa Yıldırım Mahallesi Meydanı'ndaki mitingde halka seslendi:

- a) “Yolsuzluğu, yoksulluğu ülkenin tarihinden silmek için **yola çıkan** bir partiyiz. CHP, hepinizin partisidir. CHP varsa herkes için vardır. Hepinizi seviyorum. Bu ülkede tüyü bitmiş yetimlerin **hakkını yiyenlerle** sonuna kadar mücadele edeceğim, aydınlık ve güzel bir Türkiye'yi ayağa kaldırmaya kadar çalışacağım.”

a₁ sırtını dönmek: bkz. 57.a.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi halk, nesnesi ise AKP. Ölçünlü dil kullanımı.

a₂ yola çıkmak: bkz. 97.b.

a₃ hak (hakkını) yemek: bkz. 152.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın örtük öznesi AKP iktidarı, nesnesi ise tüyü bitmiş yetimlerdir.

- b) "Gücümü sadece halktan alıyorum, hiç kimsenin önünde **diz çökmeyeceğim**, kimseye minnet duymayacağım. Size inanıyorum, beraber mücadele edeceğiz. Neye karşı?"

Haramilerin saldırılarına karşı. Onu aşağı indireceğiz. 9 yıldır iktidardalar, ülkeyi yönetiyorlar, bir sınavı bile yapamadılar, 1 milyon 700 bin çocuğun umudunu söndürdüler. AKP'nin gövdesini silkelemek kardeşiniz Kemal'e, dallarını silkelemek de size ait. Size sözüm var, onların maskelerini indireceğim, gerçek yüzünü size göstereceğim. Dallarını silkeleyin göreceksiniz."

diz çökmek: bkz. 167.a.

169. 10.05.2011. Kılıçdaroğlu, Burdur mitinginde halka seslendi:

- a) "Bütün emeklilerin oyunu istiyorum. Sizin derdinizi ben **dile getiriyorum**. Yıllardır çıkmayan intibak yarasını ben çıkaracağım. Herkesin oyunu istiyorum ki herkesin hakkını teslim edeceğim."

dile getirmek: bkz. 18.b.1.

- b) "2002'de Türkiye Cumhuriyeti hapisanelerinde tutuklu ve hükümlü 59 bin kişi vardı. 2011 yılı Nisan itibarıyla 120 bini aştı. Bu yüzde 100'ün üzerinde. İnsanlar niye hapse girer? Çoğu elektrik borcu, icradan girdiler. Yapılan hapisane sayısı 49. Yeni hapisaneler yaptılar. 49 hapisane yerine 49 fabrika kursaydı, **alın teri döküp** emek harcasaydı daha iyi olmaz mıydı? Çıksın, söylesin bunları, inkar etsin. Bir de diyorlar ki 'istikrar sürsün'. O istikrarı **al başına çal**. İstikrar bizimle olur."

b₁ alın teri dökmek: bkz. 13.a.

Şart kipiyle kullanılmış olan esenlikli deyimın öznesi Başbakan Erdoğan. Ancak söylemin devamında, örtük bir biçimde "alın teri dökme" eyleminin gerçekleşmediği dile getirildiği için deyimın duyu değeri esenliksiz.

b₂ başına çal!: Deyim *al başına çal* biçiminde kullanılmıştır ancak sözlüklerde *başına çal* şeklinde geçmektedir. Birine verilmek istenilen bir şeyin öfke ve nefretle geri çevrildiğini anlatmak için kullanılan bir sözdür.

Esenliksiz deyimın örtük öznesi AKP iktidarı. Teklifsiz dil kullanımı.

- c) Telefonları dinlemeyeceğiz. Dinleyenlere **ders vereceğiz**. Kasetçi iktidara **hesap soracağız**. Onlar kasetle beslenir. Bunların derdi ne? Vatandaşın bu kadar derdi varken neden bunlarla uğraşırlar.

c₁ ders vermek: bkz. 43.b.2.

Öznesi CHP.

c₂ hesap sormak: bkz. 120.

- d) "Bugün bir gazetemizin manşetinde YGS sınavını protesto etti diye bir çocuğumuzun okuldan atıldığını okudum. O işin başındaki adamın **ar damarı çatlamış** adam koltuğunda oturuyor. İnsanda biraz utanma olur. 1 milyon 700 bin çocuğun hakkını yedin. Bu sınava iktidar niye sessiz kalıyor? CHP yapsa **kıyamet kopmuştu**. Bakın yandaş medyaya haber var mı? Bir de ahlaktan söz eder. Ahlaklıysan 1 milyon 700 bin çocuğun hakkını yiyenden **hesap sorarsın**. Geçen beyefendi miting yapmış 'kişi başına gelir 20 bin dolar oldu' demiş.

Var mı sizde? Yandaşlarda var. 20 bin dolar ne demek, aradık ceplerini, her taraftan para çıktı diyorlar."

d₁ ar damarı çatlamış: bkz. 163.c.

d₂ kıyamet kopmak: *meç.* bir yerde çok gürültü ve telaş olmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

d₃ hesap sormak: bkz. 120.

170. 10.05.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Muğla mitinginde AK Parti hükümetine yüklendi.

- a) "Muğla'nın Allah'ına kurban diyeceğim, Recep Bey alınacak. İzmir Anakent Belediyesi'ne denetim yapıyorlar. Denetime açığız. Denetim yapmazsanız namertsiniz. 'İzmir'i nasıl alırız, İzmir'i nasıl baskı altında tutarız' bunun hesabını yapıyorlar. Senin gücün buna yetmez. Beni, yaptığım konuşmalarla eleştiriyor. Ondan korkmuyorum. İstedığı televizyon kanalında karşıma çıksın, **el mi yaman, bey mi yaman** göstereyim. Karşıma çıkmıyor, çıkması için mangal gibi yürek lazım. Onda yürek yok. Karşıma çıkmaktan korkan adam, çık karşıma yüreğin yetiyorsa gel"

el mi yaman, bey mi yaman: baştaki ne kadar güçlü görünürse görünsün, asıl güç halktadır.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

- b) "Özel yetkili mahkemeleri kaldıracamız. Ortada Silivri garabeti var. Böyle mahkeme olur mu? Savcısı Başbakan. Bizim aradığımız adil yargılama. 3 yıldır içerdelere ve hâlâ neyle suçlandığını bilmiyorlar. Cumhurbaşkanı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Parlamentosu, 'Böyle demokrasi' olmaz diyor. İşte bu yüzden 4'üncü büyük **adımı atacağız**. Herkes için demokrasi ve özgürlük getireceğiz."

adım atmak: bkz. 6.b.2. Esenlikli deyim öznesi CHP.

171. 11.05.2011. Kılıçdaroğlu, Burdur Cumhuriyet Meydanı'nda halka seslendi:

- a) "Telefonları dinleyenlere **ders vereceğiz**, kasetçi iktidardan da **hesap soracağız**. Onlar kasetlerden besleniyor. Bir siyasi iktidar neden kaset seyrediyor? Vatandaşın bu kadar derdi varken neden bunlarla uğraşır. Ayıp değil mi?"

a₁ ders vermek: bkz. 43.b.2. Öznesi CHP.

a₂ hesap sormak: bkz. 120. Öznesi CHP.

- b) "YGS'yi protesto etti diye öğrencimizi okuldan atıyorlar. O şifreli sınavı yapan, **ar damarı çatlamış** adam yerinde oturuyor. İnsanda utanma olur, utanma. Hiçbir soruya yanıt vermemiş olan öğrenciler sınavda puan alıyor. 120 puan alan ise itiraz etmiş, 'Pardon senin puanın 420' deniliyor. Neden iktidar bu kişiyi görevden almaz, bu kişinin arkasında durur? Bir de ahlaktan bahsederler. Ahlaklıysan 1 milyon 700 bin çocuğumuzun hakkını gel beraber koruyalım."

ar damarı çatlamış: bkz. 163.c.

- c) ‘İstikrar sürsün’ diyorlar. Size bir örnek vereyim o zaman. 2002’de hükümlü ve tutuklu sayısı 59 bin, Nisan 2011 itibariyle tutuklu sayısı 120 bini aştı. Çoğu icradan kaçmak için hapse giriyor. Yapılan hapisane sayısı ise 49. Hapishaneler yetmiyor, yenisini yaptılar. Hapishane yerine 49 fabrika kursaydınız ya. Onların istikrarı bu, al o istikrarı **başına çal**. İstikrarı biz yaratacağız.

başına çal: bkz. 169.b.2.

- 172.** 11.05.2011. Kılıçdaroğlu, Yalova Cumhuriyet Meydanı’ndaki mitingde halka seslendi:
"Haksızlığa uğradığınıza inanıyorsanız, şifreli sınav sonucu **haksızlığa uğradığınıza** inanıyorsanız, annenize babanıza ve akrabalarınıza gideceksiniz ve 'Bana haksızlık yapıldı' diyeceksiniz. 'Haksızlık yapan bu adamı koruyan, **sırtını sıvazlayan** bu iktidar. Bu iktidara oy verirseniz benim uğradığım haksızlığı onaylamış olursunuz' diyeceksiniz. 'Bu iktidara oy vermeyin' diyeceksiniz"

172₁ haksızlığa uğramak: adalete aykırı bir duruma düşmek, haksızlıkla karşılaşmak

Esenliksiz deyimim öznesi üniversite sınavına giren gençler. Ölçünlü dil kullanımı.

172₂ sırtını sıvazlamak: bkz. 60.a.3.

Nesnesi (“haksızlık yapan bu adamı”) esenliksiz olan deyimim öznesi “iktidar”.

- 173.** 14.05.2011. Kılıçdaroğlu, partisinde Çankırı Belediyesi'nin önündeki meydana düzenlenen mitingde, vatandaşlara seslendi.
“Cevabımı vereceğim, **dut yemiş bülbüle döndüreceğim** onu. Nedir cevabı? Senin oğlun Burdur’da 21 gün askerlik yaparken 'memleketi kim savunacak' diye aklına gelmiyor da vatandaşın oğlu 9 ay askerlik yapınca mı senin aklına geliyor?”

dut yemiş bülbüle dönmek: bkz. 121.c.1.

Ettirgen çatı ile kullanılmış olan esenliksiz deyimim öznesi Kılıçdaroğlu, nesnesi Başbakan Erdoğan.

- 174.** 16.05.2011. Kılıçdaroğlu, Mersin mitinginde halka seslendi:
“Gençlere özgür bir Türkiye vaat ediyoruz; her düşüncenin özgürce **dile getirildiği**, kimsenin kimseyi kırmadığı bir Türkiye yaratacağız. Gençler üniversiteden mezun olduklarında da askerliklerini bitirmiş olacaklar.

dile getirmek: bkz. 18.b₁.

- 175.** 17.05.2011. Kılıçdaroğlu, Elazığ mitinginde hala seslendi:
“Hiç meraklanmayın ben onu yolcu edeceğim, yeter ki siz bana destek verin. Bu milleti zulümden kurtaracağım. Aile Sigortası için de diyorlardı ki 'Kaynak yok.' Baktılar para var, şimdi **dut yemiş bülbül** gibiler. Destek verin güç verin Recep Tayyip Erdoğan'ı **dut yemiş bülbüle çevireceğim**. Size daha başka bir sözüm de var. Çocuklarımız üniversiteleri kazanırlar, anne baba sevinir, bir süre sonra dert başlar. Yurt yok. 2 yıl içinde halkın iktidarında yurt sorunu diye bir kavram olmayacak.”

dut yemiş bülbüle dönmek: (2) bkz. 121.c₁.

176. 17.05.2011. Kemal Kılıçdaroğlu, partisinin Ordu'nun Cumhuriyet Meydanı'nda düzenlenen mitingte yaklaşık 30 bin kişiye seslendi.

- a) "Fındık gibi bir ürün üreteceksiniz, bütün dünyaya **nam salacaksınız**, fakat hüznün içinde olacaksınız. Alın terinin karşılığını veremeyen bir hükümet bu güzel ülkeyi yönetebilir mi?"

nam salmak: ününü her yana yaymak.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimün öznesi Ordu'daki fındık üreticileri.

- b) "Geçenlerde Başbakan Antalya'da camdan okuyor. Bir ara cam bozuldu. 1 dakika konuşmadı. Yetki verin onu **dut yemiş bülbüle çevireyim**. Herkes perişan. Allah aşkına herkesin perişan olduğu istikrar mı sürsün"

dut yemiş bülbüle dönmek: bkz. 121.c.1.

177. 23.05.2011. Kılıçdaroğlu İstanbul Esenyurt'ta düzenlenen mitingde halka seslendi:

- a) "YGS'de geleceğiyle oynanan 1 milyon 700 bin öğrencinin ailelerinin, 12 Haziran'da AK Parti'ye **dersini vermesi** gerekir. Yasakların olmadığı, internetin kısıtlanmadığı bir ülke istiyoruz. Barışın, huzurun olduğu bir ülkeyi getireceğiz. Kimsenin telefonu dinlenmeyecek. Yasa dışı bulguları ele alarak siyaset yapmayacağız."

ders vermek: bkz.43.b.2.

- b) "Her şeyi affedebiliriz ama kul hakkı yiyenleri hayır. Ceplerini doldurdular, **köşeyi döndüler**. Din, iman edebiyatı yaptılar, köşeyi döndüler. Elbette ki bunun **hesabını soracağız**. 5 kuruş aldıysan 5 kuruşun hesabını vereceksin. İktidar olduğumuzda size sözümüz var. Her kuruşun hesabını millete vermeyi onurlu bir görev kabul ediyorum."

köşeyi dönmek: bkz.117. Esenliksiz deyimün örtük öznesi hükümet üyeleri.

hesap sormak: bkz. 120. Esenlikli deyimün olası öznesi CHP.

178. 24.05.2011. Kılıçdaroğlu Artvin mitinginde hakla seslendi:

"İlla televizyonda olmasın diyorsa, eyvallah, gelsin şu Artvin'in meydanına. Vatandaşlarımız şöyle dursunlar, biz ikimiz de şöyle duralım. Ama istiyorsa, bu konularda bilgili değilim diyorsa Bakanlar Kurulu'nu da getirsin. Ben tek başıma çıkacağım. Ne sorarsa cevabını vereceğim. Ama samimi söylüyorum, ben soracağım, o **dut yemiş bülbüle dönecek**. Konuşmayacak, konuşamayacak."

dut yemiş bülbüle dönmek: bkz. 121.c₁ Esenliksiz deyimün öznesi Başbakan Erdoğan.

179. 24.05.2011. Kılıçdaroğlu, Ardahan mitinginde konuştu:

"Onun derdi hortum. 'Nasıl **köşeyi döneriz**' diye düşünüyor. Onun derdi 'Yandaşa nasıl ihale verilir. Demokrasiyle vatandaş nasıl ezerim, medyayı nasıl baskı altına alırım? Vatandaş nasıl

dinlerim.' Bizim derdimiz ise herkesin karnının doyması, herkesin mutlu olması. Arada siyahla-beyaz gibi fark var. Biz insanımızı, ülkemizi seviyoruz.”

köseyi dönmek: bkz. 117. Esenliksiz deyimün örtük öznesi başbakan.

- 180.** 26.05.2011. Kılıçdaroğlu, Bayburt mitinginde konuştu:
“Arzu ediyorsa istediği tarihte, saatte gelsin. Bayburt meydanına iki kürsü koyalım, burada konuşalım. O bana soru sorsun, ben onu **dut yemiş bülbüle çevireyim.**”

dut yemiş bülbüle dönmek: bkz. 121.c₁

- 181.** 27.05.2011. Kılıçdaroğlu, Mardin mitinginde konuştu:
“Başbakan bölücüdür, ben ise birleştiriciyim. Başbakan ayrıştırıyor, ben kaynaştırıyorum. (...)Ancak broşürleri de herkes okumuyor, bu yüzden seçim meydanlarında anlatıyoruz. Diyarbakır’da da tüm anlattıklarımızı yeniden **dile getireceğiz.**”

dile getirmek: bkz. 18.b₁

- 182.** 01.06.2011. Kılıçdaroğlu, Yozgat mitingi öncesinde gazetecilerin sorularını yanıtladı:
Bir gazetecinin “Başbakan Erdoğan'ın Hopa'ya yaptığı ziyaret öncesinde çıkan olayları nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu üzerine Kılıçdaroğlu, “Eğer siz bir siyasetçi, bir yere geldiğinde, onun düşüncelerine tahammül edemeyip, onu protesto ederken taş, sopa gibi şeyler kullanıyorsanız bunlar doğru değil, bunu tasvip etmek de mümkün değil. Ancak dikkat çekilmesi gereken bir şey var, bizim hoşumuza gitmeyen afişin, pankartın açılması veya bunun sözlü olarak **dile getirilmesi** de özellikle güvenliği sağlayan güvenlik güçlerinin silahla, bombayla yani orantısız güç kullanarak karşı tarafı susturmak gibi bir yapıya dönüşmemelidir.”

dile getirmek: bkz. 18.b₁ Deyim edilgen biçimiyle kullanılmıştır.

- 183.** 01.06.2011. Kılıçdaroğlu, Tokat'ta halka seslendi:
a) "Barış içinde güzellik içinde demokrasi içinde seçime gidiyoruz. Allah aşkına o küfür ne? Siyasette küfürün yeri var mı? Birisinin Recep Bey'e **ders vermesi** lazım. O **dersi** siz **vereceksiniz.** Demokrasi ile halk verir."

ders vermek: (2) bkz. 43.b₂

- b) "En büyük bölücü kim? Ankara'da yan gelip yatan Recep bey. Bayrak üzerinden siyaset yapıyor. O bayrak 73 milyonun sen kim oluyorsun da o bayrağa **dil uzatıyorsun.** Şehitlerimize kelle demişti. Ezberini bozdum, şifresini çözdüm, kimyasını bozdum."

dil uzatmak: bkz. 162.b₃. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün öznesi Başbakan Erdoğan. Nesnesi ise Türk Bayrağı.

- 184.** 02.06.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Bartın'ın Amasra İlçesi'nde Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda (TTK) çalışan maden işçilerini ziyaret etti.

"AKP'nin emeğe, örgütlü topluma değer vermediğini biliyoruz. Baskıcı bir yönetim uyguladığını biliyoruz. 12 Eylül yasalarının getirdiği, özellikle sendikalaşmayı zorlaştıran uygulamaları ortadan kaldırmadığını biliyoruz. Biz örgütlü toplum derken, illa kavga olsun anlamında değil. Her bir işçi tek tek sorununu **dile getireceğine**, sendika bütün işçilerin sorunlarını **dile getirsin**. Örgütlü toplum o demektir. Biz ücret sendikacılığına da karşıyız. İşyerinde barış olmalı, işyerinde huzur olmalı, işçi ve işveren güzel koşullarda çalışabilmeli. Biz bunu savunuyoruz."

dile getirmek: bkz. 18.b₁

185. 05.06.2011. Kılıçdaroğlu, Kayseri mitinginde halka seslendi:

Son 6 aydır CHP üniversite gibi çalıştı. Ne dert varsa çözümünü ürettik, herşeyi santim santim, kuruş kuruş hesapladık. Herşeyi biliyoruz, **kılı kırk yıldık**, yeni CHP bir değil, en az 3 bakanlar kurulu çıkartacak kapasitede. Herkesi kucaklayan, kimseyi ötekileştirmeyen yeni bir CHP. Bu CHP sizin partiniz. Bu CHP, özgürlüğün partisi. Hiç kimsenin önünde **diz çökmedim**, talimat almadım. Alacaksam milletimden alırım."

185₁ kılı kırk yarmak: bkz. 30. Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimın öznesi CHP.

185₂ diz çökmek: bkz. 167.a. Deyim esenliksiz duygu değeri taşımasına rağmen olumsuz biçimiyle kullanıldığı için esenlikli bir duygu değeri vardır. Öznesi Kemal Kılıçdaroğlu'dur.

186. 06.06.2011. Kılıçdaroğlu, Mersin'in Silifke ilçesindeki mitinginde halka seslendi:

"Akkuyu'da nükleer santral istemiyorsanız, 12 Haziran'da sandığa gidip altı okun altına evet mührünü basacaksınız, nükleer santral tarihe karışacak. Nükleer santralı Almanya, Fransa, pek çok ülke **gözden geçiriyor** Japonya'daki felaketten sonra. Denizin yeşillikle buluştuğu bu güzel coğrafyada nükleer santralin ne işi var? Birileri **köşeyi dönsün** diye, birilerine para aktarınlar cebini zengin edelim diye yapmak istiyorlar. Bizim iktidarımızda, halkın iktidarında biz, cebimizi değil halkın cebini düşüneceğiz, halk zenginleşecek."

186₁ gözden geçirmek bkz. 3.a. Ölçünlü dil kullanımı.

186₂ köşeyi dönmek: bkz. 117.

187. 08.06.2011. Kılıçdaroğlu, Kocaeli mitingine giderken uçakta gazetecilere bazı değerlendirmelerde bulundu:

a) Hiçbir partiyle kıyaslanmayacak kadar projeler açıkladık. Sosyal devleti, halk kavramını, demokrasi ve özgürlük söylemini öne çıkardık. Bunlar bizim artılarımız. Akliselim sahibi herkes 13 Haziran'da CHP iktidarına ihtiyaç olduğunu söylüyor. İnşallah hata yapmayız, biz **ipi göğüsleriz**. İstanbul'da da bütün ilçeleri gezdim 1'inci parti olacağız.

ipi göğüslemek: yaşamda dirençle hedeflediği şeye ulaşmak.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimın olası ("inşallah") öznesi CHP.

b) Başbakan anayasa değişikliğinden de **çark etti**. Hani demokratsın? Hani uzlaşmacıydın? Uzlaşmayla anayasa yapacaktın? Bu kadar çabuk dönen bir başbakan görmedim hayret.

çark etmek: bkz. 5.b₁. Öznesi Başbakan Erdoğan olan esenliksiz deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

188. 08.06.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Kaya İzmir Termal Otel’de düzenlenen basın toplantısında, ‘Kültürel İklim Değişikliği Raporu Herkes için Sürdürülebilir Kalkınma’ raporunu açıkladı.
İzmir kendi olanaklarıyla dünyanın en güzel marka kentlerinden biri olmaya aday yeter ki iktidar **gölge etmesin**. ‘Şunu bunu yapacağız’ diyorlar. Dokuz yıldır neden yapmadınız elinizden tutan mı var. İzmir’i seviyoruz, sorunlarını çözeceğiz.

gölge etmek: 1) *mec.* engel olmak;

Esenliksiz deyim öznesi AKP. Ölçünlü dil kullanımı.

189. 09.06.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Dedeman Otel’de kadın gazetecilerle bir araya geldiği kahvaltıda partisinin “Kadın Raporu”nu açıkladı.
“Polis karakollarında, aile mahkemelerinde özel aile içi şiddet birimleri oluşturacağız. AKP hükümetinin güdük bıraktığı sığınma evlerini yaygınlaştıracacağız. Her ilde en az bir, büyük şehirlerde de her ilçede en az bir sığınma evi olacak. Kadına karşı şiddete **göz yuman** polis, hakim, savcı gibi tüm görevlilere karşı sorumluluk mekanizmaları oluşturacağız. Kadına karşı şiddet uygulayana da uygulanmasına **göz yumana** da ödünsüz **hesap soracağız**. Bu politikalarımızı ev içi ile sınırlı tutmayacağız. Biz kadınların her türlü mekandan özgürce faydalanabilmelerini istiyoruz.”

189₁ göz yummak: (2) bkz. 91.b. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi polis, hakim, savcı gibi görevliler, nesnesi ise kadına karşı şiddet.

189₂ hesap sormak: bkz. 120.

190. 17.06.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, partisinin seçim çalışmalarını takip eden gazetecilerle kahvaltıda bir araya geldi.
“Yıllarca parti yönetiminde görev yapmış arkadaşların, partiye yönelik eleştirilerini medya üzerinden yapanlarla ilgili şikâyetlerini o dönem **dile getirdiklerini** ben biliyorum. Aynı şikâyetleri o dönem **dile getirenlerin** bugün aynı konuma düşmelerini doğru bulmuyorum.”

dile getirmek: (2) bkz. 18.b.1. Deyimin öznesi CHP yönetiminde bulunanlar.

191. 20.06.2011. Kılıçdaroğlu, Hürriyet Daily News’a (HDN) konuştu:
“Meclis başkanının iktidar partisi üyesi milletvekilleri arasından seçilmesi gerektiğinin farkındayız. Buna saygı duyuyoruz. Fakat yeni Anayasa sürecinde, seçilecek başkanın niteliklerinin çok önemli olduğu **göz önüne alındığında** Meclis’teki diğer partilere danışmaları iyi olur”

göz önüne almak: önceden düşünmek, hesaplamak, dikkate almak.

Edilgen biçimiyle kullanılmış esenlikli duygu değeri taşıyan deyim.

192. 22.06.2011. CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Enis Berberoğlu ve Ankara Temsilcisi Metehan Demir'i ağırladı:
 “AKP, ‘Uzlaşalım’ diyor. Bir gelsinler bakalım; öncelikle bu uzlaşım ifadesinden, hangi konularda uzlaşmak istediklerini görelim. Ortada bir belirsizlik var, ‘Uzlaşalım’ demekle olmuyor. Anayasa ilgili olarak, ilk üç madde konusunda kurucu irade paralelinde taviz vermemiz mümkün değil. Ancak, Kürt sorunu ve yeni anayasa meselesinin eşzamanlı olarak yürütülmesini, öncelikli olarak bekliyoruz.”

taviz vermek: bkz. 107.e₂ Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim burada söylemin devamında olumsuz olarak (“mümkün değil”) kullanıldığından esenlikli duygu değeri kazanmıştır. Öznesi CHP'dir.

193. 28.06.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın, “Bu bir demokrasi ayıbıdır, sorunu çözeceğiz” demesi halinde CHP milletvekillerinin bugün yemin edeceklerini açıkladı.
 “Sayın Cumhurbaşkanı bu konuda duyarlılıklarını **dile getiriyor**. Ama yeterli değil. Başbakanı çağırıp, ‘Bu ne rezalet; böyle bir rezalete kim izin veriyor’ diye sormalı. ‘Böyle hukuk, çağdaşlık mı olur’ diye konuşmalı. Mahkûm olmamış milletvekillerinin sorununu çözmenin anayasa ile ilgisi yok. O nedenle Meclis’in ortak bir tavır geliştirmesini diliyorum, söylüyorum. Hele hele bu süreçlerden geçip sıkıntıların defalarca **dile getirenlerin** şimdi böylesi kararların arkasına sığınmasını anlamakta güçlük çekiyorum.”

dile getirmek(2): bkz. 18.b₁ İlk kullanımda öznesi Cumhurbaşkanı iken ikinci kullanımda ise örtüktür.

194. 29.06.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, MYK toplantısının ardından TBMM'ye gelerek basına açıklama yaptı:
 “Projelerin inandırıcı olmaması üzerinde de duruyoruz, CHP sözünü tutmaz diye yaygın söylemler oldu. Hazırladığımız her projeyi en ince ayrıntılarıyla hesapladık. Uzun sürdü, **kafadan atarak** proje yapmak istemedik. Kamuoyuyla paylaşırken özellikle kendi konularında yazan arkadaşlarla paylaşarak birince elden sorunları **ele alalım** dedik. Biz bunları raporladık. Devlette böyle bir sistem olduğuna inanmıyorum, biz yaptık.”

194₁ kafadan atmak: bir konu üzerinde inceleme yapmadan rastgele konuşmak, uydurmak, yalan söylemek.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim burada olumsuzlanarak esenlikli bir anlam kazanmıştır. Öznesi CHP, nesnesi ise CHP'nin ürettiği proje. Teklifsiz dil kullanımı.

194₂ ele almak: bkz. 18.a₃ Ölçünlü dil kullanımı. Öznesi CHP.

195. 01.07.2011. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun kritik köşk zirvesinden sonra Kılıçdaroğlu, basın mensuplarına bilgi verdi:
 “Cumhurbaşkanı da ‘Asıl Adalet Bakanlığı bürokrasisinin çalışması, bu konuda bir yasa taslağı hazırlığına vakit geçirmeksizin başlaması gerektiği’ değerlendirmeye destek verdi. Yasalar arasındaki uyumu en iyi onlar bilir, dolayısıyla en iyi yasa taslağını öncelikle onlar hazırlar. Cumhurbaşkanının bu konudaki desteği, uzun tutukluluk süresinin yarattığı rahatsızlığı **dile**

getirmesi önemli. Sorunun çözümü için katkı vereceğini, benim düşüncelerimi değerlendireceklerini söylemesi önemli.”

dile getirmek: bkz. 18.b₁ Deyimin öznesi Cumhurbaşkanı.

196. 01.07.2011. Yunanistan’ın başkenti Atina’da düzenlenen Sosyalist Enternasyonal Konsey Toplantısı’na katılan CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani ile görüştü. Görüşmenin ardından Kılıçdaroğlu, gazetecilere açıklamalarda bulundu: "Türkmenlerin geçmişte ciddi mağduriyetler yaşadıklarını, bir çok haklarının ellerinden alındığını söylediğimizde sayın Talabani **hak verdi**. Türkmenlere haksızlıklar yapıldığını, pek çok insanın öldürüldüğünü, topraklarının **ellerinden alınıp** sürüldüklerini belirtti. Talabani, parlamentoda Türkmenlerin her geçen dönem sayılarını arttırdığını söyledi.”

196₁ hak vermek: birinin düşüncesini, davasını, iddiasını doğru bulmak.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyim öznesi Talabani. Ölçünlü dil kullanımı.

196₂ elinden almak: bir şeyden mahrum etmek.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim edilgen biçimiyle kullanılmıştır. Nesnesi Türkmenler.

197. 08.07.2011. Kılıçdaroğlu, CNN Türk’te canlı yayında açıklamalarda bulundu

- a) “Bu insanlar tutuklanıyorlar, deniyor ki ‘delilleri karartma ihtimali olabilir.’ Delil toplamadıysanız o zaman ciddi bir başka soru var, bunları nasıl yargılıyorsunuz, eksik delille insanlar yargılanır mı? Olmaması lazım. Buna benzer pek çok olay var. Biz parlamentonun itibarına saygı kazandırmak, parlamentonun bu olayı **görmemezlikten gelmesini** engellemek, Türkiye’de hukukun üstünlüğünü sağlamak, bu ülkede demokrasi vardır, milli iradenin parlamentoya tam yansımaya gerekir düşüncesinden hareket ettik.”

görmezden gelmek: bkz. 16.a.

- b) “Yemin etmek, etmemek bir kriz değil. Sorun demokrasi krizidir, milli irade krizidir. Ama bu ülkede bir vatandaş bile oyunu kullanırken biz o vatandaşın oyuna **saygı duyuyoruz**. AKP’ye verilen yüzde 49 oya da **saygı duyacağız**, CHP’ye verilen yüzde 26 oya da **saygı duyacağız**, MHP’ye de bağımsızlara da verilen oylara **saygı duyacağız**. Bu oylar eğer milli iradenin oyu olarak yansiyorsa, bunun gereğinin yapılması lazım. Bizim bu tavrı sergilememizin temel nedeni demokrasiye olan inancımız.”

saygı duymak (4):Esenlikli duygu değeri taşıyan ve gelecek zamanda kullanılmış deyim öznesi CHP, nesnesi “oylar”. Ölçünlü dil kullanımı.

- c) “Eğer bir insan ben kendi hukukumu oluştururum, evrensel hukukun dışında, ben kendi kuralımı koyarım derse bunu yapabilir. Ama bu kural evrensel hukuka uygun olmaz, vicdanlara uygun olmaz. O yüzden zaten sürçülisan dedi. Zaten parlamentonun tarihinde yok böyle bir şey, onun daha mekanizmaları var. Tehdit olarak değil, belki bunlar o süreç içinde **dile getirilmiştir**. Ama sonuçta sağduyunun egemen olması ve parlamentonun kendine yakışır bir süreç içinde demokrasinin ve hukukun üstünlüğünü, uluslararası

anlaşmaları gözeterek hiç kimsenin eleştiremeyeceği mekanizmaları devreye koyarak bu sorunu aşması lazım.”

dile getirmek: bkz. 18.b₁

198. 10.07.2011. Kılıçdaroğlu, Parti Meclisi toplantısında konuştu:
“Bizim için bu salt bir ‘yemin etmeme’ olayı değildir. Ortada bir demokrasi ve insan hakları sorunu vardır ve biz bunun mücadelesini veriyoruz. Bu noktada **geri adım atamayız**. AKP’den bir irade beyanı bekliyoruz. Bu gerçekleşirse beyanın yerine getirilmesinin takipçisi olmak adına yemin edeceğiz”

geri adım atmak: bkz. 49.a₂ Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim olumsuz biçimiyle kullanıldığı için burada esenlikli bir duygu değeri taşıyor. Öznesi CHP.

199. 12.07.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, partisinin grup toplantısında konuştu:
a) “Bize bir metin getirdiler. Okuyorum metinlerini, dün sabah getirdikleri metin. “Tüm siyasi parti ve milletvekillerini, azami hassasiyeti göstermeleri gerektiğine inanıyoruz.” Bunu kabul etmedik. Bu bizim arzu ettiğimiz beyan değildir. Öğlen oldu aynı metin bir daha geldi. Yine orda değişen bir şey yok. Okuyorum bizim söylediğimiz metni: “Tüm siyasi parti ve milletvekillerinin, milletin kendilerine verdiği görevi yerine getirmek için TBMM’de olmaları gerektiğine inanıyoruz.” Bizim istediğimiz beyan bu. Ya okuduğunu anlayamıyor, ya da şimdi ben nasıl **çark ederim** diye düşünüyor.”

çark etmek: bkz.5.b₁ Esenliksiz deyim öznesi Başbakan Erdoğan. Teklifsiz dil. Argo.

b) “Anayasa dahil tüm mevzuatın, hukukun üstünlüğü çerçevesinde, özgürlükleri genişletici bir anlayışla yorumlanması gerektiğine inanıyoruz. Şimdi herhalde bu AB’nin bir raporu vardı, dengeli rapor demiş ve sonra Ankara’da **çark etmişti**.”

çark etmek: bkz. 5.b₁

c) “Bunlar tarihi camileri onarmaya kalktılar. İzmir ve Manisa’da 22 caminin onarımında üç milyon 874 bin tutarında imalat, eski parayla 3 trilyon 873 milyonluk imalat hiç yapılmadığı halde, bu müteahhitlere 6 milyon lira para ödendi. Yüzüne gözüne dursun. Bu milletin vergileriyle, caminin duvarında bile yolsuzluğa **göz yumuyorsun**. Süleymaniye Camii’ni ibadete açtı. Din siyasete **alet edilmez**, kutsal bir şeydir; tartışılmaz. Süleymaniye Camii’nin onarımında da 4 milyon liralık yolsuzluk yapıldı. Şimdi sen kalkıyorsun bakıyorsun, şu uzun listeyi size de dağıtacağım.”

c₁ göz yummak: bkz. 91.b. Esenliksiz deyim öznesi AKP.

c₂ alet etmek: bkz. 36. Esenliksiz deyim edilgen biçimiyle kullanılmış.

d) “Bütün illerde köylerde AKP’nin camilere olan tutkunluğunun gerekçesini anlatın. Yolsuzluk yapıyor türbe onarımıyla. Kalkmış bir de CHP’de **ders vermeye** çalışıyor. Sen kim, CHP’ye **ders vermek** kim?”

ders vermek: (2) bkz. 43.b₂

- 200.** 13.07.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Avrupa Komisyonu üyesi Stefan Füle ile görüştüktan sonra basın toplantısında konuştu:
“Sanıyorum önümüzdeki süreçte AB İlerleme Raporu’nda bazı konular **dile getirilecek**. Bu süreçte biz AB ile olan görüşmelerdeki aksaklıkların da giderilmesi yönünde görüşlerimizi ifade ettik. Hükümetin bu konuda biraz daha atak davranması gerektiğini de kendilerine duyurduk”

dile getirmek: bkz. 18.b₁

- 201.** 15.07.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, parti genel merkezinde CHP’li belediye başkanları ile bir araya gelerek açıklamalarda bulundu:
“Terörle mücadele moral de ister. Karşıdaki kişi eline silah almış. Sizin de eline silah verdiğiniz kişinin moralini **altüst etmişsiniz**. Mücadele edecek moral bırakmamışsınız. Herkes tutuklu, herkes hapiste. Bu moralle terörle mücadele edilmez. Mücadelenin özü ve çözümü silah değildir ama moral değerler bu sürecin en önemli kilit halkalarından birisidir. Güvenlik güçlerinde moral bırakılmadı.”

altüst etmek: bkz. 49.b₂ Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim in öznesi örtük olarak AKP. Nesnesi ise Türk askeri.

- 202.** 23.07.2011. Kılıçdaroğlu, CHP Gençlik Kolları’nın 1. Gençlik Sempozyumu’nda konuştu:
“Unutmamız gereken bir şey var, toplumun değer yargılarına her zaman ama her zaman saygı duyacağız” dedi. Halkın sorunlarını sabırla dinlemeleri gerektiğini belirten Kılıçdaroğlu, “Sabırla dinleyeceğiz ki onun sesine ne kadar **kulak verdiğimizizi** o da kavrayabilsin. Biz onun sesine, onun sazına **kulak vereceğiz**. Belki ilk aşamada başarılı olmayabiliriz, ama unutmayın Anadolu’da güzel bir söz var. İnat da bir murattır. İnatla direneceğiz, kararlılıkla söyleyeceğiz. Çünkü ne dedik; ilk sözümüz de halk olacak son sözümüz de halk olacak” dedi.

kulak vermek (2): bkz. 13.b₂ Esenlikli duygu değeri taşıyan deyim in öznesi CHP.

- 203.** 01.08.2011. TSK komuta kademesinin istifası üzerine tatilini yarıda kesip Ankara’ya dönen CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, istifalarla ilgili değerlendirmelerde bulundu:
“Sayın Cumhurbaşkanı’nın süreçteki tavrı da değişik olmadı. Kendisini AKP dışında düşünmek doğru değil zaten. Kendisini seçen ya da öneren kişiye bağlılığı var. Bu nedenle gelişmelere yukarıdan bakma şansı yok. Aslında perde arkasında neler olduğu **üç aşağı beş yukarı** belli ama bunları yetkililerden duymamız gerekiyor. Madem ki saydam bir toplum diyoruz, madem ki istifayı verdin o görüşmelerin perde arkasını bir şekilde kamuoyu ile paylaşmalısınız.”

üç aşağı beş yukarı: yaklaşık olarak, az bir farkla.

- 204.** 08.08.2011. Kemal Kılıçdaroğlu, Hürriyet’e açıklamalarda bulundu:
a) “Tarihten **ders almamız** lazım. Hataları tekrarlamaması lazım. Suriye’ye demokrasiyi, özgürlükleri götürelim, daha çağdaş bir ülke olmasına katkı verelim, her türlü desteği sağlayalım. Ama Batılı egemen güçlerin oyuncağı, **maşası olmayalım**. Olası bir askeri müdahalede rol üstlenmeyelim. Suriye’ye olası bir müdahale olursa, bu Batılı egemen güçleri isteği üzerine olacak. Bunu herkes biliyor zaten.”

a₁ ders almak: bkz. 113.b.

a₂ (birinin) maşası olmak: bkz. 99.b₁ Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim burada olumsuz biçimiyle kullanıldığı için esenlikli bir değer kazanmıştır. Öznesi CHP. Teklifsiz dil kullanımı.

b) “Soruşturmanın gizliliği ilkesine uyarak en sağlıklı soruşturmayı yapanlar Deniz Feneri savcılaridir. Kim ne derse desin. Gazetelerden uzak kaldılar, sabırla **iğne ile kuyu kazar** gibi çalıştılar. Bütün engellemelere rağmen Almanya’ya da gittiler. Sonunda düğmeye bastılar.”

iğne ile kuyu kazmak: yetersiz araçlarla, sürekli ve sabırlı bir biçimde çalışıp çok güç olan veya çok ağır yürüyen bir işi başarmaya çalışmak

Öznesi Deniz Feneri davasının savcıları olan deyim. Ölçünlü dil.

205. 26.08.2011. Tüm Sivil Toplum Kuruluşları Konfederasyonu (TSTK) tarafından “Yeşil Vadi” adlı teknede Boğaz turu eşliğinde verilen iftara katılan Kılıçdaroğlu, yemeğin ardından gazetecilerin sorularını yanıtladı:

“Bugün bir gazetede yer alan haberde, Yenimahalle Belediyesinde rant iddiası ile ilgili istifa eden Ankara İl Başkanı, rüşveti teklif eden iş adamına aracı olan kişi için ‘CHP’de tenzili rütbeğe uğramış yönetici’ tanımlamasını kullandı. Bu konuları nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu üzerine Kılıçdaroğlu, şunları söyledi: “İddiaları ciddiye aldık, konuyla ilgili olarak bir grup oluşturduk. Arkadaşlar iddiaları inceleyecekler. Buradan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına çağrıda bulunuyoruz, onlar da olaya **el koysunlar.**”

el koymak: bkz. 57.c. Öznesi Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, nesnesi yolsuzluk olayları olan deyim.

206. 27.08.2011. Kılıçdaroğlu, Genel Merkez’de düzenlediği basın toplantısında konuştu:

a) “Ben şimdi bize gelen duyumları sayın Başbakan’a soruyorum: Vaktiyle Deniz Feneri Derneği üzerinden oluşturulan fonlarla bir ilişkiniz var mıydı, yok muydu? Bir bilginiz var mıydı, yok muydu? Savcıların görevden alınmasının, davanın sanıklarından birisinin bir şeyler yapılmazsa konuşacağı tehdidiyle bir ilgisi var mı, yok mu? Kanal 7’de arama yapılacağını Kanal 7’ye bildiren köstebek kim? Bu, size çok yakın çalışan bir çalışma arkadaşımız mı? Savcıların görevden alınmasının arkasında bu gerçeklerin ortaya çıkmasından duyduğunuz telaş mı var? Bu **yüz kızartıcı** suçtu işlediği ileri sürülenlerle ne tür bir kader ortaklığınız oldu ki davayı açıkça **ört bas etmeye** çalışıyorsunuz? Neden korkuyorsunuz Sayın Başbakan, neyin **açığa çıkmasından** korkuyorsunuz? Deniz Feneri Derneğiyle ilgili bir şaibe henüz açıklığa kavuşmamışken, bir şaibe de hükümet eliyle yaratılmıştır. Hükümetin bu paniği bu telaşı **hayra alamet değildir.**”

a₁ yüz kızartmak: 1) sıkılarak yalvarmak; 2) utandırmak.

Esenliksiz deyim sıfat olarak kullanılmıştır.

a₂ ört bas etmek: Bir durumun duyulmamasını, yayılmamasını sağlayan önlemler almak.

Esenliksiz deyim öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi Deniz Feneri davası.

a₃ açığa çıkmak: 1) belli olmak, anlaşılmaq.

Ölçünlü dil kullanımı.

a₄ hayra alamet değil: uğursuz sayılacak bir olay için kullanılan bir söz.

- b) “Deniz Feneri'ndeki 'akçalı dalavereler' bu Başbakanı ilgilendiriyor. Çıkışlar pişkin pişkin, 'yabancı servisler dinlemiştir' diyorlar. Ben şimdi soruyorum, bu yabancı servisler herkesi dinliyor da siz neden **nal topluyorsunuz?** Bunları biliyorsunuz da neden önlem almıyorsunuz? Aslında ortaya çıkan bir tablo var. Yalan söylemeyi bırakın Sayın Başbakan, bütün bu kanunsuz dinlemelerin arkasında sizin sessiz desteğiniz var. Onun için bugüne kadar hep **ipe un serdiniz.**”

b₁ nal toplamak: *mec.* herhangi bir alanda geride kalmak.

Esenliksiz deyimim öznesi Başbakan Erdoğan. Teklifsiz/argo dil kullanımı.

b₂ ipe un sermek: geçersiz birtakım nedenler ileri sürerek istenilen işi yapmaktan kaçınmak.

Esenliksiz deyimim öznesi Başbakan Erdoğan.

- 207.** 04.09.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Hakkari'nin Şemdinli İlçesi'nde bulunan Aktütün 5'inci Hudut Tabur Komutanlığı'nı ziyaret etti. Askerlerle birlikte öğlen yemeği yiyen CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, helikopterle Van'a döndü. CHP İl Binası'na gelen Kılıçdaroğlu burada gazetecilere açıklamalarda bulundu. “Mavi Marmara olayı beklenen sonucu doğurmadı. AKP olayı BM'ye taşıdı. BM'den çıkan rapor Türkiye'yi ve bizi tatmin etmedi. O rapora bakıp Türkiye Cumhuriyeti tarafından değerlendirirseniz sıfır elde var sıfır. Hatta negatif. Gazze'nin ablukaya alınmasını meşru gördü o rapor. Orantısız güç kullanıldı. Yurttaşlarımız yaşamını yitirdi. İsrail özür dilemedi, tazminat ödemedi. Ne **karar aldık?** İlişkileri ikinci katip düzeyine indireceğiz. Geçmişte de oldu, ne oldu? Güvenlik anlaşmalarını **askıya alacağız.** Daha öncede askıdaydı. Hiç ticari ilişkilerden **söz eden** var mı? Niye **söz eden** yok.”

a₁ karar almak: bir davayı, bir sorunu sonuca bağlamak

a₂ askıya almak: bkz. 81.a₂

a₃ söz etmek: o şey üzerinde konuşmak

- 208.** 06.09.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Adli Yıl açılış töreninde Türkiye Barolar Birliği Başkanı Vedat Ahsen Coşar'ın yaptığı konuşmayı beğendiğini, Coşar'ın yargının sorunlarına değindiğini söyledi. Kılıçdaroğlu, Ankara Ticaret Odası Kongre Merkezi'nde düzenlenen törenden ayrılırken gazetecilerin “Yasa dışı dinlemelere ilişkin elinizdeki bilgi ve belgeleri açıklamayı düşünüyor musunuz?” sorusu üzerine, “Sayın Ahsen Coşar'ın konuşması güzeldi. Yargıdaki sorunları **dile getirdi.** Kendisine teşekkür ediyorum” dedi.

dile getirmek: bkz. 18.b₁

- 209.** 07.09.2011. Kılıçdaroğlu, Kuşadası'nda, eski adalet bakanlarından Mahmut Esat Bozkurt adına yaptırılan heykel ve parkın açılışını gerçekleştirdi.

Basılmamış kitabın imhasının olduğu ülkede adaleti her zamankinden fazla sorgulamamız lazım. O adalet, adalet değildir. Gazeteci alacaksınız içeriye. Hapse atacaksınız. Davasına, mahkemesine gizli kararı koyacaksınız. Onun avukatı bile niye tutuklandığını bilmeyecek ve siz bunun adına adalet diyeceksiniz. Buna, ileri demokrasi diyeceksiniz. O demokrasi ileri değil, toplumu geriye götüren demokrasidir. O demokrasinin adı Recep Tayyip Erdoğan demokrasisidir ve çağ dışıdır. O demokrasi anlayışı parlamentoyu **saf dışı bırakan** anlayıştır.

saf dışı bırakmak: 1) dizinin dışına çıkarmak; 2) *mec.* ilgisini kesmek, işin gereğinden alıkoyarak, işlemez duruma getirmek

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün öznisi Başbakan Erdoğan.

210. 08.09.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, PM toplantısı öncesi yaptığı basın açıklamasında şöyle konuştu:

- a) "İktidar partisi yüzde 49.9 ile tekrar iktidar oluyor ama seçimlerden sonra Türkiye pelte gibi yığılıp kalıyor. Nasıl oluyor da seçimden böyle bir sonuçla çıkan bir Başbakan mental gibi dağılmış, **zihni bulanmış ipin ucunu kaçırmış** oluyor. Apaçık görülüyor ki AKP'nin yarattığı algı ile yaşattığı gerçek arasındaki çelişki artık sürdürülemez noktaya gelmiştir. Acı gerçekler baskın bir şekilde Türkiye'nin gündemine oturmaya başlamıştır. Hiçbir iktidara nasip olmayan bir şans, liyakatsiz ve ehliyetsiz ellerde **heba olmuştur**. İktidar oldukları 9 yıl boyunca Başbakan'dan olgunlaşma bekleyenler **hayal kırıklığına uğramıştır**."

a₁ zihni bulanmak: 1) düşünürken olaylar arasındaki bağlantıyı yitirmek; 2) ne yapacağını şaşırarak

Esenliksiz deyimün öznisi Başbakan Erdoğan.

a₂ ipin ucunu kaçırmak: yönetimde veya bir şeyi kullanmada gereken ölçüyü yitirmek
Esenliksiz deyimün öznisi Başbakan Erdoğan.

a₃ heba olmak: Boşuna harcanmış olmak, zıyan olmak

Esenliksiz deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

a₄ hayal kırıklığına uğramak: çok istenilen veya umulan bir şeyin gerçekleşmemesinden üzüntü duymak

Esenliksiz deyimün öznisi Başbakan'ın olgunlaşmasını bekleyenler, hayal kırıklığına uğratan ise Başbakan Erdoğan. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) "Daha düne kadar 'Kürt açılımı' gibi kavramlarla halkı oyalayan Başbakan bugün ağzından kan damlayan şiddet temsilcisine dönüşmüş durumda. 'Ermeni açılımı' dediler. Hem Ermenistan'tan uzaklaştık. Hem de Azerbaycan'ı kaybettik. 'Nabucco' dediler yıllardır Nabucco'dan eser yok. 9 yılda 9 santim boru bile döşenmedi. Suriye ile Gümrük Birliği'ne gidenler ne olduysa üç ayda Suriye'yi savaşa tehdit eder duruma geldiler. Libya konusunda 'NATO'nun orada ne işi var?' dediler. Sonra **tükürdüklerini yaladılar**. Bu listeyi uzatmak mümkün. Son iki ayda yaşanan skandalların her biri iktidarının sonunu getirmeye yeterlidir."

tükürdüğünü yalamak: bkz. 63.a. Esenliksiz deyimim öznesi AKP. Teklifsiz dil kullanımı.

- c) "İş Deniz Feneri davasına gelince Hükümetin **etekleri tutuşuyor**. Davaya bakan hakim ve savcıların görev yerini değiştirerek davanın seyrine müdahaleyi bunlar icat etti. Hiçbir demokratik ülkede böyle bir olay zaten yaşanmaz.

eteği tutuşmak: çok telaşlanmak

Esenliksiz deyimim öznesi AKP hükümeti. Teklifsiz dil kullanımı.

- 211.** 09.09.2011. İzmir'de tarihi Havagazı Fabrikası'nda Parti Meclisi'ni toplayan CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, toplantı öncesi şöyle konuştu:
"İsteksizce ve kaplumbağa hızıyla yürütülen müzakerelerin, "**dostlar alışverişte görsün**"den başka amacı kalmamıştır. Avrupa'dan hızla uzaklaşan Türkiye'nin hangi tehlikeli sulara savrulduğu herkesçe görülmektedir."

dostlar alışverişte görsün (diye): bkz. 38. Esenliksiz deyimim öznesi AKP'nin yürüttüğü müzakereler.

- 212.** 24.09.2011. Samanyolu Haber TV'de, canlı yayına katılan Kılıçdaroğlu, açıklamalarda bulundu: "Hükümet kanadından, 'Muhalefete bazı görüşmelerin içeriğini anlatsak işportaya düşerdi' şeklinde kendisine eleştiri yöneltildiği" anımsatılan Kılıçdaroğlu, "Özür dilerim ama, bu da bir başka yalan. Bana pek çok bilgi verildi. Hangisi **işportaya düştü**? 'Bu aramızda, bu burada kalsın' denmiş de benim gidip de dışarıda anlattığım hangi olay var? Ama kendilerinin yaptığı görüşmelerin tamamı **işportaya düştü**" diye yanıt verdi.

işportaya düşmek: (2) değerini yitirmek, herkes tarafından kullanılmak. Deyim esenliksiz duygu değeri taşımaktadır.

- 213.** 30.09.2011. Kılıçdaroğlu, Kadın Kolları Toplantısı'nın açılışında yaptığı konuşmada şu değerlendirmelerde bulundu:
a) Sen terörü önlemek için çaba harcamıyorsun. Öğretmenlerimiz kaçırılıyor. İnsanlarımız öldürülüyor. Peki ben bunun **hesabımı** Recep Tayyip Erdoğan'dan **sormayacak mıyım**? Terörü önlemek için çaba mı harcamak istiyorsun adres TBMM değil mi? Gel kardeşim sana her türlü **desteği verelim**. Yanıt var mı yok. Bu anlayışla olmaz. Bu anlayışla terör bitmez. Ateş nereye düştüyse oranın ciğerini yakar."

hesap sormak: bkz. 120.

destek vermek: maddi veya manevi yardımcı olmak

Esenlikli deyimim öznesi CHP nesnesi AKP.

- b) Terör olduğu gibi Deniz Feneri'ndeki duyarlılığımızı da koruyacağız. Başbakan'a 'Bu köstebek kim' diye sordum. Bir laf etsem elli yerden cevap gelirdi buna tek ses gelmedi. Niye **dut yemiş bülbüle döndüler**? Yine soruyorum, 'Ey recep Tayyip Erdoğan Deniz feneri'nde arama yapılacağını söyleyen köstebek kimdir ve o senin en yakın çalışma arkadaşlarından biri.

dut yemiş bülbüle dönmek: bkz. 121.c₁ Öznesi Başbakan Erdoğan olan esenliksiz deyim.

214. 04.10.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu partisinin ilk grup toplantısında konuştu.

- a) "Bugüne kadar parlamentonun bir geleneği vardı. Grup konuşmaları TRT'den yayınlanır vatandaş da dinlerdi. Soru şu TBMM Başkanı bu görüşmelerin canlı yayınlanacağını söylüyor ama TBMM Başkanı TRT Genel Müdürüne **söz geçiremiyor**. TBMM Başkanı TRT Genel Müdürüne **söz geçiremiyorsa** Allah aşkına bu başkan kime **söz geçirecek**. Buradan kendisine söylüyorum. Onun haklarını da merak etmesin biz savunacağız. TBMM Başkanı ile kimse bu düzeyde görüşemez direnç gösteremez. Dilsiz demokrasi örtülü diktatörlüktür.

söz geçirmek: (3) söylediğini, istediğini, yaptırmak

- b) Başbakan Alman Vakıflarından belediyelerimizin para aldığını söyledi. 24 saat geçmeden **çark ettiler**. Bir başbakan **karnından konuşmaz**. Başbakan vakit geçirmeden hemen bugün ima ettiği CHP'li belediyelerin isimleriyle birlikte bildiği her şeyi kamuoyuna açıklasın. Şerefli bir Başbakan'ın yapması gereken budur.

çark etmek: bkz. 5.b₁

karnından konuşmak: 1) iştilemeyecek kadar alçak sesle söylemek; 2) uydurarak söylemek.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün öznesi Erdoğan.

215. 15.10.2011. Kılıçdaroğlu, Karaman ziyareti kapsamında ilk olarak CHP İl Başkanlığını ziyaret ederek, partililerle görüştü. Kılıçdaroğlu, daha sonra İl Başkanlığından yürüyerek, partililere hitap edeceği Yunus Emre Konferans Salonu'na geldi.

- Milletten para topladılar 'Yoksula yardım edeceğiz' diye. Topladıkları parayla kendileri **köşeyi döndüler**. Bunların maskesini indirmek zorundayız. Gerçek insanlığın ne olduğunu, insana yardımın ne olduğunu, ahlakın ne olduğunu bunlara öğretmek zorundayız. Eğer bunların arkasından gidersek, sonumuzun felaket olduğunu da halka anlatmak zorundayız. Bütün gelişmeleri, bütün olayları biliyoruz, takip ediyoruz, hiç endişeniz olmasın, takip etmeye devam edeceğiz."

köşeyi dönmek: bkz.117.

216. 19.10.2011. Kılıçdaroğlu, düzenlediği basın toplantısında konuştu:

- a) "Ama herkes duydu, bir kişi duymuyor. O da Sayın Recep Tayyip Erdoğan. Merak ediyorum, muhalefetin sözüne niçin **kulaklarını tıkıyor**? Biz söyledik, biz dinledik. CHP söyledi, CHP dinledi"

kulağını tıkamak: bkz. 13.b.3. Esenliksiz deyimün öznesi Başbakan Erdoğan. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) "Buradan TBMM Başkanına açık çağrıda bulunuyorum: Sorunun çözüm adresi hükümet değildir. Hükümet bu sorunu çözmekte acizdir. Bu sorunu çözemez bu hükümet.

TBMM'nin bu soruna **el koyup** derhal bir komisyon oluşturması ve çözüm önerileri üretmesi gerekiyor.”

el koymak: bkz. 57.c. Bu söylemde esenlikli değer taşıyan deyimın öznesi TBMM’dir.

- c) “Siyaset kurumu çekilmiş bir köşeye herhangi bir çözüm üretmiyor, sadece şikayet ediyor. Siyaset kurumu derken burada iktidarı kastediyorum. Bizim çözümlerimiz var, o çözümleri defalarca **dile getirdik** ama iktidar herhangi bir çözüm, şu ana kadar üretmiş ve getirmiş değil”

dile getirmek: bkz. 18.b₁

- 217.** 22.10.2011. Kılıçdaroğlu, İzmir Büyükşehir Belediyesince yaptırılacak Menemen-Ulukent Katlı Kavşağı'nın temel atma törenine katıldı.
“İzmir’i ve İzmirliyi cezalandırmak istedi. Oy almak için şimdi 'ben yatırım yapacağım' diyor. Bu teklif İzmirliye rüşvettir, o yatırımı sen babanın parasından yapmıyorsun. İzmirlinin ödediği vergiden yapıyorsun ve yapmak zorundasın. Öyle İzmirliден vergiyi topla, 'Ben İzmirliye yatırım yapacağım.' Senden bir şey istemiyoruz sadece **gölge etme**. Belediye başkanlarımıza **gölge etme**. Onlar senin yaptığın yatırımlardan daha fazlasını yapacak”

gölge etmek: (2) bkz. 188.

- 218.** 25.10.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, partisinin grup toplantısında konuştu: 24 şehidimiz oldu, Türkiye **kan ağladı**. Erciş ve Van’da yurttaşlarımız yaralandı, yaşamını yitirdi yine yüreğimiz **kan ağlıyor**. Türkiye’de CHP’li belediyelere olarak sayın Başbakan’ın yaptığı suçlamayı unutmuş değiliz, o konuda gereken yapılacak. Bir haftalık süre vermiştik, süresini uzatıyoruz. Ya gidecek CHP’li belediyeden özür dileyecek, ya da **hesabını verecek**.

218₁ kan ağlamak: bkz. 27.1. Esenliksiz deyimın öznesi Türkiye.

218₂ hesap vermek: bkz.53.b₂

- 219.** 29.10.2011. Kılıçdaroğlu, Başbakan Erdoğan’a yüklendi:
“Ben İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adaylığım döneminde ada bazında özel imar planları yaparak, depremle bu yolla mücadele stratejisi geliştirmiştik. Şimdi o noktaya geldiler. Peki kaynak sorununu nasıl çözecekler? Bu konudaki kararlılıkları nasıl olacak? ‘Yıkacağım’ demekle binalar yıkılmıyor. Ayamama Deresi için söyledikleri ne oldu? Tam tersine kaçak binalara izin verdiler. Ne söylerlerse tersini yapıyorlar. Başbakanın sözleriyle vurgularsak İstanbul’un yüzde 70’i kaçak. Peki İstanbul’u 20 yıldır kim yönetiyor? 20 yıldır İstanbul’u yöneteceksin, kaçak yapılaşmaya **göz yumacaksın**. Akılları fikirleri rant yaratmak.

göz yummak: bkz. 91.b.

- 220.** 30.10.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’a mektup gönderdi:
“Haklısınız, yolsuzluk olunca insan gerçekten de **haya eder**, ses verir. Peki siz neden haya edip, ses vermiyorsunuz? Hatırlar mısınız? Kayseri Belediyesi’ndeki rüşvet trafiğini çok somut olarak ortaya koyan defteri size göndermiştim. O defterde, kimden ne kadar rüşvet alındığı, rüşvetin kime verildiği, nasıl paylaştırıldığı kuruşu kuruşuna kayıtlıydı. Siz ne yaptınız? 'Bunun altında

imza yok' diyerek **sümen altı ettiniz**. Ben o defteri siz rafa kaldırın, kasaya kilitleyip suçun üstünü örtün diye göndermedim. Başbakan olduğunuzu hatırlayıp, ar ve **haya edip** sorumluluğunuzu yerine getirin diye gönderdim.

220₁ haya etmek: utanmak. Esenliksiz deyimim öznesi Başbakan Erdoğan.

220₂ sümen altı etmek: bkz. 13.d. Esenliksiz deyimim öznesi Başbakan Erdoğan.

221. 05.11.2011. Kılıçdaroğlu, eski başbakanlardan Bülent Ecevit'in ölümünün 5. yılı nedeniyle partisinin Ankara İl Başkanlığı tarafından JW Marriott Hotel'de düzenlenen anma etkinliğinde gazetecilerin sorularını yanıtladı.

Bir gazetecinin "Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetimin başkanı Mesud Barzani'nin Türkiye ziyaretinin hatırlatılarak, "Barzani'nin 'Türkiye operasyonları durdurulmalı' şeklinde bir açıklaması var. Aynı zamanda 'Biz de Türkiye ile ortak bir operasyon yapmayız' dedi. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu üzerine Kılıçdaroğlu, "Terörle mücadelede uluslararası boyutun önemini hepimiz biliyoruz. Daha önce bu sakıncalara **dikkat çekmiştik**. Barzani'nin olası tutumu konusunda da sayın Başbakan'ın **dikkatini çekmiştik** ama o gerekeni yapmadı. Sadece bizi suçladı ama bugün geldiğimiz noktada bizim ne kadar haklı olduğumuz ortaya çıkmış oldu" yanıtını verdi.

dikkat çekmek(2): bkz. 128.b₂ Esenlikli deyimim öznesi CHP.

222. 08.11.2011. Kurban Bayramı'nın ilk 2 gününü eşi Sevim Kılıçdaroğlu'yla Van'da geçiren; ilk gün Van ve Erciş'teki depremzedelerle buluşan, dün de bir sınır karakolunda askerlerle bayramlaşan Kılıçdaroğlu, gündeme ilişkin şu açıklamalarda bulundu

Ben kendisine Çankaya Belediyesi ile ilgili suçlamaları nedeniyle mektup gönderdim. Olayı araştırdık ve suç duyurusunda bulunduk. Başbakan Kayseri için ne yaptı, hiçbir şey. Aramızdaki fark bu. Biz olayı soruştururuz, Başbakan ise olayı örter ve soruşturmaz. O yolsuzlukları besler, biz **açığa çıkarırız**."

(bir durumu) açığa çıkarmak: ortaya çıkarmak, gözler önüne sermek, anlaşılır duruma getirmek.

Esenlikli deyimim öznesi CHP, nesnesi yolsuzluklar. Ölçünlü dil kullanımı.

223. 12.11.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Milletvekili Kamer Genç'in Meclis kürsüsünde yaşadıkları ile ilgili yazılı açıklama yaptı:

"Bir yandan yolsuzluklarla mücadeleden bahsedecek, öte yandan yolsuzluk şüphesi altında bulunan bir bakanı Başbakan Yardımcısı yapacak, rüşvet defterine de kağıt parçası diyeceksiniz. Bir yandan uzun tutukluluk kararlarında ısrar eden özel yetkili savcılarınız, hakimleriniz, mahkemeleriniz ile ne kadar muhalifiniz varsa **içeri tıktırarak**, onların yanına kattığınız şaibeli kişilerle de **göz boyayacak** ve bunun adına da hukuk devleti diyeceksiniz."

göz boyamak: bkz. 130.3. Esenliksiz deyimim öznesi AKP.

224. 21.11.2011. Kılıçdaroğlu, Hürriyet'e değerlendirmelerde bulundu:

"Ben Genel Başkan olduğumda Sayın Başbakan 'Dersim arşivlerini açarım' diye tehditvari bir üslupla beni eleştirdi. Benim 'Sakin açma' diyeceğimi sandı. Ben ise 'Aç, elindeki tüm belgeleri aç' karşılığını verdim. Açamadı, **yan çizdi**. Bir kez daha tekrarlıyorum, tüm belgeler açılın."

yan çizmek: bir işten kaçmak

Esenliksiz deyimim öznesi Başbakan Erdoğan. Teklifsiz dil kullanımı.

225. 22.11.2011. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, partisinin grup toplantısında gündemdeki konularla ilgili açıklamalarda bulundu.

“Bu ülkenin Başbakan’ın zihin haritası Ermeni Diasporasının zihin haritasıyla aynıdır. Birlik ve beraberliği korumakla sorumlu olan Başbakan, toplumda bölünmeler yaratmaya çalışıyor. Öyle bir **gözü dönmüş** ki, bu Başbakan yakın bir zamanda bu millete ‘Ermeni Soykırım’ iddialarını da dayatırsa şaşmayın.”

gözü dönmek: aşırı bir isteğin, öfkenin etkisiyle ne yaptığını bilmez duruma gelmek

Esenliksiz deyimim öznesi Başbakan Erdoğan. Teklifsiz dil kullanımı.

226. 27.11.2011. CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu Brüksel’e giderken uçakta gazetecilere açıklamalarda bulundu:

a) Türkiye gündeminden kopmuş yapay gündemlerle ilgilenir hale geldi. Dersim de öyle yapay bir gündem. Ülkenin gündemi depremdir. Erciş’te insanlar depremin ardından şimdi de yangından ve açlıktan ölüyor. Ekonomimiz ciddi sorunlar yaşıyor. Fitch notumuzu durağana çevirdi diye suçlanıyor ama sorunumuz belli: Cari açık. **Görmezlikten gelinemez.**

görmezlikten gelmek: görmemiş gibi davranmak

b) Başbakan’la Dersim’i yüz yüze tartışmaya hazırım. Onun elinde olmayan belgelerle konuşacağım. Dersim konusunda **aslan kesiliyor** ama Dersim yasağını getiren kim? Kendi hükümeti. Kendi Kültür Bakanı Dersim konulu bir belgeyle yasak getirdi. Adam hayatta ve anılarını anlatıyor.

aslan kesilmek: aslan gibi güçlü ve cesur duruma gelmek

227. 29.11.2011. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu partisinin grup toplantısında konuştu:

Biz sayın Başbakan’ın soyunu sopunu neye inanıp inanmadığını da merak etmiyoruz. Biz Van’da Erciş’te çocuklar ne yapıyor onunu derdindeyiz. Yoksul vatandaşlarımızın derdindeyiz. Ama onun derdi farklı. Onun derdi de “Ben bu ülkeyi nasıl bölerim’... Biz vatandaşın cebini o kendi cebini düşünüyoruz. Bu milletin birliğini sana yıktırmayacağız. Dikta heveslerine **boyun eğmeyeceğiz**. Korku imparatorluğuna direneceğiz.

boyun eğmek: bkz. 8.a.

228. 04.12.2011. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, İzmir Gündoğdu Meydanı’nda “Cumhuriyet, Demokrasi ve Özgürlük” mitinginde konuştu:

Kimsenin önünde **diz çökmedik**. Ama birileri gibi, bunu kullanın, bu sizin önünüzde **diz çökmeye** hazırdır dediğimiz zaman biz ona da karşı çıktık. Biz onurlu bir ulusuz. Onurlu bir ulusun çocuklarıyız. O yüzden beni deliğe süpürmeyin diyenlere **boyun eğmeyeceğiz**. Direneceğiz, gücümüzü koruyacağız.

228₁ diz çökmek: bkz. 167.a.

228₂ boyun eğmek: bkz. 8.a.

229. 08.12.2011. CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Genel Kurul'da yaptığı konuşmada, Türk-İş'e sert eleştiriler yöneltti
Şikayetler böyle salonlarda yapılmamalı, işçi olarak üretimden gelen gücünüzü meydanlarda kullanın. Taşeron işçilerin hakkına sendikalı işçiler olarak sizler **sahip çıkın**. Onlar bugün eylem yapamazlar, meydanlara çıkamazlar... Onların hakkını koruyun ki yarın onlar da sendikalı olsun.

sahip çıkmak: bkz.84.a.

230. 12.12.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, TRT-1'deki 'Politik Açılım' programına katılarak açıklamalarda bulundu:
Koskoca AKP Grubu bir kişinin **ağzına bakıyor**. Sayın Başbakan'ın. Sayın Başbakan bir şey demediği sürece o gruptan bir şeyin geçme şansı sıfır. Uzun tutukluluk süresinden Cumhurbaşkanı, bakanlar, hatta HSYK'dan birinci başkan şikayetçi. Neden çözülmez bu? Bir kişi ikna edilemediği için... Kim o? Sayın Recep Tayyip Erdoğan.

ağzına bakmak: deyim ulaşılan sözlüklerde bulunmamaktadır. Burada muhtaç olmak anlamında kullanılmıştır.

Esenliksiz deyimün öznesi AKP, nesnesi "bir (tek) kişi".

231. 30.12.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, gazetelerin ve televizyonların Ankara temsilcileri ve haber ajanslarının yöneticileriyle kahvaltıda bir araya gelerek gündemdeki konulara ilişkin açıklamalarda bulundu:
Merak ediyorum; Genelkurmay Başkanlığı'nın açıklaması istihbarat aldık. Kim verdi bu istihbaratı herhalde bir yetkili çıkıp soracaktır bunu. Nereden aldınız bu istihbaratı? ... Türkiye yabancı istihbaratçıların **cirit attığı** ülke konumuna geldi.

cirit atmak: bkz.82.2. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün öznesi yabancı istihbaratçılar. Teklifsiz dil kullanımı.

2.1.4. Kılıçdaroğlu'nun kullandığı deyimler ile ilgili sonuç gözlemleri

Kılıçdaroğlu'nun 2011 yılı boyunca haberlere yansıyan söylemleri boyunca, çeşitli sözcelem durumları içinde kullandığı deyimler ile ilgili gözlemler ve sayısal sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Kılıçdaroğlu bir yılda 127 farklı deyim kullanmış olup bazı deyimlerin yinelenmesiyle birlikte söylemlerinde toplamda 304 kez deyimlere başvurmuştur. Yinelenen deyimler ve yinelenme sıklıkları aşağıdaki gibidir:

38 kez: dile getirmek

13 kez: hesap sormak

9 kez: köşeyi dönmek

8 kez: dut yemiş bülbüle dönmek

7 kez: ders vermek

6 kez: adım atmak

5 kez: ar damarı çatlamış, çark etmek, diz çökmek

4 kez: geri adım atmak, görmezden gelmek, göz yummak, hesap vermek, saygı duymak, sırtını sıvazlamak, tarihe geçmek

3 kez: dil uzatmak, el bebek gül bebek, dikkat çekmek, gölge etmek, kulak vermek, sahip çıkmak, söz geçirmek.

2 kez: alet etmek, alın teri dökmek, baş üstünde yeri var, başına çal, boyun eğmek, ders almak, el koymak, esip gürlmek, göz dikmek, göz boyamak, hakkını yemek, işportaya düşmek, kan ağlamak, kan kaybetmek, kulak asmak, kulak tıkamak, laf altında kalmamak, sesini çıkarmamak, yol açmak.

Aşağıdaki tabloda, bütüncede geçen tüm deyimler sıklıklarıyla birlikte alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 5: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen tüm deyimler ve sıklıkları

açığa çıkarmak	ders vermek (7)	gölge etmek (3)
adım atmak (6)	destek vermek	görmezden gelmek (5)
ağırına gitmek	dikkat çekmek (3)	görmezlikten gelmek
ağızına bakmak	dikkate almak	göz boyamak (2)
al aşağı etmek	dil uzatmak (3)	göz dikmek (2)
alet etmek (2)	dile getirmek (38)	göz önüne almak
alın teri dökmek (2)	diline dolamak	göz yummak (4)
alt üst etmek	diz çökmek (5)	gözden geçirmek
altını çizmek	dostlar alışverişte görsün	gözünü dönmek
ar damarı çatlamış (5)	durumdan ders çıkarmak	gün ışığına çıkmak
armut toplamak	dut yemiş bülbüle dönmek (8)	gündeme getirmek
askıya almak (4)	el bebek gül bebek (3)	hak etmek
aslan kesilmek	el koymak (2)	hak vermek
ayağa kalkmak	el mi yaman bey mi yaman	hakkını yemek (2)
baş üstünde yeri var (2)	ele almak	haksızlığa uğramak
başına çal (2)	elinden almak	haya etmek
boyun eğmek (2)	ensesinde boza pişirmek	hayal kırıklığına uğramak
cirit atmak	esip gürlmek (2)	hayra alamet değil
çam devirmek	eteği tutuşmak	heba olmak
çantada keklik	foyası ortaya çıkmak	helal süt emmek
çark etmek (5)	geceyi gündüze katmak	hesap sormak (13)
çitayı yükseltmek	geri adım atmak (4)	hesap vermek (4)
ders almak (2)	göğüs germek	iğne ile kuyu kazmak

imza atmak	laf atmak	söz etmek
ipe un sermek	laf yetiştirmek	söz geçirmek (3)
ipi göğüslemek	lafını etmek	sümen altı etmek
ipin ucunu kaçırmak	maşası olmak	şapka çıkarmak
işportaya düşmek (2)	nal toplamak	tarihe geçmek (4)
kafadan atmak	nam salmak	taviz vermek
kan ağlamak (2)	onur duymak	ters yüz etmek
kan kaybetmek (2)	örnek almak	tırnağı olamamak
kapı aralamak	özü kabahatinden büyük	tükürdüğünü yalamak
karar almak	parmak basmak	üç aşağı beş yukarı
karnından konuşmak	patlak vermek	yan çizmek
kayıtsız kalmak	saf dışı bırakmak	yangından mal kaçıran gibi
kazık yemek	sahip çıkmak (3)	yara almak
kılı kırk yarmak	saygı duymak (4)	yol açmak (2)
kıyamet kopmak	saygı göstermek	yola çıkmak (6)
köşeyi dönmek (9)	sesini çıkarmamak (2)	yüz kızartmak
kulak asmak (2)	set çekmek	zihni bulanmak
kulak tıkamak (2)	sırtını dönmek	
kulak vermek (3)	sırtını sıvazlamak (4)	
kuyusunu kazmak	son vermek (4)	
laf altında kalmamak (2)		

Aşağıdaki tabloda, saptanan deyimler arasından en sık kullanılmış olanlar, özne ve nesnelereyle, duygu değeri ve dil düzeyine göre sıralanmıştır. Buna göre, esenlikli duygu değeri taşıyan deyimlerin öznesi, olumlu biçimde kullanıldığında, CHP'dir. Ters durumda, esenliksiz deyimler olumlu biçimde kullanıldığında, öznesi çoğunlukla iktidar partisi ya da örtük öznelerdir.

Tablo 6: Kılıçdaroğlu'nun en sık kullandığı deyimlerin özne, nesne, duygu değeri ve dil düzeyleri

Deyim	Sıklık / sözce no.	Özne	Nesne	Duygu değeri	Dil düzeyi
DİLE GETİRMEK	38			-	ölçünlü
getirmezdi	114a	Cumhurbaşkanı	istihdam ihtiyacı		
getirdi	115a, 209	Yargıtay başkanı ve diğer başkanlar	yargı sorunlarını		
getirildi	115a, 124a, 135b	örtük	yargı sorunları, değişik görüşler		
getiriyor	121d ₁ , 125a, 193	soru kim?=CHP, Anayasa mahkemesi, cumhurbaşkanı	sorunlar, kaygıları, duyarlılığını		

getiriyoruz	121d ₁	CHP	Sorunlar		
getirilmezdi	122a	örtük	yaşam tarzına saygı endişesi		
getirsinler	122b	bütün öğrenciler	bütün düşüncelerini		
getirdik	124a, 144, 157, 215c	biz=CHP	sorunlar üzerine düşünceler, 40 yıllık hayali, değişim söylemini		
getirmesi	127a, 195	cumhurbaşkanı	başkanlık seçimiyle ilgili çekinceler, uzun tutukluluklarla ilgili rahatsızlığı		
getirmiş	127a	cumhurbaşkanı	dileklerini		
getirdiği	131	Anayasa mahkemesi yargıcı	Kaygıları		
getirilmesinin	132	örtük	Tunus ve Mısır'daki olaylarla ilgili duyarlılıklar		
getirmiyorsa	134a	bir milletvekili	milletin derdini		
getirenlere	134a				
getirmeli	140b	gazeteciler	olaylar karşısında duyarlılıklarını		
getiriyorlar	158	Türkiye'deki entelektüel çevreler	özgürlüklerin yeterince olgunlaşmadığını		
getiriyorum	169a	ben=Kılıçdaroğlu	emeklilerin derdini		
getirildiği	174	örtük	her düşüncenin		
getireceğiz	181	biz=CHP	her anlattıklarımızı yeniden		
getirilmesi	182	örtük	protestoların afiş, pankart veya söz ile		
getireceğine	184	her bir işçi	sorununu		
getirsin	184	sendika	işçi sorunlarını		
getirdiklerini	190	CHP çalışanları (arkadaşlar)	şikayetlerini		
getirenlerin	190	CHP çalışanları, örtük	aynı şikayetler, sıkıntıları		
getirilmiştir	197c	örtük	bunlar (örtük)		
getirilecek	200	örtük	bazı konular		
HESAP SORMAK	13				ölçünlü
mı sordunuz	120	örtük	12 Eylül paşalarından		
soramazsınız	120	örtük	12 Eylül paşalarından		
mı soracaksın	120	örtük=sen(Erdoğan)	paşalardan (örtük)		
sormak mı istiyorsun	120	örtük=sen (Erdoğan)	paşalardan (örtük)		
sormayacaklar	120	örtük	paşalardan		
soruyor musun	147b	örtük=Erdoğan	(işçinin işine son verilmesiyle ilgili)		
soracağız	169c, 171a ₂ , 189 ₂	biz = CHP	onlardan (örtük), kasetçi iktidar(AKP), iktidar, kadına karşı şiddet uygulayan		
sorarsın	169d	örtük=Erdoğan	hakkı yenen çocuklardan		
KÖŞEYİ DÖNMEK	9		Geçişsiz	esensiz	teklifsiz
döndüler	117, 119b,	AKP hükümeti			

	177b				
döndün	121a	sen=Erdoğan			
döndü	146	onların (örtük olarak AKP hükümetinin) yakınları			
dönecek	146	millet			
döneriz	179	AKP hükümeti			
dönsün	186 ₂	birileri (örtük)			
DUT YEMİŞ BÜLBÜLE DÖNMEK	8		Geçişsiz	esenliksiz	teklifsiz
döndün	121c ₁	örtük (Erdoğan)			
döndüreğim	173	ben (Kılıçdaroğlu)			
çevireğim	175	ben (Kılıçdaroğlu)			
çevireyim	176, 180	Erdoğan			
dönecek	178	Erdoğan			
döndüler	214b	AKP hükümeti			
DERS VERMEK	7			esenlikli	ölçünlü
vereceğim	169c ₁ , 171a ₁	biz = CHP	telefonları dinleyenlere		
-ini vermesi	177	birisi(örtük olarak kendisini ifade ediyor)	Başbakan Erdoğan		
vermesi	183a	aileler	Ak Parti'ye		
-i vereceksiniz	183a	halk	Başbakan Erdoğan'a		
vermeye	199d	örtük (Başbakan Erdoğan)	CHP'ye		
vermek	199d	örtük (Başbakan Erdoğan)	CHP'ye		
YOLA ÇIKMAK	6		geçişsiz	esenlikli	ölçünlü
çıkmaq	118	örtük			
çıkığımız	119e	biz (CHP)			
çıkmaq	134b, 153b ₃ , 163a	biz (CHP)			
çıkan	168a ₂	CHP			
ADIM ATMAK	6		geçişsiz	esenlikli	ölçünlü
attı	124b	Başbakan Erdoğan			
atıyorsunuz	127b	AKP (örtük olarak Başbakan Erdoğan)			
atalım	145	biz (örtük olarak Halk)			
atan	162b ₂	Bülent Ecevit			
atacağımız	170b	biz (CHP)			
AR DAMARI ÇATLAMIS	5		geçişsiz	esenliksiz	teklifsiz
çatlamadıysa	166b, 163c	bir adam (ÖSYM Başkanı)			
çatladıysa	164c	adam (ÖSYM Başkanı)			

çatlamış	169d, 171b	adam (ÖSYM Başkanı)			
ÇARK ETMEK	5			esenliksiz	teklifsiz
edeceğini	123	Başbakan Erdoğan			
etti	187b	Başbakan Erdoğan			
ederim	199a	Başbakan Erdoğan			
etmişti	199b	Başbakan Erdoğan			
ettiler	213b	Başbakan Erdoğan			
GÖRMEZDEN GELMEK	5			esenliksiz	ölçünlü
görmemezlikten gelindi	119c	örtük (AKP)	Anayasa sorunları		
görmezden gelmek	141b	örtük	kentte yapılan işleri		
görmemezlikten gelen	142b ₁	savcılar	bunları(belgeleri servis edenleri)		
görmemezlikten mi geleceksin	150	Başbakan Erdoğan	basılmamış kitapları imha etmeyi		
görmemezlikten gelmesini	197a	biz(engelledik)	bu olayı		
DİZ ÇÖKMEK	5		geçişsiz	esenliksiz	ölçünlü
çökmem	167a	ben (Kemal Kılıçdaroğlu)			
çökmeyeceğim	168b	ben (Kemal Kılıçdaroğlu)			
çökmedim	185 ₂	ben (Kemal Kılıçdaroğlu)			
çökmedik	227 ₁	biz (CHP)			
çökmeye	227 ₁	bu			
ASKIYA ALMAK	4			esenliksiz	ölçünlü
alındı	119a	örtük (AKP)	Oktay Ekşi'nin kalemi		
almayacağız	119a	biz (CHP)	o kalemi(Oktay Ekşi'nin)		
alındığı	154a ₁	örtük (AKP)	demokrasi		
alacağız	207	hükümet (örtük Başbakan Erdoğan)	güvenlik anlaşmaları		
GERİ ADIM ATMAK	4		geçişsiz	esenliksiz	ölçünlü
atıp atmayacağını	139	Başbakan Erdoğan			
attı	156b	Cumhurbaşkanı			
atmak	156b	Cumhurbaşkanı			
atamayız	198	biz (CHP)			
GÖZ YUMMAK	4		geçişsiz	esenliksiz	ölçünlü
yuman	189 ₁	polis			
yumana	189 ₁	örtük			
yumuyorsun	199c ₁	örtük (AKP)			
yumacaksın	219	örtük (Başbakan Erdoğan)			
HESAP VERMEK	4		geçişsiz		ölçünlü
vermeli	125c	Başbakan Erdoğan			
vereceksiniz	142b ₂	savcılar			

vereceğiz	160a ₁	biz (CHP)			
verecek	218 ₂	Başbakan Erdoğan			
SAYGI DUYSUN	4			esenlikli	ölçünlü
duyuyoruz	197b	biz (CHP)	vatandaşın oyuna		
duyacağız	197b	biz (CHP)	MHP'ye, bağımsızlara		
SIRTINI SIVAZLAMAK	4			esenliksiz	ölçünlü
sıvazlayacaksın	129c ₁	Başbakan Erdoğan	yolsuzluk yapanların		
sıvazlıyordun	133a ₃	Başbakan Erdoğan	Annan planına destek verenler		
sıvazlayan	148 ₁	Başbakan Erdoğan	rüşvet verenleri		
SON VERMEK	4				ölçünlü
veriliyor	147b	örtük	sendikaya üye olan işçinin işine		
vereceğiz	147b	biz (CHP)	bu tabloya (açlığa, fakirliğe)		
TARİHE GEÇMEK	4		geçişsiz	esenlikli/ esenliksiz	ölçünlü
geçer	129d	Başbakan Erdoğan			
geçsin	129d	Başbakan Erdoğan			
geçti	141a	İzmir			
DİKKAT ÇEKMEK	3				ölçünlü
çektiler	128b ₂	CHP'li arkadaşlarımız	yargının siyasallaşması tehlikesine		
çekmiştik	221	biz (CHP)	terörle mücadelede uluslararası boyuta		
-ini çekmiştik	221	biz (CHP)	Başbakan'ın		
DİL UZATMAK	3			esenliksiz	teklifsiz
uzatıyorsun	162b ₃	Başbakan Erdoğan	Ecevit'e		
uzatacaksın	166a ₁	Başbakan Erdoğan	Ecevit'e		
EL BEBEK GÜL BEBEK	3		geçişsiz	esenliksiz	teklifsiz
	163b, 164b, 165	Başbakan Erdoğan'ın oğlu			
GÖLGE ETMEK	3		geçişsiz	esenliksiz	ölçünlü
etmesin	188	iktidar			
etme	216	Başbakan Erdoğan			
KULAK VERMEK	3			esenlikli	ölçünlü
ver	130 ₂	Başbakan Erdoğan (emir)	halkın insani taleplerine		
verdiğimizi	202	biz (CHP)	onun sesine (örtük)		
vereceğiz	202	biz (CHP)	onun sesine		
SAHİP ÇIKMAK	3			esenlikli	ölçünlü
çıkacağız	154c	biz (CHP)	seçim sandıklarına		
çıkın	229	sendikalı işçiler	taşeron işçilerin hakkına		

SÖZ GEÇİRMEK	3				ölçünlü
geçiremiyor	214	TBMM Başkanı	TRT Genel Müdürüne		
geçiremiyorsa	214	TBMM Başkanı	TRT Genel Müdürüne		
geçirecek	214	TBMM Başkanı	kime?		

Kılıçdaroğlu'nun kullandığı deyimler arasında bazıları dilde esenlikli bir değer taşıırken söylemde esenliksiz, bazıları da dilde esenliksiz bir anlam taşıırken söylemde esenlikli duygu değeri taşımaktadır. Aşağıdaki tablo esenlikli/esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimleri göstermektedir:

Tablo 7: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen duygu değeri taşıyan deyimler

DEYİM	ESENLIKLI		ESENLIKSIZ	
	Dilde	Söylemde	Dilde	Söylemde
açığa çıkarmak	X	X		
adım atmak (6)	X	X		
ağırina gitmek			X	X
ağızına bakmak			X	X
al aşağı etmek		X	X	
alet etmek (2)		X	X	
			X	X
alın teri dökmek (2)	X	X		
alt üst etmek			X	X
ar damarı çatlamış (5)			X	X
armut toplamak			X	X
askıya almak (4)			X	X
aslan kesilmek	X			X
ayağa kalkmak	X	X		
baş üstünde yeri var (2)	X	X		
başına çalsın (2)			X	X
boyun eğmek (2)		X	X	
cirit atmak			X	X
çam devirmek			X	X
çantada keklik			X	X
çark etmek (5)			X	X
çitayı yükseltmek	X	X		
ders almak (2)	X	X		
	X			X
ders vermek (7)	X	X		
destek vermek	X	X		
dikkat çekmek (3)	X	X		
dikkate almak	X	X		
dil uzatmak (3)			X	X
diline dolamak			X	X

diz çökmek (5)		X	X	
dostlar alışverişte görsün			X	X
durumdan ders çıkarmak	X	X		
dut yemiş bülbüle dönmek (8)			X	X
el bebek gül bebek (3)			X	X
el mi yaman bey mi yaman	X	X		
elinden almak			X	X
ensesinde boza pişirmek			X	X
esip gürlmek (2)			X	X
eteği tutuşmak			X	X
foyası ortaya çıkmak			X	X
geceyi gündüze katmak	X	X		
geri adım atmak (4)			X	X
		X	X	
göğüs germek	X	X		
gölge etmek (3)			X	X
görmezden gelmek (5)			X	X
görmezlikten gelmek			X	X
göz boyamak (2)			X	X
göz dikmek (2)			X	X
göz önüne almak	X	X		
göz yummak (4)			X	X
gözü dönmek			X	X
gün ışığına çıkmak	X	X		
hak etmek	X			X
hak vermek	X	X		
hakkını yemek (2)			X	X
haksızlığa uğramak			X	X
haya etmek			X	X
hayal kırıklığına uğramak			X	X
hayra alamet değil			X	X
heba olmak			X	X
helal süt emmek	X	X		
hesap vermek (4)			X	X
iğne ile kuyu kazmak	X	X	X	
ipe un sermek			X	X
ipi göğüslemek	X	X		
ipin ucunu kaçırmak			X	X
işportaya düşmek			X	X
kafadan atmak			X	X
kan ağlamak			X	X
kan kaybetmek (2)			X	X
kapı aralamak	X	X		
karnından konuşmak			X	X
kayıtsız kalmak			X	X
kazık yemek			X	X
kılı kırk yarmak	X	X		
kıyamet kopmak			X	X
köşeyi dönmek (9)			X	X
	X	X		
kulak asmak (2)	X	X		
	X			X
kulak tıkamak (2)			X	X
kulak vermek (3)	X	X		

kuyusunu kazmak			X	X
laf altında kalmamak (2)	X	X		
laf atmak			X	X
laf yetiştirmek			X	X
maşası olmak		X	X	
nal toplamak			X	X
nam salmak	X	X		
onur duymak	X	X		
özü kabahatinden büyük			X	X
patlak vermek			X	X
saf dışı bırakmak			X	X
sahip çıkmak (3)	X	X		
saygı duymak (4)	X	X		
saygı göstermek	X	X		
sesini çıkarmamak (2)			X	X
set çekmek			X	X
sırtını dönmek			X	X
sırtını sıvazlamak (4)	X			X
söz geçirmek (3)	X			X
sümen altı etmek			X	X
şapka çıkarmak	X	X		
tarihe geçmek (4)	X	X		
	X			X
taviz vermek		X	X	
ters yüz etmek			X	X
tırnağı olamamak			X	X
tükürdüğünü yalamak			X	X
yan çizmek			X	X
yangından mal kaçırr gibi			X	X
yara almak			X	X
yol açmak (2)			X	X
yüz kızartmak			X	X
zihni bulanmak			X	X

Kılıçdaroğlu'nun kullandığı 127 deyimden 111 tanesi esenlikli/esenliksiz duygu değerleri içermektedir. Deyimlerin dildeki duygu değerlerine bakılmaksızın sadece söylem içinde kazandığı duygu değerleri incelendiğinde, 111 deyimden 40'ı esenlikli (%36,03), 75'i esenliksiz (%67,56) duygu değeri ile kullanılmıştır. Esenliksiz deyimlerin, esenlikli deyimlere oranla yaklaşık iki kat fazla kullanılmış olması dikkat çekicidir.

Saptanan 127 deyim dil düzeyleri açısından farklılıkları aşağıda tablolandırılmıştır

Tablo 8: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen deyimlerin dil düzeyleri

DEYİM	DİL DÜZEYİ		
	Ölçünlü	Teklifsiz	Argo
açığa çıkarmak	X		
adım atmak (6)	X		
ağırina gitmek		X	
ağzına bakmak		X	
al aşağı etmek		X	
alet etmek (2)		X	
alın teri dökmek (2)	X		
alt üst etmek	X		
ar damarı çatlamış (5)		X	
armut toplamak			X
askıya almak (4)	X		
aslan kesilmek		X	
ayağa kalkmak	X		
baş üstünde yeri var (2)	X		
başına çalsın (2)		X	
boyun eğmek (2)	X		
cirit atmak		X	
çam devirmek		X	
çantada keklik		X	
çark etmek (5)		X	
çıtayı yükseltmek	X		
ders almak (2)	X		
ders vermek (7)	X		
destek vermek	X		
dikkat çekmek (3)	X		
dikkate almak	X		
dil uzatmak (3)		X	
diline dolamak		X	
diz çökmek (5)		X	
dostlar alışverişte görsün		X	
durumdan ders çıkarmak	X		
dut yemiş bülbüle dönmek (8)		X	
el bebek gül bebek (3)		X	
el mi yaman bey mi yaman		X	
elinden almak	X		
ensesinde boza pişirmek		X	
esip gürlmek (2)		X	
eteği tutuşmak	X		
foyası ortaya çıkmak		X	
geceyi gündüze katmak	X		
geri adım atmak (4)	X		
göğüs germek	X		
gölge etmek (3)	X		
görmezden gelmek (5)	X		
görmezlikten gelmek	X		
göz boyamak (2)	X		
göz dikmek (2)	X		
göz önüne almak	X		

göz yummak (4)	X		
gözü dönmek		X	
gün ışığına çıkmak	X		
hak etmek	X		
hak vermek	X		
hakkını yemek (2)	X		
haksızlığa uğramak	X		
haya etmek		X	
hayal kırıklığına uğramak	X		
hayra alamet değil		X	
heba olmak	X		
helal süt emmek	X		
hesap vermek (4)	X		
iğne ile kuyu kazmak	X		
ipe un sermek	X		
ipi göğüslemek	X		
ipin ucunu kaçırmak		X	
işportaya düşmek		X	
kafadan atmak		X	
kan ağlamak	X		
kan kaybetmek (2)	X		
kapı aralamak	X		
karnından konuşmak		X	
kayıtsız kalmak	X		
kazık yemek			X
kılı kırk yarmak		X	
kıyamet kopmak		X	
köşeyi dönmek (9)		X	
kulak asmak (2)	X		
kulak tıkamak (2)	X		
kulak vermek (3)	X		
kuyusunu kazmak		X	
laf altında kalmamak (2)		X	
laf atmak		X	
laf yetiştirmek		X	
maşası olmak			X
nal toplamak			X
nam salmak	X		
onur duymak	X		
özü kabahatinden büyük		X	
patlak vermek		X	
saf dışı bırakmak		X	
sahip çıkmak (3)	X		
saygı duymak (4)	X		
saygı göstermek	X		
sesini çıkarmamak (2)	X		
set çekmek	X		
sırtını dönmek	X		
sırtını sıvazlamak (4)		X	
söz geçirmek (3)	X		
sümen altı etmek		X	
şapka çıkarmak	X		
tarihe geçmek (4)	X		
taviz vermek	X		
ters yüz etmek		X	

tırnağı olamamak		X	
tükürdüğünü yalamak		X	
yan çizmek		X	
yangından mal kaçırmak gibi		X	
yara almak	X		
yol açmak (2)	X		
yüz kızartmak		X	
zihni bulanmak		X	

Kılıçdaroğlu'nun kullandığı toplam 127 deyimden 47'si (%37) teklifsiz dil kullanımınıdır.

2.1.5. Bahçeli'nin Politik Söyleminde Deyimler

232. 04.01.2011. MHP lideri Devlet Bahçeli, 2011 yılının ilk Meclis grup toplantısında partililere gündeme dair değerlendirmelerde bulunurken, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'e de iki dil cevabı verdi.

- a) Tahriklerin önünü açan AKP'dir. Sonuçsuz ve samimiyetten yoksun kurul kararlarının **göz boyamadan** ibaret olduğu açıktır. Gül'ün Diyarbakır gezisi bize başka bir **fikir vermemiştir**. MGK kararları arasında Türkçenin **öne çıkarılması** pankart ve afişlerde Türkçe dışında bir dilin kullanılmasıyla anlamsız hale gelmiştir.

a₁ göz boyamak: bkz. 130.3 Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimden öznesi AKP.

Ölçünlü dil kullanımı.

a₂ fikir vermek: 1) düşüncesini bildirmek 2) bir konuda yol gösterici bilgi edinmek

Olumsuz biçimiyle kullanılmış olan bu deyimde dil kullanımını ölçünlü.

a₃ öne çıkmak: diğerlerinden daha iyi olmasından dolayı dikkat çekmek.

Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenlikli deyim.

- b) Ettiği yemine **bağlı kalmayan** Sayın Cumhurbaşkanı milletinin şan ve şerefine nasıl koruyacaktır. Biz herkesin ana diline **saygı duyuyoruz**. Kamusal alana çıkmaması ve eğitim dili olmaması kaydıyla konuşulmasında sakınca görmüyoruz. Cumhurbaşkanı'nın beyanlarını, hükümetin **inşa ettiği** zafiyeti bir de bu açıdan değerlendirmek lazım.

b₁ bağlı kalmak: uymak, tabi olmak

Öznesi Cumhurbaşkanı olan esenlikli duygu değeri taşıyan deyim, olumsuz biçimiyle kullanıldığı için burada esenliksiz bir duygu değerini ifade etmektedir.

b₂ saygı duymak: bkz. 197.b. Öznesi MHP, nesnesi ise herkesin ana dili olan esenlikli duygu değeri taşıyan deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

b₃ inşa etmek: kurmak, yapmak, gerçekleştirmek

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyim burada bir "zafiyet" inşa edildiğinin vurgulanması nedeniyle esenliksiz bir anlam yüklenmiştir. Deyimin öznesi AKP hükümetidir.

- c) Başbakanlığı yozlaştıran, işgal ettiği makamı milletin hayrına bırakmayan bu zihniyet Çankaya yokuşunda **aciz kalacaktır**. AKP'nin milli duyguları siyasi istismar yapmasına izin verilmeyecektir. Özerklik fitnesinin hayalleri kararacaktır. Bunlara **yol açan** iktidar partisi AKP'nin de **defteri dürülecektir**, **hesap sormak** üzere Yüce Divan yolu ardına kadar açılacaktır.

c₁ aciz kalmak: çok uğraşmasına karşın bir işi yapamamak

Esenliksiz deyimün öznesi Başbakan Erdoğan.

c₂ yol açmak: bkz. 88.b. Esenliksiz deyimün öznesi iktidar partisi, nesnelere ise esenliksiz eylem ve edimlerdir.

c₃ defteri dürülmek: görevine son verilerek bir yerden uzaklaştırılmak.

Esenliksiz deyimün nesnesi AKP'dir. Teklifsiz dil kullanımı.

c₄ hesap sormak: bkz. 120. Öznesi MHP, nesnesi AKP olan deyim.

233. 11.01.2011. MHP Lideri Devlet Bahçeli partisinin grup toplantısında konuştu.

- a) “Başbakan’ın seçime dönük beyanlarından **dikkatimiz çeken** bazı hedefleri görülmektedir. Başbakan Meclis’teki konuşmasında 2023 vizyonunu **dile getirmiştir**. Bu hedef ve öngörülerini önünü bile görmekten aciz bir hükümet için sevindiricidir. Ancak Başbakan’ın sözlerinde şaşkıncu bir yön bulunmamaktadır.”

a₁ dikkat çekmek: bkz. 128.b₂

a₂ dile getirmek: bkz. 18.b₁ Deyimün öznesi Başbakan Erdoğan’dır.

- b) “Başbakan karşısına çıkan hukuki engelleri önemsememiş ve sorumsuzca hareket etmeyi **uygun bulmuştur**. Hukuk AKP ile birlikte gücünü kaybetmiştir. Her yanlışta hukuki kılıf bulunmuştur. Düzenlene mevzuatlarla birçok vatandaşımız ancak sömürge yönetimlerinde görülen yöntemlerle mezalime **maruz kalmıştır**.”

b₁ uygun bulmak: yakışır, yaraşır görmek Bu söylemde esenliksiz (“hakaret etmeyi”) değer taşıyan deyimün öznesi Başbakan Erdoğan.

b₂ maruz kalmak: bir olay veya bir durumla karşı karşıya olmak Esenliksiz deyimün öznesi vatandaşlar.

- c) “Türk milletinin aleyhine olan ne varsa hukuk bunlara **alet edilmiş** bunun sonucunda adalet duygusuna olan inanç **yok edilmiştir**.”

c₁ alet etmek: bkz. 36. Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyimün nesnesi hukuk. Teklifsiz dil kullanımı.

c₂ yok etmek: 1) ortadan kaldırmak, ifna etmek, izale etmek; 2) *mev.* varlığına son vermek Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyim nesnesi adalet duygusuna olan inanç.

- d) “AKP 8 yıl, siyasi hesaplarla yargıyı kuşatmaya almış toplum nezdinde itibarsızlaştırmak için seferberlik başlatmıştır. AKP iktidarın sorunlarıyla değil yapısıyla uğraşmıştır. Başbakan ve hükümet şimdi **kendini kurtarabilmek** için herkese **çamur atmaktadır**. Adalet mekanizmasının kusuru ve ihmali varsa bunu giderecek **önlemleri almak** da hükümetin görevidir.”

d₁ kendini kurtarmak: Öznesi AKP hükümeti olan deyim.

d₂ çamur atmak: bkz. 4.b. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi AKP iktidarı.

d₃ önlem almak: Deyimin öznesi AKP hükümeti.

- e) “İktidarın uygulamaları HSYK ya da Anayasa Mahkemesi’ne yapılacak bir atamanın bile hukukun esas sorunlarından daha önemli olduğunu göstermiştir. Hukukun üstünlüğü gerçek anlamda sağlanmak isteniyorsa herkes **elini taşın altına koymalıdır**.”

elini taşın altına koymak (sokmak): bkz. 22.b₁

234. 14.01.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, yaptığı yazılı açıklamada Türk Ticaret Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun görüşmelerinde TBMM'de sağlanan uzlaşımın önemine dikkat çekti:

Türkiye'nin içine sokulduğu kampaşma ve çatışma ortamından sıyrılması için, bu uzlaşma zeminin hayatın her alanına yayılması ve millet yararına ve hayırına lazım gelen icraatların yapılması gelecek açısından da olumlu bir nitelik taşıyacaktır. Yapılan hukuki düzenlemeyle reel kesimin beklentileri en üst düzeyde karşılanmış, ekonomik sistemin ve sosyal yapının hukuksal reformla iyileştirilmesi yönünde çok değerli **adımlar atılmıştır**. Yasalaşan Türk Ticaret Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunuyla birlikte sosyal ve ekonomik ilişkiler yeni baştan **ele alınmış** ve çağımızın gerekleri doğrultusunda değişikliğe tabi tutulmuştur.”

234₁ adım atmak: bkz. 6.b₁ Edilgen biçimiyle kullanılmış esenlikli deyim.

234₂ ele almak: bkz. 18.a₃ Edilgen biçimiyle kullanılmış deyim.

235. 17.01.2011. Isparta’da Yalvaç Kültür Merkezi’nde seçmenleriyle buluşan Bahçeli, şunları söyledi:

“Güneydoğu’da öyle iller var ki orada devlet yok, orada hükümet yok, orada Recep Tayyip Erdoğan yok. Orada anarşi, terör, devletin tüm kurumlarına aşırı derecede saldırı var. ‘34 etnik var’ diye diye bölücü terörü, PKK’yı cesaretlendire cesaretlendire, Türkiye’yi ikiye ayırdın. Double yol yapıp, bölünmüş yollarla övünürken, ülkeyi bölen bir başbakan olarak **tarihe geçtin**.”

tarihe geçmek: bkz. 129.d. Öznesi Başbakan Erdoğan olan esenlikli deyim, burada esenliksiz bir değer taşımaktadır (“ülkeyi bölen bir başbakan olarak -”).

236. 21.01.2011. Devlet Bahçeli, MHP Sincan İlçe Başkanlığını ziyareti öncesinde gazetecilere açıklamalarda bulundu:
“Danıştay, şimdi kalkıp önemli mesafelerin katledildiği üniversitelerde başörtü ile girişin rahatlatıcı bazı yönlerinin olduğu bir ortamda bu tür davranışlarla Türkiye'ye germek isteyenlere **zemin hazırlamaktan** başka bir hizmet sunmamaktadır”

zemin hazırlamak: bkz. 28.a₂ Öznesi Danıştay olan esenliksiz (“ülkeyi germek isteyenlere -”) bir deyim.

237. 25.01.2011. MHP lideri Devlet Bahçeli partisinin grup toplantısında gündeme ilişkin önemli açıklamalarda bulundu.

a) “TBMM verdiği kısa bir aradan sonra bugün tekrar çalışmalarına başlamıştır. Bu yasama döneminin kalan süresi içinde başarılı olacağımızdan asla **şüphe duymuyorum.**”

şüphe duymak: şüphelenmek, emin olamamak Öznesi MHP olan ve dilde esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim, bu söylemde olumsuz biçimiyle kullanıldığından esenlikli duygu değeri kazanmıştır.

b) “Ülkemizin kaderi üzerinde çok tayin edici olacak bu seçim için vakit gittikçe daralmaktadır. Önümüzde tarihi bir fırsat bizleri beklemektedir. Yapılacak olan seçim Türkiye'nin üzerine **kumar oynayanlara** büyük bir **ders olacaktır.** AKP'nin süresiz uzaklaştırılması inşallah bu seçimde gerçekleşecektir. Bu kara dönem mutlaka bitecek Türk milleti AKP'ye yalanlarının ve neden olduğu yıkımların tek tek **hesabını soracaktır.**”

b₁ kumar oynamak: 1) *meç.* olumlu sonuçlanması şüpheli olan bir işe bile bile girişmek.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün öznesi AKP.

b₂ ders olmak: kötü bir olay bir daha yapmamak üzere örnek olmak, ibret olmak

b₃ hesap sormak: bkz. 120. Öznesi “Türk milleti”, nesnesi “AKP ve yalanları” olan deyim.

c) “AKP tehditkardır acımasızdır ve insafsızdır. İktidar **aba altından sopa gösterircesine** yoksul kardeşlerimizi yardımlarla kontrol altında tutmaktadır. Bir gerçeğin altını kalın olarak çizmekte yarar var. Çocuklarını sinemaya götürmek, ayda bir dışarıda yemeğe gitmek en yoksul kardeşimizin hakkı değil midir? AKP devletin imkânlarını sadaka verir gibi vermektedir. Kamuoyunu aldatma amaçlı durmadan anketler yayınlanmaktadır. MHP iktidara koşmaktadır.”

aba altından sopa göstermek: Üstü kapalı sözlerle korkutmak, gözdağı vermek, tehdit etmek. (Yurtbaşı, 1996: 1)

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim **AKP**.

- d) “Tunus'ta başlayan gerilim hattı, Arnavutluk'a kadar çevre ülkelerde gerginliğe **yol açmıştır**. İlave olarak Cezayir, Ürdün Yemen Mısır, Tunus'taki gerilimden etkilenmeye başlamıştır. AKP'nin çok sevdiği Ömer El Beşir'in yönettiği Sudan da etkilenmiştir.”

yol açmak: bkz. 88.b. Öznesi Tunus'taki gerilim olan esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

- e) “Bu son gelişmelerden AKP hükümeti de azami sonuçlar çıkarmalı. **Hesap vermek** için bugünden hazırlıklara başlamasının yararlı olacağına yürekten inanıyorum. 2011'de de yine tehlikeli gelişmelere **şahit oluyoruz**.”

e₁ hesap vermek: bkz. 53.b₂ Öznesi AKP olan deyim.

e₁ şahit olmak: tanık olmak. Öznesi MHP olan deyim.

- f) “AKP zihniyeti kabus gibi Türk sporunun üzerine çökmüştür. Ermenilerle mutabakat arayışlarında futbol bahane olarak kullanılmıştır. Spor bu dönemde siyasete **alet edilmiştir**. Tanınmış ses sanatçıları, şov dünyasının ünlü simaları spor camiası da **alet edilmiştir**. Zaman orta sahada top çevirme zamanı değildir yıkımın kirliliği oyun planını kabul ettirmeye çalışmıştır.”

alet etmek (2): bkz. 36. Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyim nesnelere spor ve şov dünyasının tanınmış kişileri.

- g) “Erdoğan ve hükümeti her alanda olduğu gibi sporda da **gedikler açmaya** çalışmıştır. Nitekim Galatasaray'ın yeni stadının açılış töreninde bunu görme fırsatımız olmuştur. Tribünde oturan Başbakan protestoyu olgunlukla karşılamak yerine öfkesine yenilmiş ve stadi terk etmiştir. Protestoları nankörlükle itham etmiştir. Kabul ve itiraf edilmelidir ki çirkin **maskeleri** o statta yerlere **düşmüştür**.”

g₁ gedik açmak: Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi Başbakan Erdoğan ve AKP hükümetidir.

g₂ maskesi düşmek: gerçek niyeti ve niteliği ortaya çıkmak Esenliksiz deyim öznesi Başbakan Erdoğan.

- h) “Anlaşıldığı kadarıyla tek başına **iktidar olamayacaklarını** anlayan bu iki parti şimdiden yakınlaşmaya başlamıştır. Muhalefetin milli konulardaki çekimser duruşu AKP ile aynı çizgide buluşturmuştur. İkisinin de kafasında İmralı canisinin affedilmesi vardır. Geçtiğimiz günlerde ALES sınavına başörtülü girilemeyeceği kararı bu iki partinin **ekmeğine yağ sürmüştür**. Çözüm ve çareyi yabancı başkentlerde aramak yine AKP ile CHP'nin benzeştiği alanlar olmuştur.”

h₁ iktidar olmak: Esenlikli duygu değeri taşıyan deyim burada olumsuz biçimiyle (“olamayacaklarını”) kullanıldığı için esenliksiz bir duygu değerini ifade etmektedir. Öznesi AKP ve CHP hükümetleridir.

h₂ ekmeğine yağ sürmek: bkz. 14. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi ALES sınavına başörtülü girilemeyeceği kararı, nesnesi ise AKP ve CHP hükümetleridir.

- i) “Tarihi yol ayrımına her geçen gün yaklaşıyoruz. Hukuksuzluğun **kol gezdiği** Türkiye manzarası karşımızda. Bölücü teröristlerin ardından Hizbullah militanları halaylar eşliğinde serbest kalmıştır. Katiller AKP'nin açtığı kapıdan göstere göstere çıkıp gitmişlerdir.”

kol gezmek: *meç.* kötü durum ve davranışlar çokça olmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

238. 28.01.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Ankara Anadolu Gösteri Merkezi'nde seçim beyanamesini açıkladı:

- a) “Milletimizi böldürtmeyeceğiz, Türkçeye **sahip çıkacağız**. Şehide kelle, katile sayın diyen, müzakere masaları kurulup canıyla **el sıkışan** kokuşmuş zihniyetlerden **hesap soracağız**. Hiçbir vatandaşımızı diğerinden ayrı görmeyeceğiz. Türk milletini 36 parçayı ayıranların **hakkından geleceğiz**.”

a₁ sahip çıkmak: bkz. 84.a. Esenlikli deyim öznesi MHP, nesnesi ise Türkçe.

a₂ el sıkışmak: pazarlıkta anlaşmak.

Öznesi örtük olan deyim nesnesi “canı” olarak örtük bir biçimde nitelenen Abdullah Öcalan.

a₃ hesap sormak: bkz. 120. Öznesi MHP olan deyim.

a₄ hakkından gelmek: yenmek, öç almak veya cezasını vermek.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyim öznesi MHP, nesnesi ise Türk milletini ayırmaya çalışanlar. Teklifsiz dil kullanımı.

- b) “MHP'nin terörle mücadele konusundaki düşünceleri şunlardır: Terörün **kökü kazanacaktır**. Terörle müzakere değil mücadele edilecek. Güvenlik birimlerinin yönettiğini

mücadelenin yanı sıra sosyal, ekonomik unsurları da kapsayan bir strateji uygulamaya konulacaktır. Bunun için gerekli mali destek süratle sağlanacaktır.”

kökünü kazmak: bkz. Edilgen biçimiyle kullanılmış olan deyimın nesnesi terör.

- c) “Daha fazla küçük ve orta ölçekli yatırımcının sisteme girmesi sağlanacaktır. Ziraat Bankası yeniden yapılandırılarak kamu bankası olarak kalacaktır. İhracat Teşvik sistemi yeniden **gözden geçirilecektir.**”

gözden geçirmek: bkz. 3.a. Edilgen biçimiyle kullanılmış olan deyimın nesnesi İhracat Teşvik sistemi.

239. 01.02.2011. MHP Lideri Devlet Bahçeli partisinin grup toplantısında konuştu.

- a) “Geçmişimizdeki bazı talihsizlikleri düzeltme şansımız yoktur, ama gelecek için bir şeyler yapmak elimizdedir. Türkiye’nin **kabuğunu kırmayı** gerekmektedir.”

kabuğunu kırmak: içinde bulunduğu güç, olumsuz veya kötü durumdan kurtulup rahatlamak.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Türkiye. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) “Her dönem **maruz kaldığımız** kronik sorunları bitirmek için kaybedilecek bir anımız yoktur. İşsizlik bir kader değildir, böyle de görülmemelidir. Yoksulluk kara bir talih olarak değerlendirilmemelidir. Evinde aç uyuyanların, soğukta titreyen yavruların ülkesi olmamalıdır Türkiye.”

maruz kalmak bkz. 232.2. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi örtük bir biçimde Türkiye.

- c) “Ayakkabısı delik olduğu için ayağı üşiyenlerin, yolda kalıp da umutları dağılanların, diyarı olmamalıdır Türk vatani. Ne var ki bunların hepsi yaşanmaktadır. Bu dönemde çalmanın ismi ‘hortumları kesiyoruz’ olmuştur. Recep Tayyip Erdoğan krizin fırsat olacağını söyledikçe, çevresine **gün doğmuş**, yumurtacı, mısırcı gemici yandaşlar ortaya çıkmıştır.”

gün doğmak: isteklerini gerçekleştirmek için iyi bir duruma erişmek veya eline olağanüstü bir fırsat geçmek.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyim, burada esenliksiz bir durumu ifade etmek için kullanılmıştır. Deyimın öznesi Başbakan Erdoğan’ın çevresindeki insanlar. Teklifsiz dil kullanımı.

- d) “AKP mültezim memurları gibi milletimizin her değerine **göz dikmiştir**. Başbakan Erdoğan bilmelidir ki iki partili sistem bugüne kadar olsaydı AKP gibi bir parti bugün başımızda olamazdı. Bizim için yüzde 1 oy alan partiyle yüzde 10’u geçen parti arasında fark yoktur. Bölücü ve yıkıcı özellik taşımadıktan sonra her parti saygıya değerdir. Bu son gelişme başbakanın demokrasiden zerre kadar nasip almadığını ortaya koymaktadır. Türk milleti AKP’nin **oyununa gelmeyecek** ve tezgahını **başına geçirecektir**.”

d₁ göz dikmek: bkz. 98.b₁ Öznesi AKP olan esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

d₂ oyuna gelmek: bkz. 35. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim, olumsuz biçimiyle kullanıldığı için burada esenlikli bir değer taşımaktadır. Deyimin öznesi Türk milleti, nesnesi ise AKP’dir.

d₃ başına geçirmek: bir şeyi öfke ile birisinin başına vurmaktır.

Deyimin öznesi “Türk milleti”, nesnesi “AKP’nin tezgahı”. Teklifsiz dil kullanımı.

240. 12.02.2011. Bahçeli, partisinin Niğde il başkanlığı önünde vatandaşlara hitap etti. “İktidara geldiğimiz zaman iki şeyi yapacağım; birincisi TOKİ’nin şimdiye kadar yaptığı bütün çalışmaları didik didik inceleyeceğim, ikincisi hükümetin kademelerinde görev alan AKP’lilerin bütün mal varlıklarını inceleyeceğim. **Fitil fitil burunlarından getireceğim**, bunun için şerefim üzerine **söz veriyorum**.”

240₁ burnundan fitil fitil getirmek: Yaptıklarının acısını çıkarmak; bir şeyi yaptığının söylediğine pişman etmek. (Yurtbaşı, 1996)

Deyimin öznesi Bahçeli, nesnesi hükümetteki “AKP”liler. Teklifsiz dil kullanımı.

240₂ söz vermek: bir işi yapacağını kesinlikle bildirmek. Deyimin öznesi Bahçeli.

241. 15.02.2011. Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli partisinin grup toplantısında konuştu.

- a) “Başbakan ülkeye, halka **kan kusturuyor**. Bu kafa yapısı halkımızı zora sokmaktadır. İnsanlarımız başlarına ne geleceğini bilemeden korkarak yaşamaktadır. Bu saygısız, vicdansız, küstah davranışları hiçbir vatandaşımız **hak etmemektedir**. AKP despotluğu sadece vatandaşlığımıza işlemektedir. Özellikle 12 Eylül referandumunda oy artırmak için söylenen vaatlerin hiçbiri yapılmamıştır.”

a₁ kan kusturmak: çok eziyet çektirmek Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi halk.

a₂ hak etmek: bkz. 73. Olumsuz biçimiyle kullanılmış olan deyim esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır.

- b) “Halkımız demokrasinin mührünü AKP’nin **elinden alacaktır**. 1000 yıllık kudretiyle azametli yumruğunu iktidarın kafasına indirecektir. Vatandaşımız AKP hükümetini **alaşağı edecektir**. AKP en büyük yalanlarını ve pisliklerini kendi dönemlerinde gerçekleştirmiş Biz bu pislikleri temizleyecek ve AKP hükümetinin **burnlarından bir bir getireceğiz**.”

b₁ elinden almak: bkz. 196.2. Bir şeyden mahrum etmek.

Esenliksiz bir duygu değeri taşıyan deyim söylemde esenlikli bir olaya gönderme yapmaktadır: MHP'ye göre AKP'nin demokrasi mührünün elinden alınması, gerçekleşmesi istenen bir olaydır.

b₂ alaşağı etmek: 1) yetkilerini elinden alıp birini yerinden uzaklaştırmak, atmak, kovmak; 2) kapıp yere vurmak; 3) *mec.* kötülemek, değersiz göstermek.

Esenliksiz bir duygu değeri taşıyan deyim söylemde esenlikli bir olaya gönderme yapmaktadır: MHP'ye göre AKP'nin "alaşağı edilmesi" gerçekleşmesi istenen, iyi bir olaydır. Teklifsiz dil kullanımı.

b₃ burnundan getirmek: Yaptığına pişman etmek.

Öznesi MHP olan ve esenliksiz değer taşıyan deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

- c) "Kendisinden başkasını **hakir gören** siyasi anlayış demokrasiye herkesten fazla zarar verir. Son dönemlerde bazı davalarda AKP'ye rant sağlandığı izlenimi oluşmaktadır. Hangi kurum içinde kanun dışı davranışlar varsa **ortaya çıkarılması** gerekmektedir."

c₁ hakir görmek: önemsememek, değer vermemek, küçümsemek, küçük görmek, hor görmek.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi örtük olarak AKP iktidarı. Ölçünlü dil kullanımı.

c₂ ortaya çıkarmak: delilleriyle göstermek, ispat etmek Edilgen biçimiyle kullanılmış olan deyim nesnesi kanun dışı davranışlardır. Ölçünlü dil kullanımı.

- d) "Açılan pankart bahane edilerek kabul edilemez sözlerinin söylenmesi Başbakan'ın oyununu **ortaya çıkarmıştır**. Başbakan bu gelişmeden dolayı Kıbrıs halkını cezalandırmak için **zaman kollamıştır**."

d₁ ortaya çıkarmak: bkz. 240.c₂

d₂ zaman kollamak: 1) bir işin sırasını beklemek; 2) uygun bir fırsat beklemek.

Öznesi Başbakan Erdoğan olan deyim, söylem içindeki nesnesi ("cezalandırmak") esenliksiz olduğundan esenliksiz bir değer taşımaktadır. Ölçünlü dil kullanımı.

- e) "Açılan bir pankart yüzünden besleme diyerek **intikamını almıştır**. Göreve yeni başlamış elçimizin görevden alınarak başkasının atanması rezalete **tüy dikmiştir**."

e₁ intikam almak: öç almak.

Öznesi Başbakan Erdoğan olan esenliksiz bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

e₂ tüy dikmek: kötü bir durum almış bir işi büsbütün kötü bir duruma sokmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

242. 19.02.2011. Bahçeli, bir dizi etkinliğe katılmak üzere geldiği Mersin'de gündeme dair değerlendirmelerde bulundu.

“Ayrıca TOKİ'nin hesaplarını da **gözden geçirmeliyiz**. TOKİ hangi olanaklara sahiptir? Burada hangi konutlar nasıl yapılmış, kimlere **peşkeş çekilmiştir**? Yine Allah nasip ederse bunların hepsinin cevabı aranacak. Bugünkü AKP iktidarının 8 yıllık döneminde at arabası dahi olmayanlar, şimdi nasıl ciplerle geziyor? Bunun kaynağı nerededir? AKP'ye oy veren gariban hala gariban, ama AKP'yi yöneten kim varsa, milyarder. Bunun da **hesabını soracağız**.”

242₁ gözden geçirmek: bkz. 3.a. Öznesi MHP olan deyim.

242₂ peşkeş çekmek: bkz. 98.b₂ 1) başkasının malını birine bağışlamak; 2) verilmemesi gereken bir şeyi uygunsuz bir amaçla veya yersiz olarak birine vermek.

Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyimın nesnesi TOKİ'nin yaptığı konutlar. Teklifsiz / Argo dil kullanımı..

242₃ hesap sormak: bkz. 120.

243. 26.02.2011. Çeşitli açılış ve temel atma törenlerine katılmak üzere Aydın'a gelen Devlet Bahçeli ilk olarak Buharkent Belediyesi'ni ziyaret etti. Burada gazetecilere açıklamalarda bulundu:

“ATV'de yayınlanan bir programda gazeteci Mehmet Barlas'ın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a "Son günlerde MHP politikalarına kaydığınız söyleniyor" dediği ve Erdoğan'ın da "Bunu hakaret olarak kabul ediyorum" diye yanıt verdiğinin hatırlatılması üzerine Bahçeli, "Başbakan Mehmet Barlas'ın tuzağına düştü. Sayın Başbakanın şuur altında birikmiş olan Türk milleti ve MHP düşmanlığı **dışa vurdu**. Başbakanın Türk'e ve Türk milliyetçiliğine düşmanlığını herkes tanımış oldu" dedi.”

dışa vurmak: belli etmek, açıklamak

244. 05.03.2011. Bahçeli, Adana'nın merkez Karaisalı İlçesi Belediye Başkanı Babacan Durak'ı ziyareti sırasında gazetecilerin sorularını yanıtladı.

“27 Nisan'a uzak kalmak, 28 Şubat'ı **görmezlikten gelmek** zannediyorum hükümet, yargı ilişkileri açısından soru işaretleri taşıyan konulardır. Bir yerden başlanırsa tamamlanmalı. Ama her şeyden evvel yargı bağımsız olmalı, adaletli, hızlı davranmalı.”

görmezlikten gelmek: bkz. 255.a.

245. 13.03.2011. Bahçeli, İzmir'in Kınık ilçesinde vatandaşlara seslendi:

“Tüm vatandaşlarımızdan yüksek katılım istiyoruz. Sandığa ne kadar çok giderseniz millet iradesi o kadar güçlü bir şekilde **ortaya çıkar**. Bugünkü iktidardan uzaklaşma anlayışına fırsat verecekse, millet

iradesiyle desteklenmiş bir güçlü iktidarın ortaya çıkmasına neden olur. Bu yol ayrımını iyi düşünmemiz lazım. Diğer dönemlerde AKP'ye oy verenlerin tercihlerine **saygı duyuyoruz**. Destekledikleri AKP'nin 8 yılda ne yaptıklarını sormalarını istiyoruz.”

ortaya çıkarmak: bkz. 240.c₂

saygı duymak: bkz. 197.b.

Öznesi MHP, nesnesi ise AKP'ye oy veren insanlar olan esenlikli duygu değeri taşıyan bir deyim.

246. 22.03.2011. Bahçeli, BDP İstanbul Milletvekili Sebahat Tuncel'in Nevruz kutlamaları sırasında Şırnak Emniyet Müdürlüğünde görevli Başkomiser Murat Çetiner'e tokat atmasıyla ilgili yazılı açıklama yaptı:

“Eğer bugün bölücü mihraklar şırmış ve gemi aziya almışlarsa bunun en önde gelen nedeni, AKP'nin milli geçeklerden uzak politikaları ve PKK açılımındaki inat ve ısrarıdır. **Zıvanadan çıkan** eli kanlı canilerin Türk milletine açıkça ve küstahça **meydan okumaları** Başbakan Erdoğan'ın şuursuz, aciz ve teslimiyetçi politikalarından **cesaret almıştır**. Türkiye sözde 'demokratik açılım' adı verilen yıkım projesinin tüm sancılarını ve ağır sarsıntılarını bir bir yaşamaktadır.”

246₁ zıvanadan çıkmak: 1) çok sinirlenmek, öfkelenmek 2) aklını yitirmek, çılgın gibi davranmak 3) denetlenemez duruma gelmek Öznesi eli kanlı caniler olarak nitelendirilen PKK olan, esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

246₂ meydan okumak: korkmadığını, çekinmediğini açıkça bildirmek, kavga veya yarışmaya çağırmak.

Öznesi yine PKK olan deyim burada esenliksiz bir duygu değeri taşıyor.

246₃ cesaret almak: herhangi bir durumdan veya davranıştan güç almak. Öznesi PKK, nesnesi ise Başbakan Erdoğan'ın politikası olan deyim.

247. 26.03.2011. Bahçeli, partisince Kütahya Zafer Meydanı'nda düzenlenen mitingde halka seslendi: “Türkiye'yi bir baskı rejimi altına alıp beklenen anayasa değişikliğini de istismar edip seçim sonrasına ötelemek suretiyle PKK ve etnik bölücülükle bir rol paylaşımı içerisine girdiler. Özgürlük, demokrasi gibi güzel kavramlar Adalet ve Kalkınma Partisinin **ağzında sakız oldu**. Öte taraftan kötü adam rolü PKK'ya tekrar verildi ve eylemler devam ettirildi.”

ağzına sakız olmak: dedikodusuna konu olmak. Öznesi özgürlük, demokrasi gibi kavramlar, nesnesi ise AKP olan esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

248. 01.04.2011. Bahçeli, Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesinde halka hitap etti: “Güneydoğu'da 'iki dilli hayattan, demokratik özerklikten, federasyondan, konfederasyondan' bahsediliyor. Bağımsız bir devletçiğin kurulması gündeme taşınıyor. Bugünkü siyasi iktidarın teslimiyetçi ve tavizkar politikasından da **cesaret alıyorlar**. Ama bu bölücü faaliyetin yanında **gözden kaçırılan** önemli bir konu ise ülkemizin karşı karşıya kaldığı sosyal ve ekonomik sorunlardır.”

248₁ cesaret almak: bkz. 245₃

Deyim bu söylemde esenliksiz bir değer taşımaktadır. Ölçünlü dil kullanımı.

248₂ gözden kaçırmak: dalgınlıkla görmemek.

Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyimın nesnesi sosyal ekonomik sorunlar. Ölçünlü dil kullanımı.

249. 01.04.2011. Bahçeli Afyonkarahisar'ın Çay ilçesinde halka hitap etti:

“Bir bakıyorsunuz İlahiyat Fakültesi 7 değerli öğretim üyesinin evlerine polis **baskını yapıyor**, yazdığı kitaplara **el konuluyor**. Özellikle İlahiyat Fakültesinden din adamları, misyonerlik faaliyeti üzerinde çalışmayacak, dinler tarihi üzerinde çalışmayacak da kim çalışacak? Dinden bahsediyorsunuz, milliyetçilikten bahsediyorsunuz, ondan sonra herkese **korku salıyorsunuz**. MHP iktidara geldiği zaman bunların hepsini **burnunuzdan fitil fitil getirip hesap soracağım**. Polise tokat atanların, devletin hazinesini tokatlayanların **hesabını soracağım**.”

249₁ baskın yapmak: suç işlendiği veya suçluların bulunduğu sanılan bir yere ansızın girmek.

249₂ el koymak: bkz. 54.c. Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyimın nesnesi öğretim üyelerinin yazdığı kitaplar.

249₃ korku salmak: korkutmak.

Esenliksiz deyimın örtük öznesi AKP.

249₄ burnundan fitil fitil getirmek: bkz. 239.1.

249₅ hesap sormak (2): bkz. 120.

250. 06.04.2011. Bahçeli, son günlerde bazı bölgelerde etkili olan şiddetli yağışın neden olduğu zarara ilişkin yazılı açıklama yaptı.

“Bugün, aldıkları kredileri ödemeyecek bir hale düşen binlerce sera üreticimiz faiz ve haciz kışkacında **can çekişmektedir**. İlave olarak, bu alanda ücretli olarak çalışanlar da işlerini kaybetmişler ve işsizler arasına katılmışlardır. Sera üreticilerimizin meseleleri ağır, açmazları büyüktür. Türkiye'nin temellerini sarsmak ve bölücülere teşrifatçılık yapmakla meşgul olan AKP hükümeti, zararları telafi edilmeyecek bir aşamaya gelen sera üreticilerimizi rahatlatmak ve problemlerini gidermek için bir an önce **harekete geçmelidir**.”

250₁ can çekişmek: 1) ölmek üzere bulunmak 2) sona ermek, tükenmek, bitmek
Esenliksiz deyimın öznesi sera üreticileri.

250₂ harekete geçmek: 1) bir işi yapmaya başlamak, bitirmek amacı ile bir işe girişmek
2) bir yerden bir yere gitmeye başlamak

251. 07.04.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli YGS sınavındaki şifre iddialarıyla ilgili, internet sitesinden basın açıklaması yaptı:

a) AKP hükümeti her fırsatta ileri demokrasi palavrası ve dürüst yönetim yalanı eşliğinde Türk milletinin aklıyla ve idrakiyle **alay etmekten** çekinmemiştir.

alay etmek: biriyle eğlenmek, küçümsemek (Yurtbaşı, 1996)

Esenliksiz deyimın öznesi AKP, nesnesi Türk milletidir. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) Sınav yolsuzluğunun AKP'ye yönelik bir linç kampanyası olarak kullanıldığını iddia eden sorumsuz ve densiz siyasetçiler; önce gençlerimizin ve ailelerinin içine düşürdükleri kötü durumun **hesabını vermelidirler**.

hesap vermek: bkz. 53.b₂

252. 10.04.2011. Bahçeli, 'artan terör saldırıları' konusunda yazılı basın açıklaması yaptı: "Önümüzdeki süreç Türkiye Cumhuriyeti ve Türk milleti için hayati bir dönüm noktası olacak ve ihanetin **belinin kırılması** için tarihi bir fırsat sunacak. Başbakan Erdoğan'ın öfke ve nefret dehlizlerinde yolunu kaybeden üslubu, **iftira ve çamur atmaya** dayalı yönetim tarzı artık dayanılmayacak bir noktaya ulaştı."

252₁ belini kırmak: birini bir şeyi yapamaz duruma getirmek.

Edilgen biçimiyle kullanılmış esenliksiz deyimın nesnesi yapılan ihanetler. Teklifsiz dil kullanımı.

252₂ iftira atmak: bkz. 104.b₁

252₃ çamur atmak: bkz. 4.b. İki deyim de esenliksiz duygu değeri taşımaktadır. Öznesi Başbakan Erdoğan.

253. 20.04.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, milletvekilleri adaylarının tanıtım toplantısında Başbakan Tayyip Erdoğan'a sert sözlerle yüklendi: "9 yıla yaklaşan iktidarı döneminde AKP; devlet malını yağmalamış, teröristle **masaya oturmuş** ve İmralı'daki katilin **elini sıkmıştır**. Ermenilere maç bahaneleriyle tarihimizi sorgulatan, Kıbrıs'ı Rumlara 'yes be annem' diyerek **peşkeş çeken** bu iktidardır. Kopyacılar **zemin hazırlayan**, Mehmetçik'i darbeci diyerek köşeye sıkıştıran bu iktidardır."

253₁ masaya oturmak: bir anlaşmazlığı çözümlmek üzere bir araya gelmek, toplanmak.

253₂ elini sıkmak: Deyim sözlüklerde geçmemektedir. Burada anlaşmaya varmak anlamında kullanılmıştır.

253₃ peşkeş çekmek: bkz. 98.b₂ Öznesi AKP olan esenliksiz deyim.

253₄ zemin hazırlamak: bkz. 28.a₂ Öznesi AKP olan esenliksiz ("kopyacılar") bir deyim.

254. 20.04.2011. Bahçeli, Yüksek Seçim Kurulu (YSK) kararı sonrasında meydana gelen şiddet eylemleriyle ilgili yazılı açıklama yaptı.

“Terör örgütünün siyasi kolu olarak faaliyet gösteren malum siyasi partinin YSK kararı sonrası direniş çağrısında bulunması ve buna uyan sokak eşkıyalarının şiddet eylemleri, bölücü hainlerin devlete **meydan okuyan** ayaklanma provasıdır. İstanbul'daki şiddet eylemlerinde şerefli Türk bayrağına **el uzatılması** ve Diyarbakır'da büyük Atatürk'ün büstüne İmralı canisinin posterinin asılması Türk milletinin sabrını taşıma noktasına getiren şerefsizlik ve alçaklıktır.”

254₁ meydan okumak: bkz. 245₂ Öznesi (“hainler”) ve nesnesi (“devlete”) nedeniyle bu söylemde esenliksiz değer taşıyan bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

254₂ el uzatmak: birinden bir hakkı almaya kalkışmak

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim edilgen biçimiyle kullanılmıştır. Nesnesi Türk bayrağıdır. Ölçünlü dil kullanımı.

255. 21.04.2011. Kırıkkale'nin ilçelerini ziyaret eden Bahçeli, Karakeçeli'de halka seslendi:

“Düşünün YSK bir karar alıyor. Bu kararın gerekçesi nedir? Karar açıklanmadan başta medya, medyadaki bazı beslemeler, arkasından sözde aydınlar, arkasından **fırsat kolluyorlar**. Siyasilerin, YSK'nın bu kararını tartışmaya açmasıyla Türkiye'de, PKK'nın siyasal ucu olan bir siyasi parti, bağımız adaylar bahanesiyle ayaklanma ve provokasyon yapıyor”

fırsat kollamak: yapmak istediği iş için uygun bir zaman veya bir durum beklemek.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

256. 22.04.2001. Bahçeli, Kırıkkale'de yaptığı konuşmada şunları kaydetti:

- a) “Bir memuriyet imtihanı oluyor, imtihan şaibeli. YGS sınavı yapılıyor. Sayın Başbakan, kurumun başındaki bir yandaşına inanıyorsun da binlerce gencin ailesinin kaygısına niye **kulak vermiyorsun?**”

kulak vermek: bkz. 13.b₂ Olumsuz biçimiyle kullanılmış olan deyim öznesi Başbakan Erdoğan. Dilde esenlikli duygu değeri taşıyan deyim burada olumsuz biçimiyle esenliksiz bir duygu değeri yükleniyor (“kaygısına niye kulak vermiyorsun?”).

- b) “Sayın Erdoğan 10 bin milisinle Taksim'e gel, ben de 1000 Bozkurtum'la oraya geleyim. İnaniyorum ki Kasımpaşa'ya kadar ardına bakmadan kaçacaksın. Onun için **aklını başına al, kuru sıkı atma**, sözde, sanal kabadayılık yapma. Geçmişini biliyoruz, geleceğinin ne olacağını da biliyoruz.”

b₁ aklını başına almak: bkz. 44.a.

Emir kipiyle kullanıldığı için bu söylemde esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi Başbakan Erdoğan. Teklifsiz dil kullanımı.

b₂ kuru sıkı atmak: bkz. 9.b. atıp tutmak, uydurmak, yalan söylemek. (Moran 1992).
Esenliksiz bir deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

257. 24.04.2011. Bahçeli, MHP'nin İzmir adaylarının tanıtıldığı Halkapınar Spor Salonu'nda konuştu:

- a) "Erdoğan'a demiştim ki '10 bin milisinle Taksim'e gel ben de bin bozkurtumla oraya geleyim. İnaniyorum ki Kasımpaşa'ya kadar ardına bakmadan kaçacaksın.' Şimdi tekrar söylüyorum. Buradan bir kez daha **meydan okuyorum** Başbakan'a ve yandaşlarına. Bir defa daha sesleniyorum. Madem gençlerin karşısına çıkacak kadar 10 bin kişilik milis gücün ve kara gömleklilerin vardır, o zaman ben de seni Taksim'de bin bozkurtumla karşılamaya hazırım. Titreye titreye Kasımpaşa'ya kadar arkana bakmadan kaçacağından eminim."

meydan okumak: bkz. 245₂. Öznesi Bahçeli, nesnesi Başbakan Erdoğan olan deyim.

Söylem içinde, söylemin öznesi açısından bir cesaret ifade eden bu deyim, bu sözcede esenlikli bir değer taşımaktadır.

- b) "24. Dönem TBMM'de İzmirli kardeşlerimizin hakkını savunacak milli yürekleri desteklemek için kucaklaştık. Karanlığı aydınlatmak için İzmir'den ses veriyoruz. MHP'yi tek başına iktidar yapmak için uzanacak el bekliyoruz. Cumhuriyeti korumak için sesimize **kulak verilmesini** talep ediyoruz. Ses ver İzmir, sesime **kulak ver** İzmirli kardeşim. Kavgayı sonlandırmamız ve İzmir'in kurtuluşu sahiplenmemiz için ses bekliyoruz."

kulak vermek (2): bkz. 13.b₂

258. 29.05.2011. Bahçeli, kaset skandalıyla ilgili yazılı bir açıklama yaptı:

"MHP Başkanlık Divanı üyesi olan, aynı zamanda milletvekilliği görevini de yürüten şahısların özel hayatlarına ait gizli video görüntüleri ve bunların internet vasıtasıyla **servis edilmesi** Türkiye'nin karşılaştığı ve muhatap olduğu en ciddi siyasi travmalardan birisi olarak karşımızdadır. Yayımlanmış olan görüntüleri izah etmek ve yalnızca parti aidiyetliğine dayanarak savunmak, geçiştirmek ve **görmezden gelmek** mümkün olmadığı gibi erdemli bir tavır da değildir. MHP, Türk aile yapısına **ters düşen**, milletimizin hassasiyetleriyle ve kabulleriyle taban tabana zıtlıklar içeren son hadisenin derin **muhasebesini yapmakta** ve gerekli tedbirleri lazım geldiği biçimde almaktadır."

258₁ servis edilmek: özel bir bilgi veya belge haber kaynağı tarafından istenilen yayın organına gönderilmek.

Deyim, söylem içinde esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır. Teklifsiz dil kullanımı.

258₂ görmezden gelmek: bkz. 16.a. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi MHP'dir. Ancak deyim devamında bu eylemin gerçekleşmesinin mümkün olmadığı vurgulandığı için deyim esenlikli bir duygu değeri kazanmıştır.

258₃ ters düşmek: aykırı durumda olmak, karşıt olmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi "yayımlanmış görüntüler".

258₄ muhasebesini yapmak: bir şeyin olumlu veya olumsuz yönlerini gözden geçirerek bir yargıya varmak.

Ölçünlü dil kullanımı.

259. 30.04.2011. Bahçeli, Yozgat'ın Boğazlıyan ilçesinde halka seslendi:

“Öncelikle bu seçimlere önem vermeliyiz ve bu seçimler sonrası ülkemizde gelişen olayları, yaşanan sıkıntıları iyi değerlendirmeliyiz. Mutlaka sandığa yüksek oranda gitmeliyiz. Sizlerin iradesiyle Türkiye'nin geleceğinin belirlenmesine katkı sağlamalıyız. Onun için özel bir mazeret olmadığı taktirde, mutlaka sandığa giderek aklın ve vicdanın sesine **kulak vererek**, oylarınızı kullanmanızı istiyorum.”

kulak vermek: bkz. 13.b₂ Esenlikli duygu değeri taşıyan bir deyim.

260. 03.05.2011. Bahçeli, bir grup gazeteciyle yaptığı sohbette iktidara yüklendi:

a) “İleri demokrasi, insan hakları diyorsun, kameranın bir kişinin evine konulmasını **görmezden geliyorsun**. Evde uygunsuz hareketleri istismar ederek siyaset yapıyorsun. Eve kamera koyan suç şebekesini bulmak iktidarın görevi”

görmezden gelmek: bkz. 16.a. Esenliksiz deyim öznesi AKP hükümeti.

b) “Ben Başbakan Yardımcısı iken bir il başkanımızın, devletin valisinin önüne geçip yürüdüğünü TV’den gördüm. Hemen ertesi gün o il başkanımızı çağırıp, bir daha böyle bir nezaketsizlik içinde olmaması için sert biçimde uyardım. Bugün ise Başbakan Erdoğan, Vali’yi (İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu) çağırıp partisinin seçim şarkısını söyletiyor. Bir kaymakam (Hendek Kaymakamı), törenle AKP adaylarına nazar boncuğu takıyor. Bunlar olacak şeyler değil. Devletin **çivisini çıkardılar**.”

çivisi çıkmak: düzeni bozulmak, kargaşa içinde bulunmak.

Oldurgan biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi AKP iktidarı. Teklifsiz dil kullanımı.

261. 04.05.2011. Bahçeli, Çankırı’da düzenlenen mitingde halka seslendi:

a) “40 yıllık siyasi birikimimizle yepyeni kadrolarımızla iktidara hazırız ama bir eksikliğimiz var. Yıllardır bu eksikliğimizi gideremiyoruz. Biz milleti seviyoruz, millet de bizi seviyor ama sandık günü bize **sırtını çeviriyorlar**. Artık diyoruz ki, artık sırtınızı bize çevirmeyin, biz de iktidar olmak istiyoruz, sizden destek istiyoruz, sıramızın geldiğine inanıyoruz”

sırt çevirmek: Öznesi Türk milleti, nesnesi ise MHP olan esenliksiz duygu değeri taşıyan bir deyim.

b) “Bir ailenin bir aileye iş verip, ekmek sahibi yapan kim olursa olsun eli öpülecek muhterem insanlardır. Yandaşları, yoldaşları besleyeceğin yerde, 150-200 işçi çalıştıran kriz nedeniyle fabrikanın kapatılmasına **göz yumacağın** yerde ona **el uzat**, eli iş tutan evine

ekmek götürsün. Böyle bir şey yaptığın zaman senin üçüncü dönem değil, 60'ıncı dönem de olsa iktidar hakkın olur.”

b₁ göz yummak: bkz. 91.b. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın örtük öznesi Başbakan Erdoğan.

b₂ el uzatmak: bkz. 75. Emir kipiyle kullanılmış olan deyimın öznesi Başbakan Erdoğan.

262. 04.05.2011. MHP Lideri, Arena Spor Salonu'ndaki Ankara milletvekili adayları tanıtım toplantısında konuştu:

a) “Bozkurt, müptezellere tokadını indirmek için bu salonda ayağa kalktı. Şifrelerle 1 milyon 700 bin gencimizin hakkını çiğneyenlere **haddini bildirmek** için burada toplandık. Sınavda kopyacı, projede aşırımacı, eğitimde intihalcı olan AKP iktidarının **defterini dürmek** için burada yekvücut olduk. Hizbullah militanlarını salıveren, okyanus ötesinin projelerine teşrifatçılık yapan kokuşmuş AKP zihniyetini, geldiği gibi göndermek için **söz verdik**. Özel hayatı takip altına alan gözleri, telefonları dinleyen pis kulakları cezalandırmak için Ankara ‘hazırım’ diyor.”

a₁ haddini bildirmek: sert bir karşılıkla uslandırmak, yola getirmek, cezalandırmak. Öznesi MHP, nesnesi AKP olan deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

a₂ defterini dürmek: başarısını kıskanarak yükselmesine engel olmak.

Öznesi MHP, nesnesi AKP olan deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

a₃ söz vermek: bkz. 240₂. Öznesi MHP olan esenlikli deyim.

b) “AKP bize hayâsızca **çamur atıyor**. 12 Eylül Referandum sürecinde AKP'nin alçakça tertiplerine **maruz kaldık**. Bir riyakarlıkla, bugün hayvan diyerek alçakça saldırdığı aziz dava arkadaşlarımızdan, geçmişte şehit olanların mektuplarını siyasi rant aracı olarak kullanmaya yeltendi. MHP mensuplarına küfürleri sıralayan bu omurgasız siyasi zihniyet, ahlaksızca üzerimize **musallat oldu**.”

b₁ çamur atmak: bkz. 4.b. Öznesi AKP, nesnesi MHP olan esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

b₂ maruz kalmak: bkz. 233.b.2. Esenliksiz duygu değeri taşıyan bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

b₃ musallat olmak: birini sürekli rahatsız etmek, birine sataşmak, peşini hiç bırakmamak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi AKP, nesnesi ise MHP'dir. Teklifsiz dil kullanımı.

263. 08.05.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, partisinin İstanbul İl Başkanlığı tarafından Abdi İpekçi Spor Salonu'nda düzenlenen aday tanıtım toplantısında sert konuştu.

“Her dava arkadaşımızın özel hayatın sınırları içinde yer alsın da, değerlerimizle, inançlarımızla bağdaşmayan hareketleri tasvip etmemiz imkânsızdır. Ahlaki zaafı bulunanlar, **akıllarını başlarına almalıdırlar**. Ve aramızda yer bulamayacaklarını kesinlikle bilmelidirler.”

aklını başına almak: bkz. 44.a. Gereklilik kipiyle kullanılmış olan deyimın öznesi örtük bir şekilde “kaset skandalına adı karışan milletvekilleri”.

264. 12.05.2011. Bahçeli, Trakya gezisinin ikinci gününde Edirne'nin Keşan ve Uzunköprü ilçelerinde partililerine seslendi.

a) “Bu iktidar döneminde yolsuzluk **başını almış gitmiştir**. Her taraf pislik kokuyor. İhaleler karmakarışık, özelleştirme anlaşılması mümkün değil. Hele TOKİ denen bir olay var; devlet arazileri kime, nasıl **peşkeş çekiliyor** belli değil. Yandaşlar, yarıdakılar servetine servet katıyor ama nüfusumuz gittikçe yoksullaşıyor.”

a₁ başını alıp gitmek: izin almadan ve gideceği yeri bildirmeden gitmek, savuşmak. / (burada) denetimsizce ve hızla yayılmak.

Öznesi “yolsuzluklar” olan esenliksiz deyim. Teklifsiz dil kullanımı.

a₂ peşkeş çekmek: bkz. 98.b₂ Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyimın nesnesi “devlet arazileri”.

b) “Düşünün, 1 milyon 700 bin öğrencimiz sınava giriyor, hala kafalar karışık, gençler endişeli, gerçek başarısının ne olduğunu bilmiyor. Hükümet, **tatmin olduğunu** söylüyor, **oralı olmuyor**. Savcılık takipsizlik **kararı veriyor**. (...) Böyle bir durum ama hepsinden daha çirkini, bir basım firması, hani 12 Haziran'da seçim olacak ya, pusulaları basmak için ihaleye giriyor. 11 milyon teklif veriyor, alıyor. İtiraz ediliyor, ikinci teklifi 800 küsur bin lirayla yeniden alıyor. Mübarek adam 9 milyona yakın kaçak, hileli para kazanılır mı? Bu nasıl iştir? Seçim öncesi bu devlete, bu millete neden **kazık atıyorsun**, utanmıyor musun?”

b₁ tatmin olmak: istediği bir şeye ulaşarak hoşnut olmak, rahatlamak, doyurulmak.

Esenlikli deyimın öznesi AKP. Dolaylı aktarım. Ölçünlü dil kullanımı.

b₂ oralı (bile) olmamak: aldırış etmemek, önemsememek.

Esenliksiz deyimın öznesi “hükümet”. Teklifsiz dil kullanımı.

b₃ karar vermek: bir konuda ya da bir mesele hakkında bir karara ulaşmak (Yurtbaşı, 1996) Ölçünlü dil kullanımı

b₄ kazık atmak: birini kandırarak zarara sokmak, aldatmak. (Yurtbaşı, 1996) Öznesi AKP olan esenliksiz deyimın nesnesi Türk milleti. Argo dil kullanımı.

265. 14.05.2011. Bahçeli, partisince Konya'nın Ilgın ilçesinde düzenlenen mitingde vatandaşlara seslendi.

a) Sabahtan akşama kadar televizyonu seyrediyorsunuz. Akşamın 24.00'üne kadar devam eden bir Recep Tayyip Erdoğan dizisi. Bu kadar çok konuşma, bu kadar **laf ebeliği**

yapmanın içerisinde, doğruyu cımbızla arayabilirsiniz. Öyle bir tablo çıkıyor ki Türkiye huzurlu güvenli mutluluk içerisinde yaşayan ülke ve bir millet.

laf ebeliği: gevezelik (Yurtbaşı, 1996)

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Başbakan Erdoğan. Teklifsiz dil kullanımı.

- b) “Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye’yi huzurlu, işi gücü olan, servetine servet katan topluluk olarak görüyorsa onun gözünde miyopluk var, sadece yakınındaki yandaşını, hanedanlarını görüyor demektir. Vatandaşı görüyor olsa, televizyonlarda 'al ananı git' diyerek memuru, işçiyi, şunu bunu azarlıyor olamaz. 'Evet halkım 9 yıldan bu yana iktidardayım ama sizin sorunlarınızı çözemedim, kabul ediyorum' demesi lazım. Türkiye’den başkasına **akıl vereceği** yerde, edebi varsa Suriye Devlet Başkanına 'çekil' diyeceği yerde, kendisi çekilsin gitsin.”

akıl vermek: akıl öğretmek.

Deyim söylem içinde esenliksiz bir duygu değerini ifade etmektedir. Deyimin öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi Türkiye dışındaki ülkelerdir. Ölçünlü dil kullanımı.

266. 16.05.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, partisinin Amasya mitinginde halka seslendi:

"O gözle gördüğü, partinin yöneticileri, milletvekilleri, bakanları, onların yandaşları, yalakaları ve çocuklarıdır. Onlar her türlü imkana kavuşmuş, 16 yaşında mısır ticaretiyle 17 yaşında gemicilikle başlayıp filo sahibi olmaya, her türlü imkana sahip insanlar var. Başbakan çevresine baktığında herkes huzurlu, mutlu ve servet sahibi. **Bir eli yağda bir eli balda.** Zannediyor ki bu ülkede yaşayan herkes benim çocuklarım gibi."

bir eli yağda bir eli balda: varlık ve bolluk içinde olmak.

Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimle MHP tarafından Başbakana gönderme yapıldığı için deyim söylemde esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır. Öznesi Başbakan’ın çevresindekiler. Teklifsiz dil kullanımı.

267. 16.05.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Konya mitinginden Ankara’ya dönerken verilen molada, kendisini izleyen gazetecilere konuştu:

“Hayati Yazıcı adına ÖSYM’ye gönderilen mail ile ilgili istihbarat çalışıyor, MHP’lilerin kasetleriyle ilgili çalışma var mı? Maalesef. Hiç objektif, adil davranmıyor. Bize Emniyet’ten bir şey intikal etmedi. İstanbul Savcılığı’ndan bilgi istemişlerdi, onu da hazırlattım. Resmi belgeler hepsi. Kredi kartı nerede, nasıl, kaç lira kullanıldığına ilişkin bilgi var. Önemli olan siyasi iktidarın bu konuyu **ortaya çıkarması**. Sayın Başbakan’ın **gözü dönmüş**. İktidardan düşmenin büyük korkusunu yaşıyor. Ben akşamları kâbus gördüğü kanaatindeyim.”

267₁ ortaya çıkarmak: bkz. 241.c₂ Öznesi AKP olan deyim.

267₂ gözü dönmek: bkz. 225. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Başbakan Erdoğan.

268. 18.05.2011. Bahçeli, Karaman'daki mitingde halka seslendi:

- a) “Teröristlerden yana tavır koyuyorlar da şehit olan polise sahip çıkan yok. Bu böyle devam etmez. Bu iktidar **yakayı kaptırmış**. ABD'nin yönlendirmesi bugünkü siyasi iktidarı sarmış.”

yakasını kaptırmak: bir kişiden veya işten kendini kolay kolay kurtaramamak; bağlanmak, tutulmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi AKP iktidarı. Teklifsiz dil kullanımı.

- b) “Maliye Bakanı'yla Sağlık Bakanı'nın yanına bir âmâ vatandaşımız geliyor. Bir derdini anlatmaya çalışıyor. ‘Körsün ama işin var’ diye azarlıyor. Şu edepsizliğe, şu nezaketsizliğe bakın. Bunlar çıldırmış, **ayağı yerden kesilmiş, ne oldum delisi olmuş**.”

b₁ ayağı yerden kesilmek: *mec.* çok mutlu olmak. Burada anlamı “gerçeklerle ilişkisi kesilmek”

Deyim esenlikli bir duygu değeri taşımasına rağmen burada esenliksiz bir duyguyu ifade ediyor. Öznesi Maliye Bakanı ile Sağlık Bakanı.

b₂ ne oldum delisi olmak: Beklemediği bir duruma yükselip şımarmak, ölçsüz hareketler yapmak. (www.tekniksozlukler.com)

Esenliksiz deyimın öznesi Maliye Bakanı ile Sağlık Bakanı. Teklifsiz dil kullanımı.

269. 19.05.2011. Bahçeli, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla bir mesaj yayımladı:

- a) “19 Mayıs, vatan topraklarını alçakça paylaşmaya cüret edenlere ve onlara **el uzatanlara** verilen kesin bir cevap ve özgürlüğün kanla olsa dahi elde edileceğinin muhteşem ifadesidir.”

el uzatmak: bkz. 75.

- b) “Türk gençliğinin, dünün muhterem hatıralarına mutlaka sahip çıkacağına, art niyetlilere ve **çanak tutanlara fırsat vermeyeceklerine** yürekten inanıyorum.”

b₁ çanak tutmak: bkz. 13.g.

b₂ fırsat vermek: bkz. 77.a₁

270. 19.05.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, internet sitesi aracılığıyla kendisine ve parti yöneticilerine yapılan tehdit ve şantajı boyun eğmeyeceğini açıkladı:

“Basın aracılığıyla ifade ediyorum: Hiçbir şart altında, hiçbir tehdide veya şantaja MHP **boyun eğemez**. Şimdi kimin elinde ne kaset varsa, kimin elinde ne bilgi varsa herkes, başta televizyonlar olmak üzere sabahtan akşama kadar yayın yapabilirler.”

boyun eğmek: bkz. 8.a. Deyim olumsuz biçimiyle kullanılmıştır.

271. 21.05.2011. CNN Türk’te canlı yayınlanan Liderler Zirvesi programına katılan MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, gündemle ilgili açıklamalarda bulundu:
“Görüntüleri yayımlanmayan isimlerle ilgili daha sonra görüntüler ortaya çıkarsa nasıl bir tutum izleyecekleri” sorusu üzerine Bahçeli, “Gereği ne olursa yapılır. Kamuoyuna mal olur, MHP’yi ve toplumu önemli bir sıkıntıya koyacak bir ortam olursa gereği ne ise yapılır. 4 arkadaşımızı bir kenara bırakıp bundan sonra olanları **göz ardı edecek** durumda değiliz.”

göz ardı etmek: bkz. 18.b₂

272. 22.05.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Nevşehir mitinginde halka seslendi:
“Yolsuzluk almış başını gidiyor. TOKİ’den arsalar **peşkeş çekiliyor**. İnşaat müteahhitleri apartman üzerine apartman diyor. Yeni arsaların oluşması için belediyelerde imar planı oyunları oynanıyor. Özelleştirme ile devletin, milletin varlıkları birilerine **peşkeş çekiliyor**. Rüşvet **başını almış gidiyor**. Böyle bir Türkiye’de haksız kazançla, sıcak para ile beslenenler rant ekonomisi ile geleceğini garanti altına alan mutlu bir azınlık var.”

272₁ peşkeş çekmek: bkz. 98.b₂. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim edilgen biçimiyle kullanılmıştır.

272₂ başını alıp gitmek: bkz. 264.a₁.

273. 22.05.2011. Bahçeli, Isparta’da Hükümet Meydanı’nda düzenlenen mitingde halka seslendi.
a) “Eğer Türkiye’nin gerçeği yüzde 40 ile Adalet ve Kalkınma Partisi’nin iktidarı ise, her tarafın güllük gülistanlık olması, herkesin **bir elinin yağda, bir elinin balda** olması gerekir. Bu gerçekler sadece hanedanlarda, yandaşlarda var. Sadece Adalet ve Kalkınma Partisi’nin yöneticilerinde var.”

bir eli yağda bir eli balda: bkz. 265. Esenlikli duygu değeri taşıyan deyim, bu söylemde esenliksiz bir duyguyu ifade etmektedir.

b) “Sayın Başbakan, hep havadasın. Seni halk görmüyor. Halkın üzerinde değil, halkın arasına gir. Gerçeği bilmiyorsun, gerçeği yaşamıyorsun. Geçmişte altı delik ayakkabı giydiğini söylüyorsun, fukaralığı istismar ediyorsun, yoksulluğu sömürüyorsun. Aradan geçen 9 yılda nasıl servete kavuştuğunun **hesabını vermekten** de kaçınıyorsun. 12 Haziran karar günüdür. Bu yıpranmış, yorulmuş, tükenmiş, çıldırmış ve çilgın projeler peşinde koşan Adalet ve Kalkınma Partisi’ne öncelikle Adalet ve Kalkınma Partisi’ne oy veren vatandaşlarımız **ders vermelidir**.”

b₁ hesap vermek: bkz. 53.b₂ Öznesi Başbakan Erdoğan olan deyim.

b₂ ders vermek: bkz. 43.b₂. Öznesi AKP'ye oy veren vatandaşlar olan deyim, emir / gereklilik kipiyle kullanılmıştır.

274. 24.05.2011. Bahçeli, Afyonkarahisar mitingi öncesinde gazetecilerle sohbet etti:
"Dokuz yıl içerisinde her yönüyle bu ülke tahrip edilmiştir. Milli devlet, üniter yapı, toprak bütünlüğü, bu ülkenin yetiştirdiği değer ve şahsiyetler ülkeye gelmiş geçmiş hizmet veren başbakanlar hep bu iktidar tarafından **hor görülmüş** aşağılanmış. Varsa da yoksa da hep Erdoğan psikolojisiyle bir benlik kuyusuna düşmüşler."

hor görmek: küçümsemek, değer vermemek, değersiz saymak, aşağılamak (Yurtbaşı, 1996) Edilgen biçimiyle kullanılmış olan deyim öznesi Başbakan Erdoğan.

275. 25.05.2011. Bahçeli Denizli mitinginde halka seslendi:
"TOKİ yöneticilerine sesleniyorum. Milletın ve devletin arsasını alıyorsun, bildiğın müteahhitlere **peşkeş çekiyorsun**. Kalitesi düşük evler yapıtırıp, ev sahibi olanlara pahalya veriyorsun."

peşkeş çekmek: bkz. 98.b₂. Öznesi TOKİ yöneticileri olan esenliksiz deyim.

276. 26.05.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Hürriyet'e konuştu.
"Biz de 'böyle tehdit ve şantajla **boyun eğmeyiz**' dedik ve **boyun eğmedik**. Ama ahlaki duruşta aynı tutarlılığımızı sürdürdük ve gereğini yaptık. 18'inde arkadaşların istifasını istemedik."

boyun eğmek (2): bkz. 8.a.

Öznesi MHP olan deyim, söylem içinde olumsuz biçimiyle kullanıldığından esenlikli bir duygu değeri taşımaktadır.

277. 26.05.2011. Bahçeli, Samsun mitinginde Cumhuriyet Meydanı'nı dolduran yaklaşık 5 bin kişiye seslendi
"Sığınma evlerinde yer yoksa sokakta kaybolan kadınların arasına katılıyor. Bunun yanında 300'e yakın; kadına yönelik şiddetten katledilen kadınlarımız var. Ya otobanların 50-100 metre kenarına parçalanmış olarak atılıyor ya da ormana terk ediliyor. Saatlerce de televizyonlarda sanki başka haber yokmuş gibi, bir haber niteliğini bir defa ver ama akşama kadar da bu olmaz ki. Hayat **zehir ediyor**."

zehir etmek: bir şeyin zevkini, tadını kaçırmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim edilgen biçimiyle kullanılmıştır.

278. 28.05.2011. Bahçeli Kızılcahamam'da düzenlenen mitingde halka seslendi:
a) "Bizi yenemeyeceklerini anlayanlar, yıldıramayacaklarını görenler, bezdiremeyeceklerini düşünenler, tezgâhlarla, senaryolarla ve oyunlarla üzerimize gelmektedirler. Aziz millet varlığını, dışarıdan güdümlü üç beş çapulcuya yağmalatacak ve **peşkeş çekecek** sinsî bir hesap yapıyor."

peşkeş çekmek: bkz. 98.b₂

- b) “Dün birliğin, bütünlüğün teminatıydık, yarın da öyle olacağız. Dün Türklüğün ve İslam’ın yılmaz savunucusuyduk, her zaman yine böyle kalacağız. Dün bölücü ve yıkıcı ideolojiye **set çekmiştik**, fani bedenlerimizi bent yapmıştık, yine aynısını yapmaya çabalayacağız. Biz ne tertiplerle yılarız, ne tezgâhlarla **yolumuzdan döneriz**. Ne tehditlerle doğrularımızdan cayarız, ne de komplolarla her melaneti **sineye çekeriz**. Hepimiz Kılıçkırın oluruz, Önkuzu oluruz, Sazak oluruz, Başbuğ oluruz ve Pehlivanoglu gibi gerekirse ölüme **meydan okuruz**.”

b₁ set çekmek: bkz. 129.a. Öznesi MHP, nesnesi bölücü ve yıkıcı ideoloji olan deyim burada esenlikli bir duygu değerini ifade ediyor.

b₂ yolundan dönmek: Deyim “yaptığı işten vazgeçmek” anlamına gelmektedir.

b₃ sineye çekmek: kötü bir davranış, söz veya olaya ister istemez katlanmak

Bu son iki esenliksiz deyim ne...ne bağlacıyla kurulduğu ve olumsuzlandığı için söylemde esenlikli bir duygu değerini ifade eder duruma geliyorlar.

b₄ meydan okumak: bkz. 245₂

279. 28.05.2011. Bahçeli Düzce’de halka seslendi:

“İstanbul’da eylemde, Diyarbakır’da eylemde, Hakkari’de eylemde. Ama Sayın Başbakan terörle mücadelede üstün başarı sağlayacağı yerde partileri suçluyor. 'Senin mitinginde şunlar vardı' diyor. Peki seninkinde kim vardı? Bunların **üzerinde hiç durmuyorsun**. Terörün **kökünü kazımak** gibi bir gayretin içine girmiyorsun, demokratik açılım zırvası ile memleketi etnik kökenli bölünmeye doğru götürüyorsun.”

279₁ üzerinde durmak: bir işe önem vermek, bir işle yakından, sürekli ilgilenmek
Öznesi Başbakan Erdoğan olan deyim olumsuz biçimiyle kullanılmıştır.

279₂ kökünü kazımak: bir daha üreyemez duruma getirmek, hiçbir kalıntısını bırakmamak, yok etmek Öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi terör olan ve olumsuzlandığı için esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

280. 29.05.2011. Bahçeli, Sakarya mitinginde halka seslendi:

“Bu milleti her alanda bölmeye çalışıyorlar. Bölünmenin tek hayırlısı bölünmüş yollar. Kendisi havadan gidiyor, bu yolların ne halde olduğunu bilmez. Ben, seçim dönemini karayollarından giderek geçiriyorum. Güzel bir proje ama bu yollar köstebek çukuru gibi. O müteahhitlerden de o çukurların **hesabını sormak** lazım.”

hesap sormak: bkz. 120.

281. 30.05.2011. Bahçeli, Kazlıçeşme’de düzenlenen mitingde şunları söyledi:
“Başbakan anayasanın ilk üç maddesi ile ilgili düşüncelerini hala **dile getirmemiştir**. Eğer AKP bir kez daha iktidara gelirse planladığı yeni anayasa ile Türkiye’yi bölecektir. Cumhuriyeti tasfiye edecektir.”

dile getirmek: bkz. 18.b₁

282. 01.06.2011. Bahçeli, Hükümet Meydanı’nda partisince düzenlenen mitingde halka hitap etti.

“TOKİ’yi tuğlasına kadar inceleteceğim. Nerede ne yolsuzluk varsa hangi arsa nasıl **peşkeş çekildi**, hangi müteahhide **peşkeş çekildi**. O müteahhit 'daha fazla para kazanayım' diye hangi eksik malzemeleri kullandı. Satarken ne kadar daha pahalı satmayı düşündüler? Tüm bunların hepsini hesaplayacağım, inceleteceğim. Eğer bir yolsuzluk bulur isem. Namus **sözü veriyorum**. İster bir trilyon olsun ister 10 katrilyon olsun, yolsuzluğun bedeli ne ise onu alacağım, TOKİ’de o evlerde oturan kardeşlerime kardeş payı olarak dağıtacağım.”

282₁ peşkeş çekmek (2): bkz. 98.b₂ Deyim iki kullanımında da edilgen biçimiyle kullanılmıştır, ancak öznesinin TOKİ olduğu anlaşılmaktadır.

282₂ söz vermek: bkz. 239₂. Deyimin öznesi Bahçeli.

283. 01.06.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Diyarbakır mitinginde provokasyon yaparak olay çıkaracakları öne sürülen ve gözaltına alınan 19 ülkücü için yazılı açıklama yaptı:
“Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti, **ateşle oynadığını** artık idrak etmeli, iftiralarla, ithamlarla, oyunlarla partimize ve dava arkadaşlarımıza **çamur atmaktan** bir an önce vazgeçmelidir.”

283₁ ateşle oynamak: pek tehlikeli bir işle uğraşmak Öznesi AKP olan esenliksiz deyim.

283₂ çamur atmak: bkz. 4.b. Öznesi AKP, nesnesi MHP’liler olan esenliksiz deyim.

284. 01.06.2011. Bahçeli Eskişehir’de halka seslendi:

“Sayın Başbakan, MHP ile BDP’nin çatışmasını mı istiyorsunuz? Yeni bir **tezgah kurup aradan sıyrılarak**, tekrar üçüncü dönem iktidar olmanın hırsıyla mı bunu yapıyorsunuz? MHP’liler; valisiyle, emniyet müdürüyle, Başbakanı ile bu oyunları sergileyenlerin tuzağına düşmeyecek, kim ne yapıyorsa yapsın, sizin göreviniz tek başına iktidar olup milletin kurtuluşuna katkı sağlamaktır. İktidar nasip olursa bunların hepsinin **hesabını soracağım**. Bunların **burnundan** bu ihanete varan davranışı **fitil fitil getireceğim**.”

284₁ tezgah kurmak: 1) işe başlamak üzere çalışma araçlarını hazırlamak, çalışmaya başlamak; 2) *argo* yasal olmayan bir işi gerçekleştirebilmek için yalan dolanla aldatmaya, kandırmaya çalışmak

284₂ aradan sıyrılmak: 1) kötü bir işten kendini kurtarmak; 2) *mec.* çatışan gruplar arasındaki rekabetten yararlanarak öne çıkmak.

Son iki esenliksiz deyimim de öznesi Başbakan Erdoğan. Teklifsiz dil kullanımı.

284₃ hesap sormak: bkz. 120.

284₄ burnundan fitil fitil getirmek: bkz. 241₁. Esenliksiz deyimim öznesi Bahçeli, nesnesi ise Başbakan Erdoğan.

285. 02.06.2011. Bahçeli, Niğde mitinginde halka seslendi:

“Başbakan, ‘Çıraklık, kalfalık, dönemlerini tamamladım, piştim, olgunlaştım, şimdi ustalık dönemini yaşamak istiyorum’ diyor. Başbakan, şimdiye kadar yaptıklarınızla çıraklık döneminiz gaflet, kalfalık döneminiz delalet olmuştur. Şimdi **aklınızı başınıza alın**, 12 Haziran sonrası çıkartılan Anayasa değişikliği ile Türkiye’yi bir hıyanet dönemine inşallah sokmasın. AKP’nin gitme zamanı gelmiştir.”

aklını başına almak: bkz. 44.a. Emir biçimiyle kullanılmış olan deyimim öznesi Başbakan.

286. 02.06.2011. Bahçeli, Konya’da hükümet meydanında düzenlenen mitingde yaklaşık 15 bin kişiye hitap etti.

“Sayın Başbakan, şahsi kontrolünü kaybetmiş. Nerede ne konuşacağını bilmiyor. Hangi konular milli ve manevi değerlerimizi etkiler, **görmemezlikten bilmemezlikten geliyor**. Çiftçiye azarlıyor, memuru perişan ediyor.”

285₁ görmezlikten gelmek: bkz. 256.a.

285₂ bilmezlikten gelmek: bilmiyor görünmek

287. 04.06.2011. Bahçeli, partisince Ankara’da Sincan Lale Meydanında düzenlenen mitingde vatandaşlara hitap etti.

a) “Buradan tüm cihana gür bir ses verdiniz ve yedi düvele Türk milletinin kim olduğunu gösterdiniz ve yeni bir **ses vermek** için sabırsızsınız ve buradasınız. **Ses ver** Ankara. Sesime **kulak ver** Ankaralı kardeşim. Ankara, ülkemizin kara talihini değiştirecek iradeyi **elinde tutuyor**.”

a₁ ses vermek (2): 1) herhangi bir sesi çıkarmak 2) bir çağrıya karşılık vermek

a₂ kulak vermek: bkz. 13.b₂

a₃ elinde tutmak: 1) kendi tekelinde bulundurmak, başkalarına kaptırmamak; 2) bir malı satmayı bekletmek

Son üç deyimim de öznesi Ankaralılar.

b) “Ülkemize ve tarihimize yönelik artan saldırılar pişkince **sineye çekilmiştir**. İnançlarımızın aşağılanması, 'dostluk' adına tebessümle karşılanmıştır.”

sineye çekmek: bkz. 278.b₃. Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyim.

- c) “Böyle giderse Türkiye'nin bir felakete sürükleneceğini mutlaka görün ve anlayın AKP'ye oy veren kardeşim; bu vebale **ortak olma**, bu **yükün altına girme**. Recep Tayyip Erdoğan'ı gerçekten seviyorsan sandıkta nasihat et, biraz bekle ve kendisine **çeki düzen vermesini** sağla.”

c₁ ortak olmak: bir şeyi paylaşmak veya bir şeye katılmak

c₂ yükün altına girmek: Deyimin anlamı sorumluluk almaktır.

Her iki esenliksiz deyim de olumsuz biçimiyle emir kipinde kullanılmıştır. Öznesi “AKP’ye oy verenler”dir.

c₃ çeki düzen vermek: bozulmuş, dağınık bir şeyi düzene sokmak, düzeltmek.

Deyim esenlikli bir duygu değeri taşımaktadır.

- d) “İrkçı kafatasçı olduğumuz iftirasını sürekli **diline dolamıştır**. Türk Milliyetçiliğine karşı olduğunu fütursuzca, hayasızca edepsizce dillendirmektedir. Sayın Başbakan biz ırkçı olsaydık, emin ol sen başbakan olamazdın. **Zehir saçamazdın, çamur atamazdın**. Çünkü sen olmazdın. Türk milleti, ırkı gözetseydi 8,5 yıldır iktidarda kalamazdın.”

d₁ diline dolamak: bkz. 16.b.

d₂ zehir saçmak: çevreye kötü propaganda yapmak veya insanları olumsuz davranışlara yönlendirmek, tahrik etmek, ortalığı karıştırmak

d₃ çamur atmak: bkz. 4.b.

Son üç esenliksiz deyimden ortak öznesi Başbakan Erdoğan.

288. 06.06.2011. Bahçeli Diyarbakır’da halka seslendi:

- a) “Diyarbakırlı kardeşim 'nifak saçanlardan yoruldum' diyor. Tezgahlardan bıktım diyor. **Ses ver** Diyarbakır, sesime **kulak ver** Türkiye. İnanıyorum ki Diyarbakırlı vatandaşım istismara fitneye bölünmeye karşı çare arıyor.”

a₁ ses vermek: bkz. 287.a₁

a₂ kulak vermek: bkz. 13.b₂

Her iki ölçünlü deyimden ortak öznesi Diyarbakırlılar.

- b) “Başbakan’a ve bölücü PKK’ya inat ayırımız gayrımız yok. Şimdi soruyorum ve düşünmenizi istiyorum. Bin yıldır son vatanımızı beraber savunmadık mı? Şehitlerin kanından ilham alan bayrağımızı beraber sallamadık mı? **Zorluklara** birlikte **katlanmadık** mı? İstanbul’da oturup **ahkam kesenlere** ve bölünmüş Türkiye’nin denklemlerini kurmalarına siz bakmayın.”

b₁ zorluklara katlanmak: Esenliksiz deyimın öznesi MHP ve Türk halkı.

b₂ ahkam kesmek: 1) çekinmeden kesin yargılarda bulunmak 2) bilir bilmez konuşmak.

Esenliksiz deyimın öznesi örtük olarak AKP.

289. 07.06.2011. Bahçeli, İzmir mitinginde halka seslendi:

- a) “Türkiye 9 yıla yakın bir süredir ahlaki, hukuki ve vicdani ölçü ve kayıt tanımayan, ilkesi ve iradesi, Türkiye heyecanı olmayan, Türkiye'nin gerçek gündeminden kopmuş, Türk milletinin sıkıntılarına **sırtını dönmüş**, [...] iktidar tarafından yönetilmektedir.

sırtını dönmek: bkz. 57.a. Öznesi AKP olan esenliksiz deyim.

- b) “Başbakan Erdoğan, İzmir'den sana sesleniyorum, eğer tekrar bir iktidar şansın olursa İmralı canisini serbest bırakacak mısın? Sana oynayacağın senaryo metnini veren küresel destekçilerine böyle bir **söz verdin** mi? Bunu açıkla, şerefin, haysiyetin varsa bu sorulara cevap ver. Kimlerle pazarlıklar yaptığını hangi vaatleri verdiğini anlat. Türk Devletini kimlere **peşkeş çektiğini**, itibarını nasıl **ayaklar altına aldığını** itiraf et. Yeni anayasa ile ilgili kimlere ne umutlar verdiğini söyle.”

b₁ söz vermek: bkz. 239₂

b₂ peşkeş çekmek: bkz. 98.b₂

b₃ ayaklar altına almak: önem verilmesi gereken şeyleri hiçe saymak, çiğnemek.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi ise Türk Devleti. Teklifsiz dil kullanımı.

290. 09.06.2011. Mersin'de Tefvik Sırrı Gür Stadyumu önündeki alanda coşkuyla karşılanan Devlet Bahçeli, burada toplanan yaklaşık 10 bin kişiye hitap etti.

“Bu yolsuzluktan kaçamayacaksınız Sayın Recep Tayyip Erdoğan ve Yüce Divan'a Allah'ın izniyle gideceksin. Bu yolsuzluğun, vurgunun ve hırsızlığın **hesabını vereceksin**.”

hesap vermek: bkz. 53.b₂

291. 11.06.2011. Bahçeli, Kahramanmaraş mitinginde halka seslendi:

“Başbakan gizli gündemini millettten saklıyor. Yeni bir anayasa yapacağını dinliyorsunuz. [...] Bu cumhuriyetin **suyu mu çıktı** ki yeni bir cumhuriyet, Türkiye peşindesin. Acaba bu Türkiye, bölünmüş bir Türkiye mi olacak? Gizli gündemin işaretlerini görüyorsunuz.”

suyu çıkmak: “beğenilmeyecek nesini gördün?” anlamında kullanılan bir söz

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi şimdiki cumhuriyet.

292. 19.06.2011. Bahçeli, Merkez Yönetim Kurulu üyeleri ve il başkanları ile toplantısının ardından yazılı açıklama yaptı.

- a) “AKP'nin gizli gündemi karşısında milli bir duruş gösteren ve Türk milletinin bin yıllık kardeşliğini, temelinde bozmayı planlayan çabalara partimizin itiraz etmesi, iftiralara, müteceviz girişimlere **maruz kalmasına yol açmıştır.**”

a₁ maruz kalmak: bkz. 233.b₂

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimim dolaylı bir şekilde öznesi MHP'dir.

a₂ yol açmak: bkz. 88.b. Esenliksiz deyimim öznesi AKP iktidarındır.

- b) “Esasen kaset parantezine alınarak ağır bir şantajla **köşeye sıkıştırılmaya** çalışılan yalnızca Milliyetçi Hareket Partisi olmamış, Türk siyaseti ve demokrasisi bu gelişmelerden derin bir **yara almıştır.**”

b₁ köşeye sıkıştırmak: Güç bir duruma düşürmek.

Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyimim nesnesi MHP'dir.

b₂ yara almak: bkz. 154.a₂ Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimim öznesi Türk siyaseti ve demokrasisi.

- c) “Özel hayatı deşifre ederek siyaset üzerinde **baskı kurmaya** ve tehditlerle **mesafe almaya** çalışanlara karşı devlet organları tepkisiz, hareketsiz ve yetersiz kalmıştır. Başbakan Erdoğan'ın, Milliyetçi Hareket Partisinin zor durumundan istifade ederek meydanlarda kaset tezgahını **diline dolması**, AKP'nin de bu şer kumpanyasının bir parçası olduğu izlenimini güçlendirmiştir.”

c₁ baskı kurmak: Deyim “zorlamak” anlamına gelmektedir.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimim öznesi örtük.

c₂ mesafe almak: bir konuda veya çalışmada önemli ölçüde ilerlemek. Deyim esenlikli bir anlama sahip olsa da burada kendi anlamı dışında kullanılmıştır. Tehditlere ortam sağladığı belirtildiği için esenliksiz bir duygu değerini ifade etmektedir.

c₃ diline dolmak: bkz. 16.b.

293. 27.06.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, yaptığı yazılı açıklamada milletvekili seçilen kişilerin tutukluluk hallerinin devam etmesini “hukuk skandalı” olarak tanımladı.

“Yüksek Seçim Kurulu'nun aymazlığı, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmayan bazı kişilerle ilgili sakat tutumu bugün yaşadığımız sıkıntıların en başta gelen hazırlayıcıları arasında **yer almıştır.** Terör propagandasından dolayı bir yılı aşkın kesinleşen hapis cezası bulunan bir şahsın, 22 Mart 2011 tarihinde Yargıtay'ca cezasının onanmasına rağmen milletvekili adayı olmasına **göz yumulması** Yüksek Seçim Kurulu'nun affedilmesi mümkün olmayan bir kusurudur.”

293₁ yer almak: 1) bir işi hazırlayanlar arasında bulunmak; 2) ayrılan yerde durmak, bulunmak

293₂ göz yummak: bkz. 91.b. Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyimın nesnesi örtük olarak “milletvekili adayı olan kişi”.

294. 01.07.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün Çankaya’da görüşme davetini reddetme sebebini yazılı bir açıklamayla bildirdi: “Sayın Cumhurbaşkanı’nın, Başbakan Erdoğan’la girdiği rol paylaşımından ve AKP’yi önceliğine alarak yaptığı görevinden dolayı inandırıcılığı, birleştirici özelliği ve objektif sorun çözme niteliği **iflas etti**. Sayın Gül, her geçen gün güçlenen demokrasi krizinin bitirilmesine samimi olarak **destek vermek** istiyorsa, öncelikle şahsına göre daha açık ve berrak olan Erdoğan’ın çekim alanından çıkmalı, tarafsız, adaletli ve eşitliği gözeten yönetim anlayışına bir an önce sahip olmalı.”

294₁ iflas etmek: 1) bir kimse veya kuruluş için mahkeme kararıyla anaparasını yitirdiği açıklanmak, batmak 2) *meç.* düşünce, iddia, tez, kimse vb. yenilgiye uğramak, değeri düşmek.

294₂ destek vermek: bkz. 212.a₂

Her iki deyimın de öznesi Cumhurbaşkanı.

295. 04.07.2011. MHP lideri Devlet Bahçeli 12 Haziran’da yapılan genel seçimlerin ardından ilk kez grup toplantısında konuştu

- a) “Hiçbir gerekçe, Meclis’in boykot edilmesine ve milletvekili yeminine aykırı hareket edilmesine mazeret teşkil etmeyecektir. Bu haliyle başta CHP olmak üzere, milletvekili yemini etmeyenlerin TBMM’nin saygınlığına fazlasıyla **gölge düşürdüklerini** bilmeleri lazımdır.”

gölge düşürmek: bkz. 4.c₂. Öznesi CHP, nesnesi “TBMM’nin saygınlığı” olan esenliksiz deyim.

- b) “Başkent Ankara vizyonundan çıkarak, küresel çekim alanına kapılan CHP’nin, ülke içindeki siyasi ve hukuki meseleleri dünyaya afişe etmesi en az yemin krizi kadar ciddi ve önemli bir problemdir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün kurduğu partinin bu içler acısı hali, geleneği ve siyasi geçmişi bakımından kırılma ve sapmadır. Bu nedenle CHP, partimize **laf yetiştireceğine** kendisine bakmalı ve bize **akıl vermekten** bir an önce vazgeçmelidir.”

b₁ laf yetiştirmek: bkz. 139.a. Öznesi CHP, nesnesi MHP olan esenliksiz deyim.

b₂ akıl vermek: bkz. 265.b. Öznesi CHP olan deyim.

- c) “Yürürlükteki yasal hükümler, tutuklu bulunan milletvekillerinin salıverilmesine engel değildir. Yalnızca kanun ve anayasa hükümlerinin objektif kriterler çerçevesinde uygulanması ve iktidarın bu konuda **ön ayak olması** meseleyi kökünden çözecektir.”

ön ayak olmak: Başkalarını teşvik ve idare etmek.

Öznesi AKP olan deyim esenlikli bir duygu değeri taşımaktadır.

296. 21.07.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Türk futbolundaki şike ve teşvik pirimi iddiaları ile ilgili yazılı bir açıklama yaptı.

- a) “Eğer bugünkü sorunların altında sporun siyasi emeller uğruna kullanılmasının sinsî niyetleri de bulunuyorsa, AKP hükümeti bunun vicdani ve ahlaki **hesabını** asla **veremeyecek**, vasat bulan büyük vebalden kesinlikle muaf olamayacaktır.”

hesap vermek: bkz. 53.b₂. Öznesi AKP olan deyim, bu söylem içinde eseniksiz bir duygu değeri taşımaktadır.

- b) “Milliyetçi Hareket Partisi; Türk sporundaki gelişmeleri yakından izlemekte, gerekli notlarını günü gününe kaydetmekte ve Türk futbolunun tekrar **ayağa kalkması** için lazım gelen tedbirlerin bir an önce alınmasını beklemektedir.”

ayağa kalkmak: bkz. 98.g₂ Öznesi “Türk futbolu” olan ve esenlikli duygu değeri taşıyan bir deyim.

297. 23.07.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, terör faaliyetlerinin hızlanması ve toplumda artan gerilime yönelik yazılı bir açıklama yaptı:

- a) “AKP’nin üçüncü iktidar dönemi, öncekilerini aratmayacak nitelikteki ve hatta daha tehlikeli olaylara **kapı aralayacağını** şimdiden göstermiştir. Aziz milletimiz mevcut siyasi iktidarın yönetimi altında, çetin ve çetrefilli sorunların ağır baskısı ve kuşatmasıyla **yüz yüze kalmış** durumdadır.”

a₁ kapı aralamak: bkz. 149₂ bir konuya giriş yapmak, karşısındakini hazırlamak.

Öznesi AKP, nesnesi “tehlikeli olaylar” olan eseniksiz bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

a₂ yüz yüze kalmak: aynı ortam içerisinde bulunmak.

Öznesi “Türk milleti”, nesnesi “sorunlar” olan eseniksiz bir deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

- b) “Türk devlet geleneği ve milletimizin asırları aşan itibarı, saygınlığı, kudreti ve haysiyeti AKP elinde **iki paralık olmuştur**. Bugünkü tabloda AKP, İmralı’da yatan haine neredeyse teslim olmuş ve ülkemizin kaderi bu caninin insafına terk edilmiştir. Ne hazindir ki, bölücülüğün tehditlerini **sineye çeken** Başbakan Erdoğan, şehitlerden bahsedilmesini ezber olarak niteleyebilecek kadar **kendisini kaybetmiştir**.”

b₁ iki paralık olmak: değerini yitirmek Öznesi Türk devletinin itibarı olan esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

b₂ sineye çekmek: bkz. 278.b₃ Öznesi Başbakan Erdoğan olan esenliksiz deyim nesnesi bölücülüğün tehditleri.

b₃ kendini kaybetmek: 1) bayılmak 2) aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak Öznesi Başbakan Erdoğan olan esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim. Ölçünlü dil kullanımı.

298. 06.08.2011. Bahçeli, Yüksek Askeri Şura (YAŞ) toplantılarında alınan kararlarla ilgili yazılı açıklama yaptı.

- a) “YAŞ toplantılarının iki yıldır üst üste sorun ve çekişme alanı haline gelmesi fazlasıyla düşündürücüdür. AKP hükümetinin, TSK'ya yönelik üzeri hiç küllenmeyen kin ve kızgınlıkları bugünkü tartışmalara **zemin hazırlayan** asıl ve esas nedendir.”

zemin hazırlamak: bkz. 28.a₂

- b) “Özellikle yakın coğrafyalardaki karışıklıkların ve karmaşanın ileri düzeye ulaştığı **dikkate alındığında**, Türk ordusunu bir plan dahilinde zayıflatmak ve küresel hedefler doğrultusunda dönüştürmek için yoğun bir faaliyet yürütüldüğü anlaşılmaktadır.”

dikkate almak: bkz. 158₂. Deyim edilgen biçimiyle kullanılmıştır.

299. 12.08.2011. Bahçeli, Suriye'deki olaylarla ilgili olarak yazılı bir açıklama yaptı:

- a) “AKP hükümetinin çelişkili ve sorunlu politikaları Suriye'yle ilişkileri kritik ve sorunlu bir aşamaya getirmiştir. Üstelik küresel çevrelerin AKP'yi Suriye üzerine kışkırtması, dozu ve seviyesi kaçan tahrikleri önümüzdeki dönemin birçok olumsuzluğa **gebe olacağı** göstermiştir.”

gebe olmak: bir şeyin gerçekleşme olasılığı bulunmak

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi “önümüzdeki dönemler”, nesnesi ise olumsuz durumlar.

- b) “Suriye'de çıkması muhtemel iç savaşın, mezhep temelli çatışmaların ve etnik anlaşmazlığa dönüşebilecek gerilimlerin Türkiye'ye yansması ve sirayet etmesi sıkıntılı, sancılı ve yıkıcı sonuçların doğmasına **meydan verecektir.**”

meydan vermek: fırsat vermek. Öznesi Suriye'deki savaş, nesnesi sıkıntılı sonuçlar olan deyim esenliksiz bir değer taşımaktadır.

- c) “Milliyetçi Hareket Partisi Başbakan Erdoğan ve partisini uyarmakta, Türkiye’yi **ateşe atacak** bir yanlıştan uzaklaşmasını istemekte ve ucuz kahramanlık gösterilerinin çok ağır bedellere **yol açacağı** düşünmektedir.”

c₁ ateşe atmak: bile bile tehlikeli bir işe girişmek Öznesi Başbakan Erdoğan, nesnesi Türkiye olan esenliksiz deyim.

c₂ yol açmak: bkz. 88.b.

300. 15.08.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Şırnak’ın Beytüşşebap İlçesi’nde üç askerin şehit olduğu terör saldırısına ilişkin yazılı bir açıklama yaptı:

- a) “Bundan sonra muhtemel saldırılardan ve kayıplardan Başbakan Erdoğan ve hükümetinin birinci derecede sorumlu olacağı unutulmamalıdır. Böylesi bir ortamın doğmaması amacıyla, Kandil’de yuvalanan canilerin inlerini **başlarına geçirmek** ve tümüyle yok etmek için AKP hükümeti artık harekete geçmeli ve **elini çabuk tutmalıdır.**”

a₁ başına geçirmek: bkz. 239.d₃ Öznesi örtük olan ve dilde esenliksiz duygu değeri taşıyan bir deyim. Ancak burada PKK’dan bahsedildiği için bu deyim MHP açısından istenilen bir eylemi barındırdığından esenlikli bir duygu değeri taşır duruma gelmiştir.

a₂ elini çabuk tutmak: gerekli önlemi zamanında almak.

Zorunluluk kipiyle kullanılmış olan deyimın öznesi AKP hükümetidir.

- b) “Türk milletinin zaman kaybına ve ihmale tahammülü kalmamıştır. Başbakan Erdoğan bu gerçeklere göre hareket etmeli, samimi ve dürüst bir şekilde terör karşısındaki tutumunu **gözden geçirmelidir.** Türk tarihinin kendisi ve partisi hakkında yapacağı yorum da şüphesiz buna **bağlı olacaktır.**”

b₁ gözden geçirmek: bkz. 3.a.

b₂ bağlı olmak: deyim burada “ilişkili olmak” anlamına gelmektedir. Ölçünlü dil kullanımı.

301. 17.08.2011. Bahçeli, Hakkari’nin Çukurca ilçesinde 7 askerin şehit olduğu 11 askerin yaralandığı saldırı ile ilgili olarak açıklama yaptı:

"AKP Hükümetinin bu zamana kadar, PKK terör örgütüyle mücadeledeki isteksizliği, pısrınlığı ve kayıtsızlığı kanlı saldırıların **kaygı verici** bir noktaya ulaşmasına **yol açmıştır.** Bölücülüğe verilen ümitler ve yıkım projesi kapsamında atılan tehlikeli adımlar ülkemizi bölünmenin ve dağılmanın eşiğine kadar savurmuştur. Hükümetin **fitne saçan**, ayrımcılığı teşvik eden ve milli beklentilerle ihtilafı politikaları kandan beslenen canilerin **eline koz vermiştir.**

301₁ kaygı vermek: endişelendirmek Öznesi PKK saldırıları olan esenliksiz deyim.

301₂ yol açmak: bkz. 88.b.

301₃ fitne saçmak: huzursuzluğa neden olmak. Öznesi AKP olan esenliksiz deyim.

301₄ eline koz vermek: imkân tanımak, elverişli durum sağlamak. Öznesi AKP, nesnesi PKK olan esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

302. 18.08.2011. Partisinin Ankara teşkilatı tarafından düzenlenen iftara katılan Bahçeli, açıklamalarda bulundu:

- a) “Türkiye ve Türk Milleti adeta kurşunla, mayınla, roketatarla sindirilmeye, teslim olmaya zorlanıyor. Şiddetten ve vahşetten nemalanan kanlı suratlar, milletimizin birliğine ve esenliğine **göz dikmişlerdir**. Tehlike had safhadadır, hepimizin yanı başındadır. Eşkıya dağlarda, şehirlerde, belediyelerde ve meclis koridorlarında Türk milletiyle ilgili hain planlarını **icra etmekle** meşguldür.”

a₁ göz dikmek: bkz. 98.b₁

a₂ icra etmek: gerekeni yerine getirmek Öznesi PKK olan deyim burada, nesnesi “hain planlar” olduğu için esenliksiz bir duygu değerini ifade etmektedir.

- b) “Eğer bu süreçte ihmal, atalet ve terörle mücadelede **ipe un seren** kayıtsızlık görürsek de, AKP'den bunun **hesabını sormaktan** asla **geri durmayız**.”

b₁ ipe un sermek: bkz. 206.b.2. Esenliksiz deyimün öznesi AKP.

b₂ hesap sormak: bkz. 120. Öznesi MHP olan deyim.

b₃ geri durmak: bir iş yapmaktan kaçınmak. Deyim olumsuz biçimiyle kullanıldığı için esenlikli bir duygu değerini ifade eder duruma gelmiştir.

303. 06.09.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Türkiye-İsrail arasında gerilen ilişkiler ile ilgili yazılı bir açıklama yaptı:

- a) “Mazlum Filistinli kardeşlerimize dünyanın **gözü önünde** yapılan eziyetler, baskılar ve kıyımlar insanlık vicdanında kanayan bir yara haline dönüşmüştür. Bu kapsamda, Gazze’ye insani yardım malzemesi taşıyan gemilere İsrail’in düzenlediği haksız ve ahlaksız saldırı Birleşmiş Milletler tarafından soruşturulmuş ve beklenen Rapor **ortaya çıkmıştır**.”

a₁ gözü önünde: yanında yakınında.

a₂ ortaya çıkmak: bkz. 94.b.

İki deyim de ölçünlüdür.

- b) “Filistin halkının haklı ve meşru davasının, sözde insan hakları ve özgürlük savunucuları tarafından **dikkate alınmaması** en başta insanlık adına rezalet ve **utanç vericidir**. MHP, Birleşmiş Milletler’i tarafgir tutumundan ve İsrail’i de zulmünden dolayı şiddetle kınamaktadır. Ayrıca söz konusu Rapor’da İsrail’in sivil yardım gemilerine yaptığı saldırı sebebiyle; özür dilemesi, tazminat ödemesi ve Gazze’ye uyguladığı ablukayı kaldırması konusunda herhangi bir umut verici ifadeye rastlanılmamıştır. Partimizin de ısrarla **dile getirdiği** bu talepler karşılık bulmamıştır.”

b₁ dikkate almak: bkz. 158₂. Deyim olumsuz edilgen biçimiyle kullanıldığı için esenliksizdir.

b₂ utanç vermek: utandırmak, utanmasına yol açmak

b₃ dile getirmek: bkz. 18.b₁

304. 09.09.2011. Bahçeli, terörle mücadeleyle ilişkin 7 maddelik öneri paketi açıkladı: “Demokratik açılım adı verilen yıkım projesine son verildiği açıklanmalı, İmralı canisiyle tüm görüşmeler kesilerek bugün veya gelecekte hiçbir şart altında ev hapsi ya da serbest kalma imkânı bulamayacağı duyurulmalı ve bu konuda **geri adım atılmayacağı** ilan edilmelidir.”

geri adım atmak: bkz. 49.a₁ Deyim edilgen ve olumsuz biçimiyle kullanıldığından, burada esenlikli bir duygu değerini yansıtmaktadır.

305. 18.09.2011. Bahçeli, Kızılcahamam'da parti kurmayları ve milletvekilleri ile yaptığı 3 günlük toplantıların son gününde, basın toplantısı düzenledi.

a) “Başbakan özel temsilcisinin yanı sıra, dönemin MİT müsteşar yardımcısının da **hazır bulunduğu** ortamda, PKK militanlarının ve koordinatör sıfatıyla bulunan yabancı bir şahsın **yer aldığı** anlaşılmıştır. Görüşmelerin reddedilmesine yönelik herhangi bir irade beyanı **ortaya çıkmadığından** dolayı PKK-AKP ilişkisi kesinleşmiştir. Gizli ses ya da video kayıtlarıyla suç isnat eden, ortam dinleyen, **çamur atan** ve tuzaklar kuran iktidar partisinin, bu defa da kendisi aynı duruma düşmüştür. Beşinci Oslo görüşmesi olarak tanımı ve tarifi yapılan hıyanet buluşmasının **servis edilmesiyle** AKP'nin **maskesi düşmüş** ve inkarcı Başbakanın fotoğrafı netleşmiştir.”

a₁ hazır bulunmak: 1) bir yerde var olmak, kendi bulunmak; 2) bir şeyi hemen yapabilecek durumda olmak.

Öznesi Başbakan özel temsilcisi ile MİT müsteşar yardımcısı olan deyim.

a₂ yer almak: bkz. 293₁

a₃ ortaya çıkmak: bkz. 94.b. Olumsuz biçimiyle kullanılmış deyim.

a₄ çamur atmak: bkz. 4.b. Öznesi AKP olan esenliksiz deyim.

a₅ servis edilmek: bkz. 258₁. Edilgen biçimiyle kullanılmış deyim nesnesi “Beşinci Oslo görüşmesi”.

a₆ maskesi düşmek: bkz. 237.g₂. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim öznesi AKP.

b) “Bir defa ekonomik yaptırımlar pakette **yer almamıştır**. Doğu Akdeniz’de seyrüsefer serbestisi için gerekli **önlemlerin alınma** ifadesi de belirsizliklerle ve tehlikelerle doludur. Mavi Marmara’yı korumasız bir şekilde ve **göz göre göre** İsrail saldırısına **maruz bırakan** AKP hükümetinin, bugün bu **kararı alması** son derece düşündürücüdür.”

b₁ yer almak: bkz. 293₁ Deyim olumsuz biçimiyle kullanıldığından esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır.

b₂ önlem almak: bkz. 233.d₃ Edilgen biçimiyle kullanılmış deyim.

b₃ maruz bırakmak: bir olayın veya bir durumun etkisinde bırakmak

Öznesi AKP hükümeti olan esenliksiz deyim.

b₄ göz göre göre: 1) belli ve apaçık olarak, herkesin gözü önünde 2) olacağı bilindiği hâlde önlem alınmadan.

b₅ karar almak: bkz. 207.a₁

306. 20.09.2011. Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Ankara'nın Kızılay semtinde 3 kişinin hayatını kaybettiği 34 kişinin de yaralandığı bombalı saldırıyı lanetleyip, Başbakan Erdoğan ve hükümeti eleştirdi:

"Dağlarımız, şehirlerimiz, caddelerimiz kanlı **tezgâhını kuran** caniler tarafından kuşatılmış durumdadır. Şüphesiz buna neden olarak; AKP hükümetinin demokratik açılım isimli yıkım projesi ve kurulan pazarlık masalarında dayatmalara **boyun eğen** acizliği gösterilebilecektir."

305₁ tezgâh kurmak: *argo* yasal olmayan bir işi gerçekleştirebilmek için yalan dolanla aldatmaya, kandırmaya çalışmak.

Öznesi örtük olarak PKK olan esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

305₂ boyun eğmek: bkz. 8.a. Esenliksiz deyimün öznesi AKP hükümeti.

307. 25.09.2011. Devlet Bahçeli, Pamukkale Richmond Otel'de 2 gündür devam eden MHP İl Başkanları Toplantısı'nın ardından düzenlediği basın toplantısında konuştu:

a) "Kabarın kibiri Başbakan Erdoğan'ı **kendinden geçirmiş**, dış yönlendirme ve verilen destek sayesinde adeta 'dünyayı kurtaran adam' rolüne soyunmuştur. Aşırı güveni nedeniyle **ayakları yerden kesilmiş**, şişen benliği **başını döndürmüş**, böylelikle ülkemizi ve milletimizi kandırmaktan ve aldatmaktan çekinmemiştir. Başbakan Erdoğan sıkıştığı ve bunaldığı her fırsatta minderden kaçmakta ve **kuralları çiğnemektedir**."

a₁ kendinden geçmek: 1) bilinci işlemez olmak, kendini kaybetmek, bayılmak 2) bir şey karşısında coşkuya kapılmak, duygulanmak 3) uykuya dalmak, uyuyakalmak

a₂ ayağı yerden kesilmek: bkz. 268.b₁

a₃ başı dönmek: para veya makam sebebiyle şaşırıp şımarmak.

a₄ kuralları çiğnemek: kuralları bozmak.

Buradaki dört deyimün de öznesi Başbakan Erdoğan'dır. Tüm deyimler dilde esenlikli bir duygu değeri taşımalarına rağmen burada esenliksiz bir duygu değerlerini ifade etmektedir.

- b) “Patlayan bombalar, iğrenç tuzaklar, rezil pusular, masum ve mazlum insanlarımızın hayatlarına kastetmektedir. Türkiye deyim yerindeyse **ateş çemberine alınmıştır**. Bölücü canilere verilen tavizler, uyandırılan umutlar etnik kalkışmanın bahanesi ve gerekçesi haline gelmiştir. Milletimiz çaresizce terörün menfur suikastlarına **maruz kalmaktadır**.”

b₁ ateş çemberine almak: Deyim sözlüklerde bulunmamaktadır. Burada tehlikeli bir şekilde kuşatmak anlamında kullanılmıştır. Edilgen biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyimın nesnesi Türkiye’dir.

b₂ maruz kalmak: bkz. 233.b₂

- c) “Patlayan bombaların azmettiricisi de AKP;nin sözde demokratik açılımından başkası değildir. AKP, PKK’ya **yol açmış** ve kanlı saldırılarını **icra edebilmesi** için yığınak yapmasına **göz yummuştur**. Başbakan Erdoğan, faili olduğu suçları devlete yükleyerek sorumluluktan muaf olamayacaktır. Gelişmeler Yüce Divan **dosyasının kabardığını** göstermektedir. O tarihi adalet ve hesaplaşma günü geldiğinde, bugünlerde **kendilerinden geçen** iktidar sahipleri yaptıklarının bedelini hukuk önünde misliyle ödeyeceklerdir.”

c₁ yol açmak: bkz. 88.b. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi AKP, nesnesi ise PKK’dır.

c₂ icra etmek: bkz. 302.a₂ Öznesi PKK olan deyim.

c₃ göz yummak: bkz. 91.b.

c₄ dosyası kabarmak: yaptığı yanlış işleri çoğalmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi AKP. Teklifsiz dil kullanımı.

c₅ kendinden geçmek: bkz. 307.a₁ Esenliksiz deyimın öznesi AKP iktidarı.

- d) “Yine bildik temenniler, malum tavsiyeler **dile getirilmiştir**. Başbakan Erdoğan’ın temaslarından ve diyaloglarından milletimiz açısından sevineceğimiz bir gelişme **ortaya çıkmamıştır**. Kendisinin **sırtı sıvazlanmış**, her tarafa çekilebilecek ve bir amaca hizmet etmeyecek görüşmelerle günleri heba olmuştur”

d₁ dile getirmek: bkz. 18.b₁. Deyim edilgen biçimiyle kullanılmıştır.

d₂ ortaya çıkmak: bkz. 94.b. Olumsuz biçimiyle kullanılmış olan deyimın öznesi “sevindirici bir gelişme”.

d₃ sırt sıvazlamak: bkz. 60.a₃. Deyim edilgen biçimiyle kullanılmıştır. Bu deyim daha önce de üzerinde durulduğu gibi esenlikli bir değere sahip olsa da, politik söylemde hiçbir zaman esenlikli bir duygu değerini ifade etmemiştir. Burada da bu eğilim değişmemiştir. Deyimin nesnesi Başbakan Erdoğan’dır.

- e) Filistin'in tanınması ve BM'nin 194'üncü üyesi olması için olağanüstü gayret gösteren bu şahsın, ülkemizle ilgili meselelerde suskun kalması, **ipe un sermesi** affedilmez bir aymazlık olarak karşımızdadır.”

ipe un sermek: bkz. 206.b₂

308. 04.10.2011. Bahçeli de Meclis'teki ilk grup toplantısında konuştu:

- a) “Türkiye'yi bütünüyle kucaklayacak, meselelerini çözüm iradesiyle buluşturacak siyasi tutumlara cevapsız kalmayız, sessiz durmayız, **göz ardı etmeyiz**. Yeter ki siyasi muhataplarımız samimi olsunlar, yeter ki yanlışlardan **ders** ve sonuç **çıkarsınlar**.”

a₁ göz ardı etmek: bkz. 18.b₂ Olumsuz biçimiyle kullanılış olan deyimın öznesi MHP'dir. Deyim burada esenlikli bir duygu değerini ifade etmektedir.

a₁ ders çıkarmak: bkz. 105.b. Öznesi MHP'nin siyasi muhatapları olan deyim.

- b) “Bugünden, yeni anayasa hazırlık ve uzlaşma çabalarını gölgelemek ya da buna **çanak tutan** izharlarda bulunmanın, işbirliğine dönük girişimleri baltalayacaktır. Açıklıkla belirtmek isterim ki bizim de niyetimiz ve hedefimiz, 12 Haziran Milletvekiliği Genel Seçimlerinin propaganda döneminde **dile getirdiğimiz** gibi, yeni bir anayasanın yazılması ve milletimize kazandırılmasıdır.”

b₁ çanak tutmak: bkz. 13.g. Deyimin öznesi örtüktür..

b₂ dile getirmek: bkz. 18.b₁

- c) “Bize göre bu konuşmanın satır aralarının iyi okunması ve dikkatli bir şekilde tahlil edilmesi gerekmektedir. Sayın Gül, 1921 ve 1924 anayasalarından beri ilk defa millet iradesine dayanan bir anayasa yapma mesuliyetinin ve şerefının milletin vekillerine tevdi edildiğini vurgulamıştır. Ancak bu sözlerini **dile getirirken**, ara dönemlerin ürünü de olsa, 1961 ve 1982 anayasalarının halkoyuyla kabul ve tasdik edildiğini nedense es geçmiş ve meseleyi gayri meşru bir durum gibi sunmuştur”

dile getirmek: bkz. 18.b₁

309. 11.10.2011 MHP lideri Devlet Bahçeli partisinin grup toplantısında gündeme ilişkin açıklamalarda bulundu:

“AKP'nin açtığı bozuk yolu, sahip oldukları **kinlerini kusmak** için bir fırsat olarak görenler, Türk milletini ahlaksızca soykırımcı gibi takdim etmeye çalışmaktadırlar. Bu kervana en son olarak Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy bir kez daha katılmış ve iftiralara bir yenisini daha eklemiştir. Libya'yı parsellemek ve talan etmek amacıyla NATO şemsiyesi altındaki açık artırma katılarak emperyalist arzularından kopmadığını ispat eden bu şahsiyetin, geçmişimize **dil uzatma** cüretini göstermesi büyük bir kabalık ve edepsizliktir.”

309₁ kin kusmak: Öznesi örtük olarak Fransa olan esenliksiz duygu değeri taşıyan deyim.

309₂ dil uzatmak: bkz. 162.b₃ Öznesi Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy olan esenliksiz deyim.

310. 18.10.2011. MHP lideri Devlet Bahçeli partisinin grup toplantısında konuştu:

- a) “Ekonomideki büyüme trendi **zaafa uğrarken**, gelirlerin artacağını düşünmek ya bir cehalet ya da milletimizin tıpkı bugün olduğu gibi yeni zamlarla perişan olacağı anlamı taşımaktadır. Bununla birlikte millet varlıklarının haraç mezat satılacağı ve elde avuçta ne varsa **peşkeş çekileceğinin** habercisidir.”

a₁ zaafa uğramak: eksikliği yetersizliği belli olmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün öznesi ekonomideki büyüme trendidir.

a₂ peşkeş çekmek: bkz. 98.b₂

- b) “Güncellenen hayat pahalılığıdır, eziyettir. Güncellenen zamdan mahrum bırakılan memurumuzun **iç çekişidir**. Güncellenen teri tezgaha düşen işçimizin çilesidir. Güncellenen ekonomik yıkımdır, afettir.”

iç çekmek: üzüntüyle derinden soluk almak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün öznesi memurlardır.

311. 20.10.2011. Bahçeli basın toplantısında açıklamalarda bulundu:

“Hükümetin sözde çözüm çalışmaları ve Başbakan’ın **muhatap alması**, İmralı canisini tekrar eski yönetim gücüne kavuşturmuş, Kandil kadrolarının desteği ile Başbakan Erdoğan’ın açılım ikizi haline getirmiştir. Türk milletini 36’ya ayıran, Türkiye’yi küresel hedeflere **peşkeş çeken** bu kafa yapısının, milletimizin bölücülük açmazına düşmesinde büyük bir rolü ve katkısı vardır.”

311₁ muhatap almak: Deyimin anlamı “konuşmaya ilgilenmeye değer bulmak”tır.

311₁ peşkeş çekmek: bkz. 98.b₂

312. 23.10.2011. Mersin’de bir açılışa katılan Bahçeli, açılışa halka seslendi:

“Artık Kandil’e Türk Bayrağı dikilmeli ve dalgalanmalıdır. PKK ile savaşan ve mücadele eden MHP Milletvekili hapiste, fakat Habur’da karşılanan terör örgütü mensubu dışarıda **kol geziyor**. Bu durumlara **el koyabilecek**, gerekenleri yapabilecek yürekli savcılar görevi davet ediyorum. Bu durumu **karara bağlayacak** cesur hâkimleri görevi çağırıyorum.”

312₁ kol gezmek: bkz. 237.i. Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimün öznesi terör örgütüdür.

312₂ el koymak: bkz. 54.c. Öznesi yürekli savcılar olan deyim.

312₃ karara bağlamak: bir davayı, bir sorunu çözümlenmek, sonuçlandırmak

313. 25.10.2011. Bahçeli, partisinin grup toplantısında konuştu:

- a) “Üniter yapımızı hırpalayacak, Cumhuriyetin temel niteliklerini aşındıracak, ana dilde eğitim ve anayasal statü taleplerine sonu ne olursa olsun **karşı duracağız, karşı çıkacağız.**”

a₁ karşı durmak: Direnmek, dayanmak

a₂ karşı çıkmak: 1) dışarıdan gelenleri karşılamaya gitmek 2) bir düşünceye katılmamak, cephe almak.

İki ölçünlü deyimimin de öznesi MHP’dir.

- b) “İnsanlık Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da kanlı yüzler ve tetik çeken eller vasıtasıyla ve arkaalarında duran küresel hesaplar çerçevesinde **yerin dibine batmıştır.** AKP hükümetinin bu gelişmelere **seyirci kılması** ve sesini dahi çıkarmaması büyük bir hayasızlık ve işgüzarlık olarak **yakasına yapışacaktır.** AKP’nin para verip desteklediği, ülkemizde ağırdayıp teşrifatçılık yaptığı kanlı elleri Türk milleti asla affetmeyecek ve **hoş görmeyecektir.**”

b₁ yerin dibine batmak: 1) çok utanıp sıkılmak 2) görünmez olmak, kaybolmak.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimimin öznesi “Ortadoğu ve Kuzey Afrika’daki insanlık”. Teklifsiz dil kullanımı.

b₂ seyirci kalmak: bkz. 92₂ Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimimin öznesi AKP hükümeti.

b₃ yakasına yapışmak: hesap sormak veya bir şey istemek için tutup bırakmamak Esenliksiz deyim.

b₄ hoş görmek: gücenilecek veya karşılık gelinecek bir davranışı hoşgörü ile karşılamak, anlayışla karşılamak, kusur saymamak Olumsuz biçimiyle kullanılmış olan esenliksiz deyimimin öznesi Türk halkıdır.

314. 01.11.2011. Bahçeli partisinin grup toplantısında konuştu:

- a) “Eğer bahanelere sığınarak Cumhuriyetin coşkusu azaltılmak, önemi ve anlamı çarpıtılmak isteniyorsa, hatırlatırım ki milletimiz buna müsaade etmeyecektir. Gizli gündemlerde saklı duran çekememezlik ve tarihi kinler **fırsattan istifade ederek açığa çıkarılıyorsa** bunun bumerang gibi sahiplerini vuracağı aşıkardır”

a₁ fırsattan istifade etmek: ele geçirilen imkân veya durumdan en iyi biçimde yararlanmak.

a₂ açığa çıkarmak: bkz. 222. ortaya çıkarmak, gözler önüne sermek.

İki deyimimin de öznesi örtük ve esenliksiz duygu değeri taşıyor.

- b) “Parti olarak her gelişmeyi yakından takip ettiğimizi, **notlarımızı aldığımızı**, yeri ve zamanı gelince yanı sıra inat eden muhataplarımızın **burnlarından fitil fitil getirmekten** asla kaçınmayacağımızı belirtmek istiyorum”

b₁ not almak: 1) biri konuşurken onun söylediklerini yazmak 2) bir şeyi başlıca noktalarını özetleyerek yazmak; 3) öğrenci, iyi veya kötü numara, derece almak; 4) *mec.* bir şeyin niteliğiyle ilgili bir karar verilmek

b₂ burnundan fitil fitil getirmek: bkz. 240₁

315. 08.11.2011. Bahçeli, İzmir Uluslararası Fuar Merkezi'nde düzenlenen bayramlaşma törenine katıldı.

“Nerede Türkiye'nin yıkılmasını, parçalanmasını bekleyen hain niyetler varsa, AKP ile aynı karede buluşmuştur. Bu kadrajın içinde, BOP'un (Büyük Ortadoğu Projesi) hazırlayıcıları ve ihale makamı vardır. Haçlı seferlerinden beri sabırla bekleyen asırlık nefretlerin sahipleri vardır. Kandil fitnesini koruyan ve kollayan peşmerge rezili vardır. Şu tesadüfe bakın ki, Irak'ın kuzeyinden gelen peşmerge, bugün **el üstünde tutulmuş**, köşklere ağırlanmış ve tavsiyeleri dinlenmiştir. Sayın Cumhurbaşkanından, hükümet yetkilerine kadar herkes peşmergenin **ağızına bakmıştır.**”

315₁ el üstünde tutmak: bir kimseye çok saygı ve sevgi göstermek

Deyimin öznesi peşmerge olduğu için burada esenliksiz bir duygu değerini ifade etmektedir.

315₁ ağızına bakmak: bkz. 230. Esenliksiz duygu değer taşıyan deyimim öznesi “Cumhurbaşkanı ve hükümet yetkilileri”, nesnesi ise “peşmerge”.

316. 12.11.2011. Bahçeli, Manisa'nın Demirci ilçesinde, belediye tarafından yaptırılan bazı tesislerin temel atma ve açılışı dolayısıyla düzenlenen törende yaptığı konuşmada, Van'da meydana gelen depremin Türkiye'yi sarstığını ifade etti.

“Ne yapalım doğal afet deyip, intihara sürüklenmemeliyiz. Hükümet **elini taşın altına sokmalı**, etnik fay hatlarını çatlatıp birliğimizi yıkacak bölücü sarsıntısına neden olmaktan vazgeçmeli ve depremle mücadelede kararlı bir irade göstermelidir.”

elini taşın altına koymak (sokmak): bkz. 22.b₁ bir konuda sorumluluk üstlenmek.

317. 15.11.2011. Bahçeli, partisinin grup toplantısında konuştu:

“Önüne gelen bayrağımıza **el uzatmakta**, yerlere çalmaktadır. Öncelikle diyebilirim ki Suriye'deki taşkınlıklar ve olaylar neticesinde bayrağımıza **el uzatan** şerefsizlerin bu cüretleri **yanlarına bırakılmamalıdır**. Suriye yönetimi Türk milletinin haysiyetiyle ve onuruyla oynamanın ne demek olacağını geçmişe bakarak anlamalı ve **kendisine gelmelidir.**”

317₁ el uzatmak (2): bkz. 254₂ Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimim öznesi örtük (önüne gelen).

317₂ yanına bırakmamak: cezasız bırakmamak, ölç almak.

Esenliksiz değer taşıyan bir deyim.

317₃ kendine gelmek: bkz. 41.b.

318. 19.11.2011. Bahçeli, Almanya ziyareti çerçevesinde Essen şehrinde Almanya Türk Federasyonu'nun 27. Büyük Kurultayı'nda konuştu:

“Brüksel lobilerinin içten pazarlıkçı loş koridorlarında **yolumuzu hiç kaybetmedik**. Birleri gibi Washington'a eğilmedik, bükülmedik ve hiçbir sözümüzü **sineye çekmedik**. Davos'ta İsrail'e önde 'One minute' deyip arkada 'Yanlış anladınız' diyerek, bağışlanma talebinde bulunacak kadar küçülmedik.”

318₁ yolunu kaybetmek: deyimın anlamı “amacından sapmak”tır.

318₂ sineye çekmek: bkz. 277.b₃

İki deyim de esenliksiz duygu değeri taşımalarına rağmen, burada olumsuz biçimiyle kullanıldığı için esenlikli bir duygu değerini ifade eder duruma gelmiştir. Deyimlerin öznesi MHP'dir.

319. 24.11.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, bedelli askerlik ve askerlik sistemiyle ilgili yazılı bir açıklama yaptı:

- a) "Özellikle vicdani red garabetinin hükümet cenahından seslendirilmesi ve bunun karşılığında oluşan kamuoyu tepkisi nedeniyle **geri adım atılması** herkesin gözü önünde cereyan etmiştir. Ülkemizin bu nazik ve kritik döneminde, vicdani red tekliflerinin AKP tarafından **servis edilmesinin** tehlikeli ve milletimizin temel milli ve manevi değerlerini tahrip edecek ve bölücü çevrelerin **eline koz verecek** ortama davetiye çıkaracağı aşikârdır.

a₁ geri adım atmak: bkz. 49.a₂

a₂ servis etmek: sunmak. İki deyim de edilgen biçimleriyle kullanılmıştır.

a₃ eline koz vermek: bkz. 301₄ Esenliksiz duygu değeri taşıyan deyimın öznesi örtük, nesnesi ise bölücü çevreler.

- b) “AKP Hükümeti, bedelli askerlik bekleyenleri oyalayamayacağını ve boş sözlerle geçiştiremeyeceğini anlayınca bu meselenin çözümü için **kolları sıvamıştır**. Milliyetçi Hareket Partisi'nin baştan beri olumlu, destekleyici ve kolaylaştırıcı siyasi tavrı bugünkü aşamaya gelinmesinde önemli bir **rol oynamıştır**.”

b₁ kolları sıvamak: bkz. 105.a. Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimın öznesi AKP'dir.

b₂ rol oynamak: 1) oyunda rol almak 2) *meç.* birinin bir işte önemli etkisi olmak 3) *meç.* davranışlarda içtenlik olmamak

320. 29.11.2011. Bahçeli, partisinin grup toplantısında konuştu:

“Vatanımız bölücülere, dağlarımız teröristlere, demokrasimiz mandacılara, özgürlüklerimiz ise haysiyet fukarası batı yandaşlarına **peşkeş çekilmiştir**.”

peşkeş çekmek: bkz. 98.b₂

321. 09.12.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, TBMM Genel Kurulu'nda 2012 Yılı Bütçesi üzerinde yaptığı konuşmada Ortadoğu'da yaşanan gelişmeleri değerlendirdi. "Arap Baharı ismiyle şirinleştirilmeye çalışılan kaos zincirinin bundan sonraki durakları hangileri olacağı merak edilen hususlar arasındadır. Ancak tüm bahisler halen Suriye üzerine oynanmakta, gerekçelerle bu ülkenin işgali ve yönetim değişikliği planlanmaktadır. Ve maalesef AKP iktidarı da **göz göre göre** buna **alet olmaktadır.**"

321₁ göz göre göre: bkz. 305.b₄

321₂ alet olmak: bilerek veya bilmeyerek kötü bir işe aracılık etmek, vasıta olmak
Esenliksiz deyimmin öznesi AKP iktidarı.

322. 15.12.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, sosyal, siyasi ve ekonomik gündemi değerlendirmek üzere geleneksel kahvaltılı sohbet toplantısı gerçekleştirdi: "Devam eden anayasa tartışmaları çerçevesinde başkanlık sistemi de gündeme getirilebilir. Bunu parti yetkili organlarında görüşmedik ama şahsi kanaatim parlamenter rejim içinde, Cumhurbaşkanı'nın yetki ve sorumlulukları **gözden geçirilerek**, Cumhurbaşkanı'nın parlamento içinden seçilmesidir."

gözden geçirmek: bkz. 3.a. Deyim edilgen biçimiyle kullanılmıştır.

323. 21.12.2011. Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli "Fransa Parlamentosunda görüşülecek olan Sözde Ermeni Soykırımı İnkâr Yasasıyla" ilgili yazılı açıklama yaptı: "Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy ve hükümetinin siyasi kaygılar çerçevesinde Türk milletine saldırması, **çamur atarak** tarihi gerçekleri eğip bükmeye yeltenmesi tam bir sefillik ve tükenmişlik örneğidir."

çamur atmak: bkz. 4.b. Öznesi Sarkozy olan esenliksiz bir deyim.

324. 23.12.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Ermeni soykırım iddialarının inkâr edilmesine ceza verilmesini içeren yasanın Fransa Meclisi'nden geçmesine tepki gösterdi: "Karar, büyük bir skandal ve kara leke olarak **tarihe geçmiştir.** Fransa'nın, Ermeni lobilerinin oyununa siyasi hesaplar çerçevesinde **göz göre göre alet ve mahkûm olması** yüzüzlük ve izansızlıkla aynı anlama gelecektir. Yanlış düzeltilmez ve **geri adım atılmazsa** telafisi olmayacak bir sürece girileceği açık."

324₁ tarihe geçmek: bkz. 129.d. Deyimin öznesi Fransa'daki Ermeni yasa tasarısı kararı.

324₂ göz göre göre: bkz. 305.b₄

324₃ alet olmak: bkz.321.2.

geri adım atmak: bkz. 49.a.2

325. 29.12.2011. Tarsus Belediyesi'nin açılış törenlerine katılan Bahçeli, burada bir konuşma yaptı:

“Emeklilerin yeniden düzenlenmesi için intibak yasasının Meclis’e getirilmesi halinde MHP üzerine düşen gayreti gösterecektir. Bu arada eğer Sayın Cumhurbaşkanı veto ederse bu veto edilen yasa da geneldeki emeklilerin intibak yasası içerisinde tekrar **gözden geçirmek** suretiyle toplumu rahatsız etmeyecek bir düzenlemeye katkı sağlayabiliriz.”

gözden geçirmek: bkz. 3.a.

2.1.6. Bahçeli'nin kullandığı deyimlerle ilgili sonuç gözlemleri

Bahçeli'nin 2011 yılı boyunca haberlere yansımış söylerimden, çeşitli sözcelem durumları içinde kullandığı deyimler ile ilgili olarak tarafımızdan gözlemler yapılmış ve sayısal sonuçlar elde edilmiştir. Bahçeli, bir yılda **188** farklı deyim kullanmış olup bazı deyimlerin yinelenmesiyle birlikte, söylemlerinde toplamda **308** kez deyimlere başvurmuştur. Yinelenen deyimler ve yinelenme sıklıkları aşağıdaki gibidir:

14 kez: peşkeş çekmek

10 kez: hesap sormak

7 kez: çamur atmak

6 kez: dile getirmek, kulak vermek, yol açmak

5 kez: el uzatmak, gözden geçirmek, hesap vermek, maruz kalmak

4 kez: boyun eğmek, burnundan fitil fitil getirmek, meydan okumak, ortaya çıkarmak, sineye çekmek, söz vermek

3 kez: aklını başına almak, geri adım atmak, göz göre göre, göz yummak, servis edilmek, ses vermek, yer almak, zemin hazırlamak

2 kez: ayağı yerden kesilmek, başını alıp gitmek, bir eli yağda bir eli balda, cesaret almak, çanak tutmak, diline dolamak, el koymak, eline koz vermek, eline koz vermek, görmezden gelmek, görmezlikten gelmek, göz dikmek, icra etmek, ipe un sermek, kendinden geçmek, kol gezmek, kökünü kazımak, maskesi düşmek, ortaya çıkmak, önlem almak, saygı duymak, saygı duymak, tarihe geçmek

Aşağıdaki tabloda, bütüncede geçen tüm deyimler sıklıklarıyla birlikte alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 9: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen tüm deyimler ve sıklıkları

aba altından sopa göstermek	destek vermek	hakir görmek
aciz kalmak	dışa vurmak	hakkından gelmek
açığa çıkarmak	dikkat etmek	harekete geçmek
adım atmak	dikkate almak	hazır bulunmak
ağzına bakmak	dil uzatmak	hesap sormak (10)
ağzına sakız olmak	dile getirmek (6)	hesap vermek (5)
ahkam kesmek	diline dolamak (2)	hor görmek
akıl vermek (2)	dosyası kabarmak	icra etmek (2)
aklını başına almak (3)	ekmeğine yağ sürmek	iç çekmek
alaşağı etmek	el koymak (2)	iflas etmek
alay etmek	el sıkamak	iftira atmak
alet etmek (5)	el uzatmak (5)	iki paralık olmak
aradan sıyrılmak	el üstünde tutmak	iktidar olmak
ateş çemberine almak	ele almak	inşa etmek
ateşe atmak	elinde tutmak	intikam almak
ayağa kalkmak	elinden almak	ipe un sermek (2)
ayağı yerden kesilmek (2)	eline koz vermek (2)	kabuğunu kırmak
ayak altına almak	elini çabuk tutmak	kan kusmak
bağlı kalmak	elini sıkamak	kapı aralamak
bağlı olmak	elini taşın altına koymak (sokmak)	karar almak
baskı kurmak	fırsat kollamak	karar vermek
baskın yapmak	fırsat vermek	karara bağlamak
başı dönmek	fırsattan istifade etmek	karşı çıkmak
başına geçirmek	fikir vermek	karşı durmak
başını alıp gitmek (2)	fitne saçmak	kaygı vermek
belini kırmak	gebe olmak	kazık atmak
bilmezlikten gelmek	gedik açmak	kendinden geçmek (2)
bir eli yağda bir eli balda (2)	geri adım atmak (3)	kendine gelmek
boyun eğmek (4)	geri durmak	kendini kaybetmek
burnundan fitil fitil getirmek (4)	gölge düşürmek	kendini kurtarmak
burnundan getirmek	görmezden gelmek (2)	kin kusmak
can çekişmek	görmezlikten gelmek (2)	kol gezmek (2)
cesaret almak (2)	göz ardı etmek	kolları sıvamak
çamur atmak (7)	göz boyamak	korku salmak
çanak tutmak (2)	göz dikmek (2)	kökünü kazımak (2)
çeki düzen vermek	göz göre göre (3)	köşeye sıkıştırmak
çivisini çıkarmak	göz yummak (3)	kulak vermek (6)
defteri dürülmek	gözden geçirmek (5)	kumar oynamak
defterini dürmek	gözden kaçırmak	kuralları çiğnemek
ders çıkarmak	gözünü dönmek	kuru sıkı atmak
ders olmak	gözünü önünde	laf ebeliği
ders vermek	gün doğmak	laf yetiştirmek
	haddini bildirmek	maruz bırakmak
	hak etmek	maruz kalmak (5)
		masaya oturmak

maskesi düşmek (2)	sahip çıkmak	uygun bulmak
mesafe almak	saygı duymak (2)	üzerinde durmak
meydan okumak (4)	servis edilmek (3)	yakasını kaptırmak
meydan vermek	ses vermek (3)	yanına bırakmamak
muhasebesini yapmak	set çekmek	yara almak
muhatap almak	sırt çevirmek	yer almak (3)
musallat olmak	sırt sıvazlamak	yok etmek
ne oldum delisi olmak	sırtını dönmek	yol açmak (6)
not almak	sineye çekmek (4)	yolundan dönmek
oralı bile olmamak	söz vermek (4)	yolunu kaybetmek
ortak olmak	suyu çıkmak	yükün altına girmek
ortaya çıkarmak (4)	şahit olmak	yüz yüze kalmak
ortaya çıkmak (2)	şüphe duymak	zaafa uğramak
oyuna gelmek	tarihe geçmek (2)	zaman kollamak
ön ayak olmak	tatmin olmak	zehir etmek
öne çıkarmak	ters düşmek	zehir saçmak
önlem almak (2)	tezgah kurmak (2)	zemin hazırlamak (3)
peşkeş çekmek (14)	tüy dikmek	zıvanadan çıkmak
rol oynamak	utanç vermek	zorluklara katlanmak

Aşağıdaki tabloda ise, saptanan deyimler arasından en sık kullanılmış olanlar, özne ve nesnelere, duygu değeri ve dil düzeyine göre sıralanmıştır. Diğer iki liderde gözlemlenen durum burada da ortaya çıkmaktadır. Esenlikli duygu değeri taşıyan deyimlerin öznesi, olumlu biçimde kullanıldığında MHP'dir. Ters durumda, esenliksiz deyimler olumlu biçimde kullanıldığında, öznesi çoğunlukla iktidar partisi, PKK, veya örtük öznelerdir.

Tablo 10: Bahçeli'nin en sık kullandığı deyimlerin özne, nesne, duygu değeri ve dil düzeyleri

Deyim	Sıklık / sözcü no.	Özne	Nesne	Duygu değeri	Dil düzeyi
PEŞKEŞ ÇEKMEK	14			esenliksiz	teklifsiz
çekilmiştir	242 ₂ , 320 ₁	örtük	TOKİ konutları, devlet arazileri, vatan, dağ demokrasi, özgürlük		
çeken	253 ₃ , 311 ₁	AKP, örtük	Kıbrıs (Rumlara), Türkiye'yi küresel hedeflere		
çekiliyor	264a ₂ , 272 ₁	örtük	TOKİ'den arsalar, milletin varlıkları		
çekiyorsun	275	TOKİ yöneticileri	devletin arsası(tanıdık müteahhitlere)		

çekecek	278a	örtük	aziz millet varlığını		
çekildi	282 ₁	örtük	hangi arsa, hangi müteahhit		
çektğini	289b ₂	örtük(Başbakan Erdoğan)	Türk Devleti		
çekileceğinin	310a ₂	örtük	millet varlıkları		
HESAP SORMAK	10				ölçünlü
sormak	232 c ₄	örtük	AKP		
-ını soracaktır	236b ₃	Türk milleti	AKP'nin yalanlarının		
soracağız	238a ₃	biz (MHP)	kokuşmuş zihniyetten		
-ını soracağız	242 ₃	biz (MHP)	bunun(AKP'liyöneticilerin zenginliğinin)		
soracağım	249 ₅	Bahçeli	polise tokat atanların, devletin hazinesini tokatlayanların		
-ını sormak	280	örtük	müteahhitlerden çukurların		
-ını soracağım	284 ₃	Bahçeli	bunların hepsini		
-ını sormaktan	302b ₂	MHP	AKP'den bunun hesabını		
ÇAMUR ATMAK	7			esenliksiz	teklifsiz
atmaktadır	233d ₂	Başbakan ve hükümet	herkese		
atmaya	252 ₃	Başbakan Erdoğan			
atıyor	262b ₁	AKP	bize(MHP)		
atmaktan	283 ₂	AKP	partimize ve dava arkadaşlarımıza		
atamazdın	287d ₃	Başbakan Erdoğan	örtük		
atan	305a ₄	İktidar partisi (AKP)	örtük		
atarak	323	Sarkozy	Türk milletine		
DİLE GETİRMEK	6				ölçünlü
getirmiştir	233a ₂	Başbakan Erdoğan	2023 vizyonu		
getirmemiştir	281	Başbakan Erdoğan	Anayasanın ilk üç maddesi ile ilgili düşünceleri		
getirdiği	303b ₃	Partimiz (MHP)	İsrail'den talep edilenleri		
getirilmiştir	307d ₁	örtük	Bildik temenniler, malum tavsiyeler		
getirdiğimiz	308b ₂	biz (Bahçeli)	Yeni bir anayasasının yazılmasını		
getirirken	308c	Cumhurbaşkanı	bu sözlerini		
KULAK VERMEK	6			esenlikli	ölçünlü
vermiyorsun	256a	Başbakan	binlerce gencin ailesinin kaygısına		
verilmesini	257b	örtük	sesimize (MHP)		
ver	257b, 287a ₂	İzmirliler, Ankaralılar, Türkiye	sesime		
vererek	259	örtük (halk)	aklın ve vicdanın sesi		
YOL AÇMAK	6			esenliksiz	ölçünlü
açan	232c ₂	İktidar partisi	bunlara(siyasi istismar)		

açılmıştır		Tunus'ta başlayan gerilim hattı, AKP'nin gizli gündem	gerginliğe, mütecaviz girişimlere maruz kalmasına		
açacağını	299c ₂	Erdoğan ucuz kahramanlık gösterileri	çok ağır bedellere		
açmıştır	301 ₂ , 237d, 292a ₂	AKP'nin PKK ile mücadeledeki isteksizliği	kanlı saldırıların artmasına		
açmış	307c ₁	AKP	PKK'ya		
EL UZATMAK	5			esenliksiz	teklifsiz?
uzatmakta	317 ₁	önüne gelen	bayrağımıza		
uzatan	317 ₁	Suriye'deki şerefsizler	bayrağımıza		
uzatılması	254 ₂	örtük	bayrak		
uzat	261b ₂	Başbakan Erdoğan	işten çıkarılan işçiler		
uzatanlara	269a	vatan toprağını paylaşan	örtük		
GÖZDEN GEÇİRMEK	5				ölçünlü
geçirilecektir	238	örtük	ihracat teşvik sistemi		
geçirmeliyiz	242 ₁	biz (MHP)	TOKİ'nin hesaplarını		
geçirmelidir	301b ₁	Başbakan Erdoğan	Terör karşısındaki tutumunu		
geçirilerek	322	örtük	Cumhurbaşkanının yetki ve sorumlulukları		
geçirmek	325	örtük	Cumhurbaşkanının veto ettiği yasayı		
HESAP VERMEK	5		geçişsiz		ölçünlü
vermek	237e ₁	AKP			
vermelidirler	251b	sorumsuz ve densiz siyasetler			
vermekten	273b ₁	Başbakan Erdoğan			
vereceksin	290	Başbakan Erdoğan			
veremeyecek	296	AKP hükümeti			
MARUZ KALMAK	5			esenliksiz	ölçünlü
kalmıştır		birçok vatandaş	mezalime		
kaldığımız	239b	biz (örtük Türkiye)	kronik sorunlara		
kaldık	262b ₂	biz (MHP)	AKP'nin alçakça tertiplerine		
kalmasına	292	partimiz (MHP)	iftiralara mütecaviz girişimlere		
kalmaktadır	307b ₂	milletimiz	terörün menfur suikastlerine		
BOYUN EĞMEK	4			esenliksiz	ölçünlü
eğemez	270	MHP	tehdide veya şantaj	esenlikli	
eğmeyiz	276	MHP	tehdit veya şantaj	esenlikli	
eğmedik	276	MHP	tehdit ve şantaj	esenlikli	
eğen	306 ₂	AKP	dayatmalara		

BURNUNDAN FİTİL FİTİL GETİRMEK	4			esenliksiz	teklifsiz
getireceğim	240 ₁ ,284 ₄	ben (Bahçeli)	AKP'lilerin, bunlar		
getirmekten	314b ₂	biz (MHP)	yanlışta inat eden muhataplarımız		
getirip	245 ₄	ben (Bahçeli)	bunların hepsini		
MEYDAN OKUMAK	4			esenlikli- esenliksiz	teklifsiz
okumaları	246 ₂	eli kanlı caniler (PKK)	Türk milletine	esenliksiz	
okuyan	254 ₁	bölücü hainler (PKK)	Devlete	esenliksiz	
okuyorum	257 _a	ben (Bahçeli)	Başbakan ve yaşamlarına	esenlikli	
okuruz	278b ₄	biz (MHP)	ölüme	esenlikli	
ORTAYA ÇIKARMAK	4			esenlikli	ölçünlü
çıkartılması	241c ₂	örtük	kanun dışı davranışlar		
çıkarmıştır	241d ₁	kabul edilemez sözlerin söylenmesi	Başbakanın oyununu		
çıkarması	267 ₁	siyasi iktidar	bu konuyu		
çıkart	245	millet iradesi	-		
SİNEYE ÇEKMEK	4			esenliksiz	teklifsiz
(ne... ne) çekeriz	278b ₃	biz (MHP)	melaneti		
çekilmiştir	287b	örtük	ülkemize yönelik artan saldırılar		
çeken	297b ₂	Başbakan Erdoğan	bölücülüğün tehditleri		
çekmedik	318 ₂	biz(MHP)	hiçbir sözümüzü		
SÖZ VERMEK	4				ölçünlü
veriyorum	240 ₂	ben (Bahçeli)			
verdik	262a	biz (MHP)	AKP geldiği gibi göndermek için		
-ü veriyorum	282 ₂	ben (Bahçeli)			
verdin mi?	289b ₁	Başbakan Erdoğan			

Aşağıdaki tabloda, 188 deyim arasında bir duygu değeri taşıyan deyimler, dilde ve Bahçeli'nin söyleminde esenlikli / esenliksiz olarak göstermiştir:

Tablo 11: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen duygu değeri taşıyan deyimler

DEYİM	ESENLİKLİ		ESENLİKSİZ	
	Dilde	Söylemde	Dilde	Söylemde
aba altından sopa göstermek			X	X
aciz kalmak			X	X
adım atmak	X	X		
ağızına bakmak			X	X
ağızına sakız olmak			X	X
ahkam kesmek			X	X
akıl vermek (2)			X	X
aklını başına almak	X			X
alaşağı etmek		X	X	
alay etmek			X	X
alet etmek (5)			X	X
aradan sıyrılmak			X	X
ateş çemberine almak			X	X
ateşe atmak			X	X
ayağa kalkmak	X	X		
ayağı yerden kesilmek (2)	X			X
ayak altına almak			X	X
bağlı kalmak	X			X
baskı kurmak			X	X
başı dönmek			X	X
başına geçirmek		X	X	
başını alıp gitmek (2)			X	X
belini kırmak			X	X
bilmezlikten gelmek			X	X
bir eli yağda bir eli balda (2)	X			X
boyun eğmek (4)		X	X	
			X	X
burnundan fitil fitil getirmek (4)			X	X
burnundan getirmek			X	X
can çekişmek			X	X
çamur atmak (7)			X	X
çanak tutmak (2)			X	X
çeki düzen vermek	X	X		
çivisini çıkarmak			X	X
defteri dürülmek			X	X
defterini dürmek			X	X
destek vermek	X	X		
dil uzatmak			X	X
diline dolamak (2)			X	X
dosyası kabarmak			X	X
ekmeğine yağ sürmek			X	X
el koymak (2)			X	X
el uzatmak (5)			X	X
el üstünde tutmak	X			X
elinden almak			X	X
eline koz vermek (2)			X	X
fırsattan istifade etmek			X	X
fitne saçmak			X	X
gebe olmak			X	X
gedik açmak			X	X

geri adım atmak (3)			X	X
geri durmak			X	X
gölge düşürmek			X	X
görmezden gelmek (2)			X	X
görmezlikten gelmek (2)			X	X
göz ardi etmek		X	X	
göz boyamak			X	X
göz dikmek (2)			X	X
göz yummak (3)			X	X
gözden kaçırmak			X	X
gözü dönmek			X	X
gün doğmak	X			X
hak etmek	X			X
hakir görmek			X	X
hakkından gelmek			X	X
harekete geçmek			X	X
hor görmek			X	X
iç çekmek			X	X
iflas etmek			X	X
ifıra atmak			X	X
iki paralı olmak			X	X
iktidar olmak	X			X
ipe un sermek (2)			X	X
kabuğunu kırmak	X	X		
kan kusmak			X	X
karşı durmak	X	X		
kaygı vermek			X	X
kazık atmak			X	X
kendinden geçmek (2)			X	X
kendini kaybetmek			X	X
kin kusmak			X	X
kol gezmek (2)			X	X
kolları sıvamak	X	X		
korku salmak			X	X
kökünü kazımak (2)	X	X		
köşeye sıkıştırmak			X	X
kulak vermek (6)	X	X		
kumar oynamak			X	X
kuralları çiğnemek			X	X
kuru sıkı atmak			X	X
laf ebeliği			X	X
laf yetiştirmek			X	X
maruz bırakmak			X	X
maruz kalmak (5)			X	X
maskesi düşmek (2)			X	X
mesafe almak	X			X
mevdan okumak (4)			X	X
	X	X		
musallat olmak			X	X
ne oldum delisi olmak			X	X
oralı (bile) olmamak			X	X
oyuna gelmek		X	X	
ön ayak olmak	X	X		
öne çıkarmak	X	X		
peşkeş çekmek (14)			X	X

sahip çıkmak	X	X		
saygı duymak (2)	X	X		
servis etmek			X	X
set çekmek			X	X
sırt çevirmek			X	X
sırt sıvazlamak	X			X
sırtını dönmek			X	X
sineye çekmek (4)			X	X
		X	X	
suyu çıkmak			X	X
şüphe duymak		X	X	
tarihe geçmek (2)	X			X
tatmin olmak	X	X		
ters düşmek			X	X
tezgah kurmak (2)			X	X
tüy dikmek			X	X
utanç vermek			X	X
uygun bulmak	X			X
üzerinde durmak	X			X
yakasını kaptırmak			X	X
yanına bırakmamak			X	X
yara almak			X	X
yok etmek			X	X
yol açmak (6)			X	X
yolundan dönmek		X	X	
yolunu kaybetmek		X	X	
yükün altına girmek			X	X
zaafa uğramak			X	X
zehir etmek			X	X
zehir saçmak			X	X
zıvanadan çıkmak			X	X
zorluklara katlanmak			X	X

Bahçeli'nin söylemlerinde kullandığı 188 deyimden 133 tanesi esenlikli/esenliksiz duygu değerleri içermektedir. Bazı deyimlerin hem esenlikli hem esenliksiz kullanımlarıyla bu rakam 136'ya çıkmaktadır. Dildeki duygu değerlerine bakılmaksızın, deyimlerin sadece "söylem" içinde kazandığı duygu değerleri incelendiğinde, 133 deyim kullanımından 25'inin esenlikli (%18,93), 107'sinin esenliksiz (%81,06) duygu değeri ile kullanıldığı anlaşılmaktadır. Esenliksiz deyimlerin, esenlikli deyimlere oranla 4,5 kat daha fazla kullanılmış olması dikkat çekicidir. Esenliksiz deyimler Bahçeli'nin söyleminde diğer liderlere göre önemli bir farkla daha fazla kullanılmıştır.

Son olarak, saptanan 188 deyimün tümü dil düzeyleri açısından dağılımları aşağıda tablolatırılmıştır.

Tablo 12: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen deyimlerin dil düzeyleri

DEYİM	DİL DÜZEYİ		
	Ölçünlü	Teklifsiz	Argo
aba altından sopa göstermek		X	
aciz kalmak	X		
açığa çıkarmak	X		
adım atmak	X		
ağızına bakmak		X	
ağızına sakız olmak		X	
ahkam kesmek		X	
akıl vermek (2)	X		
aklını başına almak (3)		X	
alaşağı etmek		X	
alay etmek	X		
alet etmek (5)		X	
aradan sıyrılmak		X	
ateş çemberine almak	X		
ateşe atmak	X		
ayağa kalkmak	X		
ayağı yerden kesilmek (2)	X		
ayak altına almak		X	
bağlı kalmak	X		
bağlı olmak	X		
baskı kurmak	X		
baskın yapmak	X		
başı dönmek	X		
başına geçirmek		X	
başını alıp gitmek (2)		X	
belini kırmak		X	
bilmezlikten gelmek	X		
bir eli yağda bir eli balda (2)		X	
boyun eğmek (4)	X		
burnundan fitil fitil getirmek (4)		X	
burnundan getirmek		X	
can çekişmek	X		
cesaret almak (2)	X		
çamur atmak (7)		X	
çanak tutmak (2)			X
çeki düzen vermek		X	
çivisini çıkarmak		X	
defteri dürülmek		X	
defterini dürmek		X	
ders çıkarmak	X		
ders olmak	X		
ders vermek	X		
destek vermek	X		
dışa vurmak	X		
dikkat etmek	X		
dikkate almak	X		
dil uzatmak		X	
dile getirmek (6)	X		
diline dolamak (2)	X		
dosyası kabarmak		X	

ekmeğine yağ sürmek		X	
el koymak (2)	X		
el sıkmak	X		
el uzatmak (5)	X		
el üstünde tutmak	X		
ele almak	X		
elinde tutmak	X		
elinden almak	X		
eline koz vermek (2)	X		
elini çabuk tutmak	X		
elini sıkmak	X		
elini taşın altına koymak (sokmak)	X		
fırsat kollamak	X		
fırsat vermek	X		
fırsattan istifade etmek	X		
fikir vermek	X		
fitne saçmak		X	
gebe olmak		X	
gedik açmak		X	
geri adım atmak (3)	X		
geri durmak	X		
görmezden gelmek (2)	X		
görmezlikten gelmek (2)	X		
göz ardı etmek	X		
göz boyamak		X	
göz dikmek (2)	X		
göz göre göre (3)	X		
göz yummak (3)	X		
gözden geçirmek (5)	X		
gözden kaçırmak	X		
gözü dönmek		X	
gözü önünde	X		
gün doğmak		X	
haddini bildirmek		X	
hak etmek	X		
hakir görmek	X		
hakkından gelmek		X	
harekete geçmek	X		
hazır bulunmak	X		
hesap sormak (10)	X		
hesap vermek (5)	X		
hor görmek	X		
icra etmek (2)	X		
iç çekmek	X		
iflas etmek	X		
iftira atmak	X		
iki paralık olmak		X	
iktidar olmak	X		
inşa etmek	X		
intikam almak	X		
ipe un sermek (2)	X		
kabuğunu kırmak	X		
kan kusmak		X	
kapı aralamak	X		
karar almak	X		

karar vermek	X		
karara bağlamak	X		
karşı çıkmak	X		
karşı durmak	X		
kaygı vermek	X		
kazık atmak			X
kendinden geçmek (2)	X		
kendine gelmek	X		
kendini kaybetmek	X		
kendini kurtarmak	X		
kin kusmak		X	
kol gezmek (2)		X	
kolları sıvamak	X		
korku salmak	X		
kökünü kazımak (2)		X	
köşeye sıkıştırmak		X	
kulak vermek (6)	X		
kumar oynamak	X		
kuralları çiğnemek	X		
kuru sıkı atmak		X	
laf ebeliği		X	
laf yetiştirmek		X	
maruz bırakmak	X		
maruz kalmak (5)	X		
masaya oturmak	X		
maskesi düşmek (2)		X	
mesafe almak	X		
meydan okumak (4)		X	
meydan vermek	X		
muhasebesini yapmak	X		
muhatap almak	X		
musallat olmak		X	
ne oldum delisi olmak		X	
not almak	X		
oralı (bile) olmamak		X	
ortak olmak	X		
ortaya çıkarmak (4)	X		
ortaya çıkmak (2)	X		
oyuna gelmek		X	
ön ayak olmak	X		
öne çıkarmak	X		
önlem almak (2)	X		
peşkeş çekmek (14)			X
rol oynamak	X		
sahip çıkmak	X		
saygı duymak (2)	X		
servis edilmek (3)		X	
ses vermek (3)	X		
set çekmek	X		
sırt çevirmek		X	
sırt sıvazlamak		X	
sırtını dönmek		X	
sineye çekmek (4)	X		
söz vermek (4)	X		
suyu çıkmak		X	

şahit olmak	X		
şüphe duymak	X		
tarihe geçmek (2)	X		
tatmin olmak	X		
ters düşmek	X		
tezgah kurmak (2)			X
tüy dikmek		X	
utanç vermek	X		
uygun bulmak	X		
üzerinde durmak	X		
yakasını kaptırmak		X	
yanına bırakmamak		X	
yara almak	X		
yer almak (3)	X		
yok etmek	X		
yol açmak (6)	X		
yolundan dönmek	X		
yolunu kaybetmek	X		
yükün altına girmek	X		
yüz yüze kalmak	X		
zaafa uğramak	X		
zaman kollamak	X		
zehir etmek		X	
zehir saçmak		X	
zemin hazırlamak (3)	X		
zıvanadan çıkmak		X	
zorluklara katlanmak	X		

Bu tabloya göre, 188 deyimden 58’i (%31) teklifsiz dil kullanımınıdır. Bahçeli esenliksiz deyimleri çok daha fazla tercih etmesine rağmen teklifsiz dil kullanımını daha azdır.

2.2. ATASÖZLERİ

2.2.1. Erdoğan’ın Politik Söyleminde Atasözleri

- 16.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul Büyükşehir Belediyesi toplu açılış töreninde, önceki gün TT Arena’daki protestolar hakkında açıklamalarda bulundu.
“Dün akşam resmi açılışı yapacağız. Tüm oradaki olumsuzluklar sahiplerinindir. Galatasaray camiamızı tenzih ediyorum. Onlar da rahatsız olmuştur. Bizim de üzüntümüz budur. Sadece 310 trilyonluk yatırımla kalmadık, bunun yanında gerek metre gerekse oradaki kavşak düzenlemesiyle birlikte, oradaki yatırımın toplam bedeli 600 trilyonu bulmuştur. Herhalde böyle bir yatırımın karşılığı bu olmamalıydı diye düşünüyorum. Ama biz ne diyoruz. **At denize balık bilmezse halik bilir.**”

İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir: karşılık beklemeden iyilik yap.

Atasözü eksiltilerek değişikliğe uğramıştır. AKP’nin, iyilikleri karşılık beklemeden yaptığı vurgulanmaktadır.

2. 30.01.2011 Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Denizli’de ‘İş Dünyası Buluşması Toplantısı’nda açılış konuşması yaptı:
- a) "Tüm bu yatırımları bir başlangıç olarak görüyor, bunları yeterli bulmuyoruz. Hedefimiz Haziran seçimleri değil, biz şimdiden 2023’ü planladık. Bunu şimdi değil, yola çıkarken planladık, artık çek- cakla konuşan bir iktidar değil, yaptık ettik diyen bir iktidarın aktörleri olarak konuşuyoruz. Birileri bir şeyler söylüyor, şu kadar verecem, bunu edecem şunu edecem diyor. Nasıl yapacaksın, edeceksin diye soran olmuyor. Bunu sordukları zaman, söyleyecekleri şey yok. Zira **bekara karı boşamak kolay**. Her şeyi söylersin, hadi nasıl yapacaksın söyle? Ona gelince hiçbir şey yok. Bizim böyle bir derdimiz yok. Biz milletle, sanayiciyle, tüccarla tıkalı olan yolları açtık, yaptık ve bugünlere geldik”

Bekâra karı boşaması kolaydır: bilgi ve deneyimi olmayan bir kimsenin işi hafife alması, önemsememesi, gereğince değerlendirememesi doğaldır.

Örtük olarak muhalefet partilerini küçümsemek için söylenmiş, “karı” sözcüğünden dolayı argo olan bir atasözüdür. Esenliksiz bir duygu değeri taşıyan atasözünün öznesi örtüktür.

- b) “Bizim için hiçbir hedef beşer ölçüleri içerisinde ulaşılamaz değil. Yeter ki buna inanalım. Emin olun yaptık, yine yaparız. İyimser ile kötümser arasında farkı anlatmak için bardaktaki suyu örnek veriyoruz. İyimser bardağın yarısı dolu, kötümser boş der. İyimser ve kötümserlerin yanında bir de inkarcılar var. Bunlar da dolu bardağa boş der. Denizliye gelip de denizli horozlarını anmamak olmaz. **‘Horoz ne kadar öterse ötsün civciv tavuğun dıkdıkına bakar.’** Bu Denizli’nin sözü. Yani sözün özü şu. Kimin ne dediği ne söylediği, neyi nasıl gördüğü ve nasıl inkar ettiği önemli değil. Yapılan kendisini gösteriyor. Benim milletim yapılanı görüyor hissediyor. Yapılanları bizzat yaşıyor.”

Horoz ne kadar öterse ötsün civciv tavuğun dıkdıkına bakar: Babalar çocuklarının kendilerine yakın olmaları için ne denli uğraşırlarsa uğraşsınlar, çocuklar annelerine daha çok bağlı olurlar. (www.turkcesozlukler.com)

Erdoğan Denizli’de konuşurken söylemine farklılık katmak için Denizli yöresine ait olduğunu söylediği bu atasözünü kullanmıştır. Ancak atasözünün anlamıyla söyleminde belirttiği olayın bir anlam ilişkisi bulunamamıştır.

3. 01.02.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu:
- a) “Tarihte baskıyla sindirmeye korkutmayla ayakta kalmayı başaran hiçbir yönetim yoktur. Er yada geç insanlık onuru ve haysiyeti bütün zincirleri kırmış, duvarları yıkmış, **mazlumun ahı aheste de olsa çıkmıştır**. Bu yüzden hak ve özgürlüklere hiçbir yönetim kayıtsız kalamaz.”

Alma mazlumun ahını çıkar, aheste aheste: kimseye eziyet edip ahını alma, sonra yaptığın kötülüklerin cezasını ömür boyu çekersin.

Atasözü değiştirilmiştir. Geniş zaman yerine geçmiş zaman kipi kullanılarak kötülüklerin cezasız kalmadığını belirtilmektedir.

- b) “Ben SSK’yı 7 yıl yönettim”. Güzel. Tamam da 7 yıllık yönetimindeki SSK ne yaptı? SSK sürekli kayıptaydı. Üstelik bir yıl önce, SSK artıdayken, 7 yıllık sürekli ekside devam etmiştir. Yıl yıl açıkladım. Arkadaşlarım açıkladı. Hepsi söylediler. Hangi yüzle çıkıyorsun da ben SSK’yı başarıyla yönettim diyorsun. **Halep oradaysa, arşın evraklarda, belgelerde, burada.”**

Halebi orada ise arşın burada: bir iddia veya söz abartılı bulunduğu kanıtını istemek için kullanılan bir söz.

Atasözü, başka sözcükler eklenerek değiştirilmiştir. Esenliksiz bir duygu değerini barındırmaktadır.

4. 02.02.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Kırgızistan ziyaretinde yaptığı konuşmada mafya ve rüşvet vurgusu dikkat çekti.
“Ama yapacağımız şu, diyeceğiz ki 'Biz bu işi başaracağız.' Ama, 'Benim mafyam iyidir' demeyeceğiz. 'Benim hırsızım iyidir' demeyeceğiz. Tepesine tepesine bineceğiz çünkü bu zulümdür, bunlara fırsat vermeyeceğiz. **Zulüm ile abad olunmaz.** Asla bunlara fırsat vermeyeceğiz.”

Zulüm ile abad olunmaz: Atasözü ulaşılan kaynaklarda bulunamamıştır. Bu sözün yerine “Zulüm ile abad olanın akıbeti berbat olur” atasözüne rastlanmıştır. Bu atasözünde tarihte zulüm ile hiçbir devletin ya da devlet adamının mutlu bir sonuca ulaşamadığı vurgulanmaktadır.

Atasözü esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır. Örtük kişilere gönderme yapılmaktadır.

5. 06.02.2011. Erdoğan, Hatay'a hareketinden önce Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanı'nda gazetecilerin sorularını yanıtladı. Bir gazetecinin “Türkiye'nin AB sürecinde Fransa ve Almanya'nın tutumu ortada. Önümüzdeki günlerde fasıllarda tıkanma noktasına gelinecek. Önümüze çok engel çıkarılacak. Ortadoğu'daki gelişmeler de göz önünde bulundurulursa Türkiye nasıl bir yol izleyecek? Yeni bir birlik, yeni bir oluşum Ortadoğu'da söz konusu olabilir mi?” şeklindeki sorusuna Erdoğan şu karşılığı verdi:
“**Doğmamış çocuğa don biçmenin anlamı yok.** Biz bütün hassasiyetimizle, gerek Dışişleri Bakanım, gerek Başmüzakereci olan Devlet Bakanım, en yakın şekilde gelişmeleri takip etmektedir. Ancak şu anda gerek zikrettiğiniz ülkeler, gerek onlara destek veren bazı ülkeler maalesef AB müktesebatı içinde yer almayan uygulamaları Türkiye'ye karşı yapıyorlar. Biz de buna karşı mücadelemizi veriyoruz vermeye devam edeceğiz, yılmak yok.”

Doğmadık çocuğa don biçilmez: ele geçeceği, ortaya çıkacağı daha belli olmayan şey için önceden hazırlık yapmak doğru değildir.

Atasözünün son sözcükleri değiştirilmiştir. Esenliksiz bir duygu değeri içermektedir.

6. 12.02.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Sakarya'da halka sesleniyor:
“Benzetmiyorum alınmasınlar. Onlar için böyle şeyler söylemiyorum. **Tilki erişemediği üzüme koruk der.** Sen çalış senin de olsun. Niye kıskanıyorsun? Bizim Türkiye'ye kazandırdıklarımıza bunların hayalleri dahi erişemez.”

Tilki erişemediği üzüme koruk der: Atasözü ulaşılan sözlüklerde geçmemektedir. Ancak anlam olarak *kedi uzanamadığı ciğere mundar (pis) der* atasözüyle aynıdır. Yani, kişi, elde edemediği şeyi istemiyormuş, beğenmiyormuş gibi görünür. Atasözünün duygu değeri esenliksizdir.

7. 15.02.2011 Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu:
 “Bunların neden acele etmediği belli. Korkutulmuşlar, korkmuşlar, siyasi tecrübeleri "**korkunun ecele faydası olmadığı**" bir türlü anlatamamış. Bu ucuz tehditlere pabuç bırakmayacağız. Verilmeyecek hesabımız yok. Tehdit savurmayı bırak, takdir etme olgunluğundan sahip değilsen, milletin takdir edeceği bir siyasal tavır takın.”

Korkunun ecele faydası yoktur: kişi korkmakla kendisine gelecek bir kötülüğü önleyemez.

Atasözü esenliksiz bir duygu değeri içermektedir.

8. 18.02.2011. Başbakan Erdoğan bugün il başkanları toplantısında yaptığı konuşmada CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun yürüyen merdivenlerde yaşadığı zor anlar hakkında yorum yaptı.
 “**Mızrak çuvala sığmaz**, o hale geldi. Yapamazlar. Yatırımlarına bakın her şeyine bakın yapamazlar. Öyle bir durum var ki. Samimi bir tavsiyede bulunacağım CHP Genel Başkanına. Adayken KağıthaneyeKağıttepe dedi. Oy vereceği sandığı bulamadı. Herkesi hayır demeye çağırdığı kendisi hayır diyemedi.”

Mızrak çuvala girmez (sığmaz): gizli tutulması imkânsız durumlar karşısında söylenen bir söz.

Atasözü esenliksiz bir duygu değeri içermektedir.

9. 06.03.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ESİAD tarafından İzmir’de düzenlenen toplantıda konuştu:
 “Libya’daki vatandaşlarımızı çok hızlı bir şekilde tahliye ettik. Ama birileri çıktı farklı anlamlar şeyler söyledi. **Bekara karı boşamak kolay**.”Libya’daki olaylar hakkında Başbakan neden konuşmuyor” dediler. Merak etme Başbakan ne zaman konuşacağını bilir.”

Bekâra karı boşaması kolaydır: Bkz: 2. a.

10. 08.03.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu:
 “Onun için ne kimseye minnet ederiz, kimsenin vesayeti altına gireriz, ne de bu tür yollara tenezzül eder muhalifleri susturmaya çalışırız. AK Parti’nin muhalif yazarları susturduğu iddiasını hakaret olarak kabul etmeyiz. Çünkü **yarası olan gocunur**, bizim böyle bir yaramız yok.”

Yarası olan gocunur (gocunsun): bir işte sorumlu aranırken kusuru olan kimse telaşa düşer.

Örtük kişilere gönderme yapan esenliksiz bir atasözü.

11. 29.03.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Bağdat'taki Devlet Konukevi'nde düzenlenen Irak-Türk İş Forumu'nda konuşma yaptı:

“260'tan fazla Türk firmasının Irak'ta 11 milyar dolarlık 587 projeden alınının akıyla çıktığını vurgulayan Erdoğan, şunları söyledi: “Bir atasözümüz, ‘**Yanlış hesap Bağdat'tan döner**’ der. Irak'ta iş yapan şirketlerimizin bugüne kadar hiçbir projesi Bağdat'tan dönmedi, yüzümüzü yere eğmedi.”

Yanlış hesap Bağdat'tan döner: ortaya çıkan bir yanlışlık çok geç de olsa düzeltilebilir.

Atasözü esenlikli bir duygu değeri içeriyor.

12. 24.04.2011. Recep Tayyip Erdoğan, "Hedef 2023" temalı AK Parti seçim beyannamesini AK Parti Genel Merkezi'nde açıkladı:

“**Halep ordaysa arşın burada.**Biz eserlerimizle konuşuyoruz. Çıraklık da, kalfalık da burada. Ustalık da burada olacak.”

Halebi orada ise arşın burada: Bkz: 3.b.

13. 30.04.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, partisinin Muş'taki mitinginde konuştu:

“Nasıl küfrettiklerini duydunuz değil mi? Ama ben Sayın Kılıçdaroğlu'nun annesine saygı duyuyorum. Çünkü biz analara saygı duyarız, biz babanın ayağının altını öpmeyiz ama ben annemin ayağının altını öptüm, öpüyorum, öperim bu yaşımda bile. Çünkü biz o terbiyeyle, edeple büyüdük ve bu şekilde de yola devam edeceğiz. Onun için ne diyoruz, '**ana gibi yar olmaz**' diyoruz.”

Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz: insanlar içinde bize anne kadar candan bağlı dost yoktur.

Atasözü eksiltilerek kullanılmıştır.

14. 08.05.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Kilis mitinginde konuştu.

“Yine buradan, Kilis'ten, Kilisli tüm annelerin, ayaklarının altı öpülesi annelerin Anneler Gününü özellikle kutluyorum. Bu tabii sembolik gün, yoksa 365 günün her günü anneler günüdür. Annelerin hayır duasını her zaman yanınızda bulacaksınız. **Cennet, babaların ayaklarının değil, annelerin ayaklarının altındadır.** Onun için annenin ayağının altındadır. **Ana gibi yar olmaz...**”

Cennet annelerin ayaklarının altındadır: “bütün annelere itaat etmek, saygı göstermek, cennetin önemli bir anahtarıdır” (www.sorularlailslamiyet.com) anlamına gelen, Hz. Muhammed tarafından söylendiğine inanılan bir sözdür. Bu söz Nesai, Cihad 6 hadisinde geçmektedir. Günümüzde söylene söylene kalıplaşmış bir söz haline gelmiştir ve hadis kaynaklı bir özdeyiş olarak kabul edilebilmektedir.

Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz: Bkz: 13. Atasözü burada da eksiltilerek kullanılmıştır.

15. 11.05.2011. AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Kırklareli'nin Lüleburgaz İlçesi'nde halka seslendi:

"Bilgisayar donanımlı akıllı tahtaları sınıflara monte edeceğiz. Bütün öğrencilerimize elektronik kitap dağıtacağız. Okullara bilgisayar bizimle girdi. Amerikalı George, Alman Hans bunu kullanmakta benim Kırklarelili, Lüleburgazlı vatandaşım kullanmayacak mı? Biz gönülleri okşamaya geldik, vurmaya değil. Biz zorlaştırıcı değil, kolaylaştırıcıyız. Biz yalancı olmayız. **Onların mumu yatsıya kadar söniyor.**"

Yalancının mumu yatsıya kadar yanar: söylenen söz yalansa durum çok geçmeden anlaşılır.

Esenliksiz atasözü farklı kullanılmıştır. "Onlar" ile örtük olarak muhalefet partilerinin kastedilmektedir.

16. 12.05.2011. BAŞBAKAN Recep Tayyip Erdoğan partisinin Balıkesir mitinginde CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nu eleştirdi:

"Geçenlerde bir televizyon programında siyaset meydanına konuk oldu. "YÖK'ü kaldıracağız" dedi. Biz YÖK'ü reforme edeceğiz diyoruz, o kaldıracak. Geri kalmaması lazım. Aynı programda 35 dakika sonra aynı Kılıçdaroğlu, bedelliden gelecek parayı YÖK'e aktaracağını söylüyor. Hani kaldıracaktın? Demek ki YÖK'ü kaldırmıyorsun. **Yalancının mumu yatsıya kadar yanarmış** ama bununki 35 dakikada yanıyor. Yatsıya kadar bile yanmıyor. Daha bir sene olmadı genel başkan olalı. Ama ne yazık ki, bir kuyruk acısı var gidiyor"

Yalancının mumu yatsıya kadar yanar: bkz. 15. Atasözünün buradaki öznesi de Kılıçdaroğlu'dur.

17. 13.05.2011. Recep Tayyip Erdoğan, Manisa Organize Sanayi Bölgesinde (MOSB) bulunan TECOM Kompresör fabrikasının bahçesinde düzenlenen toplu açılış töreninde konuştu:

"Başbakan Erdoğan, pek çok alanda ortaya konulan üretimle Manisa'nın artık "bir farklılığın şehri" olduğunu, geçmişte sebze ve meyve ile anılan kentin şimdi sanayi ürünleriyle farklılığını gösterdiğini belirterek, şöyle konuştu: "İnanıyorum ki bu artarak devam eden bir süreç olacak. Organize Sanayi Bölgesi başkanımızın söylediği gibi birilerinin yaklaşım tarzı bizim bu heyecanımızı, bu yürüyüşümüzü hiçbir zaman engellemeyecek. Çünkü **tilki yetişemediği üzümde koruk dermiş. Kedi ulaşamadığı çigere murdar dermiş.** Bunlar her zaman olacak ama biz bunlara aldırmayacağız."

Tilki yetişemediği üzümde koruk der: bkz. 6.

Kedi yetişemediği (uzanamadığı) çigere murdar dermiş: bkz. 6.

İki atasözü de esenliksiz duygu değeri taşımaktadır.

18. 14.05.2011. Erdoğan, partisince Rize'de Cumhuriyet Meydanı'nda düzenlenen mitinginde vatandaşlara hitap etti.

a) "Bizim abdestimizden şüphemiz yok, namazımızdan da şüphemiz yok. Bu yola böyle çıktık. Tabii ki bu yolda kararlı bir şekilde devam ederken özellikle bir şeyi size hatırlatmak istiyorum. O da şudur; **at kaçtı heybe düştü. Takke düştü kel göründü.** Bunlar var ya bunlar, bunların yaptığı deremende ayran öğütmek. Deremende ayran öğütülür mü? Kemal Kılıçdaroğlu öğütür."

At kaçtı heybe düştü: Atasözü, ulaşılan sözlüklerde geçmemektedir. Ancak yukarıdaki örnekte olduğu gibi aynı anlama gelen bir başka atasözü ile söyleme devam edilmiştir.

Takke düştü, kel göründü: bir ayıbı örten şey ortadan kalktığı zaman gerçek ortaya çıkar.

İki atasözü de esenliksiz duygu değerlerini içermektedir. Kılıçdaroğlu'na gönderme yapılmaktadır.

- b) “[...] Şimdi ben buradan soruyorum Sayın Kılıçdaroğlu, SSK genel müdürlüğünüz sırasında bu insanları hangi gerekçe ile görevden aldınız, deliliniz neydi, elinizde hangi belgeler vardı. Buna benzer şekilde kaç personelin görevine son verdiniz. **Halep oradaysa arşın Rize'de**. Sevgili hemşehrilerim CHP budur.”

Halebi orada ise arşın burada: bkz. 3.b. Atasözü değiştirilerek kullanılmıştır.

- 19.** 28.05.2011. Başbakan Erdoğan, partisinin Hatay mitinginde CHP ve MHP genel başkanlarını eleştirdi:

“Biz, bize gelen oya bakmayız. Vermesinler, hiç oy vermesinler önemli değil. '**At denize, balık bilmezse halik bilir**'. Biz böyle bakacağız. Biz, 780 bin kilometrekarenin partisiyiz. Biz, 74 milyonun partisiyiz.”

İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir: Bkz: 1. Atasözü değiştirilerek kullanılmıştır. Esenlikli duygu değeri taşıyan atasözünün öznesi AKP'dir.

- 20.** 04.06.2011. Başbakan Erdoğan, partisince Adana Uğur Mumcu Meydanı'nda düzenlenen mitingde halka seslendi:

“Adana'da AK Parti sadece BDP'nin, sadece terör örgütünün değil, aynı zamanda MHP'nin hedefi, milletvekillerimize, adaylarımıza yapılan tehditleri biliyorsunuz. 12 Eylül'deki gibi CHP, MHP, BDP, illegal örgütler ittifak halindedir. Medya bunlarla beraber AK Parti'nin karşısına dikildi. Maşallah bu ekip tam bir muhabbet içinde, birbirleriyle çok iyi anlaşılıyorlar, **tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş**. Onlar çetelerle muhabbet içinde varsın olsun. Biz milletimizle muhabbet halindeyiz.”

Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş: hoşla gitmeyen herhangi bir nitelik yönünden birbiriyle benzeşen iki kişi bir araya gelmiş.

Esenliksiz duygu değeri taşıyan atasözü ile CHP, MHP, BDP, illegal örgütler ve medyaya gönderme yapılmaktadır.

- 21.** 07.06.2011. Başbakan Erdoğan, Mardin'in Yenişehir semtinde düzenlenen mitingde halka seslendi:

“Erdoğan, Türkiye'de bu yaşananların sorumlusunun CHP olduğunu, Kürt meselesinin patentinin CHP'ye ait olduğunu, BDP'nin CHP ile kolkola girdiğini kaydederek, şu değerlendirmede bulundu: “MHP ile de kolkola siyaset yapıyorlar. Çünkü, bunların üçü de statüko partisi, bunların üçü de değişimden korkuyor, bunların üçü de seçimden korkuyor. 12 Haziran'da sandığa gidelim ve bunlara gereken dersi verelim diyorum. Elinizi vicdanınıza koyun ve sandıkta bunlara gereken cevabı verin. Hiç korkmayın, **korkunun ecele faydası yoktur**, bunu unutmayın. Güvenlik güçlerimiz her türlü tedbiri almış vaziyette ve alacaktır. Sandığa güvenle gidin, oyunuzu vicdanınızla kullanın.”

Korkunun ecele faydası yoktur: bkz. 7.

22. 23.08.2011.Erdoğan, Ankara-Konya Yüksek Hızlı Tren (YHT) Hattının açılış töreninde konuştu:
 “Suriye'de akan kanlar dursun istiyorum. **Zulümle abad olunmaz.** Zulümle abad olmaya gayret edenler, akıttıkları kanda boğulurlar. Aynı şekilde Libya için dua ediyoruz. Libya'daki tüm kardeşlerimiz de o arzuladıkları güne an be an yaklaşıyorlar. Temenni ederim ki, bu bayram Libya'daki kardeşlerimiz için de barışın, birlikteliğin, beraberliğin adeta taçlandığı bir bayram olsun.

Zulüm ile abad olunmaz: Bkz: 4

23. Başbakan Erdoğan, Kayseri'de yapımı tamamlanan okul ve diğer tesislerin açılışlarıyla bölge hastanesi, raylı sistem ve Harikalar Diyarı ortak temel atma törenine katılarak konuşma yaptı:
 “Erciyes bir alem. Bu arada yaklaşık 300 milyon avroluk kış turizminin, kayak tesislerinin, şu anda yapımı devam ediyor. Birileri Haseki Başkan'a (Kayseri Belediye Başkanı Mehmet Özhaskeki) çok takıldılar, ama çarpıldılar değil mi? **Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.** Daha çıkmadı da çıkacak aheste aheste. Çünkü bu millete hizmet edenler bu milletin desteğini her zaman yanlarında görmüştür.”

Alma mazlumun ahını çıkar, aheste aheste: Bkz: 3.a

24. 16.09.2011. Recep Tayyip Erdoğan, Libya'nın başkenti Trablus'taki Şehitler Meydanı'nda halka seslendi:
 "Suriye'de halkına zulmedenler ayakta kalamayacaklar. Zira **zulüm ile abad olunmaz.** Artık otokrasi dönemleri bitiyor. Totaliter rejimler gidiyor. Artık halkın iktidarı geliyor."

Zulüm ile abad olunmaz: Bkz: 4

25. 22.09.2011. Erdoğan, PBS televizyonunda ünlü sunucu Charlie Rose'un sorularını yanıtladı.
 “Erdoğan, “İsraililerin meşru olarak güvenlik endişelerinin olduğuna, var olma hakkına ve roket saldırılarına maruz kalmama hakkı olduklarına inanıyor musunuz” sorusunu da şöyle yanıtladı: “Şu anda İsrail işgalcidir. (İsrail'in eski Başbakanı Ehud) Olmert döneminde, Olmert 1967 sınırlarına dönmeyi bile kabul etti. Şu anda İsrail burada bir işgalci durumunda. İşgalci durumunda olduğu halde hala daha fazlasını almanın gayreti içinde. Bu insanlar şu anda aslında topraklarını kurtarmanın gayreti içindeler. Ve dünyadan da adaletin tecellisini bekliyorlar. Yapılan budur. Bunun için biz kalkıp da burada bizde bir söz var '**Yavuz hırsız ev sahibini bastırır**miş'. Şimdi bunlar ev sahibini bastırıyorlar.”

Yavuz hırsız ev sahibini bastırır: biri, suçunu zarar verdiği kimseye yüklediğinde söylenen bir söz.

Atasözü esenliksiz bir duygu değeri içermektedir.

26. 15.10.2011AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, partisinin Kızılcahamam kampında vekillere hitap etti.
 “Şu anda tarihi bir devrim yaşıyoruz sağlıkta. Niye? '**Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi, olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi**' dedik. Ve adeta devleti feda edecek anlayışla yatırımlar yapıyoruz sağlıkta. Niye? Benim vatandaşım rahatsız olduğunda, her yere tedavi için bir yere ulaşabilsin. Bunlar nasıl oluyor acaba? İşte böyle oluyor.”

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi, olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi: Kanuni Sultan Süleyman'ın bir hastalık anında söylediği sağlık ve sıhhatin her şeyden önemli olduğunu vurgulamak amacıyla söylediği sözdür. Atasözü değil, bir *özdeyiş* olma özelliği göstermektedir.

27. 26.10.2011. AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, partisinin genel merkezinde düzenlenen Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısında bir konuşma yaptı.

“Çok acı hadiseler yaşandığını, çok acı kayıplar verildiğini, büyük yıkımlara şahit olunduğunu dile getiren Erdoğan, şöyle konuştu: “Ama yine de 'Bana bir şey olmaz' mantığıyla tedbirin elden bırakıldığına, çürük binaların inşa edildiğine, çürük binalarda yaşamın devam ettiğine şahit oluyoruz. **'Bir musibet bin nasihatten evladır'** denilir, ama çok acıdır ki yaşanan onca depreme rağmen hala nasihat alınmadığını işte en son Van'da gördük.”

Bir musibet bin nasihatten yeğdir: yanlış yolda olan bir kişiye verilen yüzlerce öğüt, onu doğru yola getirmek için yararlı olmaz da tuttuğu bu yolda başına gelen bir felaket, uyanmasına yarayan bir ders olur. (Aksoy: 1971)

28. 12.11.2011. Başbakan Erdoğan Erçiş'in Van Yolu Caddesi üzerindeki Kaymakamlık binası önünde konuşma yaptı:

"Zemin etütleri yapılmadan inşaatlar yapılıyor. Kamu inşaatları da dahil. Buralarda ciddi yanlışlar var. **Bir musibet bin nasihatten evladır** diyerek dersler çıkarmamız lazım. Kış mevsimindeyiz. Bu kış mevsiminde kardeşlerimizi aç açık bırakmamak için süratle çadırlarımızı konteynurlarımızı yaptık."

Bir musibet bin nasihatten yeğdir: bkz. 27.

2.2.2. Erdoğan'ın kullandığı atasözleri ile ilgili sonuç gözlemleri:

Erdoğan bir yıl içinde toplam 20 atasözü ve 2 özdeyiş kullanmış olup, bazı atasözü ve özdeyişlerin yinelenmesiyle beraber toplamda 32 kez atasözü, 2 kez de özdeyiş kullanmıştır. Aşağıdaki tabloda, bütüncede geçen tüm atasözü ve özdeyişler sıklıklarıyla birlikte alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 13: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen tüm atasözleri ve sıklıkları

Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste (2)
Ana gibi yar olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz (2)
At kaçtı heybe düştü
Bekara karı boşaması kolaydır (2)
Bir musibet bin nasihatten yeğdir. (2)
Cennet annelerin ayaklarının altındadır (özdeyiş)
Doğmadık çocuğa don biçilmez
Halebi orada ise arşın burada (3)
Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi, olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi (özdeyiş)

Horoz ne kadar öterse ötsün civeiv tavuğun dıkdıkına bakar
İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir (2)
Kedi yetişemediği ciğere pis dermiş
Korkunun ecele faydası yoktur (2)
Mızrak çuvala sığmaz
Takke düştü kel göründü
Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş
Tilki erişemediği üzüm koruk der (2)
Yalancının mumu yatsıya kadar yanar (2)
Yanlış hesap Bağdat'tan döner
Yarası olan gocunur
Yavuz hırsız ev sahibini bastırır
Zulüm ile abad olunmaz (3)

Erdoğan'ın kullandığı atasözleri arasından 6 tanesinin biçiminin değiştirilmiş olması dikkat çekmektedir. Bu atasözleri aşağıda tablolatırılmıştır:

Tablo 14: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen biçimi değiştirilmiş atasözleri

DİLDE	SÖYLEMDE
Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste	Mazlumun ahı aheste de olsa çıkmıştır
Ana gibi yar olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz (2)	Ana gibi yar olmaz (2)
Doğmadık çocuğa don biçilmez	Doğmamış çocuğa don biçmenin anlamı yok
Halebi orada ise arşın burada (3)	Halep oradaysa arşın evraklarda, belgelerde, burada Halebi oradaysa arşın Rize'de
İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir (2)	At denize balık bilmezse Halik bilir
Yalancının mumu yatsıya kadar yanar	Onların mumu yatsıya kadar sönüyor.

Erdoğan'ın kullandığı atasözleri arasından bir kısmı esenlikli/esenliksiz duygu değeri içermektedir. Aşağıdaki tablo esenlikli/esenliksiz duygu değeri barındıran atasözlerini göstermektedir:

Tablo 15: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen duygu değeri taşıyan atasözleri

ATASÖZÜ	ESENLIKLI	ESENLIKSIZ
Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste (2)		X
At kaçtı heybe düştü		X
Bekara karı boşaması kolaydır (2)		X
Doğmadık çocuğa don biçilmez		X
Halebi orada ise arşın burada (3)		X
Kedi yetişemediği ciğere pis dermiş		X
Korkunun ecele faydası yoktur (2)		X
Mızrak çuvala sığmaz		X
Takke düştü kel göründü		X
Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş		X
Tilki erişemediği üzüm koruk der (2)		X
Yalancının mumu yatsıya kadar yanar (2)		X
Yanlış hesap Bağdat'tan döner	X	
Yarası olan gocunur		X
Yavuz hırsız ev sahibini bastırır		X
Zulüm ile abad olunmaz (3)		X

Tabloya göre, kullanılan 20 atasözünden 16 tanesi esenlikli/esenliksiz duygu değeri içermektedir. Bu 16 atasözünden 15'i esenliksiz, sadece 1'i esenliklidir. Bütüncede esenliksiz atasözleri ile ya örtük kişilere ya da muhalefet partilerine gönderme yapıldığı görülmektedir.

2.2.3. Kılıçdaroğlu'nun Politik Söyleminde Atasözleri

29. 20.01.2011. Kılıçdaroğlu, Erzurum Büyükşehir Belediyesi Kültür Merkezi'nde yaptığı konuşmada, AK Parti Hükümetini eleştirdi.

“Biz inançlarımızın da gereği, siyaset anlayışımızda gereği insana duyduğumuz saygının da gereği bir şeye inanıyoruz **sağ elin verdiği sol el görmeyecek**. Biz bunu dedik ya Başbakan hemen başladı vay efendim siz bunun kaynağını nereden bulacaksınız. Ee sen demiyor musun 'dünyanın en zengin, dünyanın en gelişmiş 20 ekonomisinden birisidir Türkiye'.”

Bir (sağ) elinin verdiği öbür (sol) elin duymasın (görmesin): birine yaptığın iyiliği gizli tut.

30. 03.02.2011. Kılıçdaroğlu, Twitter'daki hesabı üzerinden aktardığı mesajlarda, şunları kaydetti: “Başbakan, Mübarek'e; 'Halkın insani taleplerine kulak ver. Halka rağmen iktidarda kalamazsın. Hepimizin gideceği yer 2 metrelik çukur'. Yani mütevazî ol, hepimizin sonunda gideceğimiz yer aynı diyor. Evet, aslında Başbakan doğru söylüyor. Ama kendi sözünün dinlenebilir olması için bu tavsiyelerini Türkiye'de de uygulaması gerekir. (...) Yapay gündemler yaratarak toplumu oyalayacağına, uyduruk açılışlarla toplumun gözünü boyayacağına adam gibi yatırımlar yap, işsizliğe çare bul. **Sağır sultanın bile duyduğu** yolsuzluklara kulaklarını tıkama, engel ol. 12 milyon 715 bin yoksulun sesini duy.”

Mısır'daki sağır sultan bile duydu: duymayan kalmadı.

Atasözü eksiltilerek kullanılmıştır. Esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır. Yolsuzlukların herkes tarafından duyulduğu anlatılmaktadır.

31. 12.03.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, partisince Ahmet Taner Kışlalı Spor Salonu'nda düzenlenen genişletilmiş il başkanları toplantısında konuştu:

a) Herkes bir arayış içerisinde, kimse hayatından memnun değil. Üç Y ile iktidara geldiler. Yoksulluk, yolsuzluk, yasaklar bitecekti. Bitti mi? Yolsuzlukların adresi neresi AKP. Yurttaş telefonla bile konuşamıyor. Korkunun adresi neresi AKP. Unutmayın **korkunun ecele faydası yok**. O güneşi bir gün doğuracağız biz.

Korkunun ecele faydası yoktur: bkz. 7.

b) İşsizliği de yoksulluğu da yeneceğiz. Biz çözüm üreteceğiz. Bizi eleştirdiler ayakları yere basmıyor dediler. Aile sigortasını uzun süredir çalışıyoruz. Biz hesaba başladık. 14 kuruluş yardım yapıyor. Bu 14 kuruluşun bütçesini onlar bilmez biz biliriz. "Biz de yardım yapıyoruz" diyorlar. Senin yaptığın yardım insanlıkla bağdaşmıyor. **Sağ elin verdiği sol el görmez** bizim kitabımızda bu yazmaz.

Bir (sağ) elinin verdiğini öbür (sol) elin duymasın (görmesin): bkz. 29.

32. 19.03.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Gebze Cumhuriyet Meydanı'nda yaklaşık 10 bin kişinin katıldığı 'Taşeronlaşmaya dur de' mitinginde konuştu:
"Kadın evinde güçlü olacak. Ona güçlü bir konum tahsis ediyoruz. Ama mahallenin esnafı, bakkalı unutmamasın. Bu projeden en fazla yararlanacak olan kişi odur. Bu kadıncağımız, esnaftan alışveriş yapacak, çoluk çocuğun rızkını sağlayacak. Bu desteği esnaftan, sanatkardan da bekliyoruz. Onlar da bilsinler ki 'hanede 600 TL gelir olacak ve ben bundan yararlanacağım' diyecek. Bunu bütün esnaf, bütün bayan kardeşlerimize, insanını seven tüm yurttaşlarıma söylüyorum, anlatın ki **Mısır'daki sağır sultan da duysun**"

Mısır'daki sağır sultan bile duydu: bkz. 30. Atasözü eksilti olarak kullanılmıştır.

33. 31.03.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, parti genel merkezinde "Seçim Stratejileri ve Sandık Eğitimi" konulu toplantıya katıldı.
Siyasete girerken söz verdim halka her eyerde doğruları söyleyeceğim diye. **Doğru söyleyeni 9 köyden kovarlar** ama ben gerekirse 10. köye gitmesini bileceğim.

Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar: doğru olmakla birlikte başkalarının işine gelmeyen sözleri söyleyenlerin sevilmediğini anlatan bir söz.

Atasözü esenliksiz bir duygu değerini içermektedir.

34. 02.04.2011. Kılıçdaroğlu, Antalya Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliğini (AESOB) ziyaret ederek, esnafla bir araya geldi:
"Bu güzel ülkede ne olursunuz gelin yeni bir sayfa, yeni bir ufuk açalım. Çocuklarımız için, torunlarımız için kirli siyasetten artık bu ülkeyi temizleyelim. (...) Yeri geldiğinde diyoruz ki **sağ elin verdiğini sol el bilmeyecek.**"

Bir (sağ) elinin verdiğini öbür (sol) elin duymasın (görmesin): bkz. 29

35. 24.04.2011. Kemal Kılıçdaroğlu, 12 Haziran seçimleri için partisinin ilk mitingini Samsun Cumhuriyet Meydanında yaptı:
"Buradan iktidara seslenmek istiyorum: 'Biz bu projeleri zaten uyguluyoruz' diyor ya. Hiçbir aileyi, yiyecek kuyruğuna sokmayacağız. Yoksulluğu teşhir etmeyeceğiz. Bizim düşüncemiz de inancımız da böyle. Yoksulun yoksulluğunu teşhir etmek, bizim siyasi anlayışımıza da inancımıza da terstir. **Sağ elin verdiğini, sol elin görmeyeceği** bir düzeni kuracağız."

Bir (sağ) elinin verdiğini öbür (sol) elin duymasın (görmesin): bkz. 29

36. 26.04.2011. Kemal Kılıçdaroğlu, Konya Ereğli mitinginde konuştu:
"Bizim inancımız, bizim felsefemiz, siyasi görüşümüz: **Sağ elin verdiğini sol el görmeyecek.** Yoksulun yoksulluğunu istismar etmeyeceğiz. Ona saygı duyacağız"

Bir (sağ) elinin verdiğini öbür (sol) elin duymasın (görmesin): bkz. 29

37. 01.05.2011. Kılıçdaroğlu, parti otobüsüyle Yozgat'ın Boğazlıyan ilçesine hareketinden önce gazetecilerin sorularını yanıtladı.
Kılıçdaroğlu, "Sağlık Bakanı Recep Akdağ ile Van'daki bir yolsuzluğa ilişkin aranızda bir polemik başladı. Bakan Akdağ da bazı belgeler açıkladı. Sizin iddianızın yalan olduğunu iddia ettiği belgeler açıkladı ve sizden de özür istedi. Bununla ilgili düşünceleriniz nelerdir?" sorusu üzerine şunları söyledi: "Bizim güzel bir sözümüz var. **Yavuz hırsız ev sahibini bastırır** diye.

Şimdi buradan AKP iktidarına ve Sayın Başbakan'a sormak istiyorum: Savcıya doğrudan talimat verme yetkisini, 'soruşturmayı durdurun' yetkisini nereden, hangi yasadan alıyorlar?'

Yavuz hırsız ev sahibini bastırır: bkz. 25. Atasözü esenliksiz bir duygu değeri içermektedir.

- 38.** 02.05.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Yozgat'taki mitinginde halka seslendi:
 “Allah aşkına sormak isterim; gençler iş buldu mu; çiftçi, emekli, işçiler hayatlarından memnun mu? Yoksullukla mücadele etselerdi, 2.5 aylık Kübra annesinin kucağında ölmezdi. Kübra'nın günahı AKP'nin boynundadır, madalya gibi duracaktır. 600 lira aile sigortasından en çok yararlanacak olan esnaf; çünkü kadın, alacak o parayı gidecek esnaftan alışveriş yapacak. Makarnayı gelip verecekler mi diye beklemeyecek. Bu memlekette yolsuzluk olduğunu **Mısır'daki sağır sultan biliyor** sen nasıl, 'yok' diyorsun.”

Mısır'daki sağır sultan bile duydu: bkz. 30

- 39.** 01.06.2011. Kılıçdaroğlu, Yozgat mitingi öncesinde gazetecilerin sorularını yanıtladı:
 Metin Lokumcu'nun Hopa'da polis tarafından dövülerek öldürülmesini değerlendiren CHP lideri, "Yaşamını yitiren rahmetli Lokumcu'nun evine giderek taziyede bulunacağım. Erdoğan toplumu gererek yönetmek istiyor. Ancak, **rüzgar eken fırtına biçer**" ifadesini kullandı.

Rüzgâr eken fırtına biçer: herkesin zarar görmesine yol açacak işler yapan kimse, çok sert tepkilerle karşılaşır ve sonunda en büyük zarara kendisi uğrar.

Atasözü esenliksiz bir duygu değeri içermektedir.

- 40.** 08.06.2011. Kılıçdaroğlu, Kocaeli mitingine giderken uçakta gazetecilere bazı değerlendirmelerde bulundu:
 “Bizim Hakkârî'de BDP ile gizli anlaşma yaptığımızı söyledi. Dava açtık. Ama BDP eski Genel Başkanı Selahattin Demirtaş, AKP Hakkârî İl Başkanı ile anlaşma yaptıklarını açıkladı. Medya bunun üzerinde durmadı. Başbakan bu anlaşmayı açıklasın bakalım. Bize açıkça iftira attı. Bu parti ile görüşmek ayıp değil, ama yapmadığımız bir şey için Başbakan sırf bazı çevrelere mesaj vermek niyetiyle böyle şeyler söyledi. Tam **yavuz hırsız ev sahibini bastırır** misali. AKP demokrat bir parti olmadığına göre Recep Tayyip Erdoğan'ın dediğinin dışında kimse birşey yapamaz. İl başkanı da ondan habersiz gidip imza atamaz.”

Yavuz hırsız ev sahibini bastırır: bkz. 25

- 41.** 08.06.2011. Kılıçdaroğlu, Kocaeli'ndeki mitingde halka seslendi:
 “Hiçbir şeye tahammül edemiyor. Efendim, yurtdışından bir dergi 'CHP'ye oy verin' demiş. Kendileri için olsa 'Sen bizim işimize karışma' dermiş. 2007'de söylediler, neden sesin çıkmadı? Artık bütün dünya CHP'yi tanıyor. **Mısır'daki sağır sultan bile** CHP'nin halkın partisi olduğunu biliyor.”

Mısır'daki sağır sultan bile duydu: bkz. 30. Atasözü değiştirilmiştir.

- 42.** 17.06.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, partisinin seçim çalışmalarını takip eden gazetecilerle kahvaltıda bir araya geldi.
 “Ecevit hükümetinde de görüşmeler yapılıyordu. Biz bunları biliyoruz. Eğer sorunun çözümü için tüm taraflarla görüşmek gerekiyorsa görüşülür. Ama biz salt siyaset penceresinden bakıp,

hayır görüşme yapılmadı, demeyi doğru bulmuyoruz. Mesele şu; halka doğru söylemek. Ben bu işe başlarken halka her koşulda doğru söyleyeceğime dair söz verdim. Bazen doğrular acı olabilir. **Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar**. Ama biz gerekirse onuncu köye de gideceğiz ama doğruları söylemeye devam edeceğiz”

Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar: bkz. 33.

43. 15.07.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, parti genel merkezinde CHP'li belediye başkanları ile bir araya gelerek açıklamalarda bulundu:

"Biz o çocuklarımızı, güle oynaya askere gönderdik. Onlar teröre kurban olsun diye göndermedik. Bu ülke için hepimiz şehit olmaya hazırız. (...) Kuşkusuz, **ateş düştüğü yeri yakar** ama sonuçta biz bu ülkede aynı havayı teneffüs ediyoruz. Tasada ve kıvançta beraber olmak zorundayız. Beraber olursak bir ulus olduğumuzu göstermiş olacağız.

Ateş düştüğü yeri yakar: bir acıyı onu çekenden başkası tam anlayamaz veya aynı ölçüde üzülemez

Atasözü esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır.

44. 17.02.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Hakkari- Çukurca karayolunda PKK'nın saldırısında şehit düşen askerlerden Jandarma Binbaşı Yavuz Başer'in Ankara Demetevler'deki baba evine taziye ziyaretinde bulundu.

"Ben içeri girerken vatandaş dediği 'bu terörü bitirin' Bizim de isteğimiz bu. Her eve bir ateş düşüyor. **Ateş düştüğü yeri yakıyor**. Acılı babayı gördüm, Allah sabır versin diyorum. Biz terör bitsin diye her türlü katkıyı vermeye hazırız. Her türlü çabayı göstermeye hazırız. Onun için ne yapmamız gerekiyorsa, onu yapmaktan da çekinmeyiz. Babaya da söz verdim" dedi.

Ateş düştüğü yeri yakar: bkz. 43

45. 30.09.2011. Kılıçdaroğlu, Kadın Kolları Toplantısı'nın açılışında yaptığı konuşmada şu değerlendirmelerde bulundu:

"Sen terörü önlemek için çaba harcamıyorsun. Öğretmenlerimizi kaçırılıyor. İnsanlarımız öldürülüyor. Peki ben bunun hesabını Recep Tayyip Erdoğan'dan sormayacak mıyım? Terörü önlemek için çaba mı harcamak istiyorsun adres TBMM değil mi. Gel kardeşim sana her türlü desteği verelim. Yanıt var mı yok. Bu anlayışla olmaz. Bu anlayışla terör bitmez. **Ateş nereye düştüyse oranın ciğerini yakar**. Şehitlerimiz olduğunda 'Vatan sağ olsun' denirdi. Şimdi anneler bu söz kullanmak istemiyorlar. İsyân ediyorlar. Bu isyanda haklılar mı haklılar."

Ateş düştüğü yeri yakar: bkz. 43

Atasözü başka sözcükler eklenerek değiştirilmiştir.

2.2.4. Kılıçdaroğlu'nun kullandığı atasözleri ile ilgili sonuç gözlemleri:

Kılıçdaroğlu, bir yıl içinde toplam 7 atasözü kullanmış olup, bazı atasözlerinin yinelenmesiyle beraber toplamda 18 kez atasözü kullanmıştır. Aşağıdaki tabloda, bütüncede geçen tüm atasözleri sıklıklarıyla birlikte alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 16: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen tüm atasözleri ve sıklıkları

Ateş düştüğü yeri yakar (3)
Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar (2)
Korkunun ecele faydası yoktur
Mısır'daki sağır sultan bile duydu (4)
Rüzgar eken fırtına biçer
Sağ elin verdiği sol elin görmesin (5)
Yavuz hırsız ev sahibini bastırır (2)

Kılıçdaroğlu'nun kullandığı atasözlerinden 2'sinin biçimi değiştirilmiştir. Bu atasözleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 17: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen biçimi değiştirilmiş atasözleri

DİLDE	SÖYLEMDE
Mısır'daki sağır sultan bile duydu (4)	Sağır sultanın bile duyduğu yolsuzluklara kulaklarını tıkama...
	Mısır'daki sağır sultan da duysun
	Mısır'daki sağır sultan biliyor
	Mısır'daki sağır sultan bile CHP'nin halkın partisi olduğunu biliyor.”
Ateş düştüğü yeri yakar (3)	Ateş nereye düştüyse oranın ciğerini yakar.

Kılıçdaroğlu'nun kullandığı 7 atasözünden 6'sı esenliksiz duygu değeri içermektedir ve bunlar çoğunlukla iktidara gönderme yapmaktadır. Esenlikli bir atasözü sunulmamaktadır.

Tablo 18: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen duygu değeri taşıyan atasözleri

ATASÖZÜ	ESENKLİ	ESENLİKSİZ
Ateş düştüğü yeri yakar (3)		X
Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar (2)		X
Korkunun ecele faydası yoktur		X
Mısır'daki sağır sultan bile duydu (4)		X
Rüzgar eken fırtına biçer		X
Yavuz hırsız ev sahibini bastırır (2)		X

2.2.5. Bahçeli'nin Politik Söyleminde Atasözleri

46. 01.06.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Diyarbakır mitinginde provokasyon yaparak olay çıkaracakları öne sürülen ve gözaltına alınan 19 ülkücü için yazılı açıklama yaptı:
"Başbakan Erdoğan'ın kumpasları, nefreti ve hiddeti aziz milletimizin yardımıyla ve Cenab-ı Allah'ın izniyle sonuca ulaşamayacak; **keskin sirke mutlaka küpüne zarar verecektir.**"

Keskin sirke küpüne zarar verir: öfkeli, sert kimsenin zararı kendisinedir.

Atasözü esenliksiz bir duygu değeri taşımaktadır. Araya sözcük eklenmiştir.

47. 02.06.2011. Bahçeli, Konya'da hükümet meydanında düzenlenen mitingde yaklaşık 15 bin kişiye hitap etti.
"Bir oy için bir bit yakılamaz bu ülkede. Onun için dikkatli olmak lazım. **Yorgan için bit yakamazsınız.** Buna müsaade edilmemesi lazım. AK Parti bugün bu noktaya gelmiştir. Sayın Başbakan, şahsi kontrolünü kaybetmiş. Nerede ne konuşacağını bilmiyor."

Pire için yorgan yakılmaz: önemsiz bir durum karşısında kızarak kendisine daha büyük zarar verecek davranışta bulunulmaz.

Atasözü yanlış kullanılmıştır. Esenliksiz bir duygu değerini ifade ederek AKP'ye gönderme yapılmaktadır.

48. 11.10.2011 MHP lideri Devlet Bahçeli partisinin grup toplantısında gündeme ilişkin açıklamalarda bulundu:
"Son dönemde milli birliğimizi tehdit eden faaliyetlerin pervasızca hız kazanmasının nedenleri ve terör eylemlerinin tırmanmasının gerekçeleri mutlaka hükümetin yanlışlarında aranmalıdır. Artık **mızrak çuvala sığmamaktadır.** Bütün gerçekler ve aktörler ortadadır. Başbakan'ın ve hükümetinin sancuları ve sıkıntıları bundandır. Ne Sayın Başbakan'ın, ne de hükümetinin terörle mücadele etmesi bu teslimiyetçi tavırla asla mümkün değildir."

Mızrak çuvala sığmaz: bkz. 8.

49. 18.10.2011. MHP lideri Devlet Bahçeli partisinin grup toplantısında konuştu:
"**Ev sahibini bastıran yavuz hırsız** misali, zamlara yönelik tepkilere hiddetlenen bu zihniyetin, 'sigara içmezsin olur biter', türünden açıklamalara sığınması tam anlamıyla çirkeftir. O halde milletimiz doğalgazı da elektriği de kullanmasın. Otomobile de binmesin."

Yavuz hırsız ev sahibini bastırır: bkz. 25.

Esenliksiz atasözünün sözdizimi değiştirilmiştir.

2.2.6. Bahçeli'nin kullandığı atasözleri ile ilgili sonuç gözlemleri:

Bahçeli bir yılda toplam 4 farklı atasözünü birer kez kullanmıştır. Aşağıda bu atasözleri alfabetik sıra ile verilmiştir:

Tablo 19: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen tüm atasözleri

Keskin sirke küpüne zarar verir
Mızrak çuvala sığmaz
Pire için yorgan yakılmaz
Yavuz hırsız ev sahibini bastırır

Bahçeli'nin kullandığı atasözlerinin hepsi *esenliksiz* duygu değerleri taşımaktadır. Bu 4 atasözünden 3'ünü de değiştirerek kullanmıştır:

Tablo 20: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen biçimi değiştirilmiş atasözleri

DİLDE	SÖYLEMDE
Keskin sirke küpüne zarar verir	Keskin sirke mutlaka küpüne zarar verecektir
Pire için yorgan yakılmaz	Yorgan için bit yakamazsınız.
Yavuz hırsız ev sahibini bastırır	Ev sahibini bastıran yavuz hırsız misali

2.3. KALIP SÖZLER

2.3.1. Erdoğan'ın Politik Söyleminde Kalıp Sözler

- 05.01.2011. Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında bir önceki gün açıklanan enflasyon ve ihracat rakamlarını değerlendirdi:
"Enflasyonda hedefleri aşmış, Türkiye'ye bir kez daha tek haneli enflasyon sevincini yaşatmış bulunuyoruz. 2010 enflasyon rakamları, son 42 yıldan bu yana görülen en düşük enflasyon oranı oldu. **İnşallah** enflasyonu AB ortalamasının altına çekeceğiz. İhracatta 2010 yılı hedefimiz 111.7 milyar dolardı. Bu hedefimizi de aştık. Bu yılın sonunda hedefimiz ihracatta 127 milyar dolara ulaşmak. Burada da kalmayacağız. 2023'te 500 milyar dolar rakamına da ulaşacağız."

İnşallah: hayır duası

- 07.01.2011. Başbakan Erdoğan, 2011 Dünya Üniversitelerarası Kış Olimpiyatları Tesisleri ile Erzurum İl Genel Meclisi Binası'nın toplu açılış töreninde konuştu.
"Erzurum, sadece başarılı bir organizasyonla değil, kültürüyle, tarihiyle, sıcaklığıyla herkeste iz bıraksın. Erzurum, zengin kültürünü, derin medeniyetini, köklü tarihini tüm misafirlere bütün ayrıntısıyla anlatsın. Biz Erzurum'a inandık, Erzurum'a güvendik ve bu büyük organizasyonu Erzurum'a kazandırdık. **Allah'ın izniyle** Erzurum'un da bu organizasyonu başarıyla tamamlayacağını biliyor, Erzurum'un bir kez daha tarih yazacağına tüm kalbimle inanıyorum."

Allah'ın izniyle: hayır duası

3. 08.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Sarıkamış şehitleri için yapılan kardan heykellerin açılışını gerçekleştirdikten sonra konuşma yaptı:
"Kültür ve Turizm Bakanlığı olarak Sarıkamış Şehitleri'ni anmak için bir proje çalışması yaptık. Facianın 100. yılında 2015'te **inşallah** anıt düzenlemesi mutlaka tamamlanacak. Sarıkamış'ta tarihi köşkleri, kullanılmayan kışla yapılarını kültür turizmimize kazandırmaya çalışacağız."

İnşallah: bkz. 1.

4. 11.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Ankara'da eğitim uçuşu yapan askeri helikopterin düşmesi sonucu 5 subayın şehit olması dolayısıyla Genelkurmay Başkanı Orgeneral Işık Koşaner'e başsağlığı mesajı gönderdi:
"Ankara'da eğitim uçuşu yapan askeri bir uçağımızın düşmesi sonucu 5 subayımızın şehit olmasından büyük üzüntü duydum. Aziz şehitlerimize **Allah'tan rahmet**, kederli ailelerine ve şahsınızda Türk Silahlı Kuvvetlerimizin kahraman mensuplarına **başsağlığı dilerim.**"

4₁ Allah'tan rahmet dilemek: Ölenin ardından hayır duası

4₂ başsağlığı dilemek: Ölenin ardından hayır duası

5. 11.01.2011. Başbakan Erdoğan ve Katar Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Şeyh Hamad Bin Casim Bin Cabir El Tani, görüşmelerinin ardından ortak basın toplantısı düzenledi.
"Kendilerine misafirperverlikleri için **teşekkür ediyorum.**"

teşekkür etmek: Minnet ve hoşnutluk anlatan söz

6. Kıvrıcık Ali olarak bilinen Türk halk Müziği sanatçısı Ali Özütemiz, dün 05.00 sularında Çatalca'da geçirdiği trafik kazası sonucu hayatını kaybetmesi üzerine Başbakan Erdoğan başsağlığı mesajı gönderdi.
"Türk Halk Müziği sanatçısı Ali Özütemiz'in geçirdiği bir trafik kazasında hayatını kaybetmesinden büyük üzüntü duydum. Merhum Özütemiz, ozanlık geleneğimize yaptığı katkıları, özgün yorum ve besteleriyle daima anılacaktır. Merhuma **Allah'tan rahmet**, ailesine ve sanat dünyamıza **başsağlığı diliyorum.**"

Allah'tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

başsağlığı dilemek: bkz. 4₂

7. 14.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, AK Parti Genel Merkezinde Genişletilmiş İl Başkanları toplantısında konuştu. Konuşmasında "Kıbrıs'ta çözümsüzlüğün nedeni Türkler" diyen Almanya Başbakanı Merkel'e de cevap verdi.
"Almanya Başbakanı'nın popülist siyasetini Kıbrıs'a taşıması son derece manidardır. Bu açıklamalar vizyon sahibi lider görüntüsü vermemektedir. Sayın Merkel'in tarih bilgisini gözden geçirmesi ve **özür dilemesi** gerektiğini buradan belirtiyoruz."

özür dilemek: yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek

8. 17.01.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul temasları sırasında objektiflere yansıyan 44 fotoğraftan oluşan "Başbakan İstanbul'da" sergisinin açılışını yaptı.
 “Benim için de doğrusu sürpriz oldu. Maharetinizi de gayet güzel göstermişsiniz. Asıl önemli başarı burada. İnaniyorum ki, sizde bunun çok daha fazlası var. Bu albüm, unutulmaz bir anı olacak. Özellikle fotoğraf sanatı noktasında başarılarınızın artarak devamını diliyorum. Bizimle beraber bu yolculuğunuz yorucu oluyor ama bize **hakkınızı helal edin**, siz de görevinizi yapıyorsunuz ben de görevimi yapıyorum. **İnşallah** vatana, millete, hizmet etme noktasında bunu böyle devam ettirmek durumundayız.”

hakkını helal etmek: hakkını, emeğini bağışlamak

inşallah: bkz. 1

9. 20.01.2011. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği'nin (TÜSİAD) 41. Genel Kurulu'na katılan Başbakan Erdoğan, konuşma yaptı:
 “İşte en son, ana muhalefet partisi genel başkanının vaatleriyle birlikte seçim öncesi popülizm tartışmaları yine gündeme geldi. CHP Kurultayı'nda Genel Başkan'ın dile getirdiği vaatleri alt alta topladığınızda, 100 katrilyonu aşan, bazı hesaplamaları da yanına koyarsanız 200 katrilyonu bulan bir yük söz konusu oluyor. Şöyle aklıselim sahibi bir bakışla değerlendirdiğiniz zaman, sizler iş adamları olarak, böyle bir popülizm olabilir mi? Bu tür rakamları nasıl acaba ileri sürebiliyor, nasıl bu tür vaatlerde bulunuyor diye aranızda sizler tezekkür ediyorsunuz. **Çok şükür** ki bu vaatler hiç kimse tarafından ciddiye alınmıyor. Zira, ana muhalefet partisi bile olsa, herhangi bir ülkede ekonomik vizyonun bu şekilde ortaya konması, o anda dahi faizleri yükseltebilir ve bütçeye ağır yük getirebilir. Ama benim milletim **hamd olsun** bu işe prim vermedi, vermiyor. Bu vaatler ciddiye alınmadı, alınmıyor ve beklentileri de olumsuz yönde etkilemiyor. Bütün bunlarla beraber bizler emin adımlarla yolumuza devam ediyoruz, devam edeceğiz.”

9₁ çok şükür: Tanrı'nın verdiği nimetlerden hoşnutluğu anlatan bir söz.

9₂ hamd olsun: Tanrı'ya şükürler olsun anlamında hoşnutluk anlatan bir söz.

10. 30.01.2011 Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Denizli'de 'İş Dünyası Buluşması Toplantısı'nda açılış konuşması yaptı:
 “Denizlililer modern standartlarda konutlara, sitelere, yaşam merkezlerine kavuşsun. TOKİ ve Denizli Belediyesi Kurudere'deki kentsel dönüşüm için 496 konutu tamamladı. Yaklaşık 30 milyon lira tutarındaki bu yatırım. Denizli'ye **hayırlı olsun.**”

hayırlı olsun: hayır duası

11. 08.02.2011 Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, AK Parti grup toplantısında konuştu:
 a) “Hafta sonunda Dolmabahçe'de önemli bir görüşmem oldu. Cumartesi annelerinden 12 tanesini kabul ettik ve kendilerini dinledim. Anneliğin siyaseti, ideolojisi yoktur. Biz bu sürece anneler ağlamasın diyerek başladık. **Allah uzun ömür versin**, orada 103 yaşına ulaşan Berfo ana var idi. Bir hikayesini bizle paylaştı. Kendisini dinlediğimizde hissiyatını paylaştığımızda, anneliğin ideolojisinin olmadığı anlaşıldı. Bir gün gözünüzün önünde evladınız alınıp götürülüyor, 31 sene göremiyor.”

Allah uzun ömür versin: hayır duası

- b) “Bu arada Erzurum halkına ayrıca **teşekkür ediyorum**. Oyunlarda Türkiye'yi tatmin edecek başarı elde edemedik, ama bu ilk adımdır ve gerisi gelecektir. Her başlangıç, başarılar için bir müjdedir.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

12. 12.02.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Sakarya’da halka sesleniyor:
“Hendek’te meydana gelen patlamadan dolayı hayatını kaybeden işçimize **Allah’tan rahmet**, ailesine **sabırlar diliyorum**.”

Allah’tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

sabır dilemek: Ölüm sonrası söylenen kalıp söz

13. 15.02.2011. **Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu:**

- a) “Konuşmamın başında Kahramanmaraş’ta heyelanda kaybettiğimiz 2 işçimiz için **Allah rahmet eylesin** diyorum.”

Allah rahmet eylesin: Ölünün arkasından söylenen kalıp söz

- b) “Öncelikle Ak Parti grubuna siz değerli milletvekillerimize geceyi gündüze katarak özverili mesailerinizden ötürü şahsım ve milletimin adına **teşekkür ediyorum**.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

14. 26.02.2011. Başbakan Erdoğan, Marmaray’da incelemelerde bulunmak üzere projenin Sirkeci İstasyonu’na gelerek konuşma yaptı:

Başbakan Erdoğan, kara ve deniz bağlantısına çekilen perdeyi, “**Hayırlı olsun** ya Allah bismillah” diye düğmeye basarak kaldırdı. Recep Tayyip Erdoğan, perdenin arkasına geçtiğinde, duvarda asılı duran ve üzerinde, “151 yıllık rüyayı gerçekleştirdik” yazılı 1860 tarihli orijinal tüp geçiş planını gördü. Erdoğan, duvardaki plana işaret ederek, “Üzerinde Osmanlıca Üsküdar yazıyor. Yani olay, yeni bir olay değil. Ne kadar uzun süre gecikmişiz bunu ortaya koyuyor. 151 yıllık bir gecikmeyle bu noktadayız. 29 Ekim 2013’de, ilk düşünülüp planlanmasından 153 yıl sonra bu projeyi gerçekleştirmiş olacağız. Bunu hayal edenlere **Allah’tan rahmet diliyorum**. Bize nasip olmasından gurur duyuyoruz” diye konuştu.

hayırlı olsun: bkz. 10

Allah’tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

15. 27.02.2011. Başbakan Erdoğan, Eski Başbakanlardan Prof. Dr. Necmettin Erbakan’ın vefatı dolayısıyla taziye mesajı yayımladı:

“Saadet Partisi camiasının, Türkiye’nin, aziz milletimizin başı sağ olsun, mekanı cennet olsun diyor, kendisine **Allah’tan rahmet diliyorum**.”

15₁ mekanı cennet olsun: Ölüm sonrası söylenen kalıp söz

15₂ Allah'tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

16. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 261 metre anten yüksekliği ile Avrupa'nın en yüksek binası olan İstanbul Sapphire'in açılışına katıldı.
“İstanbul'u yeni bir simgeye kavuşturan herkese **teşekkür ederim**. İstanbul'u dünya şehri yapmaya giderek yaklaşıyoruz.”

teşekkür etmek: bkz. 5

17. 04.03.2011 Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul Kongre Merkezi'ndeki “TOKİ 2011 Konut Kurultayı”nda açıklamalarda bulundu:
“Türkiye’de büyük bir konut seferberliği başlatan TOKİ’ye bu kurultayı düzenlediği için **teşekkür ediyorum**.”

teşekkür etmek: bkz. 5

18. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İzmir’de hükümet ile Büyükşehir Belediyesi ortaklığıyla gerçekleştirilen Aliğa- Menderes Banliyö Hattı'nın açılışında konuştu:
“İzmir’e bu muhteşem eseri kazandıran, İzmir’e nefes aldırarak bu projeyi tamamlayan Ulaştırma Bakanlığı ve İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na **İZBAN’ateşekkür ediyorum**.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

19. 15.03.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu.
“Olayın aydınlatılması ve suçluların bulunması için güvenlik güçlerimiz yoğun bir çalışma içerisinde. Umuyorum ki kısa süre içerisinde bu olayın failleri ortaya çıkacaktır. İbrahim Tatlıses’e acil şifalar diliyorum. Dün Van’da meydana gelen depremden dolayı Van’lı kardeşlerime **geçmiş olsun** demek istiyorum.”

geçmiş olsun: hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapishaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü.

20. 20.03.2011. Ziraat Bankası’nın Suudi Arabistan’daki Cidde Şubesi’nin açılışını yapan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan açılıştan sonra konuşma yaptı:
“Son dönemlerde bankacılık alanında önemli adımlar atan Ziraat Bankası’nın Cidde Şubesi’ni açmak gerçekten çok önemli. Bu alanda emeği geçen herkese **teşekkür ederim**. Ben bu açılışı yaparken gurur duydum.”

teşekkür etmek: bkz. 5

21. 28.03.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Kahramanmaraş'ta Hacınoğlu Hidroelektrik Santrali'nin açılışında konuşma yaptı:
 “Sayın Başbakanımıza Bandırma’da ‘Sizi çok yorabiliriz’ demiştim. Bu yapacaklarımızın ilk adımı. **İnşallah** önümüzdeki günlerde 103 megavatlık Sarıgözel, 214 megavatlık Kandil ve 8 megavat kurulu gücündeki Dağdelen santrallerini de devreye alacağız.”

İnşallah: bkz. 1

22. 29.03.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Erbil Uluslararası Havaalanı'nın açılışında konuştu.
 “Yüklenici firmalardan işçisine kadar herkesi kutluyor ve **teşekkür ediyorum.**”

teşekkür etmek: bkz. 5.

23. 16.04.2011. Erdoğan, Karayolları Genel Müdürlüğü konferans salonunda düzenlenen Memur Sendikaları Konfederasyonu (MEMUR-SEN) 4. Olağan Genel Kurulu'na katılarak konuşma yaptı:
 a) “12 Eylül halkoylamasında, MEMUR-SEN ailesi gerçekten örnek bir tavır sergiledi ve çok güçlü şekilde 'evet' diyerek, demokrasi mücadelemize unutulmayacak bir destek sağladı. Bu vesileyle Sayın Başkan ve ekibine, tüm MEMUR-SEN mensuplarına, ileri demokrasiye, hukukun üstünlüğüne, yeniden büyük Türkiye idealine 'evet' dedikleri için burada bir kez daha **teşekkür ediyorum.**”

teşekkür etmek: bkz.5.

b) “Türkiye'nin elde ettiği başarılar, oluşan diyalog ve uzlaşma zemininin, istişare kültürünün bir neticesidir ve biz bunu aynı şekilde devam ettireceğiz. Biz bunların hepsini masaya çağırdık, hepsiyle birçok konuda görüşmeler yaptık ama birçok zaman hep masayı bırakıp gitmişlerdir. Mesele masayı bırakıp gitmek değil, masada netice almaktır. Masayı bırakıp gittiğiniz zaman bize bir şey kaybettirmezsiniz. Bize düşen sadece **hayırlı olsun** demektir, **güle güle...** Başka bir şey demeyiz. Biz masada olanlarla yolumuza devam ederiz.”

b₁ hayırlı olsun: bkz. 10

b₂ Güle güle: bir yere gidene ya da dönene hayır duası (Bu söylemde tersinlemeli - ironik- bir kullanım söz konusu.)

24. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Gümüşhane'de Doğan Grubu ile iş adamı Necati Kurlumel'in ortak olduğu Gümüştaş Madencilik Tesisleri'ni törenle açtı.
 “Tabi bizim coğrafyamız kolay bir coğrafya değil arkadaşlar, zor bir coğrafya. Bu zor coğrafyada, inşallah kentsel değişim dönüşümlerde özellikle TOKİ'yi devreye sokuyoruz. Ama burada gerek belediyelerimiz gerekse halkımız bize yardımcı olursa bilirsiniz ki toplu konut idarelerimizle biz buralarda her türlü yatırımı dönüşümü, değişimi üstlenmeye hazırız. İstiyoruz ki bütün vatandaşlarımız, altyapısıyla, üstyapısıyla, insanca bir yaşam koşuluna kavuşsun. Bu duygular

içerisinde sizleri selamlıyorum ve tüm tesisin hayırlara vesile olmasını, bolluk-bereket vesilesi olmasını Allah'tan temenni ediyorum. **Teşekkür ediyorum.**"

teşekkür etmek: bkz. 5.

25. 02.025.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan TUSKON'un Genişletilmiş Başkanlar Kurulu Toplantısı'nda konuştu.

“Bizim hükümet olarak vazifemiz bu ülkenin yatırımcısına girişimcisine uygun zemini hazırlamak. Eşit fırsatları sağlamak. Faizleri ve enflasyon hangi noktalardan nerelere geldik. Rakamlar açıklanıyor görüyoruz. Özellikle bir şeyin üzerinde ısrarla duruyorum. **İnşallah** bu ülkede enflasyon ile faizi aynı noktaya çekmeliyiz. Reel faizi neredeyse sıfırlamalıyız. Hep beraber bunu da başarabiliriz. ABD, Japonya gibi ülkeler de faiz oranları 0.25. Onlar buralardaysa biz neden bu seviyelerdeyiz.”

inşallah: bkz. 1.

26. 05.05.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Kastamonu'daki mitinginin ardından Amasya'ya gelerek konuşmasına Kastamonu'daki saldırıyı kınayarak başladı.

“İstiyoruz ki bu vatan topraklarında fesat, fitne olmasın. Sandık ortadayken sandığın dışında kimse başka yol aramasın. Ama arıyorlarsa bilsinler ki benim milletin teröriste prim vermeyecektir. Şehidimize ve tüm şehitlerimize **Allah'tan rahmet diliyorum**. Onlar bu milletin sigortasıdır.”

Allah'tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

27. 05.05.2011. Başbakan Erdoğan, yarın antrenman turlarıyla başlayacak Türkiye Grand Prix'sinin resmi dergisine konuştu:

Organizasyona emeği geçen herkesi tebrik ediyor, Formula 1 heyecanını paylaşmak için ülkemize gelen bütün misafirlerimize '**hoş geldiniz**' diyor, bu zorlu etapdaki yarışma dolayısıyla tüm yarışmacılara başarılar diliyorum.”

hoş geldiniz: selamlaşma sözü

28. 08.05.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Kilis mitinginde konuştu.

“Eğer biz bu millete hayal kırıklığı yaşatırsak Kilis'te makamı bulunan Zübeyr bin Avvam hazretlerinin huzurunda hicap duyarız. Eğer biz bu milletin emanetine hanel getirirsek Talha bin Ubeydullah hazretlerinin manevi huzurunda mahcup oluruz. Allah bizleri onların şefaatlerine nail etsin. Her birinden **Allah razı olsun, mekanları cennet olsun**. Biz onları kutup yıldızları olarak görüyoruz. Biz onları, yollarımızı aydınlatan ışık olarak görüyoruz. Biz, onların izinden yürüyor, onlar gibi, 'ölmeden önce ölünüz' tavsiyesini kendimize rehber ediniyoruz.

28₁ Allah razı olsun: Hayır dua

28₂ mekanı cennet olsun: bkz. 15₁

29. 14.05.2011. Erdoğan, partisince Rize'de Cumhuriyet Meydanı'nda düzenlenen mitinginde vatandaşlara hitap etti.

“Nasıl bir yalancı müfteri olduğunu, temiz insanlara çamur atan nasıl bir müfteri olduğunu bir kez daha bizler ispat ettik. Birkaç haftadır kendisinden bize yaptığı hakaretlerden dolayı özür dilemesini istedik, cevap gelmedi. Siirt'e gitti orada bizim kutsalımıza saldırdı. Ne dedi? 'Statükonun Allah'ı Ankara'dır'. Bu, adam bu... 'Milletten, Müslümanlardan **özür dile**' dedik pişkinliğe vurdu. Şimdi aynı şekilde 'Hayati Bey'den **özür dile**' diyoruz hiç umurunda değil. Niye? Yüz kızarmaz, öyle bir durumu var. Çok pişkin. Söylüyorum ya eğer Türkiye'de yürüyen bir yalan ararsanız, Kemal Kılıçdaroğlu”.

özür dilemek(2): bkz. 7

30. 18.05.2011. Erdoğan, Tokat Cumhuriyet Meydanı'nda partisince düzenlenen mitingde vatandaşlara seslendi:

Davalarına sahip çıktıkları için Tokatlılara teşekkür eden Erdoğan, “Siz 12 Eylül'de 'Demokrasi, büyük Türkiye' dediniz. Siz, 12 Eylül'de, statükoya bir kez daha sandıkta tokat vurdunuz. Her birinize tek **teşekkür ediyorum**” ifadelerini kullandı.

teşekkür etmek: bkz.5.

31. 12.06.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan sonuçların belli olmasının ardından eşi Emine Erdoğan'la geldiği AK Parti Genel Merkezi'nde üçüncü balkon konuşmasını yaptı:

a) “12 Haziran seçim sonuçları tüm milletimize tüm dünyaya **hayırlı olsun**. Bu sonuçlar **inşallah** barışa adalete huzur ve istikrara katkı sağlasın diyorum.”

hayırlı olsun: bkz. 10.

inşallah: bkz. 1.

b) “Seçimlerde görev alan tüm kamu görevlilerine, güvenlik güçlerine, sandık görevlilerine, müşahitlere ayrıca **teşekkür ediyorum**.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

c) “Bugün Türkiye kadar Orta Doğu, Kafkaslar, Balkanlar, Avrupa kazanmıştır. Bugün demokrasi kadar, özgürlük kadar, barış, adalet, istikrar kazanmıştır. Bu milletin bir evladı olarak şunu da büyük bir gururla ifade etmek durumundayım. Türkiye artık bölgesine ve dünyaya örnek teşkil edecek bir demokratik özgürlüğe ulaşmıştır. **Allah** onlardan **razı olmuştur, mekanları cennet olsun**. Adnan Menderes'in, Hasan Polatkan'ın canlarını feda ettikleri demokrasi bu ülkede sarsılmaz bir güce ulaşıyor.”

Allah razı olsun: dini inanış ve minnet bildiren kalıp söz

mekanı cennet olsun: bkz. 15₁

d) “Bu arada AK Parti teşkilatına şükranlarımı iletiyorum. Genel başkan yardımcılara, bakanlarımıza, il ve ilçe başkanlıklarımıza, kadın kollarımıza, gençlik kollarımıza, sandık müşahitlerimize **teşekkür ediyorum**. Tüm milletvekili aday adaylarına **teşekkür ediyorum**. Belediye başkanlarımıza **teşekkür ediyorum**. Partimizin tüm üyelerine, tüm

gönüldaşlarına **teşekkür ediyorum**. Bugün sandıklarda görev yapan tüm sandık görevlilerine, partili partisiz **teşekkür ediyorum**. Genel merkez çalışanlarına **teşekkür ediyorum**.”

teşekkür etmek (6): bkz. 5.

- e) “Üçüncü dönem AK Parti iktidarı ülkemize milletimize tüm insanlığımıza **hayırlı olsun**. **Allah yar ve yardımcımız olsun**. Yolumuz **bahtımız açık olsun**. Her şey Türkiye için. Her şey demokrasi için, özgürlük için, kardeşlik için.”

hayırlı olsun: bkz. 10

Allah yar ve yardımcısı olsun: hayır duası

bahtı açık olsun: hayır duası

32. 11.07.2011. Erdoğan, TBMM Genel Kurulu’nda konuştu. 16 yıl önce, 11 Temmuz 1995’te Bosna Hersek’in Srebrenitsa kasabasında toplu katliam gerçekleştirildiğini ifade etti. Savaşta, çatışmalardan, soykırımdan kaçan on binlerce Müslüman Boşnak’ın BM’nin güvenli bölge olarak ilan ettiği Srebrenitsa kasabasına sığındığını anımsatan Erdoğan, sözlerine şöyle devam etti:

“Geçen yıl ben törenlere katılmışım bu yılda Başbakan Yardımcımız Bülent (Arınç) Bey katıldılar. Oradaki tüm şehitlere **Allah’tan rahmet diliyorum**, ailelerine sabırlar temenni ediyorum.”

Allah’tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

33. 24.07.2011. Erdoğan, Trabzon Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nda düzenlenen 11. Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları’nın (EYOF) açılış törenine katılarak bir konuşma yaptı.

- a) “Türkiye’nin en güzel şehirlerinden biri olan Trabzon’a **hoş geldiniz, sefalar getirdiniz**”

hoş geldiniz: bkz. 27

sefalar getirdiniz: selamlaşma bildiren kalıp söz

- b) Kendisi de bir Trabzonlu olan eski Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Faruk Nafiz Özak döneminde spora önemli yatırımlar yapıldığını belirten Erdoğan, “Faruk Bey’in döneminde başlatılan yatırımlarda, yaklaşık bu olimpiyatlar için 500 trilyona varan bir yatırımı gerçekleştirdik. Kendisine gayretleri sebebiyle **teşekkür ediyorum**” dedi.

teşekkür etmek: bkz. 5.

34. 17.08.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Hakkari’de 7 asker ve 1 korucunun şehit olması, 14 askerin de yaralanması nedeniyle Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necdet Özel’e başsağlığı mesajı gönderdi.

Aziz şehitlerimize **Allah’tan rahmet**, yaralı askerlerimize **acil şifalar**, milletimize ve de sizin şahsınızda Türk Silahlı Kuvvetlerimizin tüm mensuplarına **başsağlığı diliyorum**”

34₁ Allah'tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

34₂ acil şifalar dilemek: Hastalara söylenen hayır duası

34₃ başsağlığı dilemek: bkz. 4₂

35. 21.08.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Ak Parti İstanbul İl Başkanlığı tarafından düzenlenen iftar yemeğine katıldı. Burada konuşan Erdoğan, şehitlere rahmet, ailelerine sabır dileğinde bulundu.

“Konuşmama başlarken şehit kardeşlerime **Allah'tan rahmet**, ailelerine, yakınlarına ve milletimize sabır ve metanet **diliyorum.**”

Allah'tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

36. 23.08.2011.Erdoğan, Ankara-Konya Yüksek Hızlı Tren (YHT) Hattının açılış töreninde konuştu:

“**Allah'a şükürler olsun, hayırlı olsun, mübarek olsun...** Bu yolda, bu hızlı trenle Konya'dan Ankara'ya, oradan İstanbul'a selamete gidin, selamete gelin. **Güle güle gidin, güle güle gelin.** Allah, bu milletin yolunu daima açık eylesin. Birlik ve beraberliğimizi, kardeşliğimizi ve huzurumuzu daim eylesin. Evet, tıkanan yollar açılır, aşılmaz dağlar delinir ama bu yollardan, bu eserlerden daha önemlisi, en önemlisi istikamettir. İstikamet doğru yol üzere olmaktır. Biz **inşallah** bu yoldayız, son nefesimize kadar da bu yoldan istikametten ayrılmak istemiyoruz. Doğru yol üzere olanların işleri rast gidiyor, zorluklar kolaylaşıyor.”

Allah'a şükürler olsun: Hayır duası

hayırlı olsun: bkz. 10

mübarek olsun: Hayır duası

güle güle git, güle güle gel: selamlaşma ve ayrılık bildiren kalıp söz

inşallah: bkz. 1.

37. 13.09.2011. Kuzey Afrika ziyaretinin ilk durağı olan Mısır'ın başkenti Kahire'deki temaslarını sürdüren Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Arap Birliği Dışişleri Bakanları Konseyi açılış oturumunda konuştu.

Mısır Başbakanı İsam Şeref ve Arap Ligi Genel Sekreteri Nebil El Arabi'ye misafirperverliklerinden dolayı **teşekkür ederim.**

teşekkür etmek: bkz. 5.

38. 15.09.2011. Başbakan Erdoğan, tarihi Kuzey Afrika ziyareti kapsamında Geçici Hükümet Başkanı BeciCaidEssebsi ile bir araya geldi. Başbaşa ve heyetler arası görüşmelerin ardından Erdoğan ve Essebsi ortak basın toplantısı düzenledi.

İnşallah attığınız bu adımlar, inanıyorum ki 23 Ekim'den sonra çok daha farklı bir şekilde gelişmeye başlayacaktır. Hak ve özgürlükler noktasında gerçekçi bir demokrasiyi yakalayan Tunus, hiç şüphenez, endişeniz olmasın, çok daha güçlü olacaktır.”

inşallah: bkz. 1.

39. 11.10.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu.

- a) “Dün Karacaahmet’te Hüvelbaki yazılı bir mezar taşının başındaydık. Bugün burada sizlerin yanındayız. Zor bir durum ama siz de bilirsiniz ki hayat böyle işte. Annemizin vefatı dolayısıyla acımızı paylaşan başta Cumhurbaşkanımız olmak üzere tüm milletimize şahsım, ailemiz adına **teşekkür ediyorum. Allah kendilerinden razı olsun.** Yurtiçinden yurtdışından taziyede bulunmak üzere gelenler ve telefonla arayanlara teşekkür etmek istiyorum. Aziz milletimizin gösterdiği bu gönül inceliğini unutmak mümkün değil. **Dostlar sağ olsun.** Kardeşlerimiz sağ olsun ve dostluğumuz ebediyen baki kalsın.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

Allah razı olsun: bkz. 28₁

dostlar sağ olsun: hayır duası

- b) Yeni bir anayasa için siyasi partilerimizin belli bir mutabakat zemininden hareketle değişim sürecini başlatmalarından ve kapılarını açmalarından dolayı tüm partilere **teşekkür ediyorum.** İyi bir başlangıç yaptık. Doğru yoldayız.

teşekkür etmek: bkz.5.

40. 12.10.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan İstanbul Üniversitesi yeni akademik yılı açılış töreninde konuştu.

“İsim vermeyeceğim, Bir üniversitemize 200 milyon verildiği halde maalesef piyasa olan borcunu kapayamadı. Demek ki işletmede burada bir sıkıntı var, demek ki bilimsel yönü farklı işletme yönünü farklı götürmemiz lazım. Bu konuda da elele vereceğiz, dirayetle **inşallah** bunu başaracağız”

inşallah: bkz. 1.

41. 21.10.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Hak-İş’in 12. Genel Kurulu'nun açılışında konuştu.

“Aziz milletim. Öncelikle hepimizin başı sağ olsun. Rabbimden Hakkari'nin Çukurca ilçesinde vatan savunması esnasında şehit düşen güvenlik görevlilerimiz için rahmet diliyorum. Mekanları cennet olsun. Yaralı kardeşlerime acil şifalar diliyorum.”

Allah'tan rahmet dilemek: Burada Rabbimden olarak kullanılmıştır.

mekanı cennet olsun: bkz. 15₁

acil şifalar dilemek: bkz. 34₂

42. 24.10.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Van'da deprem bölgesinde incelemelerde bulunduktan sonra basın açıklaması yaptı.

- a) "Van merkezde toplam 93 ölü var. **Allah'tan** kendilerine **rahmet diliyorum**, milletimizin **başı sağ olsun**. Bunun yanında 350 yaralı var. Bununla ilgili **hamdolsun** kısa süre önce açılışını yaptığımız Van Devlet Hastanesi'nde gerekli müdahale yapılıyor.

a₁ Allah'tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

a₂ başı sağ olsun: ölüm sonrası söylenen kalıp söz

a₃ hamdolsun: bkz. 9₂

- b) "Dış ülkelerden de derdimize ortak olanlar var. Bu ülkelerin devlet başkanlarına **teşekkür ediyoruz**. ABD, Almanya, Azerbaycan, Bulgaristan, Çin Halk Cumhuriyeti, Ermenistan, İran, İsviçre, İsrail, Yunanistan, Ukrayna, Avrupa Birliği, NATO katkıda bulunmak üzere Dışişleri Bakanlığımızı arayıp durumları bildirdi. Bakanlığımızda ihtiyaç olduğunda bu ülkelerden taleplerde bulunacağız. Bu ilgileri nedeniyle gerek şahsım gerek milletim adına çok **çokteşekkür ediyorum**. Sizlere de gösterdiğiniz ilgi ve alakaya çok **teşekkür ediyorum**."

teşekkür etmek(3): bkz. 5.

43. 26.10.2011. AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, partisinin genel merkezinde düzenlenen Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısında bir konuşma yaptı.

- a) "Birkaç gün içerisinde **hamdolsun** durum kontrol altına alınmış vaziyette ve çok kısa bir zaman içerisinde de **inşallah** bütün bu enkazlar kalkacağı gibi, yeniden bir Van merkez planlaması ve yeniden Erciş'te de kentsel değişim, dönüşüm ile birlikte yeni bir şehir, yeni bir ilçe inşa edilmiş olacak"

hamdolsun: bkz. 9₂

inşallah:bkz. 1.

- b) "Burada **inşallah** şu anda bir sendikamızın bitmek üzere olan 1250 adet civarında konutları var. Bu sendikamızla arkadaşlarımız görüşmelerini yapıyorlar. Onlarla anlaşabilirsek onların bu konutlarını biz devralıp, onlara yeniden bu konutları inşallah uygun gördükleri, uygun göreceğimiz bir yerde başlamak ve 1250 konutla bir defa ilk etapta süratle oraya yerleşim sağlayalım istiyoruz."

inşallah: bkz. 1.

- c) "Özellikle arama kurtarma çalışmalarında milletçe hepimizi sevindirecek neticeler alan, Sağlık Bakanlığı kurtarma ekiplerine, kurumlarımızın arama kurtarma ekiplerine, özel ekiplere, Azerbaycan ekibine **teşekkür ediyorum**."

teşekkür etmek: bkz. 5.

44. 01.11.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan partisinin grup toplantısında konuştu.

- a) “Kalp krizi neticesinde hakka yürüyen milletvekili kardeşimize **Allah’tan rahmet diliyorum**. Harun kardeşimizin **mekanı cennet olsun**.”

Allah’tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

mekanı cennet olsun: bkz. 15₁

- b) Van’ı da Erciş’i de yeniden inşa edeceğiz, çok daha sağlıklı ir yapıya kavuşturacağız. Desteğini hissettiğim partilerimize, medyamıza, STK’lara, sanatçılara, komşularımıza, medyamıza, tüm devlet teşkilatlarımıza huzurlarınıza çok çok **teşekkür ediyorum**.

teşekkür etmek: bkz. 5.

- c) “İstanbul sokaklarında geçimlerini kağıt toplayarak sağlayan ancak kazandıklarını Van’a gönderen gönlü zengin arkadaşlarıma **teşekkür ediyorum**.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

45. 11.11.2011. Erdoğan, Orman ve Su İşleri Bakanlığının yaptırdığı 111 Tesisin Toplu Açılış Törenine katıldı.

- a) “Herkes şunu bilsin ki bu iş tek başına Hükümetlerin çözebileceği bir iş değildir. Bu mesele, devlet-millet işbirliğiyle karşılıklı güvenle, anlayışla çözülebilecek bir meseledir. İşte onun için 74 milyonu, muhtemel depremlere karşı teyakkuz halinde olmaya çağırıyorum. Allah’ın izniyle biz, milletçe bu meseleyi çözeriz. Can kaybını, yaralanmaları, mal kaybını en asgariye indirebiliriz. Sıfırlayabiliriz demiyorum. Biz bunu başarabiliriz ve **inşallah** da başaracağız.”

inşallah: bkz. 1.

- b) “Vanlı kardeşlerim lütfen müsterih olsunlar. Biz onların korkularını, tedirginliklerini, yaşadıkları acıyı çok iyi biliyoruz, çok iyi hissediyoruz. Var gücümüzle, imkanlarımızı zorlayarak Vanlı kardeşimizin yanında olmanın mücadelesini veriyoruz. Daha önce de söyledim, kimseyi bu kış gününde aç ve açıkta bırakmayacağız **inşallah**. Allah’ın izniyle, çadır, battaniye, ısıtıcı, gıda ne gerekiyorsa fazlasıyla sağladık ve sağlamaya devam edeceğiz.”

inşallah: bkz. 1.

46. 16.11.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, “Eşi Vefat Etmiş Kadınlar İçin Sosyal Yardım Programı Toplantısı”nda bedelli askerlik konusuna değindi.

- a) “Bizim attığımız tüm bu adımlar, adeta bir kartopu gibi büyüyecek ve bundan 10 yıl, 20 yıl sonra bambaşka bir neslin **inşallah** oluşmasını sağlayacak. Yani kadınlar değişecek, imkanlara ve haklara kavuşacak; bunu çocuklarına yansıtacak ve yarının nesilleri inşallah bugünden çok daha az sorunlu bir ülkede yaşamlarını sürdürecekle.”

inşallah: bkz. 1.

- b) “Önümüzdeki günlerde **inşallah**, terör şehitlerine malum bizim desteğimiz var. Ve aileden daha önce bir kişiyi, birinci derecede yakınlığı olan bir kişiyi işe alıyorduk, şimdi onu **inşallah** ikiye çıkarıyoruz.”

inşallah(2): bkz. 1.

47. 19.11.2011. Başbakan Erdoğan, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu tarafından Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı'nda düzenlenen “Dünya Türk Girişimciler Kurultayı”nda konuştu:

- a) “Çin'den Kanada'ya, Güney Afrika'dan Rusya'ya kadar 5 kıtada Türk iş adamlarının eserleriyle, yatırımlarıyla, girişimleriyle karşılaştık. Hangi ülke lideriyle görüştüsem, Türk iş adamlarından övgüyle söz ettiğini gördüm. Bana ve ülkeme bu gururu yaşattığımız için her birinize tek **teşekkür ediyorum.**”

teşekkür etmek: bkz. 5.

- b) “Bunların bedelini ağır ödemek istemiyoruz. Onun için bu adımı atmak zorundayız. Şimdi Van'da süratle, yoğun bir şekilde bu geçiş dönemini atlatacağız, ama hemen şubat-mart itibarıyla kalıcı konutlarımıza **inşallah** başlayacağız.”

inşallah: bkz. 1.

48. 24.11.2011. Başbakan Erdoğan, il başkanları toplantısında konuştu:

“Sayın Kılıçdaroğlu, bunlardan nasıl sıyrılacaksınız? Ben mi özür dileyeceğim, sen mi **özür dileyeceksin?** Eğer devlet adına **özür dilemek** gerekiyorsa ve böyle bir literatür varsa ben **özür dilerim** ve diliyorum. Ancak CHP adına, CHP zihniyeti adına **özür dilemesi** gereken varsa, şu anda güya ‘Yeni CHP’nin yeni genel başkanayım’ diyorsun o da sensin, ‘Hem bir Tuncelili olarak, hem bir Dersimli olarak onur duyuyorum’ diyorsun ya hadi onurunu kurtar.”

özür dilemek (4): bkz. 7

49. 17.12.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Dolmabahçe'deki Başbakanlık Çalışma Ofisi'nde Libya Ulusal Geçiş Konseyi Başkanı Mustafa Abdulcelil ile birlikte görüştü. Görüşmenin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında Başbakan Erdoğan, açıklamasının ardından gazetecilerin sorularını yanıtladı. Erdoğan, bir gazetecinin hastalığı ile ilgili sorusuna şöyle cevap verdi:

Her hangi bir sıkıntı söz konusu değil. Her geçen gün daha iyiye doğru gidiyor. Süreci hassasiyetle sürdüren bizi yalnız bırakmayan doktorlara çok **teşekkür ediyorum.** Bu konuda doktorlar tarafından açıklamalar yapıldı. Ama dört kilo verdim diyebilirim.

teşekkür etmek: bkz. 5

50. 22.12.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Batman-Diyarbakır karayolunda meydana gelen trafik kazasında 25 kişinin hayatını kaybetmesi nedeniyle başsağlığı mesajı yayımladı.

“Batman-Diyarbakır karayolu üzerinde meydana gelen trafik kazasında hayatlarını kaybeden 25 vatandaşımıza **Allah'tan rahmet**, ailelerine ve yakınlarına da **başsağlığı** ve sabır **diliyorum**. Derin bir teessüre neden olan bu kazada yaralanmış 16 vatandaşımıza da **acil şifalar temenni ediyorum**.

Allah'tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

başsağlığı dilemek: bkz. 4₂

acil şifalar dilemek: bkz. 34₂ Burada “dilemek” yerine “temenni etmek” sözü tercih edilmiştir.

51. 31.12.2011. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, yeni yıl mesajı yayınladı.

- a) “Yeni yıla, hiç şüphesiz yeni umutlarla ve yeni heyecanlarla giriyoruz. 2012'nin, 2011'den daha iyi bir yıl olması, ekonomide, demokratikleşme adımlarında, dış politikada ve sosyal hayatta yeni sevinçlerin, yeni başarıların yaşandığı bir sene olması için Hükümet olarak her zamankinden çok daha fazla gayret sarf edecek, **inşallah** yeni yılı yeni rekorlarla nihayete erdireceğiz.

inşallah: bkz.1

- b) Bu millet, tarih boyunca her badireyi aşmış, her türlü nifak girişimine karşı yek vücut olarak karşı durmuştur. Bu aziz millet, yaşanan acılardan ders alarak, dostunu ve düşmanını birbirinden çok iyi ayırt ederek, acıların, elemin, hüznün üzerine umudu inşa etmeyi her zaman başarmıştır. Bu asil millet, cenazeleri üzerinden bile siyasi rant sağlamaya, ölümler üzerinden bile tahrik ve provokasyon üretenlere her zaman gereken cevabı vermiştir ve verecektir. **İnşallah** 2012 yılı, her şeyden önce kardeşliğimizin güç kazandığı, kardeşliğimize kastedenlerin de kaybettiği bir yıl olacaktır.

inşallah: bkz.1

2.3.2. Erdoğan'ın kullandığı kalıp sözler ile ilgili sonuç gözlemleri:

Erdoğan bir yıl içinde 27 farklı kalıp söz kullanmış olup, bazı kalıp sözlerin yinelenmesiyle beraber toplamda 120 kez kalıp sözlere başvurmuştur. Yinelenen kalıp sözler ve yinelenme sıklıkları aşağıdaki gibidir:

30 kez: teşekkür etmek

19 kez: inşallah

13 kez: Allah'tan rahmet dilemek

7 kez: özür dilemek

6 kez: hayırlı olsun

4 kez: başsağlığı dilemek, mekânı cennet olsun

3 kez: acil şifalar dilemek, Allah razı olsun, hamd olsun

2 kez: hoş geldiniz.

Aşağıdaki tabloda, bütüncede geçen tüm kalıp sözler sıklıklarıyla birlikte alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 21: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen tüm kalıp sözler ve sıklıkları

acil şifalar dilemek
Allah rahmet eylesin
Allah razı olsun (3)
Allah uzun ömür versin
Allah yar ve yardımcısı olsun
Allah'a şükürler olsun
Allah'ın izniyle
Allah'tan rahmet dilemek (13)
bahtı açık olsun
başı sağ olsun
başsağlığı dilemek (4)
çok şükür
dostlar sağ olsun
geçmiş olsun
güle güle
güle güle git, güle güle gel
hakkını helal etmek
hamd olsun (3)
hayırlı olsun (6)
hoş geldiniz (2)
inşallah (19)
mekanı cennet olsun (4)
mübarek olsun
özür dilemek (7)
sabır dilemek
sefalar getirdiniz
teşekkür etmek (30)

Erdoğan'ın kullandığı kalıp sözler anlam ve bağlama göre şu şekilde gruplandırılabilir:

Tablo 22: Erdoğan'ın bütüncesinde geçen kalıp sözlerin anlam ve bağlamına göre gruplandırılması

KALIP SÖZLER	Hayır dua ve iyi dilek bildirenler	Ölüm sonrası söylenenler	Özür dileme bildirenler	Minnet bildirenler	Selamlaşma ve ayrılık bildirenler	Dini inanç bildirenler
acil şifalar dilemek	X					
Allah rahmet eylesin		X				X
Allah razı olsun (3)	X					X
Allah uzun ömür versin	X					X
Allah yar ve yardımcı olsun	X					X
Allah'a şükürler olsun	X					X
Allah'ın izniyle						X
Allah'tan rahmet dilemek (13)		X				X
bahtı açık olsun	X					
başı sağ olsun		X				
başsağlığı dilemek (4)		X				
çok şükür						X
dostlar sağ olsun	X					
geçmiş olsun	X					
güle güle					X	
güle güle git, güle güle gel					X	
hakkını helal etmek						X
hamd olsun (3)						X
hayırlı olsun (6)	X					
hoş geldiniz (2)					X	
inşallah (19)	X					X
mekanı cennet olsun (4)		X				X
mübarek olsun	X					X
özür dilemek (7)			X			
sabır dilemek		X				
sefalar getirdiniz					X	
teşekkür etmek (30)				X		

Tabloda görüldüğü gibi, 27 kalıp sözden 11'i(%40.7) hayır dua ve iyi dilek bildirmektedir. Diğer kalıp sözlerden 6'sı ölüm sonrası temennisi, 4'ü selamlaşma-ayrılık, 1'i özür dileme, 1'i minnet bildirmektedir. Öte yandan, Erdoğan'ın sıklıkla kullandığı kalıp sözlerden toplumsal ilişki bildirmenin yanı sıra dini inanç değeri taşıyanlar ise şunlardır: Allah rahmet eylesin, Allah razı olsun, Allah uzun ömür versin, Allah yar ve yardımcı olsun, Allah'a şükürler olsun, Allah'ın izniyle, Allah'tan rahmet dilemek, çok şükür, hakkını helal etmek, hamd olsun, inşallah, mekânı cennet olsun, mübarek olsun. 27 kalıp sözden 13'ünün (%48) dini inanç bildirir nitelikte olması dikkat çekicidir.

2.3.3. Kılıçdaroğlu'nun Politik Söyleminde Kalıp Sözler

52. 20.01.2011. Kılıçdaroğlu, Erzurum Büyükşehir Belediyesi Kültür Merkezi'nde yaptığı konuşmada, AK Parti Hükümetini eleştirdi.

“Bir miting yaptık. Bu mitingde Erzurumlu yurttaşlar, biz selam verdiğimizde 'elimi kaldırsam mı kaldırmamam mı' diye tereddüt içindeydiler. Bugün ikinci kez politikacı olarak geliyorum. Erzurumlulardan gördüğüm ilgiden ötürü tüm Erzurumlu yurttaşlarıma, AKP'ye oy verenler de dahil olmak üzere hepsine yürekten **teşekkür ediyorum.**”

teşekkür etmek: bkz. 5.

53. 25.01.2011. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu partisinin grup toplantısında konuştu:

“Geçen hafta Erzurum, Denizli ve Eskişehir'e gittik. Erzurum'da uzun yıllardır milletvekili çıkaramıyoruz. Erzurum'a 12 Eylül referandumundan önce de gitmiştim. CHP otobüsü Erzurum'dan geçerken el kaldıranların sayısı çok azdı. Ama bu gidişimde Erzurum'da ciddi bir kıpırdanma gördüm. Yurttaşlarımızın sıcak ilgisiyle karşılaştım. Buradan hepsine **teşekkür ediyorum.** Yürekten sevgilerimi saygılarımı gönderiyorum.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

54. 19.02.2011. Kılıçdaroğlu, Siyasette Başarı Stratejisi Çalışması'na katılmak üzere geldiği Van'da, Ferit Melen Havaalanı'nda gazetecilerin sorularını yanıtladı.

“İktidar baskıya dönüştürülürse o zaman korku toplumu çıkar ortaya. Ama bakın söylüyorum, Hazirana az kaldı. Ne kadar baskı kurarlarsa kursunlar, ne kadar şiddet uygularsa uygulansınlar, hazıranda **inşallah** bunların maskelerini halkımızla beraber indireceğiz”

inşallah: bkz. 1.

55. 27.02.2011. Kılıçdaroğlu, Necmettin Erbakan'ın ölümünün ardından başsağlığı diledi:

Siyaset dünyamızın çınarlarından biriydi. Ölümünden büyük üzüntü duydum. Saadet Partisi Genel Başkanı Prof. Dr. Necmettin Erbakan'a rahmet, Erbakan ailesine, Saadet Partisi yöneticileriyle, üyelerine, siyaset dünyasına ve Türkiye'ye **başsağlığı diliyorum.**

başsağlığı dilemek: bkz. 4₂

56. 14.03.2011. Kılıçdaroğlu, İbrahim Tatlıses'e geçmiş olsun mesaj gönderdi:

“Sahne ve sinema dünyasının olduğu kadar iş ve medya dünyasının da sayılı isimlerinden biri olan İbrahim Tatlıses'e yönelik saldırıyı gerçekleştirenlerin bir an evvel yakalanarak adalete teslim edilmesini, İbrahim Tatlıses'e sağlık ve şifa ile Tatlıses ailesine, Tatlıses'i sevenlere ve sanat camiasına üzüntülerimle **geçmiş olsun** dileklerimi sunuyorum.”

geçmiş olsun: bkz. 19

57. 01.04.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, sosyal paylaşım sitesi “facebook” üzerinde oluşturulan hayran sayfasının, 1 milyoncu takipçisi ODTÜ Sosyoloji bölümü doktora öğrencisi Esra Can ile sayfa kurucularını kabul etti:

“Kemal Kılıçdaroğlu adına sayfa açtılar, 1 milyon kişi yakalandı. Onlar birer isimsiz kahraman, beni günlük olarak izlediler. Saati saatine izlediler, tartışmaları değerlendirdiler, gelen eleştirilere yanıt verdiler ve sonuçta Türkiye'nin bir numarası olmayı hak ettiler. Dünyada da ilk 10'a girdik, isimsiz kahramanlara yürekten **teşekkür ediyorum.**”

teşekkür etmek: bkz. 5.

58. 04.04.2011. Kılıçdaroğlu, TOBB Yönetim Kurulu Toplantısı'na katıldı. Buradaki konuşmasının ardından gazetecilerin sorularını yanıtladı:

“Bir gazetecinin "Soner Yalçın gözaltına alındığı gün saat 23.30'da İklim Bayraktar'la bir telefon görüşmesi yaptığınız iddia ediyor, bunu nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusu üzerine Kılıçdaroğlu, “Türkiye'nin en önemli sorusunu sorduğunuz için **teşekkür ederim.** Türkiye'de zaten başka sorun yok. Var olan sorunların en temeli buydu herhalde. Kusura bakmazsanız bu soruya yanıt vermek istemiyorum, daha ciddi sorular sorarsınız büyük bir içtenlikle yanıt veririm” dedi.”

teşekkür etmek: bkz. 5. Kalıp söz bu söylem içinde tersinlemeli olarak kullanılmıştır.

59. 21.04.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK), milletvekili adaylıkları kabul edilmeyenlerle ilgili, “Bazı belgeler gelirse veya eksik evrak gelirse, sorunu aşabiliriz” açıklamasını, son derece olumlu bulduklarını söyledi. Partisinin ekonomik paketini açıklayan Kılıçdaroğlu, sorular üzerine şöyle konuştu:

“Eğer YSK'nın kararıyla sorun aşılabiliyorsa, kendilerine **teşekkür ediyoruz.** Aşılıyorsa söylediğimiz yerdeyiz.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

60. 21.04.2011. Kılıçdaroğlu, OSTİM'e yaptığı ziyaret sırasında gazetecilerin sorularını yanıtladı. Kemal Kılıçdaroğlu, bir gazetecinin YSK'nın bağımsız adaylara ilişkin kararını anımsatarak, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün bugünkü açıklamasına ilişkin değerlendirmesini sorması üzerine, şunları kaydetti:

“Sorunun çözülmesi güzel bir olay. Sorunun çözülmesine kim katkı verdiyse hepsine **teşekkür ediyoruz.** Ama sonuçta yasaları dolanmak gibi bir süreci yaşadığımızı da bilmenizi isterim.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

61. 01.05.2011. Kılıçdaroğlu, parti otobüsüyle Yozgat'ın Boğazlıyan ilçesine hareketinden önce gazetecilerin sorularını yanıtladı.

Bir gazetecinin bugünün 1 Mayıs olduğunu hatırlatarak, mesajını sorması üzerine Kılıçdaroğlu, öncelikle gazetecilerin bayramını kutlayarak şöyle devam etti: “Bugün özgürlük günü, düşüncelerini özgürce ifade etsinler. Biliyorum, AKP iktidarında insanlar düşüncelerini rahatlıkla ifade edemiyorlar, ama bu bir ön adım olsun. 12 Haziran'dan sonra **inşallah** daha sağlıklı, daha tutarlı, daha güzel günlere hep beraber ulaşacağız”

inşallah: bkz. 1.

62. 04.05.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Başbakanlık konvoyuna yapılan saldırıyı kınayarak Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ı arayarak başsağlığı dileyceğini söyledi. Partisinin Elbistan mitingi için hava yolu ile Malatya'ya gelen CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu burada gazetecilerin saldırıyla ilgili sorularını yanıtladı.

"Terörün bir insanlık suçu olduğunu insanımız artık anladı. Terörle bir yere varılmayacağını artık herkesin bilmesi lazım. Ben sayın Başbakan'a **geçmiş olsun** diyorum şehit olan polise Allah'tan rahmet ailesine **başsağlığı diliyorum**. Tüm polis camiasında **başı sağolsun**, yaralı polis arkadaşımıza da **geçmiş olsun** dileklerimi iletiyorum. Sayın Başbakan'ı arkadaşlarımız birazdan arayacak ulaşabilirsek hem **geçmiş olsun**, hem de **başsağlığı dileyeceğim**."

geçmiş olsun (3): bkz. 19

başsağlığı dilemek (2): bkz.4₁

başı sağolsun: bkz.42 a₂

63. 20.05.2011. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, depremin vurduğu Kütahya'nın Simav İlçesi'nde, afetzedeler için Kızılay tarafından hazırlanan çadır kenti ziyaret etti.

"Dün akşam, depremi Güre İlçesi'nde yaşadım. Merkez üssünün neresi olduğunu merak ettik. Simav'ın, depremin merkez üssü olduğu söylendi. İki can kaybı var. Üzüntülüyüz. Ölenlere, **Allah rahmet eylesin**, yakınlarına da **başsağlığı diliyorum**."

Allah rahmet eylesin: bkz. 13. a.

başsağlığı dilemek: bkz. 4₂

64. 21.05.2011. Kılıçdaroğlu, Çanakkale mitinginde halka seslendi:

"Çanakkale'de bu ülkenin topraklarında yatan herkese **Allah rahmet eylesin** diyoruz. Onlar bizim onurumuzdur diyoruz. Eğer bugün bu coğrafyada huzur içinde yaşıyorsak, onların verdiği mücadelenin sonucudur. Unutmayın, Atatürk'ü Atatürk yapan Çanakkale'dir."

Allah rahmet eylesin: bkz. 13. a.

65. 08.06.2011. Kılıçdaroğlu, Kocaeli mitingine giderken uçakta gazetecilere bazı değerlendirmelerde bulundu:

"Akliselim sahibi herkes 13 Haziran'da CHP iktidarına ihtiyaç olduğunu söylüyor. **İnşallah** hata yapmayız, biz ipi göğüsleriz. İstanbul'da da bütün ilçeleri gezdim 1'inci parti olacağız."

inşallah: bkz. 1.

66. 08.06.2011. Kılıçdaroğlu, İzmir'in buca ilçesinde halka seslendi:

"Ben Cumhuriyet'in çocuğum. O nedenle Cumhuriyet'i ve kuranlara, başta Atatürk ve arkadaşlarına hepsine şükran borçluyuz. Bugüne gelişimizde onların büyük katkıları var. Biz, Cumhuriyeti koruyacağız. Hepiniz **sağ olun, var olun. Allah'a emanet olun** diyorum."

sağ ol var ol: minnet bildiren kalıp söz

Allah'a emanet ol: hayır duası

67. 17.06.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, partisinin seçim çalışmalarını takip eden gazetecilerle kahvaltıda bir araya geldi.

“Bir insan yanlış yaptığını anlayıp hemen ardından **özür dilerse**, düzeltirse iyi niyetinden kimsenin kuşkusu olmaz. Ama Başbakanın seçimden sonra bunu yapması iki yüzlülüktür, helalleşme hiç değildir.”

özür dilemek: bkz. 7.

68. 01.07.2011. Kılıçdaroğlu, yemin krizine bakış açısını Akşam Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İsmail Küçükkaya'ya anlattı:

Başbakan bugün sert konuştu, sizi yemin etmeye davet etti? Çözüm konusunda umudunuzu kırdı mı? Hala umutlu musunuz?“Umutluyum. Çözüme yakın olduğumuzu hissediyorum. Onlar Başbakan'ın düşünceleri. Aslında bizim eylem için AKP'nin de bize **teşekkür etmesi** lazım. Cumhurbaşkanı gibi Başbakan da uzun tutukluluk halinden şikayet ediyordu. İşte gündeme getirdik, çözülsün. Sorun var mı, var; kim çözecek, iktidar. Yetki ve güç orada.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

69. 12.07.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, partisinin grup toplantısında konuştu:

“Bunlar tarihi camileri onarmaya kalktılar. İzmir ve Manisa’da 22 caminin onarımında üç milyon 874 bin tutarında imalat, eski parayla 3 trilyon 873 milyonluk imalat hiç yapılmadığı halde, bu müteahhitlere 6 milyon lira para ödendi. **Yüzüne gözüne dursun**. Bu milletin vergileriyle, caminin duvarında bile yolsuzluğa göz yumuyorsun. Süleymaniye Camii’ni ibadete açtı. Din siyasete alet edilmez, kutsal bir şeydir; tartışılmaz. Süleymaniye Camii’nin onarımında da 4 milyon liralık yolsuzluk yapıldı.”

yüzüne gözüne dursun: beddua

70. 08.08.2011. Kemal Kılıçdaroğlu, Hürriyet’e açıklamalarda bulundu:

“Suriye halkı ihaneti unutmaz. Türkiye askeri müdahalede rol üstlenmemeli. Birleşmiş Milletler’de Cezayir’in bağımsızlığını tanımadık, Batılı egemen güçlerin lehine oy kullandık. Cezayir bunu unutmadı, bu ülkenin Başbakanı (Turgut Özal) gitti Cezayir’den **özür diledi**.”

özür dilemek: bkz. 7.

71. 17.08.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Hakkari- Çukurca karayolunda PKK'nın saldırısında şehit düşen askerlerden Jandarma Binbaşı Yavuz Başer'in Ankara Demetevler'deki babaevine taziye ziyaretinde bulundu.

“Ben içeri girerken vatandaş dedi ki 'bu terörü bitirin'. Bizim de isteğimiz bu. Her eve bir ateş düşüyor. Ateş düştüğü yeri yakıyor. Acılı babayı gördüm, **Allah sabır versin** diyorum. Biz terör bitsin diye her türlü katkıyı vermeye hazırız.”

Allah sabır versin: Ölüm sonrası söylenen kalıp söz

72. 06.09.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Adli Yıl açılış töreninde Türkiye Barolar Birliği Başkanı Vedat Ahsen Coşar'ın yaptığı konuşmayı beğendiğini, Coşar'ın yargının sorunlarına değindiğini söyledi.

“Kılıçdaroğlu, Ankara Ticaret Odası Kongre Merkezi'nde düzenlenen törenden ayrılırken gazetecilerin “Yasa dışı dinlemelere ilişkin elinizdeki bilgi ve belgeleri açıklamayı düşünüyor musunuz?” sorusu üzerine, “Sayın Ahsen Coşar'ın konuşması güzeldi. Yargıdaki sorunları dile getirdi. Kendisine **teşekkür ediyorum**” dedi.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

73. 24.09.2011. Samanyolu Haber TV'de, canlı yayına katılan Kılıçdaroğlu, açıklamalarda bulundu: “Hükümet kanadından, 'Muhalefete bazı görüşmelerin içeriğini anlatsak işportaya düşerdi' şeklinde kendisine eleştiri yöneltildiği” anımsatılan Kılıçdaroğlu, “**Özür dilerim** ama, bu da bir başka yalan. Bana pek çok bilgi verildi. Hangisi işportaya düştü? 'Bu aramızda, bu burada kalsın' denmiş de benim gidip de dışarıda anlattığım hangi olay var? Ama kendilerinin yaptığı görüşmelerin tamamı işportaya düştü” diye yanıt verdi.

özür dilemek: bkz. 7.

74. 04.10.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu partisinin ilk grup toplantısında konuştu. “CHP’li milletvekillerinin görevleri ve sorumlulukları ağırdır. Bazı gazeteler yazdı AKP’liler çalışıyor CHP’liler tatilde. Hiç ses çıkarmadım. Her arkadaşımın yaptıkları ile ilgili rapor istedim. Hepsine **teşekkür ettim**. Tatil tabi ki herkesin hakkı ama biz bu dönemde her zamankinden daha fazla çalıştık. Çalışacağız.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

75. 09.11.2011. CHP Genel Merkezi’nde partililerle bayramlaşan Kılıçdaroğlu, gazetecilerin soruları üzerine şunları söyledi:

“Kayseri konusunda Başbakan’ın mektubunu aldım. İçeriğine bir şey söylemiyor, vatandaşlara havale ediyorum. Sadece şunu merak ediyorum: Önümüzdeki süreçte Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı, Kayseri Anakent Belediyesi’nin üst düzey yöneticileri ile ilgili olarak bir soruşturma açarsa Başbakan benden **özür dileyecek mi?** Kendisinden eğer dava açılırsa benden **özür dilemesini**, açılmaz tümüyle takipsizlik verilirse, ben kendisinden **özür dileyeceğim.**”

özür dilemek (3): bkz. 7.

76. 09.12.2011. Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, “Yargı iktidarın arka bahçesi” dediği için sert bir açıklamayla özür isteyen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’na (HSYK) dün bütçe görüşmelerinde yanıt verdi.

“Yargıtay’a seçim yapılıyor, 160 üyenin tamamı boş oy kullanıyor. Bu yargının militanlaşmasıdır. Onlar benden ve adalet isteyen herkesten **özür dilemek** zorundadır. Güçlünün hukuku hukuk olmaz.”

özür dilemek: bkz. 7.

77. 31.12.2011. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, emekli milletvekillerinin maaşlarına yapılan zammı veto eden Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ü kutladı. Kılıçdaroğlu, şunları söyledi: “Sayın Cumhurbaşkanı'nı yürekten kutluyor, **teşekkür ediyorum**. Sayın Cumhurbaşkanımız parlamentonun itibarını iade etmiştir. Şimdi gözümüz parlamentoda.”

teşekkür etmek: bkz. 5.

2.3.4. Kılıçdaroğlu'nun kullandığı kalıp sözler ile ilgili sonuç gözlemleri:

Kılıçdaroğlu bir yıl içinde 12 farklı kalıp söz kullanmış olup, bazı kalıp sözlerin yinelenmesiyle beraber toplamda 33 kez kalıp sözlere başvurmuştur. Yinelenen kalıp sözler ve yinelenme sıklıkları aşağıdaki gibidir:

10 kez: teşekkür etmek

7 kez: özür dilemek

4 kez: başsağlığı dilemek

2 kez: “Allah rahmet eylesin”

Aşağıdaki tabloda, bütüncede geçen tüm kalıp sözler sıklıklarıyla birlikte alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 23: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen tüm kalıp sözler ve sıklıkları

Allah rahmet eylesin (2)
Allah sabır versin
Allah'a emanet ol
Allah'tan rahmet dilemek
baş sağlığı dilemek (4)
başı sağ olsun
geçmiş olsun
inşallah (3)
özür dilemek
sağ ol var ol
teşekkür etmek (10)
yüzüne gözüne dursun

Tablo 24: Kılıçdaroğlu'nun bütüncesinde geçen kalıp sözlerin anlam ve bağlama göre gruplandırılması

KALIP SÖZLER	Hayır dua ve iyi dilek bildirenler	Ölüm sonrası söylenenler	Özür dileme bildirenler	Minnet bildirenler	Beddua bildirenler	Dini inanç bildirenler
Allah rahmet eylesin (2)		X				X
Allah sabır versin		X				X
Allah'a emanet ol	X					X
Allah'tan rahmet dilemek		X				
baş sağlığı dilemek (4)		X				
başı sağ olsun		X				
geçmiş olsun	X					
inşallah (3)	X					X
özür dilemek			X			
sağ ol var ol				X		
teşekkür etmek (10)				X		
yüzüne gözüne dursun					X	

Kılıçdaroğlu'nun kullandığı 12 kalıp sözden 5'i "Ölüm sonrası söylenenler", 3'ü "Hayır dua ve iyi dilek bildirenler", 2'si "Minnet bildirenler", 1'i "Özür dileme bildirenler", 1'i de "Beddua bildirenler" olarak gerçekleşmiştir. Bunun yanı sıra, aynı zamanda dini inanç da bildiren 4 kalıp söz saptanmıştır: Allah rahmet eylesin, Allah sabır versin, Allah'a emanet ol, Allah'tan rahmet dilemek.

2.3.5. Bahçeli'nin Politik Söyleminde Kalıp Sözler

78. 11.01.2011. MHP Lideri Devlet Bahçeli partisinin grup toplantısında konuştu. "Helikopter kazasında şehit olan pilotlarımıza **Allah'tan rahmet diliyorum.**"

Allah'tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

79. 14.01.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, yaptığı yazılı açıklamada Türk Ticaret Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun görüşmelerinde TBMM'de sağlanan uzlaşının önemine dikkat çekti:

- a) Bu itibarla söz konusu kanunların kabul edilmesinde emeği geçen değerli milletvekillerine ve parti gruplarına **teşekkür eder**, benzeri çalışmaların artarak devam etmesini içtenlikle temenni ederim."

teşekkür etmek: bkz. 5.

- b) "AKP'nin gerginlik üzerinden tasarladığı politikaları artık başak vermeyecektir. AKP iktidarının hesaba çekilmesi bu yıl **inşallah** yapılacak. Türkiye'ye her iddia sahibi siyasi partilerden daha fazla hizmet etmek için milletin desteği ve yetkilendirmesini istiyoruz."

inşallah: bkz. 1.

80. 25.01.2011. MHP lideri Devlet Bahçeli partisinin grup toplantısında gündeme ilişkin önemli açıklamalarda bulundu.

“Ülkemizin kaderi üzerinde çok tayin edici olacak bu seçim için vakit gittikçe daralmaktadır. Önümüzde tarihi bir fırsat bizleri beklemektedir. Yapılacak olan seçim Türkiye'nin üzerine kumar oynayanlara büyük bir ders olacaktır. AKP'nin süresiz uzaklaştırılması **inşallah** bu seçimde gerçekleşecektir. Bu kara dönem mutlaka bitecek Türk milleti AKP'ye yalanlarının ve neden olduğu yıkımların tek tek hesabını soracaktır.”

inşallah: bkz. 1.

81. 01.02.2011. MHP Lideri Devlet Bahçeli partisinin grup toplantısında konuştu:

“Her biri birbirinden kıymetli o değerli arkadaşlarımızla güç birliği daha da kuvvet kazanacaktır. Bir kez daha kendilerine başarılar diliyorum, kendilerine **hoş geldiniz** diyorum. Artık bu daireyi kırmanın parçalamanın vakti gelmiştir.”

hoş geldiniz: bkz. 27.

82. 22.02.2011. Bahçeli, Mersin’de gazetecilerle sohbetinde şunları söyledi:

“Balyoz Davası’nda tutuklanan emekli Korgeneral Engin Alan’ın kendisi ve ailesi, önce Cenab-ı Allah’a sonra MHP’ye emanettir. Artık bizim partimizin üyesi. Bizim siyasi beraberliğimiz devam eder. [...]Tutuklandıktan sonra görüşmedim. Ailesini telefonla aradım. **Geçmiş olsun** temennilerimi ve her aşamada da yanlarında olacağımızı söyledim.”

geçmiş olsun: bkz. 19.

83. 27.02.2011. Aydın’ın Ortaklar ilçesinde belediyenin toplu açılış törenine katılan Bahçeli, Saadet partisi genel başkanı Necmettin Erdoğan için baş sağlığında bulundu:

“Türk milletinin yetiştirdiği değerli evladı, Türk siyasi hayatında mümtaz yeri bulunan Milli Görüş hareketinin kurucusu ve onun şekillendirdiği siyasi partilerin genel başkanı, lideri sayın Erbakan Hakkın rahmetine kavuşmuş. Sayın Hocamıza Cenab’ı Allah’tan rahmet, büyük Türk milleti ve Milli Görüş mensuplarına **baş sağlığı diliyorum**. Bu mümtaz şahsiyeti anmak ve son görevi yerine getirmek amacıyla ziyaretlerimizi Ortaklar’da iptal edip Ankara’ya dönmek istiyorum.”

baş sağlığı dilemek: bkz. 4₂

84. 21.05.2011. CNN Türk’te canlı yayınlanan Liderler Zirvesi programına katılan MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, gündemle ilgili açıklamalarda bulundu:

“Bahçeli, 6 Haziran’da Diyarbakır’a gidip gitmeyeceğinin sorulması üzerine, “Evet nasip olursa” yanıtını verdi. “Her koşulda gidecek misiniz?” şeklinde sorulması üzerine de Bahçeli, “**inşallah**” dedi.”

inşallah: bkz. 1.

85. 26.05.2011. Bahçeli, Samsun mitinginde Cumhuriyet Meydanı’nı dolduran yaklaşık 5 bin kişiye seslendi.

“Burada, İslami çizgiden gelen bir siyasi hareketin, bu gibi konuları sürekli seçim meydanlarında tekrarlaması hali, çok büyük bir yanlış. Bununla ilgili ayet, hadisler var. Hepimiz için ölüm mukadder. Eğer bir gün, **Allah gecinden versin**, hak vaki olur ise ruhlarımızı teslim ederken, hangi huzur içerisinde bu teslimatı yapacaklar.”

Allah gecinden versin: hayır dua

86. 27.05.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Ülkücü Şehitleri Anma Günü nedeniyle Ankara'nın Kızılcahamam İlçesi'nde yaptırılan Ülkücü Şehitler Anıtı'nı törenle açtı. Açılıшта konuşan Bahçeli, bu vatanın ucuz pazarlıklarla kurulmadığını, bu yollarla da asla bölünmeyeceğini söyledi.

a) "Değerli dava Arkadaşlarım. Bir hilal uğruna toprağa düşen kahramanlarımızın manevi hatıraları **inşallah** hem gönlümüzde, hem de burada dünya durdukça yaşayacaktır. Şu anda manevi huzurlarında bulunduğumuz ve minnetle, niyazla, duayla andığımız Ülkücü şehitlerimizin her biri bizim kutup yıldızımızdır, inanç ve ilham kaynağımızdır.

inşallah: bkz. 1.

b) "Diyarbakır'da MHP, kardeşliğin sembolü olan, tarihe kayıt düşen bir toplantı yapacak. Bu toplantıda Diyarbakırlılar Milliyetçi Hareket'e **inşallah** kucak açacaklar. Çünkü onlar bölünmek istemiyor. Çünkü onlar kardeşliğin bozulmasını istemiyor. Çünkü onlar birarada yaşamının huzur ve mutluluğunu yaşamak istiyor."

inşallah: bkz. 1.

87. 01.06.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Diyarbakır mitinginde provokasyon yaparak olay çıkaracakları öne sürülen ve gözaltına alınan 19 ülkücü için yazılı açıklama yaptı:

"Türk milletinin belirleyiciliği altında, AKP geldiği gibi gidecek ve gittiği yerde de neden olduğu tahribatların hesabını **inşallah** verecektir."

inşallah: bkz. 1.

88. 02.06.2011. Bahçeli, Niğde mitinginde halka seslendi:

"Başbakan, 'Çıraklık, kalfalık, dönemlerini tamamladım piştim, olgunlaştım, şimdi ustalık dönemini yaşamak istiyorum' diyor. Başbakan, şimdiye kadar yaptıklarımızla çıraklık döneminiz gaflet, kalfalık döneminiz delalet olmuştur. Şimdi aklınızı başınıza alın, 12 Haziran sonrası çıkartılan Anayasa değişikliği ile Türkiye'yi bir hıyanet dönemine **inşallah** sokmasın. AKP'nin gitme zamanı gelmiştir."

inşallah: bkz. 1.

89. 06.06.2011. Bahçeli Diyarbakır'da halka seslendi:

"12 Haziran'da yapılacak seçimlerin barışa, huzura, berekete ve esenlik dolu günlere vesile olmasını niyaz ediyorum. Bu açık hava toplantımızın gerçekleşmesinde emeği geçen Diyarbakır İl Başkan'ımıza takdirlerimi sunuyorum. **Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz, şeref verdiniz.**"

hoş geldin, sefalar getirdin: selamlaşma bildiren kalıp söz

90. 07.06.2011. Bahçeli, Diyarbakır dönüşünde uçakta gazetecilerle sohbet etti

"Diyarbakır çok güzel ev sahipliği yaptı. Diyarbakırlılara **teşekkür ediyorum**. Sakin, olaysız, yüksek ilgi ve alaka vardı. Güzeldi, mevcut şartlar içerisinde güzeldi."

teşekkür etmek: bkz. 5

91. 13.06.2011. Bahçeli, seçim sonuçlarını yazılı bir açıklamayla değerlendirdi:

"Çok meşakkatli seçim süresinde fedakârca çalışan tüm teşkilat mensuplarımıza ve dava arkadaşlarımıza bu vesileyle **teşekkür ediyorum.**"

teşekkür etmek: bkz. 5

92. 17.08.2011. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Hakkari'nin Çukurca ilçesinde 7 askerin şehit olduğu 11 askerin yaralandığı saldırı ile ilgili olarak açıklama yaptı:

“Acımız büyük, nefretimiz ve öfkemiz tarifsizdir. Aziz şehitlerimize Cenab-ı **Allah'tan rahmet**, kederli ailelerine, silah arkadaşlarına ve milletimize **başsağlığı diliyor**, yaralıların da bir an önce sağlıklarına kavuşmasını niyaz ediyorum.”

Allah'tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

başsağlığı dilemek: bkz. 4₂

93. 23.10.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Mersin'in Erdemli İlçesi'nde belediye tarafından yapılan 7 park ve atık su arıtma tesisinin açılışını gerçekleştirdi.

a) "Bugün Van'da meydana gelen depremde 700'ün üstünde vatandaşımız hayatını kaybetti. Hepsine **Allah'tan rahmet diliyor**, yakınlarına **başsağlığı diliyorum**."

Allah'tan rahmet dilemek: bkz. 4₁

başsağlığı dilemek: bkz. 4₂

b) “Dileğim binaları hakkıyla yapmayarak kayıplara neden olanların, eksik malzeme kullananların, çalanların çırpanların **iki cihanda da yakaları bir araya gelmesin** ve **inşallah**rüsvalıktan da kurtulmasınlar.”

iki cihanda yakası bir araya gelmesin: beddua

inşallah: bkz. 1.

94. 14.12.2011. Bahçeli, partisinin grup toplantısında konuştu:

“Ermenistan'ın biraz gururu ve şerefi varsa, soykırım aldatmasından önce Azerbaycan topraklarını işgal eden kanlı eylemlerinden, vatanımızdaki mezalimlerden, Hocalı'da katlettiği masumlardan dolayı **özür dilemeli** ve topraklarımız üzerinde yaptığı hesaplardan ve taşıdığı heveslerden vazgeçerek nedamet göstermelidir.”

özür dilemek: bkz. 7.

95. 3.12.2011. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Ermeni soykırım iddialarının inkâr edilmesine ceza verilmesini içeren yasanın Fransa Meclisi'nden geçmesine tepki gösterdi:

Ermeni protokolleri Meclis gündeminden çıkarılmadı. Normalleşme adına tarihimizi küçülten görüş ve beyanlardan dolayı AKP **özür dilemelidir**.

özür dilemek: bkz. 7.

2.3.6. Bahçeli'nin kullandığı kalıp sözler ile ilgili sonuç gözlemleri:

Bahçeli bir yıl içinde 10 farklı kalıp söz kullanmış olup, bazı kalıp sözlerin yinelenmesiyle beraber toplamda 24 kez kalıp sözlere başvurmuştur. Yinelenen kalıp sözler ve yinelenme sıklıkları aşağıdaki gibidir:

8 kez: inşallah

3 kez: Allah'tan rahmet dilemek, baş sağlığı dilemek, teşekkür etmek

2 kez: özür dilemek

Aşağıdaki tabloda, bütüncede geçen tüm kalıp sözler sıklıklarıyla birlikte alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 25: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen tüm kalıp sözler ve sıklıkları

Allah gecinden versin
Allah'tan rahmet dilemek (3)
başı sağlığı dilemek (3)
geçmiş olsun
hoş geldin sefalar getirdin
hoş geldiniz
iki cihanda yakası bir araya gelmesin
inşallah (8)
özür dilemek (2)
teşekkür etmek (3)

Bahçeli'nin kullandığı kalıp sözler, anlam ve bağlamına şu şekilde gruplandırılabilir:

Tablo 26: Bahçeli'nin bütüncesinde geçen kalıp sözlerin anlam ve bağlamına göre gruplandırılması

KALIP SÖZLER	Hayır dua ve iyi dilek bildirenler	Ölüm sonrası söylenenler	Özür dileme bildirenler	Minnet bildirenler	Selamlaşma ve ayrılık bildirenler	Beddua bildirenler	Dini inanç bildirenler
Allah gecinden versin		X					X
Allah'tan rahmet dilemek (3)		X					X
başı sağlığı dilemek (3)		X					
geçmiş olsun	X						
hoş geldin sefalar getirdin					X		
hoş geldiniz					X		
iki cihanda yakası bir araya gelmesin						X	
inşallah (8)	X						X
özür dilemek (2)			X				
teşekkür				X			

etmek (3)							
-----------	--	--	--	--	--	--	--

Bahçeli'nin kullandığı 10 kalıp sözden 3'ü "Ölüm sonrası söylenenler", 2'si "Hayır dua ve iyi dilek bildirenler", 2'si "selamlaşma ve ayrılık bildirenler" olarak gerçekleşmiştir. Birer kez de "özür dileme", "minnet" ve "beddua bildiren" kalıp söz tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra, aynı zamanda dini inanç da bildiren de 3 kalıp söz saptanmıştır.

3. SONUÇ

Çalışmamızda Türkiye Türkçesindeki kalıplaşmış sözlerin politik söylemdeki yerini incelemek amacıyla, 2011 yılında Türk siyasetinin üç önemli liderinin bir yıllık söylemleri incelenmiştir. www.hurriyet.com.tr sayfasının arşiv bölümünden yapılan aramalar sonucunda Recep Tayyip Erdoğan'ın adının geçtiği 3.935, Kemal Kılıçdaroğlu'nun 2.390, Devlet Bahçeli'nin ise 867 haberi bulunmuştur. Bu haberler arasından birebir kendilerine ait olan doğrudan söylemler içeren haberler okunmuş ve içinde kalıplaşmış söz olanlar tarih ve bağlamlarıyla beraber gruplandırılıp numaralandırılmıştır. Aşağıdaki tabloda, çıkan haberlerden deyim, atasözü ve kalıp söz içeren haber sayılarıyla kullanılan kalıplaşmış söz sayıları verilmiştir.

Tablo 27: Liderlerin haber ve kalıplaşmış söz sayıları

	Toplam haber	Deyim içeren haber	Kullanılan deyim sayısı	Atasözü içeren haber	Kullanılan atasözü sayısı	Kalıp söz içeren haber	Kullanılan kalıp söz sayısı
Erdoğan	3.935	113	151	28	22	51	27
Kılıçdaroğlu	2.390	118	127	17	7	26	12
Bahçeli	867	94	187	4	4	18	10
TOPLAM	7192	325	464	49	33	95	49

Tabloya göre, Bahçeli'nin deyim içeren haber sayısı en az (94) olmasına rağmen (Erdoğan 113, Kılıçdaroğlu 118), kullandığı deyim sayısı (187) diğerlerinden fazladır (Erdoğan 151, Kılıçdaroğlu 126). Atasözü (22) ve kalıp söz (51) kullanımında ise Erdoğan ilk sırada yer almaktadır.

Üç liderin birbirleriyle karşılaştırmalı olarak kalıplaşmış söz kullanma yüzdeleri ise şu şekildedir:

Tablo 28: Liderler birbirleriyle karşılaştırıldığında çıkan kalıplaşmış söz kullanım yüzdeleri

	Deyim	Atasözü	Kalıp söz
Erdoğan	% 32.54	% 66,66	% 55,10
Kılıçdaroğlu	% 27.15	% 21,21	% 24,48
Bahçeli	% 40.30	% 12,12	% 20,40

“Deyim” kullanımlarındaki duygu değerlerine bakıldığında, her üç liderin de esenliksiz duygu değeri taşıyanları, esenlikli deyimlere göre çok daha fazla kullandıkları görülmektedir. **Esenliksiz** değer taşıyan deyimlerin oranları her liderin kendi söylemi ele alındığında sırasıyla şu şekildedir:

Bahçeli: % 81,06

Kılıçdaroğlu: % 67,27

Erdoğan: % 64,74

Bahçeli’nin esenliksiz deyim oranının (% 81,06) diğerlerinden daha fazla olması ve aynı zamanda Meclisteki diğer iki partiye göre daha az oy oranına sahip olması dikkat çekici bir özelliktir. En az oranda esenliksiz deyim kullanan ise (Kılıçdaroğlu ile az bir farkla) Erdoğan olmuştur. Diğer bir deyişle, esenliksiz duygu değeri taşıyan söylem oranı ile oy oranı arasında ters bir orantı gözlenmektedir.

Üç liderin birbirleriyle karşılaştırmalı olarak esenliksiz deyim kullanım ve yüzdeleri şu şekildedir:

Tablo 29: Liderler birbirleriyle karşılaştırıldığında çıkan esenliksiz deyim oranları

	Esenliksiz deyim sayısı	Esenliksiz deyim oranı
Erdoğan	90	% 33,21
Kılıçdaroğlu	74	% 27,30
Bahçeli	107	% 39,48
Toplam	271	

Her bölümün sonuç gözlemlerindeki tablolardan, esenliksiz deyimlerin “özne”lerinin genellikle kendilerine muhalefet olan partiler veya liderler olduğu görülmektedir. Politik söylemde politikacıların, kendilerine muhalif olan partileri veya liderleri esenliksiz deyimler kullanarak eleştirdikleri ve onlara bu yolla yükledikleri açık bir şekilde ortadadır.

Deyim kullanımı ve teklifsiz dil kullanıma başvurma açısından her liderin kendi söylemi ele alındığında şu sonuçlar karşımıza çıkmaktadır:

Tablo 30: Liderlerin teklifsiz dil kullanım oranları

	Deyim sayısı	Teklifsiz dil	%
Erdoğan	151	47	31.12
Kılıçdaroğlu	126	46	36.5
Bahçeli	188	58	31.01
TOPLAM	465	151	32.47

Sayısal olarak Bahçeli en çok deyime başvuran (188) lider olup, teklifsiz dil kullanımı en fazla (58) olan liderdir. Kılıçdaroğlu en az sayıda deyime (126) başvuran lider olup, teklifsiz dil kullanımı en düşük (46) olan liderdir. Erdoğan ise, Bahçeli’den az, Kılıçdaroğlu’ndan çok deyime başvurmuş olup; deyimlerdeki teklifsiz dil kullanımı Kılıçdaroğlu ile aşağı yukarı aynı oranda (47) gerçekleşmiştir. Yüzde olarak bakıldığında, teklifsiz dile en çok başvuran Kılıçdaroğlu olmuştur (%36.5). Diğer iki liderin teklifsiz dil kullanım yüzdesi neredeyse aynıdır (Erdoğan % 31.12, Bahçeli %31.01). Üç liderin teklifsiz dil kullanımı oranları arasında büyük farklar olmaması dikkat çekicidir. Üç liderin teklifsiz dil kullanımları karşılaştırmalı olarak incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Erdoğan: % 31

Kılıçdaroğlu: % 30

Bahçeli: % 38

Karşılaştırmalı sonuçlardan da görüldüğü üzere bütüncü kapsamında teklifsiz dile en fazla başvuran lider Bahçeli'dir.

Sonuç olarak, Türk politik söyleminde yer almış olan deyim kullanımlarından yaklaşık üçte birinin teklifsiz dil kullanımını içeren deyimler olduğunu söyleyebiliriz.

12 Haziran 2011 tarihinde Türkiye'de genel seçim yapılmış, parti liderleri de söylemlerinin çoğunda meydanlarda halka seslenmişlerdir. Liderlerin seçim öncesi ve seçim sonrası kullandıkları deyim sıklıklarının incelediğimizde şu şekilde bir tablo oluşturabiliriz:

Tablo 31: Liderlerin seçim öncesi ve seçim sonrası kullandıkları deyimlerin sayı ve oranları

	Toplam deyim kullanımı	Seçim öncesi	Seçim sonrası
Erdoğan	295	172 (%58,30)	123 (%41,69)
Kılıçdaroğlu	302	196 (%64,90)	106 (%35,09)
Bahçeli	308	191 (%62,01)	117 (%37,98)
TOPLAM	905	559	346

Yılın 5,5 ayından daha az bir süreyi kapsayan seçim öncesi dönemde, liderlerin gözle görülür bir farkla daha fazla deyim kullandıkları gözlemlenmektedir.

Anlaşılmaktadır ki, liderler genel olarak kendilerine muhalif olan partilere yükledikleri zaman deyimleri daha çok yeğlemektedirler. Bu yüklenme seçim öncesi dönemde, oylarını arttırmak amacıyla daha fazla gerçekleştiğinden, deyim kullanma sıklığı da artmaktadır. Tabloda gördüğümüz bir başka özellik de şudur: Erdoğan'la karşılaştırıldığında, iki muhalefet partisi lideri, seçim öncesinde daha fazla deyim kullanmış, seçim sonrası ise bu oran Erdoğan'ın altına düşmüştür. AKP 9 yıl süren iktidarı süresince seçimlerde hep yüksek oy oranlarıyla iktidara gelmiştir. Bu son seçimde de yine diğer partilerden daha fazla oy almıştır, birçok haberde de rahat bir şekilde iktidara geldiği vurgulanmıştır. Bu da söylemlerinde muhalefet parti liderlerinin seçim öncesinden daha fazla deyim kullandığının bir nedeni olabilir. Daha az oya sahip

olan muhalefet parti liderleri, iktidardaki partiye daha fazla deyim kullanarak yüklenmekte ve böylelikle oy oranını arttırmayı hedefliyor olabilirler. Bu çerçevede düşünüldüğünde, ulusların ortak söz varlığı içinde yer alan deyimlerin halka yaklaşma açısından bir önem taşıdığı sonucuna ulaşılabilir. Diğer yandan, deyim kullanmak belli bir dil bilgisinin ve becerisinin de göstergesi sayılabilir. Kaldı ki, deyim kullanma sıklığı belirlenirken, aynı deyim kaç kez kullanıldığı yukarıdaki tablolarda hesaba katılmamıştır. Yani, her liderin çok sık başvurduğu deyimler olduğu düşünüldüğünde, çeşitlilik açısından da farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Liderlerin kullandığı deyimler arasından en sık kullandıkları şunlar olmuştur:

Erdoğan: adım atmak (15 kez); boyun eğmek, göz yummak, çark etmek (9); el pençe divan (8); kulak tıkamak (7).

Kılıçdaroğlu: dile getirmek (38 kez); hesap sormak (13); köşeyi dönmek (9).

Bahçeli: peşkeş çekmek (14 kez), hesap sormak (10), çamur atmak (7).

Erdoğan'ın kullandığı "adım atmak" deyimini esenlikli bir deyimdir ve deyimün öznisi de genellikle AKP'dir. Erdoğan, 9 yıllık iktidarlığı süresince neleri icra ettiğini halka anlatmak ve özellikle vurgulamak için bu deyimini tercih etmiş görünmektedir. Kılıçdaroğlu'nun en çok kullandığı "dile getirmek" deyimini ise dilde duygu değeri olmayan bir deyimdir ve bu deyimün de öznisi genellikle CHP olmuştur. Deyimün nesnesi ise genellikle yaşanan sorunlar ve sıkıntılardır. CHP, oy oranı AKP'den sonra en fazla olan ana muhalefet partisidir. Kılıçdaroğlu'nun 38 kez gibi dikkate değer bir sıklıkla tercih ettiği bu deyimini, var olan sıkıntıları halka aktararak bir bilinç oluşturmak için kullandığı düşünülebilir. Bahçeli'ye gelince, dilde esenliksiz bir duygu değeri olan "peşkeş çekmek" deyimini en çok kullanmıştır. Kullandığı deyimlerin %80'i esenliksiz duygu değeri taşıyan Bahçeli, bu deyimini sıklıkla kullanarak iktidardaki partiye yüklenmiş ve onu bu deyimle eleştirmeyi seçmiştir.

Liderlerin kullandığı *kalıp sözler* anlam ve bağlamına göre gruplandırıldığında aşağıdaki tablodaki sonuçlar görülmektedir:

Tablo 32: Liderlerin kullandıkları kalıp sözlerin anlam ve bağlamına göre gruplandırılması

	Dini inanç	Hayır dua ve iyi dilek	Ölüm sonrası	Selamlaşma ve ayrılık	Özür dileme	Minnet	Beddua	Toplam kalıp söz	Sıklık	Sıklık oran
Erdoğan	13 (%48)	11 (%40)	6	4	1	1	-	27	120	%67,79
Kılıçdaroğlu	4 (%33.3)	3	5 (%41)	-	1	2	1	12	33	%18,64
Bahçeli	3 (%30)	2	3 (%30)	2	1	1	1	10	24	%13,55
TOPLAM	20	16	14	6	3	3	2	49	177	

Kalıp sözler açısından üç lider karşılaştırıldığında elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir: En çok kalıp söz (27) kullanan lider Erdoğan'dır. Onu 12 kalıp sözle Kılıçdaroğlu ve 10 kalıp sözle Bahçeli izlemektedir. Kullanma sıklığı açısından, yine Erdoğan (120) ile diğer iki lider (33; 24) arasında çok önemli bir fark gözlenmektedir. Erdoğan Türkiye Cumhuriyeti'nin başbakanı olması nedeniyle birçok olayla ilgili görüşü alınmakta ve söylemleri daha çok haber olmaktadır. Kullandığı kalıp sözlerin diğer liderlerden çok daha fazla olması, haber konusu olan söylem sayısının daha çok olmasıyla açıklanabilir. Bunun yanı sıra, kullanılan kalıp sözlerin içeriği ve sözcelem durumu da önem taşımaktadır.

Erdoğan'ın en çok kullandığı kalıp sözler %48 ile "dini inanç bildirenler" olmuştur. Kılıçdaroğlu'nun en çok başvurduğu kalıp sözler %41 ile "ölüm sonrası" söylenen sözler; Bahçeli'nin en çok kullandığı iki kalıp söz grubu ise "ölüm sonrası" söylenen sözler ve "dini inanç bildirenler" olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler, bir taraftan siyasi liderlerin ideolojilerini ortaya koymakla beraber, diğer taraftan katıldıkları (katılmak zorunda oldukları) toplumsal olayların (özellikle cenazeler; "ölüm sonrası söylenen kalıp sözler") da zorunlu kıldığı söylemlerle ortaya çıkmıştır.

Atasözlerinin duygu değeri açısından üç liderin karşılaştırma tablosu şu şekildedir:

Tablo 33: Liderlerin kullandığı atasözlerinin duygu değeri açısından karşılaştırılması

Atasözü	sayı	esenlikli	esenliksiz	esenliksiz atasözü oranı
Erdoğan	16	1	15	%60
Kılıçdaroğlu	6	0	6	% 24
Bahçeli	4	0	4	% 16
TOPLAM	26	1	25	

Üç liderin kullandığı atasözlerinin neredeyse hepsinin esenliksiz duygu değeri içerdiği görülmektedir. Deyimlerde var olan tutum burada da değişmemiştir. Liderler esenliksiz atasözlerini kullanarak diğer parti ve liderleri eleştirmektedir. Diğer bir önemli nokta da, atasözlerinin çoğunun liderler tarafından genellikle değiştirilerek kullanılmış olmasıdır. Liderler söylemlerinde atasözlerinden yararlanırken, bunları çoğu zaman bilinçli bir şekilde değiştirerek, anlatmak istediklerini vurgulamaktadırlar.

Bu tezde elde edilen tüm verilerden hareketle genel bir sonuç ortaya koymak gerekirse, öncelikle politik söylem içinde kalıplaşmış sözlerin yerinin ve işlevinin dikkate değer olduğu, özel bir anlam ve değer taşıdığı söylenebilir. Politik liderlerin kitleleri etkilemek ve kendilerine çekmek amacıyla, dilin söz varlığı içinde yer alan ve ortak kültürü temsil eden kalıplaşmış sözlere sıklıkla başvurdukları anlaşılmaktadır. Diğer yandan, liderler tarafından yeğlenen ve yinelenen kalıplaşmış sözler, onların siyasal ve ideolojik kimliklerini, tutumlarını, duruşlarını ortaya koymaktadır. Her politik lider, ait olduğu ideolojiyi dolaylı veya doğrudan olarak genel alıcılara (tüm vatandaşlar ve seçmenler), özel olarak da hedef kitlesine iletirken bu kalıplaşmış sözlere bilinçli olarak başvurmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde, belli bir liderin politik söyleminde yer alan kalıplaşmış sözler bütününe özellikleri o lidere ait bilgi verici niteliktedir ve kitleleri olumlu ya da olumsuz yönde etkileme açısından büyük bir önem taşır.

KAYNAKÇA

ADALI, Oya (2009). *Anlamak ve Anlatmak*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

AĞILDERE, Suna (2003). Siyasi Söylemde Eğretileme ve Düzdeğişmece. *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, (yay. haz..A. Kıran, E. Korkut, S. Ağildere) İstanbul: Multilingual Yayınları.

AKSAN, Doğan (1978). *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

_____ (1995). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara: TDK.

_____ (1998). *Türkçenin Gücü*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2000). *Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2003). Anlambilim Açısından Türkçenin Sözvarlığı. *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, (yay. haz..A. Kıran, E. Korkut, S. Ağildere) İstanbul: Multilingual Yayınları.

_____ (2004). *Dilbilim ve Türkçe Yazıları*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

AKSAN, Mustafa, AKSAN, Yeşim (1991). Metin Kavramı ve Tanımları. *Dilbilim Araştırmaları*. Hitit Yayınevi.

AKSOY, N. Berrin (2002). Siyaset Dili ve Çevirişi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19/1: 1-10.

AKSOY, Ömer Asım (2010). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 / Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

_____ (2010). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 / Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

AKSU, Özlem (2008). *Politik Söylem ve Gerçeklik Sunumu: Bir Örneklem*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ALAGÖZLÜ, Nuray; ŞAHİN, Sevgi (2010). Siyasi Söylemde Güç ve Edimsel Kullanım Biçimleri. *Türkbilig Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 20: 12-36.

BÜYÜKKANTARCIOĞLU, Nalân (2006). *Toplumsal Gerçeklik ve Dil*, İstanbul: Multilingual Yayınları.

ÇUBUKÇU, Hatice, İLERLETEN, Ferda, EŞME, Mehtap, KAFASIBÜYÜK, Canan, (2009). 2007 genel seçimlerinde seçmen nasıl yönlendirildi?: İkna stratejileri ve kavramsal içerikleri. *Çeviribilim, Dilbilim, Dil Eğitimi Araştırmaları*. İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayıncılık. s. 388-413.

ÇOTUKSÖKEN, Yusuf (1994). *Deyimlerimiz*, İstanbul: Özgül Yayınları.

_____ (2005). *Uygulamalı Türk Dili*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.

EKER, Süer (2003). *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker Yayınları.

GÖKDAYI, Hürriyet. (2008). Türkçede Kalıp Sözler. *Bilig*, 44: 89-110.

GÜNAY, V. Doğan (1991). Dil Konuşanın Özelliğini Ne Oranda Yansıtır?. *Dilbilim Araştırmaları*, İstanbul: Hitit Yayınevi, s: 71-74.

_____ (2001). *Metin Bilgisi*, 2. baskı, İstanbul: Multilingual Yayınları.

- GÜNAY, V. Doğan, KIRMAN, Ümran (2005). Bilimsel Söylem ve Kanıtlama. *DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1: 327-333.
- ILGIN, Leyla. (1996). Politik söylem örneklerinde benzerlik ilişkisi. *X. Dilbilim Kurultayı Bildirileri*, Oktar, L ve Değer, A.C. (ed), Bornova.
- İŞERİ, Kamil, DEMİRGÜNEŞ, Sercan. (2008) “Sessiz Gemi” Şiirinin Anlambilimsel/Göstergebilimsel İncelenmesi, *Turkish Studies*, 3/4: 499-513
- KARATAŞ, Yusuf. (2008). *Metin İncelemede Söylembilim Yöntemi “Binbir Gece Masalları Üzerine Bir Uygulama”* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- KIRAN, Zeynel, KIRAN, Ayşe (Eziler). (2010). *Dilbilime Giriş*, Ankara: Seçkin Yay.
- KOCAMAN, Ahmet. (2003). Dilbilim Söylemi *Söylem Üzerine*, Ahmet Kocaman (der.) içinde, Ankara: Hitit Yayınevi, 1-11.
- LYONS, John (2005). Sözdizim, Anlambilim, Edimbilim. çev. Mustafa Durak, *Terimden Anlama Dilbilim Yazıları*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- ONURSAL, İrem (2003). Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık. *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*. içinde (yay. haz: Prof. Dr. Ayşe Kıran, Doç. Dr. Ece Korkut, Dr. Suna Ağıldere), İstanbul: Multilingual Yayınları, 121-132.
- ÖZTAŞ, Sibel (2011). *Siyasi Çağrı Metinlerinde Çeviri Sorunları*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- ŞENÖZ, Canan (Ayata). (2005). *Metindilbilim ve Türkçe*. İstanbul: Multilingual Yayınları

UZUN, Leyla (Subaşı). (1988). *Dilbilimi Açısından Deyim Kavramı ve Türkiye Türkçesindeki Örneklerin İncelenmesi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

_____ (1991). Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri. *Dilbilim Araştırmaları*, İstanbul: Hitit Yayınevi.

_____ (1991). Türkçedeki Deyim Yapılarında Biçimbilimsel ve Sözdizimsel Özellikler, içinde (yay. haz.: A. Sezer ve S. Koç) *Dilbilim Yazıları*, 57–64. Ankara: Usem.

VAN DİJK, Teun A. (1997). What is Political Discourse Analysis? *Belgian Journal of Linguistics*, 11-57.

VARDAR, Berke (2001). *Dilbilim Yazıları*, İstanbul: Multilingual Yayınları.

_____ (2001). *Genel Dilbilim Dersleri*, İstanbul: Multilingual Yayınları

YURTBAŞI, Metin (1996). *Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: Metin Yurtbaşı.

YÜKSEL, H. Gülru (2007). Anlatısal Metinler ve Kısa Öykü. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 1: 153-174.

ZEYREK, Deniz (1992). Gazete Haber Başlıklarını İnceleme Denemesi. *Dilbilim Araştırmaları*, İstanbul: Hitit Yayınevi.

_____ (2003). “Söylem ve Toplum”. *Söylem Üzerine*, Ahmet Kocaman (der.) içinde, Ankara: Hitit Yayınevi, 27-47.

Genel Ağlar:

<http://dildernegi.org.tr>

<http://sorularlislamiyet.com>

<http://tdk.gov.tr>

<http://tekniksozlukler.com>

<http://turkcesozlukler.com>